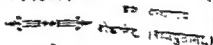

॥ श्रीगुरुन्योनमः ॥

॥ ज्ञान भूषण ग्रन्थः ॥

॥ पिठिका. ॥

॥ इति. ॥

इतिष्ठ अवगाहना । आत्म स्वस्यास्ति
न चूषण ग्रन्थ एह । करुं शुच प्रणति ॥१॥

चूषण एखे आनूषण के जे बे आत्मा
नायमान ठे. ज्ञानस्वरूप आत्मा अने जाण-
गारु ज्ञान, ते रुप आनूषण पहेखायी शो-
यमान देखाय ठे. ते ज्ञान केरुं ठे तेनुं महा-
कहिये त्रिये.

वृद्धमां जेम कल्पवृद्ध, फलदायकमां जेम
अमधेनु, घटमां जेम कामघट, सर्व फलमां जेम
अमृतफल, सर्व औषधमां जेम एतंक (पुंख), सर्व
स्त्रिमां जेम दक्षिणावर्तशंख. रत्नमां जेम मणि-

જ્ઞાન કહેવાય છે તેનો સુહાસો ધ્યાગઢ થાવશે. ધ્યને સ્વચ્છુયાવિરુપ જ્ઞાનથી સંસાર સમુદ્રનો પાર પામે, જીવજ્રમણ મટે. ધ્યનન્ત સુખનો જોગી થાય. પણ તેવું જ્ઞાન ક્યારે મહે કે સજ્જુનો યોગ મહે તે વિના તેવા જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ ન થાય. કારણ ગુરુ કેવા છે કે થા સંસારને વિશે મુક્તિના દાતાર. સંસારથી ઘેરાવનાર રાગ દેષ મોહથી ઘેરાવનાર, જન્મજરા મરણનાં દુઃખથી ઘેરાવનાર, પ્રત્યક્ષ દેવ સ્વ સાદાત સૂર્ય સરિત્તા જ્ઞાન ગુણે જોરેલા, નિજ પરના જાણ એવા જે ગુરુ દાતાર છે. તે ગુરુને સેવો, જો પોતાના આત્માનું હિત વાગે તો એવા સજ્જુની સેવા કરો, પણ જેત્વ દેહીને રુદ્ધા ના પનો. વહુશ્રુત વિના વીજાને સજ્જુ જાણવા નહીં. જે એવા સજ્જુ છે, તે પોતે તરે છે ધ્યને વીજાને તારે છે, તે ગુરુ શું શું હપકાર કરે ? તે કહે છે, માઠી બુદ્ધિ તેનો નાશ કરે. ધ્યને ખટ્ટી બુદ્ધિની પ્રાપ્તિ કરે, કુગતિ જે નરક, તિર્યચાદિ ગતિમાં પડતાને દ્વાથ જાણી પાડો લાવીને સ્વર્ગાદિ ગતિને વિશે મોકલે, પાપ પુણ્યની ઝંઝાણ કરાવે, કરવા યોગ્ય ધ્યને નહિ કરવા યોગ્ય

रत्न, विहंगमां जेम गरुड, मनवंगीत्मां जेम चि-
 न्तामणिरत्न, मन्त्रमां जेम नवकारमन्त्र, पर्वतमां
 जेम मेरु पर्वत, पर्वमां जेम पर्युषणपर्व, नदीमां
 जेम सीता सीतोदा, वर्षधरमां जेम निपथ, नील
 समुद्रमां जेम क्षीर समुद्र, सुखमां जेम संतोष,
 सतिमां जेम ब्राह्मिसुंदरी, धैर्यवानमां जेम आ-
 दित जशा, देवमां जेम अरिहन्त, साधुमां जेम
 निर्मथ, परमपदमां जेम मुक्ति, तीर्थमां जेम शत्रु-
 जय, पुण्यमां जेम पुण्यानुबन्धी पुण्य, शास्त्रमां
 जेम उत्तम सूत्र, ध्यानमां जेम धर्मध्यान, शुक्ल
 ध्यान, ग्रहमां जेम चन्द्र, गजमां जेम ऐरावत,
 चोपदमां जेम सिंह, तेजमां जेम दिनकर, फूल-
 मां जेम पुष्करिक कमल, मेघमां जेम पुष्करावर्त
 मेघ, देवमां जेम इन्द्र, तेम सर्वज्ञानमां अव्या-
 नुयोग, स्वअनुभव (अध्यात्म) स्वरूपनु रमण
 करवुं, स्वधरमां रहे तेवो जगत्रयमां बीजो पदार्थ
 देखानो नथी. कारण के अनेक शास्त्रनु ज्ञान ठे ते
 परानुयायि होवाथी अवत्रमण वधे अने संसार
 छुटे नहीं, थने मुक्ति वेगळी रहे माटे तेने ज्ञान
 कहेता नथी. परानुयायि म्हा जाणपणाने पण

ज्ञान कहेवाय ठे तेनो खुलासो आगळ्याकरो.
 थ्यने स्वधनुषायिरुप ज्ञानथी संसारं समुद्र-
 नो पार पामे, भवत्रमण मटे, थ्यनन्त सुखनो
 जोगी थाय. पण तेवुं ज्ञान क्यारे मळे के स-
 फुल्लो योग मळे ते विना तेवा ज्ञाननी प्राप्ति
 न थाय, कारण गुरु केवा ठे के था संसारने
 विशे मुक्तिना दातार, संसारथी गोमावनार राग
 द्वेष मोहथी गोमावनार, जन्मजरा मरणनां दुः-
 खथी गोमावनार, प्रत्यक्ष देव रूप साक्षात् सूर्य
 सरिता ज्ञान गुणे जरेला, निज परना जाण एवा
 जे गुरु दातार ठे, ते गुरुने सेवो, जो पोताना था-
 त्मानुं हित वागुं तो एवा सफुल्ली सेवा करो, पण
 जेख देखीने हला ना पमो. बहुशून्य विना बीजाने
 सफुरु जाणवा नहीं. जे एवा सफुरु ठे, ते पोते तरे
 ठे थ्यने बीजाने तारे ठे, ते गुरु शुं शुं उपकार
 करे ? ते कहे ठे, माठी बुद्धि तेनो नाश करे. थ्यने
 ज्ञात्री बुद्धिनी प्राप्ति करे, कुगति जे नरक, निर्यचादि
 गतिमां पमनाने हाय जात्री पाशे लावने स्व-
 र्गादि गतिने विशे मोकळे, पाप पुण्यनी नुल-
 स्थाण करावे. कस्वा योग्य थ्यने नहि कस्वा योग्य

પદાર્થ તે વસ્તુનું સ્વરૂપ સજ્જુરુ વતાવે, (જદાવા) લાવા
 યોગ્ય અથવા નહિ લાવા યોગ્ય, અથવા પીવા યોગ્ય
 અથવા ન પીવા યોગ્ય, ધર્મ અથવા અધર્મ, ઇત્યાદિ
 પદાર્થના જણાવનારા સજ્જુરુ છે, તે આ જીવરૂપી
 સમુદ્ધને વિશે જહાજ સમાન જાણવા, વહી
 સજ્જુરુ કેવા છે કે સંસારમાં માતા, પિતા, વ્રાતા,
 જગિની, પુત્ર, કલત્ર, સ્વજન, સવન્ધી ચતુરજી
 સૈન્ય, રાજપાટ, ઇત્યાદિ એ સર્વે છે તે નર્કનાં
 કુતુહલ છે અર્થાત્ તે નર્કે લઈ જવાનાં હેતુ છે,
 પણ આપણને કોઈ નર્કે લઈ જતાં રાણે તેવાં
 નથી, એક સજ્જુરુ પ્રકટ ધર્મ અધર્મ દેલામ્ની
 અધર્મને ઓઠાવી ધર્મ માર્ગે પ્રવર્તાવી મોક્ષ
 નગરે પહોંચામે, તે વિના કોઈ આ સંસારને વિશે
 દેલાતો નથી, વહી ગુરુ કેવા છે કે સર્વે ધ્યાનનું
 ધ્યાન તેજ ગુરુ છે, એટલે ધ્યાન કર્યે તે શું થાય,
 તેથી પણ ગુરુ અધિક છે તથા વિષય ત્યાગ ક-
 રવાથી પણ શું થાય, એ સર્વેથી એક ગુરુ સેવા કરે
 તેને અધિક ફલ થાય, માટે પૂર્ણ જાણ રાણી એક
 સજ્જુરુની સેવા કરવી, ઈન્ડિયો જીતે તો પણ
 લેલામાં નથી, એ સર્વની પ્રાપ્તિ એક સજ્જુરુની

સેવાથી ઠે, સર્વ જીવનો નાશ કર્તા ગુરુઠે, ધ્ય
શાસનને વિશે વાકેફ કરનાર પણ ગુરુ ઠે. ધ્ય
ગુરુનો વિનય કરવાથી ધ્યાત્મા સ્વેત (ભજ્વલ
થાય, ધ્યને સર્વ ધ્યર્થની સિદ્ધિ થાય. માટે હે જગત્પ
જીવો ! સદ્ગુરુને સેવો ધ્યને કુગુરુનો પદ તજો
શ્રી જગવર્તીજી, ભાસક દશાઙ્ગ પ્રમુખ સિદ્ધાન્ત
માં કુગુરુ કહ્યા ઠે તેની ભૂલલાણ આચારા
પ્રમુખ સિદ્ધાન્તને વિશે સુહાસો ઠે, તથા ધ્યાવ
શ્યક નિર્યુક્તિ, ધ્યાવશ્યકની બ્રહ્મવૃત્તિમાં ઠે મા
કુગુરુનો પદ તજવો, ધ્યને સુગુરુની સેવા કરવ
સુગુરુથી જ્ઞાન સ્વરૂપ પામશો. ॥ ભક્તંચઃ)

॥ વેદસ્પૃહતમ્. ॥

અવદ્યમુક્તે પથિ યઃ પ્રવર્તતે ।
પ્રવર્તયત્યન્યજનંચ નિસ્પૃહઃ ॥
સ એવ સેવ્યઃ સ્વહિતૈષિણા ગુરુઃ ।
સ્વયં તરસ્તારયિતું દામઃ પરમ્ ॥ ૧ ॥

॥ પાલિની રત્નમ્. ॥

વિદલ્યતિ કુવોધં વોધયત્યાગમાર્થ,
સુગતિકુગતિમાર્ગો પુણ્યપાપે વ્યનક્તિ ॥

अवगमयति कृत्याकृत्यजेदं गुरुर्यो,
 नवजलनिधिपोतस्तं विना नास्ति कश्चित् ॥

॥ शिखरिणी वृत्तम्. ॥

पिता माता भ्राता प्रियसहचरी सूनुनिवहः,
 सुहृत्स्वामी माद्यत्करिभट्टरथाश्वः परिकरः ॥
 निमज्जातं जंतुं नरककुहरे रक्षितुमखं,
 गुरोधर्माधर्मप्रकटनपरात्कोऽपि न परः ॥

॥ शार्दूलविक्रीडित वृत्तम्. ॥

किं ध्यानेन जवत्त्वशेषविषयत्यागैस्तपोभिः कृतं,
 पूर्णज्ञानया श्रमिंश्चिदमैः पर्याप्तिमाप्तागमैः
 किं त्वेकं जवनाशनं कुरुगुरुप्रीत्यागुरोः शासनं,
 सर्वेयेन विना विनाथवत्स्वार्थाय नाश्रमं गुण

॥ ४ ॥

॥ अथ श्री ज्ञान भूषण. ॥

॥ ग्रन्थ प्रारम्भः ॥

ज्ञानज भणीए ज्ञानज सुणीए.
ज्ञानमां काळ ते काढोरे ॥
ते विना काळ ते फाकेट दाख्यो,
जव जंजाळ ते बाधोरे, ज्ञान पद सेवोरे ॥
ज्ञान विना तो नही कोय, ज्ञान गुण मेवोरे. ॥१॥
(ए आंकणी).

हे ! अव्यक्तीसो ज्ञान कहेतां जे आत्म-
स्वरूपनुं जाणपरुं ते निश्चयज्ञान ठे. अने बीजुं
रुं ते व्यवहार ज्ञान कहेवाय. अज्यात्म
ज्ञान तथा अव्यानुंयोग (एवमव्यक्तो विचार) ते
व्यवहारज्ञानः अने (अने अज्यात्म) आत्म-
स्वरूपनो विचार अनेदण्णे ते निश्चयज्ञान. ते
ज्ञानने जणुं. ते ज्ञाननो एक अक्षर जणे तो
अनन्त कर्मनी गति निर्जरे अथवा कोझे

ज्ञानवे तोपण अनन्त कर्म राशिनी निर्जरा क
 माटे ज्ञाननुं ज्ञानवुं ते आत्माने मुक्तिनो दात
 ठे, तथा ज्ञाननुं सुणवुं तेथी पण अनन्त क
 निर्जरे; माटे ज्ञानने ज्ञानवुं तथा ज्ञानने सुण
 कारण के अज्ञान माणस एक करोम उपवास क
 ने जेष्ठ्यां कर्म नार्कीनां निर्जरे, तेष्ठ्यां कर्म ज्ञान
 एक स्वास नीचो लक्ष्णे उंचो मुके तेष्ठ्या
 नीर्जरे, एवं श्री वीर परमात्माए विवाह
 भक्ति (विवाह प्रज्ञप्ति) मां कह्युं ठे, ते
 (अहोनिश) दिवस तथा रात्रिनो काल ज्ञान
 ननी स्मरणतामां कहामवो, पण ज्ञान विना जे
 ट्युं बीजुं कार्य कखुं ते सर्वे प्रमादजावमां
 तेथी ज्ञान विना फोगट काल खोवो नहीं, क
 रण के आर्य क्षेत्र, मनुष्यनो जव, पांच इन्द्रि
 पूर्ण, निरोगी शरीर, श्री जिनराजनो धर्म, सद्गुरु
 स्तो उपदेश, एवी जोगवाइ फरीफरीने मले नहीं
 अने शुजाशुज कारण कार्य तो अनन्तवार कर्मा
 अने सुख दुःख आ जीवे अनन्तवार जोगव्युं
 अने व्यवहार चास्त्रि, व्रत, पंचसाण, तप, जप
 आ जीवे अनन्तवार कर्मा कारण के चारे, गति
 मां जीवे अनन्तवार उपजी चुक्यो.

“अनंत सुतो जीवाणं.”

एवो पाठ सिद्धान्तमां पण ठे, तो कांई
 आत्मानुं कार्य थयुं नहीं. माटे ज्ञानमां ज काल
 कादवो पण फोक्ट काल सोवो नहीं, के-
 मके शुजाशुज करणीयी संसार वधे पण कंई
 संसार घटे नहीं, माटे गत्यागति वधवायी आ-
 त्मानुं अहित थाय ठे, तेथी शुजाशुजनो पद
 गोमीने एक ज्ञान पदने अङ्गिकार करो. हवे
 “ज्ञान विना तरे नहीं कोई” एख्खे क्रिया, जप,
 तप, अनेक विध बाह्यनां कारण ठे, पण तेथी
 मुक्ति थाय नहि अने आज दिन सुधी एकत्वथी
 कोई जीव मोढ़े गयो नथी अने जतो पण नथी
 अने जशे नहि. माटे ज्ञान विना कोई
 जीव तरे नहीं, कारण के मुक्तिनां द्रव्य-
 खीङ्ग पन्दर कहां ठे, परन्तु जावखीङ्ग विचारिने
 जोष्ट तो एकज देखाय ठे, कारण के साधु,
 गृहस्थ तथा अन्यमती ज्ञानस्वरूपना विशे
 स्थिर जाव थाय, त्यारे राग द्वेषनो नाश थाय,
 अने मोहनो नाश थाय त्यारे वितराग पद पामे

ठे, त्यास्पठी अजेद ज्ञान थाय ठे, त्यारे अरि-
 हन्त पद पामे ठे, अने सर्व योगनो रोध करे
 अने मननी चराचर सर्व मटे अने शैलेपि करण
 थाय त्यारे सिद्ध पद पामे, माटे ज्यां सुधी मन
 वचन, कायानो व्यापार बूझे ठे अने मननी च-
 राचर मटी नथी, त्यां सुधी तेने अने मुक्तिने
 ठेदुं अनन्त योजननुं ठे, ए अधिकार श्री जग-
 वतीजीथी जाणवो, ते कारण माटे ज्ञान रुप
 मेयो एटलेपद, प्रमाण, सप्तजङ्गि, चञ्जङ्गि, नय-
 निक्षेप, पट्टकारक, इत्यादिकरीने आत्म स्वरुपनुं
 विचारुं ए रुप मेवानो स्वाद क्रोमपूर्वना आधु-
 प्ये देशे जणा केवली होय ते पण कही शके
 नहीं, तो उद्यस्थनो तो शो जार जे कही शके
 पण जे एनो आनन्द जे हृदयमां प्रगट थाय ते
 अनुभवनो रस तो उद्यस्थ रूमी रीते जाणे, का-
 रण के ते कहेवानुं सामर्थ्य नथी पण जाणवानुं
 तेनामां सामर्थ्य ठे, जेम घतनो स्वाद कहेवानुं
 कोझनामां सामर्थ्य नथी पण जाणवानुं सामर्थ्य ठे
 तेम अहीं अनुजवी ए आनन्दनो रस जाणे ठे
 पण बीजा बाह्यद्रष्टिवाला जाणता नथी, कारण

के तेने बाह्यद्रष्टि ठे. आत्म स्वरूपनी खबर नथी. जेम बावना चन्दन ठे ते खर उपर जरिये तो तेने कांई तेना गुणनी माबुम पमे नहि, एतो जे जाग्यवान माणस ठे तेने गुणनी खबर पमे ठे, तेम बाह्यद्रष्टि अनेक शास्त्र जणे ठे, बांचे ठे, पण तेने कंई तेना रसना स्वादनी खबर नथी फोकट ते विचारा काय कष्ट करे ठे, अहीं कोई एम कहेशे के तमे महा कठोर वचन बोखो ठो. तेनो उत्तर के अमे कंई कठण वचन बोखता नथी, पण पूर्वाचार्य, ग्रन्थोमां एवं कही गया ठे. उत्तंच.

॥ अनुपपद्यते ॥ *

वेदानशास्त्रवित्त्वेशम्, रसमध्यात्म शास्त्रवित्,
जाग्य भृजोगमाप्नोतिः बहते चन्दनं खरम्. ॥१॥

ते कारण भाटे ज्ञान रूप जे मेवो महापुष्टिनो करनार ठे, जेम संसारना विशे शरदकृतु प्रमुखना मेवाथी शरीरनी पुष्टि घणी थाय ठे, तेम अहीं पूर्वे कह्यो तेवा ज्ञान रूप मेवाथी आत्माने पुष्टि थाय. कारण के संसारना रस

કરતાં અધ્યાત્મ રસ ઘણો સુન્દર છે. ઉત્તમ.

॥ અનુષ્ઠપદ્યત્તમ્ ॥ *

અધ્યાત્મ શાસ્ત્ર હેમાશ્ચિ, મથિતાદાગમોદયે ॥
 ત્રયાંસી ગૂણ રત્નાનિ, પ્રાપ્યન્તે બુદ્ધે ન કિં. ॥૧૧॥
 રસો જોગાવધિ કામ, સદ્ગદ્યે જોજનાવધિ ॥
 અધ્યાત્મ શાસ્ત્ર સેવાય, રસો નિરવધિ પુનઃ. ॥૧૨॥

અથવા વિષય પ્રમુખ સંસારના રસ છે તે તુલ્ય
 રસ છે, પણ અધ્યાત્મ રસ મહા આનન્દકારી છે, એ
 રસના તોલે વીજો રસ કશા લેવામાં નથી, ઈન્દ્ર,
 ચન્દ્ર, નાગેન્દ્ર, ચક્રવર્તિ પ્રમુખના ઇન્દ્રિય જનિત
 સુખનો જે રસ તે તુલ્ય છે, અથવા જ્ઞાન રસ તે મહા
 અમૃત રસ છે, એ રસ પામ્યા તે ફરીથી પમયા
 નહિ અથવા રસ અધ્યાત્મો ફરીથી જાય નહિ.
 એટલે વીજા જે સુખ રસ છે તે વિનાશિક છે,
 અથવા રસ છે તે અવિનાશિક છે.

શિષ્ય વાક્ય,—

સ્વામિન્ અધ્યાત્મ રસ તે શાને કહો છે ?

ગુરુ વાક્ય,—

હે મહાનુભાવ ! જે પુરુષનો મોહ તથા રાગ, દ્વેષ મન્દ પમ્પા હોય, અને ક્રોધાદિ ત્રણ ચોક્કની ગણ હોય, અને શુદ્ધ ક્રિયા અગ્નિકાર કરી ઠે, શુભાશુભ ક્રિયાને જાણેઠે, સદા અન્તર આત્મામાં શુભ જ્ઞાનની રમણતા ઠે, પરજાવનો ત્યાગી ઠે કૃતિમ્ વસ્તુ ઉપર રાગ નથી, પુણ્ય-પાપ જેને સમ જાસન્ થયું ઠે. સદા શુદ્ધ આત્મ-સ્વરુપનો ઉપયોગ વે પ્રકારે, સાકાર અને નિરા-કારથી ૫૮ ડબ્બનું સ્વરુપ જાણે, તે મધ્યે પાંચ ડબ્બના સ્વરુપને અજીદ જાણીને ઠાંને અને એક આત્મસ્વરુપને જ્ઞાન રુપ ચેતના જાણીને આદેરે એમ હેય, જ્ઞેય ઉપાદેયની રીત જાણે, અને ઠાં-નવા યોગ્ય ઠાંને, અને જાણવા યોગ્ય જાણે, અને આદરવા યોગ્ય આદેરે, એમ આત્મ સ્વરુપમાં અન્તર જાવે રમે, તે શુદ્ધ ક્રિયા કહિયે અથવા અધ્યાત્મ કહિયે. ॥ ભક્તેન્વ. ॥

અનુષ્ટુપદ્વિત્તમ્. *

ગતમોહાધિકારણા, માત્માનમધીકૃત્યયાઃ ॥

પ્રવર્તતેક્રિયાશુદ્ધા, તદધ્યાત્મજગૂર્જિનાઃ॥૧૧॥

માટે એવો જે જ્ઞાન રૂપ મેવો મહા પુષ્ટ છે, ઘણે મહા ચલવાન છે; માટે હે જગ્યજીવો ! પ્રમાદજાવને ઠાંપીને જ્ઞાન રૂપ મેવો મદવાને અન્યાસ કરો, અહીં ઘણા શાસ્ત્રમાં એજ રીતે કહેલ છે, પણ વધાં શાસ્ત્રની શાક્તિ અપાય નહિ તેથી અદ્વય શ્લોક મુકેલા છે, પણ વિચારીને જોશો તો સર્વ શાસ્ત્રમાં એજ વસ્તુ સિદ્ધ છે, માટે સદ્ગુરુ મુખે શાસ્ત્ર સમજીને એ અર્થ વિચારશો તો તમને (સમજાશે) ઘણો ફાયદો થશે.

ગાથા ॥ ૨ ॥

સ્વધર્મગ્રાહિનિશ્ચેજાસ્યો, પરધર્મગ્રાહીવ્યવહારોરે॥
તેકારણજ્ઞાનમાંરમિયે, શુદ્ધનિશ્ચેનયધારોરે ॥

જ્ઞાન૦ જ્ઞાન વિના૦ ॥૧૧॥

અર્થ:-વિશેષાવશ્યક ગ્રંથમાં નિશ્ચય તથા વ્યવહાર નયનું સ્વરૂપ કહ્યું છે તેમાં તત્વાર્થગ્રાહી નિશ્ચય નય છે, અને લોકાગમિતાર્થગ્રાહી વ્યવહાર નય છે, અને તત્વાર્થ યુક્તિ તે નિશ્ચયસિદ્ધ

આન્યજ્ઞાન ગ્રન્થમાલા.

॥ ગુણસ્ય પર્યાયે એવાંતરચૂતત
પર્યાયાર્થિકે નૈવ તત્ સંગ્રહાત્ ॥

જે ગુણ તે પર્યાયને વિશેષ્યન્તર
પર્યાયાર્થિક મધ્યે સંગ્રહો છે. તે પર્યાય
એક સહજાવી થને ળીજો કર્મ જાવી, તે
જાવી તે ગુણ છે. તે પર્યાયને વિશેષ્યન્તર
ત્યાં હવ્ય પર્યાયથી વ્યતિરક્ત સામાન્ય :
શેષ એ વે ધર્મ છે, માટે સામાન્ય થને નિ
નયવત્તા કેમ કહેતા નથી એમ પુઝે તેનો

॥ હવ્ય પર્યાયન્યાં વ્યતિરક્તિઓઃ સ
વિશેષયોરપ્રસિદ્ધેઃ તથાહિ દ્વિપ્રકારં સામાન્ય
મૂર્ધતા સામાન્યં તિર્યગ્સામાન્યંચ તત્રોર્ધ
ન્યં હવ્યમેવ તિર્યગ્સામાન્યં તુ પ્રતિવ્યક્તિ
પરિણામ લક્ષણં વ્યંજન પર્યાય એવ ॥

એ પાઠથી સૂર્ધ સામાન્ય તે હવ્યનો
છે, થને તિર્યક્ સામાન્ય તે પર્યાય ધર્મ છે.

॥ વિશેષોપિ વૈસાદૃશ્ય વિવર્તલક્ષણં પર્યાય
એવાંતર્ભવતિ નૈતાન્યામધિક નયાવકાશઃ ॥

વિશેષણે અનેક રીતે વર્તવાનો લક્ષણ છે તે પર્યાયને વિશે અંતર્જાવ છે તે માટે જિન્ન નયનો અવકાશ નથી એ કે નય મધ્યેજ અંતર્જાવ છે તે હ્ય્યાર્થિકના ચાર ખેદ. નૈગમ ૧, સંગ્રહ ૭, વ્યવહાર ૩, રુઝુસૂત્ર. ૪, તથા શબ્દ (૧) સમજિ-રુદ (૨) અને એવમ્બુત (૩) એ ત્રણ ખેદ પર્યાયાર્થિક નયના છે, વિકલ્પાન્તરે રુઝુસૂત્રને પર્યાયાર્થિકમાં પણ કહ્યો છે.

નૈગમ નય.

॥ ન એક ગમા આશય વિશેષા યસ્ય સ નૈગમઃ ॥

નથી એક ગમો અજિપ્રાય જેનો તે નૈગમ નય. એટલે તેના અનેક આશય છે.

તથાચઃ—

॥ અનેકે ગમાઃ સંકલ્પારોપાંશાશ્રયાદ્યા યત્ર સ નૈગમઃ ॥

જ્યાં અનેક નામાદિ ગમા ગ્રહવાય તથા-સંકલ્પે, આરોપે અને અંશે પણ વસ્તુને માને તે નૈગમ નય. તેના ત્રણ ખેદ આરોપ, અંશ, અને

आत्मज्ञान ग्रन्थमाला.

संकल्प बली विशेषावश्यकने विशेष उपचा
नुदो गणवार्थी चार भेद कथा ठे तेमां ध्या
पना चार भेद, अव्यारोप. (१) गुणारोप. (२)
काळारोप. (३) कारणधारोप. (४).

॥पंचास्तिकाय वर्तनागुणस्य काळस्य अव्य
कथनं एतच्छुणे अव्यारोपः ॥

गुणादिकने विशेष अव्यारोप-जेम वर्तमान
पर्याय ते पंचास्तिकायने विशेष परिणमन धर्म ठे,
तेने काळअव्य कहवो. एखे “ काळ ” कहने
बोलाववो ते जिन पिंरुस्य द्रव्य नथी तो पण
द्रव्य कह्यो ते अव्यनो ध्यारोप कर्यो.

॥ज्ञानमेवात्माः अत्र अव्ये गुणारोपः ॥३॥

अव्यने विशेष गुणनो ध्यारोप करवो ते गु
णारोप, जेम ज्ञान गुण ठे पण ज्ञान तेज ध्या
त्मा एम ज्ञानने “ आत्मा ” कहवो इत्यादिमां
गुणनो ध्यारोप कर्यो.

“ वर्तमान काळे अतीत काळारोपः ”

“ वर्तमान काळे अनागतकाळारोपः ”

“ એવં અતીતાનાગતેપિ જ્ઞેયં ”

કાલારોપ એટલે કાલનો આરોપ કરવો તે જોઈ શ્રી મહાવીરસ્વામીનું નિર્વાણ થયે ઘણું કાલ થયો, પણ આજ લોક દીવાલીને દીને નિર્વાણ કહે છે તે અતીત કાલનો વર્તમાન કાલનો આરોપ કર્યો. વલી આજ શ્રી પદ્મનાભ પ્રસન્નું નિર્વાણ છે. આ વાક્યમાં વર્તમાનને વિશે અનાગત કાલનો આરોપણ છે, એમ વર્તમાનના જે જોઈ થયા, તેવીજ રીતે અતીતના જે જોઈ તથા અનાગતના જે જોઈ એ સર્વ મલીને ઠ જોઈ થયા.

“ કારણે કાર્યાધારોપ: ”

કારણને વિશે કાર્યનો આરોપ કરવો તે કારણાધારોપ. ગ્રાહ્ય દ્રવ્ય ક્રિયા તે સાધ્ય સાધનની અપેક્ષાવાલાને ધર્મનું નિમિત્ત કારણ છે તો પણ તે “ ધર્મ ” કર્મની કહેવાય છે તે કારણાધારોપ.

શ્રી તીર્થંકર મોક્ષનું કારણ છે. ઠતાં “ તા-
ર્યાણં ” એટલે તારક કહ્યા. આ વચ્ચે દૃષ્ટાન્તમાં
કારણને વિશેજ કર્તાપણાનો (કાર્યપણાનો)

આરોપ છે. તે કારણના ચાર મેદ તેનાં નામ.-
 ઉપાદાન કારણ, નિમિત્ત કારણ, અસાધારણ
 કારણ, અને અપેદા કારણ એમ આરોપના અને-
 ક પ્રકાર છે.

॥ અંશોપિ દ્વિવિધઃ જિન્નાજિન્નશ્ચેત્યાદિ ॥

અંશના પણ બે મેદ છે, એક જિન્ન, તે
 જુદો અંશ સ્કંધાદિકનો, બીજો અજિન્નાંશ તે
 આત્માના પ્રદેશ તથાં ગુણના અવિનાગ તે.

॥ સંકલ્પો દ્વિવિધઃ સ્વપરિણામ રૂપઃ કા-
 ર્યાન્તર પરિણામ રૂપશ્ચ ॥

સંકલ્પ નૈગમના બે મેદ, એક સ્વપરિણામ
 રૂપ જે વીર્ય ચેતનાનો નવો નવો દાયોપશમ્ તે
 અને કાર્યાન્તરે નવે નવે કાર્યે નવો નવો ઉપયોગ
 થાય તે. એમ બે મેદ થયા. ઈત્યાદિ નૈગમ નયના
 મેદ જાણવા.

સંગ્રહ નય.

॥ સામાન્ય વસ્તુ સત્તા સંગ્રાહક સંગ્રહઃ ॥

(સામાન્યે) મૂલ્યસર્વ હવ્ય વ્યાપક નિત્ય.

ત્વાદિ સત્તાપણે રહેલા ધર્મ તેનો જે સંગ્રહ કરે તે સંગ્રહ નય,

તથાચ:—

॥ સંગ્રહાતિ વસ્તુસત્તાત્મકં સામાન્ય સ સંગ્રહ. ॥

જે સર્વને સંગ્રહે, સર્વનું ગ્રહણ કરે, વસ્તુની ઠતીને સામાન્યપણે ગ્રહે તે સંગ્રહ તેના બે ખેદ સામાન્ય સંગ્રહ ૧ ॥ વિશેષ સંગ્રહ ૨ ॥ ત્યાં સામાન્ય સંગ્રહના બે ખેદ, મૂલ સામાન્ય ૧ ॥ હત્તર સામાન્ય ૨ ॥ મૂલ સામાન્યના અસ્તિત્વાદિ છ ખેદ છે, તેનાં નામ. અસ્તિત્વ, વસ્તુત્વ, ડ્વ્યત્વ, પ્રમેયત્વ, સતત્વ -અગુરુ લઘુત્વ, તથા હત્તર સામાન્યના બે ખેદ એક જાતી સામાન્ય ૧ ॥ બીજો સમુદાય સામાન્ય ૨ ॥ ગાયના સમુદમાં ગોત્વરૂપ જાતિ છે તથા ઘટના સમુદમાં ઘટત્વપણું, અંને વનસ્પતિને વિશે વનસ્પતિપણુ તે જાતિ સામાન્ય, અંને અંવાના સમુદને “અંવન” કહેવું તથા મનુષ્યના સમુદને “મનુષ્ય” કહેવું તે સમુદાય સામાન્ય. મૂલ સામાન્ય તે અવધિદર્શન તથા કેવલ દર્શનથી ગ્રહવાય છે. (ગ્રાહ્ય છે) અંને હત્તર સામાન્ય

बहु दर्शन थने अचहु दर्शनीय ग्रहवाय ठे.
 वली संग्रह नयना वे जेद, एक सामान्य सं-
 ग्रह, थने बीजो विशेष संग्रह. त्यां ठ डव्यना
 समुदायने डव्य कहेवुं ते सामान्य संग्रह कार-
 ण के अहीं एक वचने सर्वनो ग्रहण थाय तथा
 जीवने “जीवडव्य” कही अजीव डव्यथी
 जूदो जेद पामवो ते विशेष संग्रह वली विशेषा-
 वश्यक ग्रन्थने विशे संग्रहनयना चार जेद कह्या
 ठे (संग्रहणं) एखे एकठो एक वचनमां एक
 अथवाशाय ऊपयोगमां समकाले ग्रहण थाय,
 सामान्य रूपणे सर्व वस्तुनो आक्रमण ग्रहण
 करवो ते संग्रह अथवा सामान्य रूपणे सर्व
 संग्रह करे ते संग्रह अथवा जेथी सर्व जेद सा-
 मान्यपणे ग्रहीये ते संग्रह तेना चार जेद कहे
 ठे, — (१) संग्रहित संग्रह. (२) पिम्ति संग्रह. (३)
 अनुगम संग्रह. (४) व्यतिरेक संग्रह.

१. सामान्यपणे व्हेचणविना ग्रहण थाय एवो
 पयोग अथवा वचन अथवा धर्म कोई पण
 तुने विषे होय तेने संग्रहीत संग्रह कहिये.

૨. એક જાતિ માટે એકપણો માનિને એક વ-
ચને સર્વનો ગ્રહણ થાય જેમ “એગે ધ્યાયા એગે
પુગલે” ઇત્યાદિ વસ્તુ અનન્તિ ઠે પણ જાતિ
એક માટે ગ્રહવાય ઠે તેને પિંમિત સંગ્રહ કહિયે.

૩. જે અનેક જીવરૂપ અનેક વ્યક્તિ ઠે તે સ-
ર્વમાં પામિયે, જેમ “સત્ચિત્તમયો ધ્યાત્મા” એ-
ટલે સર્વ જીવ, સર્વ પ્રદેશ, સર્વ ગુણ તે જીવનાં
લક્ષણ ઠે તેને અનુગમ સંગ્રહ કહિયે.

૪. જેની ના કહેવે તેથી ઈતરનો સર્વ સંગ્રહ-
પણે જ્ઞાન થાય તે જેમ અજીવ ઠે તેવારે જે જીવ
નહિ તે અજીવ એટલે કોઈક જીવ ઠે એમ વ્ય-
તિરેક વચને ઠેયો તથા હપયોગે જીવનો ગ્રહણ
થાય ઠે તેને વ્યતિરેક સંગ્રહ કહિયે, બલી સંગ્રહ
નયના બે પ્રેદ કહે ઠે. (૧) મહા સત્તારૂપ. (૨)
અવાંતર સત્તારૂપ.

॥ ગાથા. ॥

સવતિજણિણજ, મ્હાસવઘાણુપ્પવત્તણુવુદ્ધિ ॥
તોસઘંસત્તમત્તં, નઘીતદંતરંકિંચિ . ॥ ૧ ॥

आत्मज्ञान ग्रन्थमाला.

यद्यस्मान् सदित्येवं, प्रणिते सर्व त्रि-
त्रयान्तर्गत वस्तुनि बुद्धिरनुप्रवर्तते प्रधावति
हितत् ॥ किमपि वस्तु अस्ति यत् सदित्यु-
जगति बुद्धो न प्रतिज्ञासते तस्मात् सर्व सत्-
मात्रं न पुनः अर्थान्तरं तत् श्रुत सामर्थ्यात् य-
संग्रहेन संग्रह्यते तेन परिणमन रूपत्वादेव संग्र-
हस्येति ॥

एत्ये त्रण सुवनमां एवी वस्तु कांश्च नयी-
जे संग्रह नयना ग्रहणमां आवे नहीं, एत्ये जे
वस्तु वे ते सर्वे संग्रह नयना ग्रहणमां आवे वे.

हवे व्यवहार नय.

संग्रह ग्रहित वस्तु भेदान्तरेण,
विभजनं व्यवहरणं प्रवर्तनं वा व्यवहार ॥१॥

संग्रह नय गृहित जे वस्तु वे, तेने भेद
भेदान्तरे (विभजनं) व्हेवबुं, ते व्यवहार अ-
र्थात् अव्य सामान्यपणे कह्यो तेनी व्हेवण क-
स्वी ते व्यवहार नय. अव्यना वे भेद. जीव अव्य,
अजीव अव्य. जीवना वे भेद. सिद्ध, संसारी.
सिद्धना वे भेद. अन्तर सिद्ध, परंपर सिद्ध.

इत्यादि. हवे संसारीना वे जेद. अयोगी, स
 गी. अयोगी ते चौदमा गुणस्थानना. बाकी
 योगी तेना वे जेद. सयोगी केवली, सयोगी
 अस्य. सयोगी केवली तेरमा गुणस्थानना, व
 नस्य तेना वे जेद. अमोही, समोही. अमोह
 जेनुं मोहनीय कर्म दाय थयुं ते चारमा गुण
 नना, बाकी समोही तेना वे जेद. उपश
 मोही, उदीत मोही, उपशान्त मोही ते अ
 थारमा गुणस्थानना, बाकी उदीत मोही ते
 वे जेद. एक मुद्रम कपायि, बीजा बादर कप
 मुद्रम कपायि ते दशमा गुणस्थानना, बाकी
 द्वाद कपायि तेना वे जेद. एक अवेदी, बीजा
 वेदी. अवेदी ते नवमा गुणस्थानना, बाकी सं
 तेना वे जेद. श्रेणीविन्त, अने श्रेणी रहित.
 णिविन्त ते आत्रमा गुणस्थानना, बाकी श्रे
 रहित तेना वे जेद, अप्रमत्त, बीजा प्रमत्त. द
 मत्त ते मानमा गुणस्थानना बाकी प्रमत्त ते
 वे जेद. विस्ती परिणामी, बीजा अविस्ती. वि
 परिणामीना वे जेद. सर्वविस्ती, बीजा देशवि
 सर्व विस्ती ते उत्रा गुणस्थानने मायु, अने ते

आत्मज्ञान ग्रन्थपाठा.

विरती ते पांचमा गुणस्थाने श्रावक, हवे श्रा-
तीना वे जेद. अविरती समकित्ती, बीजा अविर-
मिष्यात्वी. अविरती समकित्ती ते चोथा गुणस्थ-
नना. बाकी मिष्यात्वी तेना वे जेद, ग्रंथिजेद
बीजा अजेदी. ग्रंथी जेदी ते समकित पामिने
पाठा परया, मिष्यात्वे गया तेमणे ग्रंथी जेद
करावे ठे फरीथी करवो न पमे. विशुद्ध अध्यव-
साये चोथा गुणस्थाने आवे ते ग्रंथीजेदी, बाकी
अजेदी तेना वे जेद, जव्य, अजव्य, जव्यना वे
जेद, कण्ण पक्षिया, अने सुख पक्षिया एम
जेदनुं व्हेंचवुं तेने व्हेंचण रूप व्यवहार कहिये.

हवे प्रवर्तन व्यवहार कहे ठे. तेना
वे जेद एक शुद्ध अने बीजो अशुद्ध,
शुद्धना वे जेद. वस्तुगत शुद्ध, व्यवहार साधन
शुद्ध. व्यवहार सर्व जव्यना शुद्ध स्वरूपनी प्र-
वृत्ति जणावे ते वस्तु गत शुद्ध व्यवहार. जेम
धर्मास्तिकायमां गतिसहायकता तथा जीवने
विशे ज्ञायकता, ईत्यादि वस्तुगत शुद्ध व्यव-
हार. बीजो साधन शुद्ध व्यवहार तेना वे जेद.

ઉત્સર્ગ સાધન, અપવાદ સાધન. જે ક્વ
 ઉત્સર્ગ (ઉત્કૃષ્ટ) નીપજાવવા માટે ર
 યિની શુદ્ધતા, ગુણસ્થાને શ્રેણી આરોહણ
 વહી શુદ્ધ વ્યવહારના વે ખેદ. સદ્ગુણ અને
 સદ્ગુણ. સદ્ગુણ તે ક્ષેત્ર અવસ્થાને અજો
 રહેલા જ્ઞાનાદિ ગુણ તેના ખેદ કહેવા તે
 ગુણ, અને જે અસદ્ગુણ એટલે હું ક્રોધી
 માની, હું દેવતા હું મનુષ્ય, ક્ષત્રિયાદિ દેવતા
 હેતુપણે પ્રજ્ઞા જે દેવગતી વિપાકી કર્મ
 તે હૃદયરૂપ પરજાવ ઠે પણ યથાર્થ જ્ઞાન
 ખેદજ્ઞાન શુન્ય જીવને એક કરી માને ઠે તે
 શુદ્ધ વ્યવહાર જે આ શરીર મ્હારું ઠે અ
 શરીર તે હું તું, ક્ષત્રિયાદિ સંશ્લેષિત વ્યવહાર
 જે ધન્યધાન્યાદિ રાજ્યરિહી વહી પૂત્ર વ
 કુંટુકાદિ મ્હારું ઠે એમ કહેવું તે અસંશ્લેષિત
 વહાર. વહી વ્યવહારના વે ખેદ કહે ઠે એક
 ચણરૂપ વ્યવહાર, વીજો પ્રવૃત્તિ વ્યવહાર. તે
 તિના ત્રણ ખેદ. (૧) વસ્તુ પ્રવૃત્તિ. (૨) સ
 પ્રવૃત્તિ. (૩) લૌકિક પ્રવૃત્તિ. તેમાં સાધન પ્રવૃ
 ત્રણ ખેદ. (૧) જે અરિહંતની આજ્ઞાએ

વર્તમાન પર્યાયે વર્તે તેને વસ્તુ માને છે. કારણ કે, - (જૃતકાલ) (જાવિષ્યકાલ) નો આરોપ કરીને વસ્તુ માનવી કહેવી તે નૈગમ નયનો પદ્ધતિ આરોપરૂપ છે. અહીં કોઈ પ્રશ્ન કરે કે, - “ સંસારી સર્કર્મા જીવિને સિદ્ધ સમાન કહો ઠો તેતો અનાગતકાલે સિદ્ધ થશે તો તમે અનાગતકાલને અવસ્તુ કેમ કહો ઠો તેનો ઉત્તર. - હે જાણીયા અનાગત જાવી માટે હમે તેને સિદ્ધ કહેતા નથી પણ વર્તમાનકાલે સર્વગુણની ઠતિ આત્મ પ્રદેશે છે તે આચરણ દોષે પ્રવર્તતિ નથી, તેથી તિરોજાવીપણા માટે સંગ્રહ નયે સિદ્ધ કહિયે પણ વસ્તુમાં સર્વ કેવલજ્ઞાનાદિ ગુણ ઠતા વર્તે છે તે માટે તેને સિદ્ધ કહિયે. અને તે વસ્તુ નામાદિ પર્યાય સહિત વર્તે છે માટે નામાદિ ત્રણ નિદોષા તો હવ્ય છે અને જાવતે જાવ છે એ વ્યાપ્ત્યા કારણ કાર્ય જાવની ઘેંચણ કરિયે તે માટે છે પણ વસ્તુમાં સદ્જના ચાર નિદોષા તે જાવ ધર્મજ છે. તથા એ સ્વસ્વકાર્યના કર્તા છે આ સ્તુમૂવના દીગંતર છે નેદ કહે છે. [૧] સુદ્ધ સ્તુમૂવ. [૨] સ્પૃષ્ઠ સ્તુમૂવ. (૧) જે વર્તમાન

आत्मज्ञान ग्रन्थमाला.

काळो एक समय ते सुद्ध रुजुसूत्र. (१)
वहु काळि ते स्पूळ रुजुसूत्र. आ काळापेदी
वे. तथा ते भाव नय वे. अने योगावलम्बी
ते बाह्य वे ते माटे डब्यमां पण गण्यो वे
रुजुसूत्र नय कह्यो.

शब्दना अर्थनी ज्यां उत्पत्ति होय तेनेज
वस्तुपणे कहे एखे रुजुसूत्रे सामान्य घटगवेज्ये
अने शब्दनये सहभाव जे [अस्तित्व] तथा
असदभाव जे [नास्तित्व] ते सर्वसंयुक्त वस्तुने
वस्तुपणे कहे ते शब्द नय एखे वस्तुने शब्दवमे
बोलावतां तेमां अस्तित्व-अने नास्तित्व एम " यु-
ग्यत् " धर्म सुचवतां शंकानु निराकरण थाय माटे
इहां सात् समजंगी उपजे अने तेथी शब्दनयना
पण तेखज जेद जाणवा. आ शब्दादि नय
वस्तुना पर्यायने अवलम्बीने वस्तुना भाव
धर्मने ग्राहे छे, ते माटे वस्तुना भाव निदोषा ते
आ नये मुख्य वे.

शब्दनय.

शप आक्रोशे शपनमाब्दानमिति शब्दः

अपतीति वा आञ्जानपती शब्दः शप्यते आ-
हूयने वस्तु ध्येनेनेति शब्दः ॥

वस्तुपणे बोझावे, बोझाविय, ते शब्दः वा-
च्यार्थने ग्रहण करे ते नयने शब्द नय कहे ठे.
वस्तुना धर्मवर्मे धर्मेनि (वस्तुने) बोझावाय.
पश्य शब्दनुं कारण तो वस्तुनो धर्म धपो, का-
रण के जठ धारण करवानो धर्म जेनामांठे तेने
“ घट ” (धर्मो) कहिये त्रिये. तेम अहिं पण
शब्दे वाच्य ध्यर्थने गहे ते नयनुं नाम शब्द
कहेवाय. जेमरुजु सुत्र नयने वर्तमान काळना
धर्म ईष्ट ठे तेम शब्दादिक नयने वर्तमानताना
धर्म ईष्ट ठे, कारण के पद्दोयी गोष्ठ-संकोचिन
उदर कश्चिन युक्त जठधारण क्रियाने समर्थ प्र-
मिद्ध ते घट. एम जाव घटने घटपणे झुमे पण शेष
नाम, व्यापना, ध्यने अव्यरूप त्रण घटने शब्द-
नय माने नही. घट शब्दना ध्यर्थने (मंरने)
ज घट कहे. “ घट ” धातु वेथ बाची ठे तेयी
आ शब्द नय वेथ कर्तानि “ घट ” कहे (मा-
ने) पश्ये रुजुमृत्र मामान्ये चार निदेशा सं-

યુક્તને ઘટ માને, અને શબ્દનય જાવ ઘટને
“ ઘટ ” માને ઇચ્છો વિશેષણો છે.

મમજિરુદ્ધ નય:

યાંયાં સંજ્ઞાં ઘટાદિ લક્ષણાં જાપને વદતિ તાંતામેવ
યસ્માત્ સંજ્ઞાંતરાર્થ વિમુક્તઃ સમજિરુદ્ધોનયઃ ॥

ઈન્ડ શબ્દ પુરંદર ઇત્યાદિ સર્વ ઇન્ડના નામ
જેદ છે. તેમાં જે એક પર્યાય પ્રકટપણે અને શેષ
પર્યાય અપ્રકટપણે હોય, તોપણ તેને સર્વ નામે
શબ્દનય બોલાવે પણ મમજિરુદ્ધનય ન બોલાવે
ઇચ્છો શબ્દનયમાં અને મમજિરુદ્ધનયમાં જેદ છે
“ ઘટ ”—“ કુત્ત ” ઇત્યાદિમાં જે સંજ્ઞાનો વાચ્ય
અર્થ દેલાય તેજ સંજ્ઞા કહે જેમાં સંજ્ઞાન્તર
અર્થને વિમુક્ત છે તેને મમજિરુદ્ધનય કહિયે, જો
એક સંજ્ઞામયે સર્વ નામાન્તર માનિયે તો સર્વનો
સંકર (જોમાણ) થાય. ઇચ્છે પર્યાયનો જેદ-
પણો રહે નહિ. અને જે પર્યાયાંતર (બીજા પર્યાય)
હોય તે નો જેદપણે હોય તે માટે પર્યાયાંતરનો
જેદપણોજ રહ્યો તે માટે લિંગાદિ જેદને સાપેક્ષ-
પણે વસ્તુનો જેદપણો માનવો આ નયમાં જેદ-
જ્ઞાનની મુખ્યતા છે. એ મમજિરુદ્ધનય કહ્યો.

॥ उक्तं-विशेष्यावश्यके ॥

एकस्मिन्नपि इन्द्रादिके वस्तुनियामत् ।
इन्द्रन अक्रनपुरंदरणादयोर्था घटंते ॥ तद्वशे
नेन्द्राकादि बहुपर्यायमपि तद्वस्तु । शब्दनयो-
मन्यते ममजिह्ववस्तुनेवमन्यते ॥ इत्यनयोर्जदः॥

एवंमृतनय

एवंजह मदर्थो, मंतोनृत्तं तद्वद्वानृत्तं ॥
तेणवन्तुनृत्तं, मदर्थपरविशेषेण ॥१॥

पूर्वं जेम घटशब्द चेश वाची इत्यादि रूपे
शब्द नयनो अर्थ कहो, ए प्रमाणे घटादि अर्थ
जे विद्यमानणो वं अने जो शब्दना अर्थने
नुंयानि वं तो ते ते शब्दना वाच्य नथी अने
शब्दार्थणो जेमां न होय तेवन्तु ते रूपे नहि,
माटे शब्दार्थमांथी एक पर्याय नृत्तो होय तो
एवंमृतनय तेने तेणो कहे नहि, ते माटे शब्द
नयथी नथा ममजिह्वनयथी एवंमृत नयमां
विशेषांतर ने. एवंमृत नयने-अनेममके चदयो
जुष्ट घाग्णणानी क्रियाने कसो नृत्तो मार्गे
आवागमानी चेश कसो होय; तेने “घट”

माने; घरना खुणे पमयो तेने “घट” माने नहि
कारणके-उपर कहेली क्रियाने ते घट करतो
नथी. माटे एवम्भूत नय तेने “घट” कहे नही.
आ ठेकाणे शब्द वमे अर्थनी स्थापना-अने
अर्थवमे शब्दनी स्थापनानुं रहस्य समजबुं-जेम
खीने माथे चढयो अने जळधारण चेशवंत होय
तेवा अर्थने “घट” शब्दे बोलावे तेनाथी अन्य
बीजाने ते पणे बोलावे नहि जेम सामान्य केव-
ळी ठे ते ज्ञानादि गुणे समान ठे तेमने समजि-
रु नय “अरिहंत” कहे पण एवम्भूत नय न
कहे. समवसरणादि अतिशय सहित होय तथा
सामान्य केवळीने इन्द्रादि पुजता होय तेने
“अरिहन्त” कहे पण ते विना न कहे. सार
मात्र एखो ठे के वाच्य अने वाचकनी पूर्णता
वाच्य स्वरूपने एवम्भूत नय माने ठे आ साते
नय विशेष्यावस्यकना आधारे कखा तेमां नैग-
ना दश जेद, संग्रह नयना चार जेद; व्यवहा-
ना चौद भेद रुजुसुत्रना ठ जेद, शब्दना सात
जेद समजिरुदना वे जेद अने एवम्भूतनो एक
जेद एम सर्व मखीने वाचन जेद कखा.

॥ उक्तंच-विशेष्यावश्यके ॥

एकस्मिन्नपि इन्द्रादिके वस्तुन्यावत्
इन्द्रन शक्रनपुंरंदरणादयोर्था घटंते ॥ तद्वत्
नेन्द्रशक्रादि बहुपर्यायमपि तद्वस्तु । शब्दनयो
मन्यते समञ्जिरुवस्तुनेवमन्यते ॥ इत्यनयोर्भेदः

एवञ्चूतनय

एवंजह सदर्थो, संतोञ्जुं तदन्नहाञ्जुं ॥
तेणेवंचूतनय, सदर्थपरोविशेषेणं ॥१॥

पूर्वे जेम घटशब्द चेश बाची इत्यादि र
शब्द नयनो अर्थ कह्यो. ए प्रमाणे घटादि अ
जे विद्यमानपणे वर्ते अने जो शब्दना अर्थ
जुळंगीने वर्ते तो ते ते शब्दनो वाच्य नथी अ
शब्दार्थपणो जेमां न होय तेवस्तु ते रूपे न
माटे शब्दार्थमांथी एक पर्याय जुंठो होय
एवञ्चूतनय तेने तेपणो कहे नहि, ते माटे श
नयथी तथा समञ्जिरुनयथी एवञ्चूत नय
विशेषांतर ठे. एवञ्चूत नयते-स्त्रीनेमस्तके चंद
जस्त धारणपणानी क्रियाने करतो ठतो मा
थाववापणानी चेश करतो होय; तेने " घट

माने; घटना गुणे पश्यो तेने "घट" माने नहि
कारणके-उपर कहेली क्रियाने ते घट करतो
नथी. माटे एवंग्भूत नय तेने "घट" कहे नही.
आ ठेकाणे शब्द वने अर्थनी स्थापना-अने
अर्थवने शब्दनी स्थापनानुं रहस्य ममजबुं-जेम
अने माथे चढ्यो अने जळधारण चेषावंत होय
तेवा अर्थने "घट" शब्दे बोळावे तेनाथी अन्य
बीजाने ते पणे बोळावे नहि जेम सामान्य केव-
ळी ठे ते ज्ञानादि गुणे समान ठे तेमने समजि-
रु. नय "अरिहंत" कहे पण एवंग्भूत नय न
कहे. समवसरणादि अतिशय सहित होय तथा
सामान्य केवळीने इन्द्रादि पुजता होय तेने
"अरिहन्त" कहे पण ते विना न कहे. सार
मात्र एतलो ठे के वाच्य अने वाचकनी पूर्णता
वाद्या स्वरूपने एवंग्भूत नय माने ठे आ साते
नय विशेष्यावस्यकना आधारे कखा तेमां नैग-
मना दश भेद, संग्रह नयना चार भेद; व्यवहा-
रना चौद भेद रुजुसुत्रना ठे भेद, शब्दना सात
भेद समजिरुदना वे भेद अने एवंग्भूतनो एक
भेद एम सर्व मलीने वाचन भेद कखा.

॥ प्रकारान्तरे नय स्वरूप. ॥

स्याद्वादरत्नाकरथी कहे ठे पदार्थना एक अंशने मुख्य करी कहे अने बीजा अंश तरफ (गौण) उदासीनपणुं राखे तेने नय कहिये ते नयना सामान्ये वे जेद द्रव्यार्थिक अने पर्यायार्थिक-तेमां द्रव्यार्थिकना चार जेद (१) नैगम (२) संग्रह (३) व्यवहार (४) रुजु-सूत्र. (आ रुजु सूत्रने केट्याक आचार्य पर्यायार्थिकमां गणे ठे तेथी ते जाव नय कहेवाय ते अपेक्षाए द्रव्यार्थिकना त्रण जेद थाय.

॥ नैगमनयनुं स्वरूप ॥

जे धर्मने प्रधानपणे अथवा गौणपणे अथवा धर्मने प्रधानपणे अथवा गौणपणे तथा धर्म धर्मी बेहुने प्रधानपणे गौणपणे गवेपवो एट्ठे धर्मीनी प्रधान्यता तेवारे पर्यायोनी प्रधानता थई अने ज्यां धर्मीनो प्राधान्यपणो त्यां अव्यनो प्राधान्यपणो ते-मज गौणपणो तथा धर्म धर्मीनो प्राधान्य गौणप-णो ए रीते अव्य पर्यायिनो गौण प्राधान्यपणानी गवेपणा ते रूप ज्ञानोपयोग ते नैगम नय अने तेना बोधने नैगम बोध कहिये.

॥ સત્ત્વેતન્યમાત્મનીતિ ધર્મયોઃ ॥

સત્ત્વસ્તિત્વ ધ્વને ચૈતન્યજ્ઞાન એ વે ધર્મ
ધ્યાત્માના ઠે. તેમાંથી એક ધર્મને મુખ્યપણે
(ગવેપે) ધ્વને વીજાને ગૌણપણે રાહી ન ગવેપે
એ નૈગમ નય જાણવો ધ્વહીં “ ચૈતન્ય ” નામે
જે વ્યંજન પર્યાય તેને પ્રાધાન્યપણે ગણે-કારણ
કે તે ધ્યાત્માનો વિશેષ ગુણ ઠે ધ્વને “ મત્—
સત્ત્વ ” નામે જે વ્યંજન પર્યાય તે મક્કલ્લ ડ્વ્ય
સાધારણ ઠે. માટે તેને ગૌણપણે લેખવે. (ગણે)
તે નૈગમનો પ્રથમ જ્ઞેદ.

॥ પર્યાય વત્ ડ્વ્યં. ॥

ડ્વ્ય પર્યાયવન્ત ઠે.-ધ્યા ઠેકાણે ધર્મનો
નૈગમ ઠે-ઈહાં ડ્વ્યનો મુખ્યપણો, વહી વસ્તુ
તે “ પર્યાયવન્ત ડ્વ્યં ” કહેવું તે વસ્તુનો ગૌણ
પણો ધ્વને પર્યાયનો મુખ્યપણો ઠે. તે નૈગમનો
જ્ઞેદ.

॥ દાણમેકઃ મુત્તી વિપયાશક્તો જીતિ ॥

“ એક દાણે મુત્તી ધ્વને વિપયાશક્તો જીતિ
ઠેકાણે “ વિપય ધ્યાશક્ત ” એ નામથી

જીવ જીવ્યાય તે ધર્મની મુખ્યતાના વિશેષ-
ણથી મુલ્ય લક્ષણ ધર્મની પ્રાધાન્યતા તે વિશેષ-
પણે કરીને ધર્મ ધર્મને આલંબને જ્ઞાન પ્રમાણ
થાય એ ત્રીજો નૈગમ ખેદ. જ્ઞાન એકની ગૌણતા
અને વીજાની મુખ્યતા લક્ષ્ણે જ્ઞાન થાય, તે
માટે નય કહિયે, વઝી સુદ્ધ નિગોદના જી-
વને સિદ્ધ કહિયે તથા અયોગી કેવલીને સંસારી
કહિયે તે અંશ નૈગમ છે. હવે નૈગમાજ્ઞાસનું સ્વરૂપ.
વસ્તુમાં ધર્મ અનેક છે તે એકાન્તે માને પણ એક
વીજાને સાપેક્ષપણે ન માને એટલે એક ધર્મને
માને અને વીજા ધર્મને ન માને તે નૈગમાજ્ઞાસ
હુનપ કહેવાય કારણકે આત્માને વિશે “સતત્વ”
તથા “ચૈતન્ય” એ બે ધર્મ જિન્ન જિન્ન છે
તેમાંથી માત્ર “ચૈતન્ય” પાળું માને અને “સતત્વ”
ને ન માને તે “નૈગમાજ્ઞાસ” કહેવાય.

સંગ્રહ નય.

સામાન્ય માત્ર (વિશેષ રહિત) સત્ય
અવ્યત્તાદિને પિંડપણે વિશેષ રાશીને ગ્રહે; પણ
વ્યક્ત્યપણે ન ગ્રહે; સ્વજાતિના દીઠા જે દ્રષ્ટ
અર્થ તેને અવિરોધે કરીને વિશેષ ધર્મને એક

ग्रहण करे ते संग्रह नय. तनो वे जेद.
संग्रह अने (२) अपर संग्रह.

। अशेष विशेषौदासीनं जजमानं शुद्ध
सन्मात्रमजिमन्यमानः पर संग्रह ॥

ते समस्त विशेष धर्म स्थापनानी जजना
एवमेव विशेषपणाने नहि ग्रहण करतो
अव्य सत्ता मात्र माने, ते पर संग्रह.

पर संग्रहा जासनुं स्वल्प.

जे सत्तानो अद्वैत स्वीकारे अने अव्या-
पद न माने, समस्त विशेषपणाने नहि ग्र-
हण ते अद्वैतवादी वेदान्त तथा साड्स्व
ए पर संग्रहाजास ठे; कारण के जे जेद
तो देखाय ठे. तथा अव्यान्तरपणो, तेने
जे माटे तेने पर संग्रहाजास कहिये. अने
जे विशेष सहित सामान्यने ग्रहे ठे, नहि
नय कहिये.

अपर संग्रह नयनुं स्वल्प.

वादि नयान्तर सामान्यानिमन्त्रः

गु गजनिर्मलिकावलंबमानः ॥

દ્રવ્ય જે જીવ, ધ્વજીવાદી જે અચાંતર સામાન્યને માનતો અને જીવને વિશે પ્રતિજીવનો વિશેષ જ્ઞેદ, જ્ઞાન-અજ્ઞાન; સમ્યક્ત્વી-મિથ્યાત્વી, નર નારકાદિ જે જ્ઞેદ તેને ગજ નિમીલિકા કહેતાં-માસ્તાર્ષ્યે ન ગવેપત્રો તે અપર સંગ્રહ.

અપર સંગ્રહાજ્ઞાસનું સ્વરૂપ.-દ્રવ્યને સામાન્યપણે માને પણ સ્વદ્રવ્યની પારિણામિકતાદિ ધર્મને ન માને તે અપર સંગ્રહાજ્ઞાસ કહેવાય.

વ્યવહાર નયનું સ્વરૂપ.

સંગ્રહ નયે ગ્રહણ કરેલા જે વસ્તુના “સત્ત્વ” આદિ ધર્મ તેને ગુણ જ્ઞેદે વ્હેંચે. ઇચ્છે જિન્ન જિન્ન ગવેપે, તથા પદાર્થની ગુણ પ્રવૃત્તિ તેને મુખ્યપણે ગવેપે, તે વ્યવહાર નય. જેમ દ્રવ્ય જે તેના-જીવ પુદ્ગલાદિ પર્યાયના ક્રમજાવી અને સદ્જાવી એમ જે જ્ઞેદ. વળી જીવના જે જ્ઞેદ. સિદ્ધ અને સંસારી. તેમજ પુદ્ગલના જે જ્ઞેદ, પરમાણું અને સંધ. ક્રિયાદિ કાર્ય જે જ્ઞેદ જિન્ન માને તથા ક્રમજાવી પર્યાયના જે જ્ઞેદ, એક ક્રિયારૂપ અને ત્રીજો અક્રિયારૂપ એવી રીતે વ્હેંચણ

परमार्थ्यादिगुण जेदे पने ते सर्व व्यवहार नय
ये. हवे व्यवहाराजास कहे ठे. परमार्थ विना
पर्यायनो विज्ञाग करे कल्पना करीने जेद
वली प्रमाण पणे ठतो जीव ठे पण लोक
झमां डहीगोचर नथी आवतो माटे चार्वा-
ते जीव नथी, एम कहे ठे, अने जगत्मां
मृतादि वस्तुना मेळापे जीव शक्ती आवे ठे
वस्तुरूपे जीव सत्ता नथी एम कल्पना करी
लोकने कुमार्गे प्रवतावे तेने व्यवहार
राजास कहिये.

॥ रुजुसुत्र नयनं स्वरूप. ॥

सरळपणे अतीत अनागत काळने अण-
तो अने वर्तमान समये वर्तता जे पदार्थना
य मात्र तेने प्राधान्यपणे गवेषे ते रुजुसुत्र
ज्ञानोपयोगे वर्तताने ज्ञानि कहे, दर्शनो-
गे वर्तताने दर्शनी कहे, अकषायपणे
जा जीवने सामायिकवन्त कहे. अहीं
प्रश्न करे के:-उपर कहा मुजब तो रुजु-
तथा शब्द नय ए वे एकज थाय तेनो
र:-विशेष्यावश्यकमां कह्युं ठे,-

॥ કારણં યાવત્ રુઝુસૂત્ર. ॥

સમ્યક જ્ઞાનને કારણપણે વર્તતો તે રુઝુ સૂત્ર થીને જે જાણપણા રૂપ કાર્યપણે થાય તે શબ્દ નય કહેવાય. હવે રુઝુમૂત્રનયાનાસ કહેઠે. વર્તમાન કાચને ગ્રહણ ન કરે ઠતા જાવને થયઠતા કહે થયથવા વિપસ્તિ કહે. જીવને થયજીવ કહે. થયથવા થયજીવન જીવ કહે. આ બૌદ્ધનો મત ઠે.—જે ઠતાપણે સદા સર્વદા વર્તતા જીવાદિ ડબ્બ તેના પર્યાયને પલ્લચે સર્વથા ડબ્બને વિનામિક માને તે રુઝુ સૂત્ર નયાનાસ જાણવો.

શબ્દ નયનું સ્વરૂપ.

જે વસ્તુના એક પર્યાયને પ્રકટ દેલ્લે થીને ચીજા શબ્દ વાચક પર્યાયને તિસેનાથે થય પ્રગચ્છે પણ તે પર્યાયને ગ્રહે થયથવા કાચ ગ્રણ, વચન ગ્રણ, લિંગ ગ્રણ તેને પ્રેદે શબ્દનો પ્રેદ પદે, તે પ્રેદે થયથને તિત્ર કહે થયથવા જઠધારણાદિ સમથ્યને ઘટ કહે. તથા કુંનાદિ ચિન્હ પર્યાય જેચ્છા ઠે, નેચ્છાનો થયથ વર્તતો ન દેલ્લાય તોપણ તેને નામ કહી ચોલ્લાવે. એમ જેમાં કાર્યનો સામથ્ય-

જેમ,—(૧) ઈન્દ્રાદિ ઘાતુ પરમૈશ્વર્યને અર્થે ઠે તેથી પરમ ऐश्वर्यवन्त તે ઈન્દ્ર. (૨) શકન્ એટલે નવિન વિશક્તિ યુક્ત તે શક (૩) પુરંદર એટલે દૈત્યને દરે એટલે વિદારે તે પુરંદર. (૪) શચિ એટલે ઈન્દ્રાણી તેનો પતિ તે શચિપતિ. આ સઘઠા ધર્મ ઈન્દ્રમાં ઠે તો પણ જે દેવલોકનો ધણીએ તેનેજ ઈન્દ્ર એ નામથી બોલાવે. પણ બીજા નામાદિ ઈન્દ્રને ઈન્દ્ર કહે નહીં. ટુંકામાં એટલુંજ કે:-પર્યાય નામના જે જે અર્થ થાય તે સર્વને જિન્ન જિન્ન અર્થ સુચવે-કહે તે. સમજિરુ નય. પણ એકાર્થ ન જાણે ન ગ્રહે તે સમજિરુ નયાજાસ કહેવાય ઠે.

एवमृत्त नयनुं स्वरूप.

શબ્દની પ્રવૃત્તિની નિમિત્તરૂત જે ક્રિયા તે વિશિષ્ટ સંયુક્ત જે અર્થ, તેને વાચ્ય જે ધર્મ તેને જે પહોંચતો હોય, એટલે કારણ કાર્ય ધર્મ સહિત તેને એવમૃત નય કહિયે. જેમ ऐश्वर्य સહિત તે ઈન્દ્ર, શક રૂપ સિંહાસને બેસે તે શક અને ઈન્દ્રાણીની સાથે બેસે તે શચિપતિ એમ

शब्दनां जेष्ठानां पर्याय नाम थनां होय ते सर्वमां
 पहोवता जावने ते नामयी बोझावे. थने जे
 पर्याय पहोवतो देखे नहीं ते पर्यायनी ना कहे.
 ज्यां मुषी एक पर्याय जुंणो ठे. त्यां सुधी नम-
 जिल्ल नय कहेवाय. थने सर्व वचन पर्यायने
 पहोवते त्वारे एवंभूतनय कहेवाय. ह्वं एवंभूत नया
 जात कहे ठे. जे पदार्थना नाम जेदना जेद देखेनि
 पदार्थनी जित्ता कहे. जेम हाथी घोडा हिरण्य
 जित्त ठे तेम जित्तपणुं माने जेम अर्थजित्तपणा
 माटे घट्टी पट्ट जित्त ठे तेम ईश्वरी पुरंदरादिपणां
 जित्त माने तेने एवम्भूत नयाजान कहेय.

ए सात नयमां पहेला चार नैगम. मंग्रह.
 व्यवहार थने रूडु सूत्र नय ते अविशुध्य ठे.
 कारण के ज्व्यने सामान्यपणे कहेवाने पात्र ठे.
 ए नयनुं नाम (अर्थ) ज्व्य नय. अथवा
 ज्व्यार्थिक नय ठे थने शब्द. नमजिल्ल-थने
 एवम्भूत ए त्रण नय दिशुद्ध ठे कारण के—
 शब्दना अर्थनी एने मुख्यता ठे पहेला चार नय
 ते जेदपणे वचनने बांटे ठे. थने शब्दादि त्रण
 नय ते त्रिगादि थनेद वचने थनेद कहे नया

जिन्न वचनने जिन्नार्थ कही माने, अथने समजि-
 रुद्ध नय ते जिन्न शब्द तेने वस्तु पर्याय न माने,
 तथा एवम्भूत ते जिन्न गोचर पर्यायने जिन्न
 माने. उदाहरण,—जे चेषा करतो होय तेने
 “घट” माने. पण घरना खूणो पम्यो होय तेने
 “ घट ” कहे नहीं तेम जे चित्रकळा करतो
 होय अथने ते उपयोगे वर्ततो होय तेने चित्र-
 कार कहे पण ते चित्रकार सुतो के जमतो होय
 तेने चित्रकार कहे नहि, कारण के ते बखते
 उपयोग रहित ठे माटे ए नय ते शब्द अथने
 अर्थने अज्ञेदपणो माने ठे. अथने अर्थ शुन्य
 शब्द ते ए नये प्रमाण नथी, शब्द प्रधान अर्थ
 ते अव्यने गौणपणे वर्तता शब्दादि त्रण नय
 ठे एम “ तत्त्वार्थ टीका ” मां कह्युं ठे. ए सात
 नयमां पहिलो नैगम नय ते सामान्य अथने वि-
 शेष वन्नेने माने. (१) संग्रह नय ते सामान्यने
 माने. (२) व्यवहार नय ते विशेषने माने अथने
 अव्यार्थावलम्बी ठे. (४) रजु सूत्र तो विशेष
 ग्राहक ठे. ए च्यार ते अव्य नय ठे अथने पा-
 ठला शब्दादि त्रण नय ते पर्यायाधिक विशेषा-

તે ઘડુ વિષયી છે. રુઝુસુત્રનય તે વર્તમાન
 વિશેષ ધર્મનો ગ્રાહક છે માટે વ્યવહારથી રુઝુ
 સુત્રનય તે અદ્ય વિષયી છે, અને રુઝુસૂત્રથી વ્ય-
 વહાર ઘડુ વિષયી છે રુઝુસુત્ર નય તે વર્તમાન
 કાલને ગ્રહે અને શબ્દ નય કાલાદિ વચન લિંગ-
 યથી બ્હેંચતા અર્થને ગ્રહે અને રુઝુસૂત્રનય તે
 વચન લિંગને નિત્ર પામતો નથી માટે રુઝુસૂત્ર
 થી શબ્દનય અદ્ય વિષયી છે અને રુઝુસૂત્ર
 ઘડુ વિષયી છે. શબ્દ નય સર્વ પર્યાયનો એક પ-
 ર્યાયને ગ્રહતા ગ્રહે અને સમન્નિરુદ્ધનય તે
 જે ધર્મ વ્યક્ત તે વાચક પર્યાયને ગ્રહે તે માટે
 શબ્દનયથી સમન્નિરુદ્ધનય તે અદ્ય વિષયી છે
 અને સમન્નિરુદ્ધ નય તે પર્યાયનો સર્વ કાલ ગવે-
 પ્યાં છે) માટે સમન્નિરુદ્ધ નયથી શબ્દનય તે
 ઘડુ વિષયી છે. ઇવન્નૃતનય તે પ્રતિમમયે ક્રિયા
 નેદ નિત્રાર્થપણો માનતો અદ્ય વિષયી છે તે
 માટે ઇવન્નૃત નયથી સમન્નિરુદ્ધનય તે ઘડુ વિષયી
 જાણવાં.

નય મતનદ્વીનું સ્વરૂપ.

જે નય વચન છે તે પોતાના નયને સ્વરૂપે

शाता इत्यादि कारणे समजावे वर्त्ते, परवस्तुनं संबंधोपणं. पूर्वकृत कर्मनं उदयानुं-सार अनुकुळ प्रतिकुळ मनुष्यादि संबंध मळे, वली सुखदुःखादि जे जे प्राप्त थाय तेने समजाव पूर्वक काया योगे अव्यापकपणे समताजावे वेदने निर्जरे एम अंतर्गत ज्ञानोपयोगे अने सहज वीर्यनी स्फूर्णा शक्ति वर्त्ततो जीव उपरना गुणस्थाने चढे अने आगळना गुणस्थानने उगे. इत्यादि सर्व साधन निश्चयनयनी दृष्टिये अने शुद्ध व्यवहार अपेक्षाए करे. त्यां आत्मसत्ताए शक्ति जावे तिरोजावीपणे रहेलो धर्म तेने व्यक्तिजावे कार्यपणे प्रकट करे ए पद्धति ठे. माटे हे ज्ञान्यात्माः-तमे शीव सुखना ईश्वर, अजिज्ञापी हो तो अंतर्दृष्टिये स्वधर्मग्राही निश्चयनयनो पद संवर निर्जरारूप तेने धारो एखे ग्रहण करो अने बाह्यदृष्टिए परधर्मग्राही शुजाशुज व्यवहारनो पद आश्रय वंघ हेतु रुप, तेने तिदाण ज्ञान सडग घाराए ठेदी महजगन एकत्र रमणिपणे शुद्ध निश्चय-नय धारो एखे नेमां खय पामो. ए बीजी गायानो अर्थ कवो.

તાં જિન ઠે, જીવથી પુદ્ગલ જુદો અને પુદ્ગલથી જીવ જુદો, એમ વિજાગ વહેવણપૂર્વક દીવ્ય ચક્રવર્તે પ્રત્યક્ષ પ્રમાણે નિર્ણય થાય. વઢી નવતત્ત્વ કહ્યા તેમાં સંવર, નિર્જરા અને મોક્ષ એ ત્રણ તો જીવનાજ ગુણ ઠે, તે જીવમાં અજેદ-રૂપે-અજિન ઠે. (જુદા નથી) એમ એ ચાર તત્ત્વ મહવા-આદરવા યોગ્ય ઠે અને પુણ્ય, પાપ, આશ્રવ અને બંધ, એ ચાર તો પુદ્ગલનાજ ગુણ જેદ ઠે તે પુદ્ગલથી અજિન ઠે. (જિન નથી) અને પુદ્ગલ કહ્યો તે અજીવ ઠે એમ પાંચે તત્ત્વ ઠોડવા (ત્યાગવા) યોગ્ય ઠે એ રીતે શ્રદ્ધાપૂર્વક પર્યાય થાય ત્યારે હેયોપાદેય બુદ્ધિ કહેવાય ત્યાં જ જ્ઞાન કહેવાય; હેયોપાદેય બુદ્ધિના અજાણે જે જ્ઞાન હોય (જાણપણું હોય) તેનુંજ નામ અજ્ઞાન ઠે હવે હેયોપાદેય બુદ્ધિનું પ્રકટું પરાનુસારિષ્ટિ યજ્ઞતાં, અને સ્વરૂપાનુયાયિ હ્રિષ્ટિ-યજ્ઞતાં, હવે કહ્યું ત્યાંજ અનુજવ પ્રકટે, તે અવસરે ચેતનનું ઈન્દ્રિ નોઈન્દ્રિગત વ્યાપક પરિણમનપણું હોય નહિ. પાછીને સહજ વીર્યની શક્તિયે, અંતઃકરણે તદ્ગત્ પરિણમાયું ઠે, તે કા-

शक्तिवन्त ठे, एम हेयोपादेय बुद्धि प्रकट थतां
 (शुद्ध प्रकाश्युं के०) आत्मसत्ताए परमात्मपद
 शक्तिजावे तिरोजावीपणे रहेछुं ते विदानंद स्वरूप,
 क्षायक लब्धि, ज्योतिमय, प्रत्यक्ष प्रमाणे
 अनुभवरूप, लघोतिमय प्रकाश थयो, (तेथी
 के०) उपर कहुं ते प्रकाशथी बली शुद्धात्म
 स्वरूप स्पर्शथो. (समकिन् शुद्ध हावेरे के०)
 शुद्ध समकिन् गुण, मोक्ष प्राप्ति हेतु, चारित्र्य
 रायनो पदो, जिनेन्द्रदेवनो आज्ञा धारक, ज-
 न्तानो उच्छेदक पूर्ण समाधि हेतु, धर्मकार्यमां
 महा मंगलिकरूप, चांथा गुणस्थाने प्रथम प्रकट
 थाय (एह अर्थ के०) उपर कहो ते अर्थ
 (शुद्धो के०) सरळभाववर्तिनो, स्वस्वरूपगत
 व्यापक-परिणमन-रमण-अनुभव करतां गुण
 श्रेणी ए गुणस्थाने उत्तरोत्तर बढ़वानो, अने
 आगच्छा गुणस्थानने ओढवानो मार्ग. हे जग्या-
 त्मा तमे मृळ म्बरुये समजावपणे ग्रहण करो,
 अने थोदधिक जावमां परिणमो नहि थोद-
 पिक जावमां परिणमतां राग द्वेष प्रकटे त्यां
 आत्माने आवरण लागे, तेनुं नाम जाव हिंसा

।दिनी मिथ्याचाल, वक्रपणे, अज्ञान
 । प्रवृत्ति ए थइ रही ठे, ते चाल ज्ञान
 नी (त्यागी) सहज जावे वर्तवुं (एम
 के०) हे मोक्षार्थी जाइथ्यो ?-तमारा
 । आत्महित अर्थे अप्रमत्तादि शुद्ध उप-
 ।-उसावो-अने वर्तो [विशेषावस्यक
 रे के०] एमज विशेषावस्यक ग्रन्थमां
 । णि क्षमाश्रमण दश पूर्वघर तेमणे
 कर्यो ठे. ते कह्यो. अमारी मति कल्प-
 । ता नथी. ए तृतीय गाथार्थ-

त्व अरथ जुगती आत्म गुण,
 निश्चय नय धारोरे:

। लोक प्रसिद्ध जाख्यो व्यवहार ते,
 त्वारथ टीकाण विचारोरे. ज्ञान० ॥४॥

-(तत्त्व अर्थ के०) ज्ञान, दर्शन, चारि-
 । प्रर्थ हेतु युक्तिपूर्वक विचारीण तो एज
 । गुण आत्मशक्तिये प्रकटे ठे अने ए श-
 । क्तिजावे थाय तेनुंज नाम निश्चय नय
 । ने जे लोकोने विशे प्रसिद्ध थवुं. एखे

जय शोभा बहु मान गमवुं. लोकमां धर्मां क-
हेवमावुं ग मवे व्यवहार जाणवो. एविशे कांड
धर्म ने नहि नेवुं नचाय प्रयत्नी टीका आदिमां
कहा ने ने अहि कहाण उाण क ज्यां ज्ञाननी
गमणना नय। अने व्यवहार मार्गनी क्रिया कष्ट
नय जय सं लोको नेने नयर्था। नथा व्यव-
हार माग चाहेवावाञ्च जाणे, चाणु क्वाणे, पण
गमा-मा-माग नेमने अधर्मा कहा. धर्मा कहा
नय। ने अ आचारंग मने पावाश्चकम्मस्मवव-
हाणारिउडगणानुवाद्। जायड ईति. ॥

त ध्वजस्य जाणतो नय। गमण करतो
नय अने ग ताव त व्यवहार क्रिया प्रमुख
हम गमण विचारवुं ह धर्म तो ध्वजावमां कह्युं
ने अने गमनावमा ता हम कहा ने. माटे ए ठे-
हाण धर्म न कहाय धर्म खंचनाण के हठवादे
आवो नय धर्म ता महेत ध्वजावे ने परजाव-
ना त्याग हम अने गग हय माहय्यो गहित थाय,
गवाना ध्वज गमण के ज्ञान दर्शनमां स्थिर
ताव थाय. नेने धर्म नथा चार्गत्र कहाण. पवुं श्री
हमचंडाचार्यजग योगशास्त्रमां कह्युं ने ने श्लोक॥

आत्मैवदर्शनज्ञानचारीत्राण्यथवायन ॥

यन्नदात्मकएवैषशरीरमयितिष्ठन्ति ॥ १ ॥

आत्मानमात्मनोवेत्तिमोहत्यागाद्यमात्मनि ॥

तदेवतस्यचारित्र्यंतद्ज्ञानंतच्चदर्शनम् ॥ २ ॥

मुक्तितो एक पोताना आत्म स्वरूपमां रमे
तेनि थायः अने क्रिया कष्ट करे तेनुं फल पुन्य,
वा पाप एक जोगवे एथी धर्म थाय नहिः एवं
खट्ट दर्शन समुच्चय ग्रंथे कह्युं ठे. ॥ तत्रज्ञानादि
धर्मेभ्यो, जिज्ञाजिविवर्तमान् ॥ शुभाशुभकर्म
कर्त्ता, ज्ञोक्तकर्मफलस्य ॥ १ ॥ ए रते व्यव-
हार ते लोक रंजनपणामां शोचनीकं ठे, एम
जाणीने निश्चेनी रमणता कस्वी. इति चतुर्थ
गाथार्थ. ॥ ४ ॥

एक जीव ज्ञान अन्त्यासे,

बीजो कीरीया धारोरे;

अंतर वेहुमां सूर्ज खजुवो जेम,

योग छष्टि समुच्चये विचारोरे ॥ ज्ञा. ५ ॥

अर्थः—जीवने ज्ञान विना मुक्ति थाय न-
हीं, क्रिया तो शासननी ललखाण मात्र ठे.

શા માટે જે કર્મનો નાશ કરવો અને મુક્તિનું પામવું તે તો નિજ સ્વરૂપને ભૂઝાવ્યા વિના ન પામિયે માટે જ્ઞાને કરિને ષંડાવ્ય જાણે અને તેમાં સ્વપર ખિન્ન કરે પઠી પોતાનું સ્વરૂપ પોતે ધારે તેવું જે જ્ઞાનોપયાગીણું તેથી કર્મનો નાશ થાય અને મુક્તિ મળે તે માટે જ્ઞાન ઠે, તે સૂર્ય સમાન ઠે અને ક્રિયા તે પરગ્રાહ્ય ઠે તેથી કર્મ નાશ થાય નહીં માટે સ્વદ્યોતના તેજ જેવું કહ્યું અને જ્ઞાનનું તેજ સૂર્યના જેવું ઠે. તેમ યોગ-હૃદિ ગ્રંથમાં કહ્યું ઠે.

ઉક્તંચ—

તાત્વિક પદાપાતશ્ચ, જાવશુન્યા ચયા ક્રિયા ॥
 ધ્યનયોરંતરં જ્ઞેયં, જ્ઞાનુ સ્વદ્યોત યોરિ વ ॥ ૧ ॥

તે માટે સમજીને જ્ઞાનનો અન્યાસ કરવો અને અંતરંગ ઉપયોગ રાખવો. ઈતિ પંચમ ગા-થાર્ય. ॥ ૧ ॥

સોમ્ય પ્રકરણ મૌહે દાંસ્યું,

ઉત્તમ જ્ઞાન સૌ રંગે ॥

મધ્યમ ક્રિયા રંતિ તે જ્ઞાંસ્યાં,

મૂરત્ત માને છોંગે ॥ જ્ઞાન ૭ ૬ ॥

न्म मरण टले नहीं अने हजी अनंता जन्म म-
रण परंपराए रह्या पण होय ते माटे एने जव
अपनी कहीए.

उक्तं,—

नवाद्यालय न तुल्य मेतत्,
प्रमत्त नामं क्रिया पदमेतं ॥
गुण्ये म्यानम मंग्य गृध्या,
प्रमाद दाने प्रवरं ज्ञानव्या ॥ १ ॥

उदा गुणम्यान मुधी चंद अने आत्मानी
नद्वय नुलगाण मप न को अने क्रिया भण-
गग गण तो नवाअरी नुलगी अके नहीं. जे
अप्रमादि माधु आत्मोपयोगी तेज नुलगे, बी-
जारी नुलगाय नहीं. अही कोई कहेजे जे
आर्यु आर्यु कष्ट मदिगे छिये, मंग्यारी अ-
खुगा अया छिये, न हमारुं फोगट अयुं ? तेनो
नुन जे एम कष्ट कम्यारी कार्य मिद अयुं
होय तो निर्यव पंचेही जेत बहु कष्ट महे. उ-
पखे बोना, कष्ट ज्यादि बुधा, तृषा, अद-
ना, नानना, नग्नना, प्रमुम बहु पण्डित महे.

वे मोटे तेमनुं कार्य सिद्ध थवुं जोईए कारण
के तमाराथी एना जेय्जो परिपह सहेवातो नथी,
मोटे कष्ट सहेवाथी कार्यसिद्धि थती नथी, एतो
लोकनां मन रीज्जवा अने पोताने लोको माने
पुजे मोटे ए कष्ट सहन करवुं एम ठरे वे पण
आत्म स्वरूप जाण्या विना स्वपरनी व्हेंचण था-
य नहीं, अने स्वपरनी व्हेंचण विना यथार्थ
परिपह सहेवाय नहीं, अही तो हठवादथी से-
वो वो तथा शास्त्रमां पण वचन वे.

उक्तं,— उपदेशमाला मध्ये.

चातुर्लोककरोरतिबंधम् धारेज्जणाविवि-
त्तीएसोपव्यणमगस्सवैरी रुज्जवहावंदो ॥ १ ॥

एवा कष्टना करनाराने कंइ साधुपाणं मा-
लम पमत्तुं नथी इहां कहे के उग्रकुल, जोग-
कुल, राजानुकुल, क्षत्रीयकुल, शेरशाहुकार से-
नापती, एवा मोय मोय कुलमां जन्मेला वैरा-
ग्य पामने धन, धान्य. स्त्री, पुत्रादि रिद्धि वां-
मीने चाखि लीवां वे अने लाज मूकीने घरघर
जिदा मागवा जवी ए कंइ न्हानुं कष्ट नथी,

केमके कुदिशंवळ मुनिने निरखोजि कल्या, ते-
 मनुं कार्य शुं न थाय ? अवरुय थवुं जाइए.
 तेनो उत्तर:-जिदावृत्तिथी कार्यसिद्धि थतुं हो-
 य तो जिदावृत्ति कखावाला घणा जीव मालूम
 पने ठे तो तेनुं कार्य सिद्ध थवुं जोइए, ईहां
 कहे के ने लोको दोष ग्रंथीने आहार लेता न-
 थी, मोटे एनुं कार्य न थाय अने आपणे दोष
 ग्रंथीने शुद्ध आहार लइए छिये तेथी कार्य थाय.
 तेनो उत्तर:-ए जिरु दिन जिलारी दोष ग्रंथीना
 नथी एण ५२ दर्शनना जेखवारी मयें पोतपोताना
 कइए व्यवहार प्रमाणे दोष ग्रंथी जिदा ले ठे
 मोटे तेनुं कार्य थवुं जोइए, अहीं कहे के:-ए
 बीतगगनी आजा बहार ठे एतो अज्ञानी ठे
 मोटे अज्ञान कइनुं फळ कार्य सिद्ध ठे नहीं,
 अने आपणे आज्ञा महीत त्रिये मोटे आपणुं
 कार्य सिद्ध थाय तेनो उत्तर:-आपणा घरमां
 कइए व्यवहार एक रीतनो ठे नहीं अने मूत्र
 एम कहे ठे जे कइए सुखवाथी कर्म बंधाय एवो
 तो निश्चय ठे नहीं.

उक्तं.— सूत्र कृतांग मध्ये.

आहागमांश्च जंति । अणमणेतकमुणा ॥

जीवलिनेवियाणिजा । अणुवलिनेतिवापुणो ॥१॥

एतेहिंदोहित्रणेहि । ववहासेनविजई ॥

एतेहिंदोहित्राणेहि । अणयारंजजाणप ॥२॥

एख्खे सूत्रकारे ए रत्ते कहं ठे ते जेनां
कल्पमां धर्म मात्तम पत्तो नथी पत्ती नत्त तो
केवली जाणे. अने कल्पने विचारी जोशए तो
ते कल्पथी जित्त दृरिज्जसूरि क्त कल्प ठे
अने तेथी जे जे पंप्ति पत्तीथी थया तेमना
कल्प ए मर्वे अणमंजना जुदा जुदा ठे तो कयो
कल्प सत्य मानवा योग्य ठे अने कयो कल्प
असत्य मानवा योग्य ठे एख्खा माटे क्रियानी
सुवि विशेष ज्ञान विना करे ठे, अने समकित
पामेला तेमने मध्यम कत्था ठे. अहीं कहेशे के
एथी पुण्य बन्ध थाय के न थाय ? तेनो उ-
त्तरः—जे जेवुं कष्ट ने जेवा प्रणाम तेवुं पुण्यबंध
थाय पण एथी अधिक थाय नहीं कारण के,—
श्री भगवती सूत्रे कहं ठे जे भगवानना हाथ

दिक्षित शिष्य तेमणे वार वस सुधी चोक्तुं चा-
 रित्रि पादुं, उपण लागवा दीधुं नथी, अने ठठ ठ-
 ठनुं पारणुं करता हता ते पहेले देवल्लोके गया,
 मध्यस्थ आयुष्यनी स्थिति एतो एवी रीतथी चा-
 रित्रि पादुं ने आराधक कह्या ते पण एथी जुं-
 ची गतीए गया नथी माटे तमे तमारा मनने
 विचारी जुजु अने शास्त्रने विपे तो संस लवी-
 आ देव सर्वार्थसिद्ध विमाने जवावाला तेमने
 जवअटवीमां कह्या ठे.

उक्तंच,— उपदेशमाला मध्ये.

जैतालवसत्तमसुरविमाणवासीविपरिव्रंति ।

सुराचितिज्ज्ञांतसेसंसंसारसासयंकयरं ॥ १९ ॥

कहतंजन्नश्सुखं ॥

सुचिरेणविजस्सडुत्तमस्त्रियं ।

जंचमरणावसाणे । जवसंसाराणुबंधीच ॥ २० ॥

टीकाः—जइइतियदितावतलवसत्तमाःसुराः
 सर्वाऽनुत्तरविमानवासिनोदेवा स्तेपांविमानानि-
 अणुत्तगविमानानितन्निवासिनोपिअर्थान्दनुर्त्त वि-
 मानस्थिताअपिदेवाइत्यर्थः ॥ तादृशाअपिसुरादे

एवो ने एवो जाव रहे तो ते अवस्य मोढ़े जाय एवं
 श्री जगवतीजीमां वचन ठे पण उपशमश्रेणि
 बाळो अवश्य मेरे अथवा पागो पमे ते माटे मेरे
 तो सर्वार्थसिद्ध विमाने जाय, पमे तो निचेना
 गुणस्थाने आवे एमां संदेह नहीं पण ए श्रेणि
 आरोहण कर्तुं त्यां अंतरगत उपयोग होय बा-
 ह्योपयोग होय नहि त्या सर्व अंतरक्रिया अने
 श्रुत ज्ञानोपयोगी होय पण अवधी मनःपर्यव
 ज्ञानोपयोग होय नहीं एवा आत्मोपयोगी शुद्ध
 ध्याननाध्याता उपशमश्रेणि पामने सर्वार्थसिद्ध
 विमाने देव थाय तेमनुं पुन्यः भवत्यद्वीरुप कह्युं
 पण ज्ञानिए वखाण्युं नहीं ते टीकाथी विचारुं
 एट्ठे पुण्य तो जवनी वृद्धी करनारुं कह्युं ठे
 एथी संसार घटे नहीं ए बीजो मध्यम आत्मानो
 जाव कह्यो.

हवे बीजो अधम आत्मानो जाव कहिये
 गिये. अधम आत्मा कहेतां अज्ञानी समकित
 रहित ते अथवा कृष्णपदीया जीव जाणवा,-
 अधम आत्मा ते ज्ञान पाम्या नहीं, अने एक

वेश देखीने (वेश) लींग धारण कर्युं वे एट्ठे
 माधुं मुनाव्युं वे. उंगो मुहपत्ती राखे वे पण व-
 त्तादि कशुंए रहां नथी एट्ठे कञ्चन कामीनि
 कशुंए नुय्युं नथी. एवा जे परिग्रहधारीने साधु
 करी माने तेने बाळ अज्ञानी जाणवा अथवा
 पोते एवो लींग राखे अने कहे के हुं माधु महा-
 वीरनो जेखधारी जीदावत्ती करुं नुं. तेनो उत्तर
 जे महावीरे एवो जेख राख्यो न्होतो अने महावी-
 रना शासनमां एवो जेख कह्यो नथी जे केश
 समारवा, पटीयां पाम्वां. तेळ, धूपेळ, अत्तर घा-
 लवां. सारां खुगमां घोवमावीने घोतीजोमा कस-
 वी जारे कीमतना पहेखा. कपमां सारां लुंढवां,
 काठमी खोसवी, पाय्खीज पाम्वी. (बुट) पग-
 र्खां पहेखां एवो वेश जगवानना मार्गमां वे
 नहीं, ए जगवाननुं शासन कहेवाय नहीं एतो
 तमारी खुशीथी ठेळक्कउ थइने फरो ओ पण
 वीतरागनो मार्ग एवो नथी, वळी तमो कहो
 ओ के जिदावत्ती करिये छिये ते तो जेम ग्रहस्थनी
 पाळ्ळ जांम जोजक जाट लागेला वे तेम तमे

એક વધારે લાંગેલા એ તમને દીધાથી એમનું ક-
 ચ્ચાણ થયું નહીં, તેમ તમારું જીદાવૃત્તીથી ક-
 ચ્ચાણ થયું નહીં. કારણ કે જે સાધુ મુનિરાજ
 નિયંત્ર એ કેવળ કામિનીના ત્યાગી છે, ક્રિયા
 આચાર છૂટા મીંતે શાસ્ત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે પાઠે
 નેનું તિદા સુદેને આજીવીકા કરે છે, તોપણ
 શાસ્ત્રવાલા તમને કહે છે કે પાઠલા જો વ્રત
 સુદેને તાર્યાં નેનું ફલ તમને હૃદય આપ્યું છે,
 વચ્ચે પાપને હૃદય ન જિદા તમને લેવી ઠરી
 એ તો જ્ઞાન માર્ગે જોત તો ન જીદાથી તમારું
 કચ્ચાણ થાત પણ આ જિદા જ્ઞાન વિના થાત
 ક્રિયા કર્મને વ્યાં એ ને જાણી નિયે. જે પુર-
 કત પાપના હૃદય છે એવું શ્રી પંચ વસ્તુ ગંથમાં
 કહ્યું છે —

॥ ચુકંચ. ॥

વદ્ધક ઉદ્ધમિકયવયતંગોશ્ચવિદિવાયગા

પુરંચ તદ્ધ વેવ દિતિ. ॥

ચુકંચ — ॥ ગાથા. ॥

વાગ્નિ વિદિગમ્મ,

શ્ચત્તમગ વમ્મ મૂ શ્ચકચુમ જાવમ્મ ॥

अण्णणिणो यत्ता पुण.
 मा पन्निमिद्धा जिनवरे हिं ॥ १ ॥
 जिक्कं अमंतिआरं.
 ज्ञंसंगया अपस्मिद्ध परिणाया ॥
 दीणा संसार फलं.
 पावाउ ऊत्त मेयंतु ॥ २ ॥

एच्छे शास्त्रमां एकान्ते व्यवहार मार्गं चा-
 ले तेने पापनो उदय कथ्यो तो फक्त एक लींग
 धारण करीने फरे तेथी मुक्ति थाय नहि ते
 मोटे अधम आत्मा तेने कहिये. एच्छे उत्तम ते
 ज्ञानरागी. मध्यम ते क्रियारागी अने अधम ते
 लींगरागी एवं षोडशक प्रकरण मध्ये कह्युंछे.

॥ उक्तंच. ॥

बाह्यः पश्यति लिङ्गम् । मध्यमबुद्धिर्विचारस्यतिवृत्तिम् ॥
 अज्ञानक्रियागमनत्वं । बुद्धः परीक्षते सर्वयत्नेन
 ॥ इति अष्टम गाथार्थः ॥

मेढकचूर्णसम ते निर्जरा.
 क्रिया कथ्यो ज्ञात्वीरे ॥

समुद्रसम निर्जरा ठे जेहनी.

ज्ञान सुधारम दाखीरे ॥ ॥ ज्ञान. ७ ॥

उपयोगशून्य क्रिया कष्ट करे तेने निर्जरा देमकाना चूर्ण जेखली थाय अने स्वरूपोपयोगी एवा ज्ञानीने समुद्र जेखली निर्जरा थाय. हवे ज्ञान रहित क्रिया तेना वे जेद. अन्य दर्शन बाळा अज्ञान कष्ट करे तेने बाळ तपस्वी कथा ठे तथा समकित रहित तेना वे जेद. शुक्लपद्या १, कृष्णपद्या २, हवे जेने एक पुञ्जलपरावर्त काळ बाकी रह्यो ते शुक्लपद्या कहेवाय अने तेथी वधारे मंमास्काळ स्थिती बाकी होय ते कृष्णपद्या कहेवाय. अहीं जे कृष्णपद्या जीव तप, क्रिया, कष्ट, व्रत नेम करे तेने तो संसार उपर राग द्वेष उदयमां होय तेने निर्जरा थती नथी पण्डे अंग निर्जरा ते अहीं गणानी नथी तेने तो कर्म बंध थाय. पण्डे ते व्रतादि आश्रयरूप जाणवुं तथा जेने मंमारादि उपर राग द्वेषनो उदय नथी अने व्रतादि करे तेने मेडक कहेतां देमकाना चूर्ण जेखली निर्जरा थाय पण पथी एनुं क-

श्रावकनां वत्त श्रद्धिकार करे तप, जप, क्रिया उत्कृष्टी करे अने मंसारादि उपर राग द्वेषनो उदय मट्यो नथी ते जीवने ए सर्व कर्तव्यनुं फल आश्रय ठे, एखे कर्मबंध ठे, निर्जरा कहेवाय नहि तथा जे एवी रति वत्तादि ग्रहण कर्या ठे अने राग द्वेषनो उदय नथी अने वैराग-
शर्मा ठे तेमज कष्ट क्रिया करे ठे तेने देहकाना चूर्ण जेख्खो निर्जरा प्राण कहेवाय पण एना आत्मानुं कल्याण थाय नहीं.

हेव जे ममकिंता पामेख्खा जीव तेना ग्रण जेद, ममकिंती अविस्ती ॥१॥ बीजा ममकिंती देहविस्ती ॥२॥ बीजा ममकिंती मर्याविस्ती ॥३॥ ते मध्ये प्रथम जेद ममकिंती अविस्ती तेने व्रत पञ्चमाण कछुं ठे नहीं अही कहे के मिथ्यानी ते व्रत पञ्चमाण कछुं अने ममकिंतीने व्रत तप पञ्चमाणनी ना केम कहे ठे तेनो उत्तर के:-
ए गुणव्याननी परिणती एवी छे ए गुणव्याने मर्याथा व्रत पञ्चमाण होय नहीं अत्र दृष्टान्त:-
जेम कोड व्यापारीने पामे पुंजी नथी अने जो

धीरनार मले तो लाखो रुपैयानो व्यापार करे
 पण अहीन व्यापार करवो ते सर्वे लाजनी आशाए
 ठे. पण खोट जाय तो घरमांथी देवा ठे नहीं.
 तेथी निश्चिन्तपणे व्यापार करे पण जेनी पास
 पांच रुपैयानी शक्ति ठे ते प्रमाणे पोतानो
 घंघो करी रोझा पेदा करे ठे तेने लोक कहे
 के तमे नामरदा ठे रांभीरांभीनी गोमे व्याज
 खाश्ने पनी रहो ठे तमारी गोमे अमारी पास
 धन होत तो अमे व्यापार करता आ वखत
 पेदाश सारी छे एवं मांजले तो पण वीचारे के
 लांबु करतां धन खोइ बेसिये माटे आपणं धन
 रहेने रोझा पेदा थाय तेवो घन्घो करवो अहीन
 उपनय जोमिये छिये. जेम ते निर्धन पुरुष तेम
 अहीन मिथ्याडष्टी ते जेम लांबो व्यापार करे तेम
 आ वत्तनेम कष्टक्रिया घणी करे जेम पेछाने
 खोट जाय तो घरमांथी कंइ देवु नथी तेम
 आने वत्तादिमां दोष लागे तो समकितादि धन
 जावानुं ठे नहीं. जेम ते अल्पपरिधिवालो
 धनसाचवी बेसी रहे तेम समकिती जीव सम-
 कित गुणने साचवी बेसी रहे ए रीते जाणवुं

हवे उपमा गुणस्थानवाळा जिव व्रत्तादि व्यवहार करे पण ज्ञानगुणानी समज विशुद्धीये व्रतती नथी अने व्रतनेम तपजप क्रिया रुडी रीने करे तेने देडकाना चुर्ण जेय्झी निर्जरा थाय अहीं कोइ केशे जे समकित प्रगट्यूं तेने ज्ञानी कहिये ॥ तेनो उत्तर ॥ समकित गुण चोया गुणस्थाननो ठे. अने आ व्रत्तादि गुण ते पांचमा उड्डा गुणस्थानके व्यवहारथि ठे एखे समकित वे प्रकारुं ठे शुद्ध समकित ॥ १ ॥ अशुद्ध समकित ॥ २ ॥ हवे शुद्ध समकित ते आत्मस्वरूप तद्वत् जाणे तेने कोइ रीतथी शुजा-शुज कर्म लागु थतां नथी ते दायिक समकित कहेवाय ते तदजवे पण मोढे जाय तेने ज्ञानी कहिये एखे विशेष जाणे. एखो विशेष कहोमु पण ज्ञानी ठे. अहीं तस्तम जोग रह्यो ठे हवे जे अशुद्ध समकिनी ठे तेना वे जेद. उपसम समकित १ दयोपसम समकित २ उपसम समकित तो थंनर मुहुरत स्यीनीनुं छे ते अथीक रहेतुं नथी एखे तेनुं अहीं कहेवानुं नथी हवे दायउपसम समकित तेना रुक्क आदि अनेक

जेद ठे पण दाय उपमम एवं नाम ते शुं जे
उदय थावी कर्म प्रकृति तेने दाय करे थने
आत्म प्रदेशे सत्तामां होय तेने उपसमावे एखे
वे मलीने दायोपमम समकित कह्युं एखे मिथ्या
तदाय करयो ते समकिन थने उपममावी ते
मोहनी एखे एनु नाम भीत्र समकित थयुं
अहीं समकित मोहनीनो उदय वन्ये वन्ये ज-
णाय तेयी तेने खरो ज्ञानी कहेवाय नहीं. थने
व्रत पञ्चसाण ए समकितने अनुसारे घणुं करीने
ठे. अथवा मिथ्यात्वने पण होय ते मोटे अहीं
कह्युं के समकिनी ज्ञान वीमुधि विना व्रतादि
कष्ट करे तेने देमकाना चूर्ण प्राय निर्जरा कही
एखे व्रतादिक धर्म अनेक जेदे ठे कारण के
जगवतीजीमां दश पञ्चसाणनो अधिकार ठे त्यां
चारित्र पण ने मांदेखो एक जेद ठे. अथवा
उपवासादी तप ने ए दश पञ्चसाण मध्ये एक
काष्ठ पञ्चसाण छे तो अहीं निर्जरा शुं जाग थावे
तथा उत्तराच्यनमां मुनि ज्ञानने कया छे ने मोटे
क्रियाकष्ट तपजप तेयी निश्चय साधुपणुं थाय
नहीं ए कंइ मंत्र निर्जरा कहेवाय नहीं एनो

व्यवहारथी ठे. मोटे कष्टक्रिया तो सर्वे जीवने सरस्वी ठे पण फळजेद उपयोग तथा प्रणामथी ठे. अने क्रियाकष्टथी कर्मनुं आवबुं थाय पण जेवो जेवो प्रणामवर्ते तेवो तेवो बन्ध पने एटले प्रणामथी बन्ध पने अने धर्म तो उपयोगमां ठे मोटे क्रियाकष्टथी निर्जरा केम संजवे मोटे देम-काना चूर्ण प्रमाणे कही. अने जोएम नहि मानो तो शास्त्रथी विरुद्ध थांशे. कारण के जगवान श्री वर्धमान स्वामीना शिष्य हाथ दक्षित १४००० साधुठे. तेमां जमाळीआदे बेजणा नि-
 न्दवयया ते क्रियाकष्ट तपजप कर्ता हता तेमां कठोए नीन ठे नहि. एटले तेनी क्रिया उत्-
 कृष्टि कही ठे पण ते निची गतीए गया तथा बीजा साधु रह्या तेमां मातसे ७०० साधु मोदे गया बाकीना साधु मोदे गया नथी. कदापि कोइ कहेये जे अन्य क्रिया तप श्रोगे कयों ह्ये. तेनो उत्तर संवकमुनि तापसी दिक्षा गो-
 मीने जगवान महावीर पासे चारित्रि लीधुं. गुण रत्नाकर संवत्सर प्रमुख तप कयों अने मासस-
 मण पाशस्रमणादि तप कयों ठेवटे एनां हाडकां

खम खमयां ए अधिकार जगवतीजीमां ठे. वली
 घनाकाकंमी प्रमुख बीजा साधुश्रयोनां तपथी श-
 रीर शोषाणां तेमने खंघकनी उपमा ध्यापी ठे.
 पण खंघकने कोझनी उपमा नथी एवं शरीर
 दुर्वृत्त थयुं त्यां कोयलाप्रमुख घणां दृष्टांत कहां
 ठे ठेवटे शरीरनी शक्ति मंद पमी त्यारे थण-
 शण करयुं तेने जगवंते थारावक कहा ठे पण
 देवउक्क १२ मे गया. एम मेघकुमार थादे सा-
 धु महातपस्वीथया पणमोक्षेनगया. तो प्रत्यक्ष
 थहीं समजवामां थावे के जेवो उपयोग तेवी
 निर्जरा ते ज्ञानने थाधिन ठे. बीजाने थाधिन
 उपयोग नथी तथा श्रीजगवतीजीमां कहुं ठे
 के करोमउपवासे जेय्वां कर्मनास्कीनां खपे ए-
 य्वां कर्म ज्ञानीने एकस्वास उंचो लेझे निवो
 मुके एय्वांमां खपे एवा अधिकार सूत्र तथा
 प्रकरणे ठे तथा श्रीजिनविजयजी महाराजे पां-
 चमना स्तवनमां कहुं के ज्ञानी एकदाणमां सर्व
 कर्म नाशकरे. तथा जशविजयजी महाराजे कहुं
 के करोमजवसुधी थाकरो तपकर्त करमनखपे
 एय्वां कर्मज्ञानी थर्धादाणे खेखे. (श्रीपावना

रासमां चोथे खंमे) ॥ देशनानी दाळे ॥

दाण अर्थ जे अथ ट्ये,
ते न ट्ये जवनी कोमीरे ॥

तपस्या करतां अतिघणी,
नही ज्ञानतणी ठे जोमीरे ॥

नही ज्ञानतणी ठे जोमी,
संवेग गुण पालिये पुण्यवन्तरे ॥ ३७ ॥

वळी हेमाचार्यजीये योगशास्त्रमां कह्युं ठे.—

॥ अनुष्टुप् वृत्तम् ॥

प्रणिहंति दाणार्धेन, साम्यमालंज्य कर्मतत् ॥

यन्न हन्या नरस्तीवृ, तपस्या जन्म कोटिभिः ॥ ११ ॥

तथा ज्ञानार्णवेः—

॥ अनुष्टुप् वृत्तम् ॥

यज्जान्म कोटिभिः पापं, जयत्यङ्गस्तपो बलात् ॥

तद्विज्ञानी दाणार्धेन, दहत्यतुल विक्रमः ॥ १७ ॥

इत्यादि वरमे समजी लेवुं के क्रियाथी कर्मनी निर्जरा विशेष नथी क्रियाने बालनय कही ठे. एटले अज्ञानपाणुं ठे अज्ञानी एकरे अने ज्ञानी एकरे एमां विशेष नथी तेथी क्रियानुं

बहु मान नथी हवे जे ज्ञानी ठे ते समुद्र जे-
 खली निर्जरा करे ते शा माटे के ज्ञानी आत्मो-
 पयोगे ठे अने आत्मा ठे ते स्वधर्मग्राही ठे. स्व-
 धर्ममां वर्ते त्यां कर्मबन्ध होय नहि कारण के
 कर्मबन्धनां हेतु मिथ्यात्वादि ते स्वधर्ममां वर्ततां
 लागु थाय नहि. अने पोते पोताना धर्म वर्ततां
 परधर्मा जे पुद्गलादि कर्म एखे कारमण वर्गणा
 ते रही शके नहि. जेम आपणे घरे घणा लोको
 पोताना काम अर्थे आवे पण आपणे काममां
 होश्ये त्यारे तेने बोलावीए नही एखे तेथो
 तेने स्वजावे पागो जाय तेम आपणे आत्मोप-
 योगे रमिये त्यारे वर्गणाथो कोनी साथे बेसे ?
 एतो एनी भेजे सर्व नाश पावे एमां कंइ
 संदेह नहीं अने जगवतीजीने विशे निर्जरा
 एवं नाम आत्मानुं ठे एखे आत्मा नीज घरमां
 रमे एखे निर्जरा थाय अने एम न होय तो
 ऐवंता मुनि केवल ज्ञान पाया ते स्या ब्रह्म
 पाया. अहीं क्रिया तप कंइ ठे नहीं एनी वाल
 अवस्था ठे एखे आठ वर्षनी लमर ठे ए अ-
 धीकार जगवतीजी तथा अन्तर्गम दशाङ्गांथी

जाणवुं तथा प्रश्नचन्द्र राजरूपि दाण एक पहेला
तो सातमी नरकनां दल मेलवेलां हतां तो तेवा
दलनो दाय करीने केवल ज्ञान पाम्या क्रिया
कष्ट तो पूर्वे हतुं तेथी सातमी नरकनां दरवामा
मेलव्यां तो क्रिया कष्टुं कंष्ट उपज्युं नहीं
अहीं तो ज्ञानजाव खप लाग्यो एटले उपयोग
करतां श्रेणिआरोहणकरीने कर्मदल दाय करी
केवल ज्ञान पाम्या एम अनन्ता साधु मोक्षे गया
जाय ठे अने जशे ते सर्वे ज्ञाननुं बळ जाणवुं
मोटे ज्ञान सहीत जे पुरुष तेने कर्मनी निर्जरा
समुद्र जेटली थाय एटले ज्ञानीनी दाण घणी
सारी ठे पण अज्ञानीनो भव खपनो नथी अने
जे निर्जरानुं थवुं एतो ज्ञान उपयोगमां रहुं ठे
कारण के समकित गुणस्थानथी मांडीने यावत
सिद्धि वस्वुं त्यां सुधी निर्जरा थाय ते अंशे अं-
शे समजवी सिद्धिवर्या एटले सम्पूर्ण निर्जरा थइ
चुकी अने गुणस्थान चोथाथि मांडीने विशुधपणे
जेटलो जेटलो आत्मोपयोगे चढतु चढतु तेने
गुणस्थान कहेवाय अने त्यां त्यां आवरण ते-
टलां तेटलां अधिक टलतां जाय ते मोटे उप-

रचुन कणो नाणकनुतंच आणाण.

इति ममम गायार्थ.

उपदेश पद ग्रंथे ए ज्ञाप्युं,

नेह विचारीने जोजोरे ॥

मर्व आराधक जगवड्ण ज्ञानी.

देश आराधक क्रिया केजोरे ज्ञान० ॥८॥

आ गायामां कहुं के उपदेश पद ग्रंथे जो जो ते पूर्व मानमी गायाना अर्थ कही गया ते विचारी जोजो एखे ममजमां आवशे पूर्वार्धना वे पदनो अर्थ आगलना गायामां कह्यो हवे उत्तमा वे पदनो अर्थ एम ठे के ज्ञानी सर्वार्थ आराधक अने क्रिया देशथी आराधक तेना मुखामां एम ठे के—जगवनीजीना दसमा मतकना विंश आराधक अण आराधकना चार प्रश्न श्री गौतमस्वामीण पुत्रया अने जगवान श्री वीरस्वामी उत्तर आप ठे ते आ प्रमाणे ठे.

प्रथम प्रश्न पुत्रयुं के क्रियावाळो आराधक के विराधक बीजु प्रश्न ज्ञानी आराधक के विराधक बीजु प्रश्न ज्ञानक्रिया सहित आराधक के विराधक चौथु प्रश्न ज्ञान क्रिया रहित आराधक

के विराधक एवी रीते चार प्रश्न पुछ्या तेनो जे उत्तर दीयो ते बताविये, त्रिये पहिला प्रश्नमां क्रियानो करनारो देशथी आराधक ने सर्वथी विराधक बीजु प्रश्न ज्ञानी ठे अने क्रिया नथी ते सर्वथी आराधक अने देशथी विराधक, त्रीजु प्रश्न जे ज्ञान क्रिया सहित ते सर्वथी आराधक विराधक नथी चौथु प्रश्न ज्ञान क्रिया रहित ते सर्वथी विराधक आराधक नथी हवे तेनो विशेष सुझासो निचे मुजब ठे.

क्रियाना करनारपर जावंगी यथा एखे पुद्गल जावने विशे राग ठे जेने तेने पर जावंगी कहे ठे एखे बाह्य क्रिया, कष्ट, तप, व्रत, नेम उपर राग रह्यो पण तेने आत्म स्वरूपनुं जाणपां करवानो राग नथी फक्त क्रिया उपर बाह्य छटि थयो तेने बहीरात्मा कहे ठे नेना आत्मानुं कब्दाण थाय नही एतो चारे गती संसारमां रखने अहीं कहे के एने देश आराधक कस्यो ठे अने तमो भव ब्रमण बतावो गो तेनो उत्तर के जगवाननी आज्ञा प्रमाणे व्यवहारे अमुज आचरण रूजीने मुज प्रवर्तये चाखे

ठे तेथी तेने देश आराधक कह्यो पण निश्चय
 अपेक्षाये आत्माने जाण्यो ओळख्यो नथी ते
 जोतां आराधक नथी कारण के व्यवहारे आज्ञा
 प्रमाणे अज्ञानी चाले तेने देश आराधक कह्या
 अने समकित धारी जिव आज्ञाथी एक जरा
 मात्र बहार पम्या तेने विराधक कह्या ते वसे ने
 ठ अच्यन (१०६) ज्ञाताजीना बीजा सुतस्कंधमां
 ठे ते (१०६) ए देवीथो चारनी कायनी थइतेतो
 आज्ञा विरुद्ध केटखुं काम करे ठे. जे हाथ पग
 पखाव्या तेथी ए विराधक कही पण समकित
 सहित ठे. अने आवते जवे केइक मोदो जशे
 तो पण एने विराधक कहि ते सूर्य चन्द्र प्रमु-
 ख निराणीयो थइ एटला कारणे विराधक कहे-
 वाणी तो अहीं व्यवहारथी ए सुत्र क्रिया पदा
 अपेक्षाए आराधक विराधक कहे ठे. पण परमार्थ
 जोतां आराधकपणुं ठे नहि वली देश आराधक
 कह्या पण एना जावनो नेम वांध्यो नहि अ-
 थवा समकित पाम्या न पाम्या ते पण कह्युं
 नहि अने आ काळे जे क्रिया करे ठे ते आज्ञा
 प्रमाणे थती नथी शा माटे के बीजु तो ठेठे रह्युं

पण हायरा केरु नाले नुं लु कल कल
 वोर रंतां ए नुं नाले शडा शडा ने
 केम के पूरे हायरा केरु नुं लु कल कल
 तेना स्वानी उर कल कल ने शडा शडा ने
 हायरा उर ए नुं नाले कल कल ने
 " नवींगेजा नुं रंतां - कल कल ने शडा शडा ने
 शडा शडा तो शडा नुं कल कल ने शडा शडा ने
 जिरण राखानो थकल ने नुं नाले शडा शडा ने
 धिकार नयी. वे एर नुं नाले कल कल ने
 अधिकार नयी कोर नुं थकीने नुं नाले
 सर्वथा साधुने मात कल कल ने शडा शडा ने
 शेष काळे मार्ग नयी शडा शडा ने शडा शडा ने
 वर्षाकाळे रेंवानो थकल ने नुं नाले शडा शडा ने
 वनी उत्पत्ति रही होत शडा शडा ने शडा शडा ने
 हंसा थती होय एतुं मात ने नुं नाले शडा शडा ने
 वामीं विशेष रेंवानो थकल ने नुं नाले शडा शडा ने
 साधु होय थफा नुं नाले शडा शडा ने शडा शडा ने
 एतुं न होय तो एर नुं नाले शडा शडा ने शडा शडा ने
 रहने वर्ष पुरु के थकल ने नुं नाले शडा शडा ने
 होय थने जंवा रेंवा नुं नाले शडा शडा ने

उपाश्रये जवानी शक्ति न होय तो एक उपा-
 श्रयमां नव जाग कल्पे अने अकेको भाग वा-
 परे बीजा जागने वापरै नहि. एम नव कल्प
 पूर्ण करे एवी रीतनी आझाओ कल्प आश्रये
 छे तेमां आपणे शी आझा पाखीए ठिये ते वि-
 चारी जो जो एखले समजासे के आराधकमां बु
 के विराधकमां बु कदापि कोइ क्रियाना आम्बरी
 वृद्ध तथा गलानपणा विना एक गाममां नव
 उपाश्रय कल्पीने रहे ठे अथवा एक उपाश्र-
 यमां नव जाग कल्पीने रहे ठे ए सर्वे कपट
 क्रिया ठे. लोकमां मनाव पुजावा मोटे एवां काम
 करे ए आझा विरुद्ध ठे तो विचारी जुबो के शी
 रीते आराधक थाय अने देश आराधक. अही
 कहा ठे तो देशनाम किन्चित्तुं ठे एखले आ
 खण्डमां देश ते किन्चित मात्र वस्तु ठे ते आ-
 राधकपणामां शुं कल्याण थाय. अहि कोइ कहे
 के ज्ञानीने आराधक कहा ते पण तेबुज के
 नहि तेनो उत्तर ज्ञान तो सन्दनयनि प्राप्ति
 आत्म धर्म ठे. अने ए नयनि प्राप्ति अज्ञावे
 रुजुसुत्रनय सुधि ज्ञान होय तेनेज अज्ञान कहे ठे

बली अज्ञाननुं नाम मिय्यांतु ठे त्यां सुधि ज-
 म्त्व द्रष्टि ठे एखे कायाने विरो चेतनपणानि
 प्रांति ठे यथार्थ रीते खलि नथी परन्तु रुजुसुत्र-
 नय सापेक्ष द्रष्टिये सद्दनयनुं कारण ठे ते कारणे
 कार्यरूप शब्दनय पाय्यां अनुभव प्रगटे स्वस्वरूप
 अनुभवे त्यारे सम्यक् ज्ञान कहेवाय त्यां जम-
 चेतननो विजाग एखे जुदापणं व्हेवणपुर्वक
 थाय जडसत्ता, चेतनसत्ता, मित्रजारी अमंकि-
 तपणे निर्धार श्रुतापुर्वक निश्चल थाय त्यां स-
 मजे के आत्म सत्ताये शक्तिजावे तिरोजावीपणे
 गुणपर्यायादि अनन्तो धर्म रह्यो ठे तेमांथी व्य-
 क्तिजावे प्रगट थाय ते म्हारो धर्म एम श्रद्धा
 ठतां एने कंइ छपण छागतुं नथी कारण के
 ए आत्मानो मूखे स्वजाव सत्वस्तु ठे तेने बाह्य
 क्रिया ब्रह्मगाम्बी ते कउप आश्रय ठे एखे क-
 छपनी मर्याद राखवा आपणा शासननी ओळ-
 खाण शाननने दीयाववा माटे ठे. बली कउप
 तो अनेक रीतना ठे. जे वस्तुनी एकमां हा पाडी
 ने बीजामां ते वस्तुनी ना पाडी छे. जेम पंच
 मुमती त्रण गुपनी ब्रह्मचर्य श्रुत्यादिनी पुटी सर्व

शास्त्रमां ठे श्यने जगवतीजीने विशे पण तेनी
 पुष्टी ठे. श्यने तेना पाळवावाय्यने आरधक ठाम
 ठाम कह्या ठे श्यने तेज जगवतीजीने विशे तेना
 पाळनारने विराधक कह्या ठे. कल्पनो एक पद्द
 नथी केमके साधुने आहारने विशे दूषण लगावे
 तो ते साधु नस्के जाय एवुं दश वैकालीक कहे
 ठे. श्यने जगवतीजी कहे ठे के चारीत्रनो विरा-
 धक सुवनपतिथी नीचो जाय नहीं श्यने सुधर्म
 देवलोकथी उपर जाय नहीं तेमज सुदमणा
 साधवी बीजे देवलोकें गइ ते चारित्रि विराध्या
 छतां गइ तथा ईशान इंडनी आठे अग्र महि-
 पीथो चारित्रि विराधीने बीजे देवलोकें गइ तो
 अहियां कल्पनो एक पद्द मानतां विरोध आवे
 एखले तेने मिथ्यात्व लागे. तथा समकित धारी
 जीव देवलोकथी नीचु आयुष्य बांधे नहि. जो
 प्रथम बांध्युं होय तो ते गतिमां जाय नहि तो
 अवश्य देवलोक विना विजु न बांधे तो श्रावक
 विराधक सुवनपती तथा व्यन्तरमां जाय तेथी
 उपर न जाय अने नीचो न जाय ते वचननुं
 मलवुं कसे ठेकाणे छे कारण के साधु तथा श्रा-

વક વિરતિપણાથી વિરાધક થયા પણ સમક્તિ
 ગુણ તો ગયો નથી અને નરક વતાવે છે અથવા
 જીવનપતિ બ્યંતરજ્યોતિષિ વતાવે છે. તેની શી
 રીત છે તે વિચારી જુઓ કલ્પ તો ઘણેક તર-
 ફના છે માટે કલ્પ ઉપર એકાન્તે ઝરોમો રાખ-
 વો નહિ. ઘણે જે આહારનું દૂષણ કહ્યું હતું તે
 પણ સુગન્ધાદ્ભુતે વિશે આધાકરમી આહારના દોષ
 ગણતા નથી તે માટે તે કલ્પ આશ્રયે ગાથાઓ
 સુગન્ધાદ્ભુતિની પૂર્વે લખી ગયા ત્રિપે તથા આશ-
 ર્યકને વિશે આધાકરમી આહાર નિત્યપિંડ, સ-
 ય્યાત્રપિંડ, રાજપિંડ ક્ષત્રાદિ કારણે તૃટી છે તથા
 કલ્પસૂત્રને વિશે વહુશ્રુતને કંઈ કલ્પનો નિ-
 યમ રાખ્યો નથી. ક્ષત્રાદિ શાસ્ત્રે વિચારી જોશો
 તો સ્વર પદ્મશે માટે ક્રિયાને દેશ આરાધક કહી
 તે વ્યવહારઆજ્ઞા આશ્રયે છે, વીજો પરમાર્થ
 માત્રમ પદ્મતો નથી પત્તી તત્વતો કેવલી જાણે.
 ઘણે જ્ઞાનીને સર્વથી આરાધક કહ્યા છે, એટલે
 જ્ઞાની તો સ્વસ્વજાવના સમીક, ઘણે પરજાવના
 ત્યાગી છે, તે જ્ઞાનીપણું જેને આત્મ સ્વરૂપનું જાણ-
 પણું ઘણે સમજતા શ્રદ્ધા સહિત દોષ તેને જ્ઞાની

કહિયે. તે પુદ્ગલનો અનુજવ કરે નહિ એટલે પુદ્ગલજાવનો જોગિ ન થાય, જે જે કરણિ કરવો તેનો પુદ્ગલિક છે. અને પુદ્ગલજાવ વિનાશી છે તે આત્માને ગુણ કરતા નથી. એ તો આત્માથી જિન પુદ્ગલ ઇચ્છે છે તેથી આત્માનું કલ્યાણ થાય નહિ; અથવા એ ઇચ્છે મઝીને પણ આત્મકાર્ય થાય નહિ. વિનાગ વહેવળ થયાં એક આત્મઅનુજવથી કાર્ય થાય એવું સુમતિ પ્રમુલ્લ મન્યોમાં કહ્યું છે. માટે પુદ્ગલ તો પુદ્ગલનું કાર્ય કરશે એટલે પુદ્ગલ પુદ્ગલને મેચ્છશે. જો શુન કરણિ કરશે તો શુન કર્મવન્ધ થશે. અશુન કરણી કરશે તો અશુન કર્મવન્ધ થશે; એટલે અશુનથી નરક તીર્થચાદિ ગતી મળશે અને શુન કરણિથી દેવ મનુષ્યની ગતી મળશે ત્યાં શુનાશુન જોગ મળશે તે સર્વ પુદ્ગલ છે, આત્માનું હિત તેમાં છે નહિ. એ તો સર્વ જગતની શ્રેષ્ઠ છે એટલે અનન્તા જીવે પુદ્ગલ પ્રદીને વપ્યા છે એટલે અંકેકે જિવે એ પુદ્ગલ મર્વે અનન્તી વાર પ્રદણ કરી કરાંને વપ્યા છે તથા સિદ્ધ જિવ અનન્તા ને પણ વર્માને ગયા છે માટે તે જગતની એક કહેવાય અને જ્ઞાની પત્રનો ચાપ્પાર ન દોય, અ-

ज्ञानी होय ते चाटे ए पुद्गलनो अनुभव ज्ञानी-
ने घरे ठे नहि तेतो एक आत्मानो अनुभव करे
ठे एखे आत्मस्वरूप ज्ञानदर्शन चाखि सहित
तेने आत्मा कहिये अथवा जीव कल्पनाए जिन
पणे ज्ञानदर्शन चाखिनो अनुभव करे ते जेद
ज्ञान कहेवाय. पण त्यां शुद्ध उपयोग ठे अने
अजेद अनुभव करवो ते शुद्ध उपयोग ठे ते
विचार पूर्वे नय अधिकारने विशे कह्यो ठे तेथी
जाणजो. एम अंतर आत्मानुं लक्षण जे जीवमां
ठे ते ज्ञानी कहेवाय. बहिरात्मानुं लक्षण जे जी-
वमां ठे ते अज्ञानी कहेवाय. एखे बहिरात्मा ते
बाह्य क्रियारंगी तेने देशयी आराधक कहा ते
व्यवहार आज्ञा आश्रये जाणवा अने ज्ञानीने
सर्वथी आराधक कहा ते आत्मअनुभव आश्रय
निश्चयथी जाणवा. एखे ए आत्मी गायानो
अर्थ संक्षेपथी कह्यो.

इत्यादिक ज्ञान जे पाण्या, समकित शुद्ध तस
कहीएरे, तेह ज्ञानी पडे नही पात्रा, एवं माहानिशी-
अये लहीएरे. ज्ञान ७९ अर्थ-जे जीव अजीवादि
द्रव्यनुं स्वरूप जाणे ते ज्ञानिने समकित शुद्ध होय ते

ज्ञानी समकित्थी पाठा पमे नहि एवं महानिसिय
 सूत्रमां कह्यं ठे. द्रव्यादिकनुं जाणवुं एट्ठे पद्दव्य-
 नुं जाणपणुं जेने ठे तेने ज्ञानी कहा ठे. ते पट
 डव्यना नाम कहे ठे. धर्मास्तिकाय १ अधर्मास्ति-
 काय २ आकाशास्तिकाय ३ पुद्गलास्तिकाय ॥
 जीवास्तिकाय ५ अने काल ६ ए पद्दव्यनुं जेने
 जाणपणुं होय ते ज्ञानी. हवे ते पटडव्य मध्ये पु-
 द्गलास्तिकायनी ओळखाण प्रथम करवी जोइए.
 अहीं केहेसे के जीवद्रव्यनी ओळखाण करवी जो-
 इए, पुद्गल डव्यनुं शुं काम ठे तेनो उत्तर के जीव
 डव्य तो अमूर्त ठे ते ड्ढीगोवर ठे नहि एतो
 जगवानना वचनथी सर्दहवानुं ठे. अथवा विशेष
 जाणपणुं थाय तेने पोताना ज्ञानवमे समज्यामां
 आवे पण प्रथम जीवडव्यने ओळखा जाय तो
 नहि ओळखाय. कमके अरूपी पदार्थ ठे माटे
 प्रथम रूपीडव्यने यथार्थ ओळखवो जोइए तो
 अरूपी पण उंळखाय ते विना अरूपी उंळखा-
 णमां आववो मुश्केल पडे. जे प्रत्यक्षरूपी पुद्गल
 डव्य ठे तेने यथार्थ समजतां घणी महेनत ठे
 अने प्रतक्ष ठए दर्शनवाय्य एनां स्वरूप जुदा

જુદા ગાંધે ઠે પણ એકસરસુ ગંધાતું નથી તથા
 જૈન દર્શનને વિશે દિગમ્બર, શ્વેતામ્બરના માનવામાં
 કેટલીક સ્વરૂપને વિશે જિનતા પડે છે. તથા
 શ્વેતામ્બર પદ્મના પંક્તિના ગાંધવામાં પણ જિન-
 તાવ પડે છે કેમકે પુદ્ગલદ્રવ્ય મમજવો તે સહ-
 જ નથી કઠણ છે. માટે આત્મ સ્વરૂપ અરૂપી પ-
 દાર્થ હોવાથી તુરત સમજવામાં આવે નહીં માટે
 પ્રથમ પુદ્ગલદ્રવ્યનું જાણપાતું કરવું જોઈએ. તો
 આત્મદ્રવ્ય મુલે સમજવામાં આવે. માટે અહીં પુદ્ગ-
 લદ્રવ્યનું સ્વરૂપ શંકેપથી કહે છે તે તમે ધ્યાન
 પૂર્વક. એકાગ્ર ચિત્તે ધારણો અને તેમાં રમણતા
 કરણો તો તમને ઇચ્છે શ્રોતા તથા વક્તાને ઘણો
 ફાયદો થશે હવે જે પુદ્ગલનો અધિકાર તે વર-
 ણાદિક તથા સંસ્થાન અગ્રગાહના તથા સ્થિતિ
 સાથે કહેવાશે. પુદ્ગલદ્રવ્યની મૂળ વર્ગણા આઠ
 છે તેનાં નામ-ઔદારીક ૧ વૈક્રીય ૨ આહારક ૩
 તૈજસ ૪ જાપા ૫ સ્વાસોસ્વાસ ૬ મન ૭ કાર્મણ
 ૮ આઠ ખેદ છે. વળી તે પુદ્ગલદ્રવ્ય બે પ્રકારે છે
 એક ૧ જીવ સહીત અને બીજા ૨ જીવ રહિત. અહીં
 તો પુદ્ગલદ્રવ્યનું કહેવું છે પરંતુ જીવ રહિતની

अपेक्षाए विविदा (वर्णन) करतां जीव सहितनी
 अपेक्षाना वर्णननो अन्तर्जाव आवे तेम जीव
 सहितनी अपेक्षाए विविदा करतां जीव रहित
 ए जेद पण उत्पन्न थाय कारण के अन्योन्य
 अनादि सक्न्धीठे अने इहां तो पुज्जल स्वरूपने
 लब्धत्वावुं ठे. तेथी सक्न्ध वनेनो ज्यां जेनो
 खप हशे त्यां ते आवशे ते समजी लेवुं. हवे
 पुज्जलज्ज्वना मुल चार जेद-स्कंध १ देश
 २ प्रदेश ३ अने परमाणुं ४ हवे स्कन्धनुं स्वरूप
 कहे ठे-जे पुज्जल स्कंध ठे तेना जेद त्रण ठे.
 संख्यात् १ असंख्यात् २ अनन्त ३ हवे संख्यातिक
 छे तेमां द्वि प्रदेशीय स्कंध अनन्ता ठे, त्र्यणुक
 प्रदेशीय स्कंध अनन्ता छे एम चतुष्क प्रदेशीय
 स्कंध अनन्ता ठे एम यावत दश प्रदेशीय स्कंध
 अनन्त ठे यावत संख्यात् प्रदेशीय स्कन्ध तेपण
 अनन्ता ठे एखे अक्केक प्रदेश वृद्धि करतां
 तेना संख्याना जेद थाय ते सर्व अनन्त ठे एम
 उत्कृष्ट संख्याताथी एक परमाणु वृद्धि थाय एखे
 जवन्य असंख्यांत प्रदेशीय स्कन्ध थाय अने उत्कृ-
 ष्ट असंख्यांत मुंघी अक्केक प्रदेश वृद्धि करतां तेना

અસંખ્યાત ખેદ થાય તે સર્વ ખેદના સ્કન્ધ અઃ
નન્ત ઠે તથા અનન્ત પ્રદેશિય સ્કન્ધ તે અનન્તા
ઠે. એટલે એક એક પ્રદેશ વૃદ્ધિ કરતાં અનન્તાના
અનન્તા ખેદ થાય તે સર્વ ખેદના પુરુલ્લ સ્કન્ધ
અનન્તા ઠે. ૧ એક સ્કન્ધમાંથી કીંચિત્ લક્ષ્ને
પુછિયે તે દેશ કહેવાય; ૨ અને જે સ્કન્ધના જે-
ટલા પ્રદેશ હોય તે પ્રદેશ કહેવાય. ૩ જે સ્કન્ધથી
બુદ્ધ એકપણે સ્થા તે પરમાણું કહેવાય. હવે પ્રથમ
પરમાણું પુરુલ્લના સ્થીતિ પર્યાય કહે છે, તો પર-
માણુ પુરુલ્લની સ્થીતિ જઘન્યથી એક સમયની છે.
અને જતુદ્રથી અસંખ્યાત કાચ્છની છે એટલે અહીં
ચતુસ્થાનક (ચોજઙ્ગી) લાગ એટલે એક સમયની છે
તે અસંખ્યાતગુણી હીન છે. અથવા અસંખ્યાનાના
અસંખ્યાત કાચ્છખેદમાંથી એક સમયને આદિદક્ષ્ને
જણી (જંઘી) હોય તો સંખ્યાત જાગ હાનિ
અથવા સંખ્યાતગુણી હાનિ હોય અથવા જેને
સંખ્યાતમો જાગ ન લાગે તેને અસંખ્યાત જાગ
હાનિ કહેઠે એમ ચાર હાનિનાં અને ચાર વૃદ્ધિનાં
સ્થાન લાગુ થાય તેથી તેને ચતુસ્થાન પતિત
કહિયે. તેમજ દ્વીપ્રદેશિય સ્કન્ધથી સંખ્યાત

परदेशिय स्कन्ध एम असंख्यात प्रदेशिय स्क-
 न्धयी अनन्त प्रदेशिय स्कन्ध सुधी होय. अहीं
 एक परमाणु पुद्गलमां अनन्ता पर्याय रूपा छे
 त्यां कोइ पुत्रे के एक परमाणुमां अनन्ता पर्याय
 ते शुं छे? तेनो उत्तर के द्रव्ययी तो एकज ठे अने
 प्रदेशयी एने बीजा प्रदेश होय नहि पण तेमां
 एक वर्ण, एक गंध, एक रस अने बे स्पर्श एम एक
 प्रमाणु पुद्गलमां पांच गुण होय अने अकेक
 गुणमां अनन्ता पर्याय रूपा छे तेने विशे. ५
 गुणी हानि वृद्धि लागे तथा एक परमाणु पुद्गल
 अन्य एक परमाणु पुद्गल साथे अव्यर्थ तुल्य छे
 केमके एक द्रव्य छे तेयो अने प्रदेशार्थे पण तुल्य
 कह्यो कारण के एक प्रदेश छे तथा अवगाह
 नानी अपेक्षाए तुल्य छे कारण के एक प्रदेश
 बनेनी अवगाहना छे अने स्थिति आश्रये कोइनी
 स्थिति हीन होय. १ तृल होय २ अधिक
 होय ३ जो हीन होय तो असंख्यात जागे
 हीन होय अथवा संख्यात जागे हीन होय
 अथवा संख्यात गुणी हीन होय अथवा असं-
 ख्यात गुणीहीन होय अथवा अधिक होय तो

૪ અસંખ્યાત ગુણો અધીક ૫ અનન્ત ગુણો
 અધીક ૬. એમ પદગુણી હાનિ વૃદ્ધિ લાગે. માટે
 તેને પદસ્થાન પતિત કહિયે. એમજ કાઝા વર્ણનું
 કહ્યું તે પ્રમાણે રાનો ૧ પીઝો ૨ લીઝો ૩ ઘોઝો
 ૪ એ સર્વમાં તે પ્રમાણે જાણવું. એમ ગન્ધ કે તેને
 વિશે તથા રસ પાંચ મધુરાદિને વિશે તથા સ્પર્શ
 ચાર ૪ (આત્ર મધેના) સીત ૧ હ્રિષ્ણ ૨ સ્થિઃગ્ધ
 ૩ અત્રે રુદ્ધ ૪ એ ચાર સ્પર્શ એ સર્વને વિશે (ઘ-
 ણાણવડીઆ) ઠ સ્થાન લાગે ગટ્થે જેમ પરમાણુનું
 કહ્યું તેમ સર્વે સ્કન્ધનું સમજવું. ત્યાં કહે કે તેમ
 આત્ર સ્પર્શમાંથી ચાર સ્પર્શ ગ્રહણ કર્યા. અત્રે
 ચારને પદ્યા મુખ્યા તેનું કારણ શું અત્રે સ્ક-
 ન્ધમાં તો ૮ આત્ર સ્પર્શ હોય તે અહીં ગ્રહણ
 કેમ ન કર્યા? તેનો ઉત્તર કે એક પરમાણુમાં તો
 એ સ્પર્શ હોય તથા દ્વિ પ્રદેશિય સ્કન્ધથી સં-
 મ્યાન પ્રદેશિય તથા અસંખ્યાત પ્રદેશિય સ્કન્ધ
 મુઘી ચાર સ્પર્શ હોય અને અનન્ત પ્રદેશિય સ્ક-
 ન્ધ એ તેમાં કેટલાક સ્કન્ધ તો ચતુ સ્પર્શ એ
 માટે અહીં સમુદાયના કારણથી ચતુસ્પર્શનું
 વર્ણન કર્યું અત્રે અનન્ત પ્રદેશિ સ્કન્ધ હપલા જે

रहा तेने आठ स्पर्श ठे हवे जे द्वि प्रदेशिय
 स्कन्ध ठे तेने विशेष अनन्त पर्याय छे ते द्वि प्रदे-
 शिय स्कन्ध अने बीजा द्विप्रदेशिय स्कन्ध माथे
 द्रव्यार्थ तुल्य प्रदेशार्थ तुल्य अने अवगाहनार्थ
 कोइ हीन ? कोइ तुल्य ? कोइ अधिक ?
 हीनते एक प्रदेशे हीन अधिक ते एक प्रदेशे
 अधिक. हवे जे द्वि प्रदेशि अवगाढ तेथी एक
 प्रदेशे अवगाढ ते हीन अने एक प्रदेशि अव-
 गाढथी द्विप्रदेशि अवगाढ ते अधिक अने वर्ण,
 गंध, रस, स्पर्श ते उपर कहेला सीत ?
 उष्ण ? स्निग्ध ? रुद्र ? ए परस्थान पतित कहा
 ठे, उपरना चार स्पर्शना नाम कर्कश ? मृदु ?
 गुरु ? लघु ? ए चार पर्याय अहि होय नहि
 एम त्रण प्रदेशिय स्कन्धमां कहेवुं पण एतजो
 विशेष के त्रण प्रदेशिय स्कन्धने विशेष अवगा-
 हना अधिकारे एक प्रदेश अवगाढ द्विप्रदेशि
 अवगाढ एम त्रण प्रदेशि अवगाढ एतले समज-
 वानुं के त्रण प्रदेशिय स्कन्ध अने त्रण प्रदेशिय
 स्कन्धनी साथे द्रव्यार्थ तुल्य, प्रदेशार्थ तुल्य अने
 अवगाहनार्थ कोइ हीन कोइ तुल्य कोइ अ-

ધિક જે હીન તે એક પ્રદેશેહીન, કોઈ વે પ્રદેશે
હીન અધિક તે કોઈ એક પ્રદેશે અધિક કોઈ
વે પ્રદેશે અધિક એમ એની સ્થાપના શામયી જા-
ણવી એ સર્વે વે સ્થાન પતીત ઠે વર્ણાદિ સર્વે ઠ
સ્થાનપતિત ઠે તે પૂર્વેનિ પેતે જાણવું, એમ યાવત
દશ પ્રદેશિય સ્કન્ધ મુધી અવગાહનાર્થે જેટલા
પ્રદેશનો સ્કન્ધ તેટલા પ્રદેશની હાનિ વૃદ્ધિ ક-
રવી જે નવ પ્રદેશનો સ્કન્ધ અને વિજો નવ પ્રદે-
શનો સ્કન્ધ તેને વિશે હ્યાર્થે, પ્રદેશાર્થે તુલ્ય
કહેવો, અવગાહનાર્થે કોઈ હીન કોઈ તુલ્ય કોઈ
અધિક જે હીન તે કોઈ એક પ્રદેશેહીન કોઈ
વે પ્રદેશેહીન એમ યાવત કોઈ આઠ પ્રદેશેહીન
એમ જે અધિક હોય તેને વિશે કોઈ એક પ્રદેશે
અધિક કોઈ વે પ્રદેશે અધિક યાવત આઠ પ્રદેશે
અધિક એમ દશ પ્રદેશિય સ્કન્ધ હોય તેને વિશે
હ્યાર્થે પ્રદેશાર્થે તુલ્ય હોય અવગાહનાર્થે કોઈ
હીન કોઈ તુલ્ય કોઈ અધિક, જે હીન તે કોઈ
એક પ્રદેશેહીન, કોઈ વે પ્રદેશેહીન, યાવત નવ
પ્રદેશેહીન એમ અધિક હોય તે કોઈ એક પ્રદેશે
અધિક, કોઈ વે પ્રદેશે અધિક યાવત નવ પ્રદેશે

અધિક એમ સંજ્ઞા અવગાહનાર્થે હાનિ વૃદ્ધિ
 કરવી તે સર્વે દ્વિસ્થાનપતિત ઠે અંને વર્ણ ૧ ગન્ધ
 ૨ રસ ૩ સ્પર્શ ૪ તેને વિશે પદ્મસ્થાનપતિત ઠે, જ-
 પરના ચાર સ્પર્શ વિના કહેવું, એમ સંખ્યાત પ્ર-
 દેશિય સ્કન્ધને વિશે અનન્તાપર્યાય કહ્યા ઠે.
 તે કહિયે ઠિયે-સંખ્યાત પ્રદેશિય સ્કન્ધ સંખ્યાત
 શા માટે જે સંખ્યાતિક હવ્યના મંખ્યાતાજેદ
 હોય તેથી અધિક ન હોય તે માટે દ્વિસ્થાનપતિત
 કહ્યા તેવા તેવા પ્રદેશિય સ્કન્ધ સાથે હવ્યાર્થે
 તુલ્ય અંને પ્રદેશાર્થે કોઈ હીન કોઈ તુલ્ય અંને
 કોઈ અધિક જે હીન તે સંખ્યાત જાગહીન ૧
 સંખ્યાતગુણોહીન ૨ અધિક તે સંખ્યાતજાગ અ-
 ધિક ૩ સંખ્યાતગુણો અધિક ૪ એમ અવગાહના
 થે કોઈ હીન કોઈ તુલ્ય અંને કોઈ અધિક જે
 હીન તે સંખ્યાત જાગહીન ૧ સંખ્યાત ગુણોહીન
 ૨ અધિક તે સંખ્યાતજાગ અધિક, સંખ્યાતગુણો
 અધિક એમ એ દ્વિસ્થાનપતિત હોય અંને વરણાદિ
 ઠ સ્થાનપતિત હોય. જપરના ચાર સ્પર્શ વિના
 કહેવું. અસંખ્યાત પ્રદેશિય સ્કન્ધ ઠે તેને વિશે
 અનન્તા પર્યાય કહ્યા ઠે. અસંખ્યાત પ્રદેશિય

स्कन्ध अन्य असंख्यात प्रदेशिय स्कन्ध
 साथे द्रव्यार्थे तुल्य अने प्रदेशार्थे कोइ
 हीन ? कोइ तुल्य २ अने कोइ अधिक
 ३ जे हीन ते कोइ द्रव्यना प्रदेश असंख्यात
 जाग हीन ? कोइ संख्यात जाग हीन २ कोइ
 संख्यात गुणो हीन ३ कोइ असंख्यात गुणो
 हीन ४ जे अधिक ते कोइ असंख्यात जाग
 अधिक १ कोइ संख्यात जाग अधिक २ कोइ
 संख्यात गुणो अधिक ३ कोइ असंख्यात गुणो
 अधिक ४ एम अवगाहनार्थे पण हीन ? तुल्य
 २ अधिक ३ प्रदेशार्थनी पेठे कहवुं. ए चतुस्थान-
 पतित ठे कारण के असंख्यातिक द्रव्यना प्रदे-
 शनी अवगाहना असंख्यात जेदे ठे मोटे तेने
 चतुस्थान पतित कहिये. पूर्वनी पेठे हवे अ-
 नन्त प्रदेशिय स्कन्धने विषे अनन्ता पर्याय ठे ते
 देखामीए ठीए. अनन्त प्रदेशीय स्कन्ध अने अ-
 न्य अनन्त प्रदेशिय स्कन्ध साथे द्रव्यार्थे
 तुल्य अने प्रदेशार्थे कोइ हीन ? कोइ तु-
 ३ जे प्रदेश
 ४ अमं.

ख्यात जागहीन २ कोइ संख्यात जागहीन ३
 कोइ संख्यात गुणोहीन ४ कोइ अमंख्यात
 गुणोहीन ५ कोइ अनन्त गुणोहीन ६ एम
 कोइ अधिक ते अनन्त जाग अधिक १ कोइ अ-
 संख्यात जाग अधिक २ कोइ संख्यात जाग
 अधिक ३ कोइ संख्यात गुणों अधिक ४ कोइ
 अमंख्यात गुणों अधिक ५ कोइ अनन्त गुणों
 अधिक ६ एम पदस्थान पतित ठे कारण के
 अनन्त प्रदेशिय स्कन्धना अनन्ता भेद ठे माटे
 पदस्थान पतित होय. जेग ए परदेशार्थे कह्यं,
 तेमज अत्रगाहनार्थे न होय कारण के अत्रगा-
 दना आकाश प्रदेशनी ठे अने आकाश प्रदेश
 लोकने विगे अमंख्याता ठे अने पुछलनुं स्यान
 लोकमां ठे अने लोकनो आकाश पदस्थानपति
 नयी ते माटे अदियां चतुम्यानपति होय वर-
 णादि सर्व पदस्थानपतिन ठे स्यीति सर्व स्कन्ध-
 नी चतुम्यानपतिन ठे. हवे स्यीति आधये जाव
 देसामिये ठिये. एक समयनी स्यीतिना जे पुछल
 स्कन्ध तेने विगे अनन्तपर्याय ठे पछे एक न-
 मयनी स्यीतिना जे पुछल स्कन्ध ते अन्य एक

समयना पुद्गल स्कन्ध साथे ज्ञानार्थे तुल्य, अने
 प्रदेशार्थे परमस्थानपतित होय अने अवगाहनार्थे
 चतुस्थानपतित होय स्थीति तुल्य होय वर्णादि
 उदाणवर्णाद्या होय तेम यावत् दस समयनी
 स्थीतिने बली संख्याता समयनी स्थीतिसुधि ए-
 मज कहेवुं. पण एतलो विशेष के स्थीति द्विस्था-
 नपतित होय. जे स्थानके परगुणीहानि वृद्धि
 पुर्वे कही गया त्रिये ते प्रमाणे समजजो असं-
 ह्यात समयनी स्थीतिना जे पुद्गल स्कन्ध
 तेने एमज कहेवुं. पण एतलो विशेष के
 स्थीति चतुस्थानपतित होय एतले ते स्थीति
 आश्रये कह्युं. हवे वर्णादि आश्रये कहिये
 त्रिये. अकेका वर्णने विशे अनन्त पर्याय
 रह्यो ते तेमां प्रथम काव्य वर्णने लक्ष्ने कहिये
 त्रिय एतले एक गुणोकाव्यो पुद्गल अने अन्य
 एक गुणाकाव्यो पुद्गल साथे ज्ञानार्थे तुल्य अने
 प्रदेशार्थे परमस्थानपतित होय अने अवगाहनार्थे
 चतुस्थानपतित होय अने स्थीति चतुस्थानप-
 तित होय अने काव्यावर्णने काव्यावर्णना पर्याय
 पणे तो तुल्य होय अने बाकी जे चार वर्ण तथा

गंध १ रस २ स्पर्श ३ रूपा तेना जे पर्याय तेने
 विशेष पदस्थान पतित होय एम यावत् दशगुणा-
 काळा सुधी कहेवुं अने जे संख्यातगुणा काळा
 वर्णना पुद्गल ठे तेने एमज कहेवुं पण एखो वि-
 शेष के काळावर्णना जे पर्याय ठे तेने विषे ही
 स्थान पतित कहेवुं. वाकिना वर्ण रसादि जे पर्याय
 ठे तेने विशेष पदस्थानपतित कहेवुं बाकी सर्व पुर्व
 पेठे. एम अथसंख्यात गुणाकाळा वर्णना जे पुद्गल ठे
 तेने विशेष एमज कहेवुं पण एखो विशेष के जे
 स्थाने काळावर्णना पर्याय ठे तेने विशेष चतु-
 स्थान पतित कहेवुं. वाकिना वर्ण रसादि जे पर्याय
 ठे तेने विशेष पदस्थानपतित कहेवुं. एम अथनन्त-
 गुणा काळावर्णना पुद्गल ठे तेने विशेष सर्व पुर्वनी
 पेठे कहेवुं पण एखो विशेष के जे स्थाने का-
 लावर्णादि पर्याय ठे ते पदस्थानपतित ठे एखे
 ए काळावर्णनी वाख्या कही तेमज काळावर्णनी
 पेठे रक्तत्वादि वर्णने विशेष सर्व वक्तव्यता कहेवी
 पण प्रत्येक वर्णना स्थानके सहसहस्रना वणें कहेवुं,
 नाम जे वर्णनुं होय तेज कहेवुं, एखे ए वर्णनो
 अधिकार कर्यो. एम गंधनो अधिकार तथा र-

सनो अधिकार तथा स्पर्शनो अधिकार कहेवो.
 सर्वे ए प्रमाणे जाणवुं. हवे जघन्य तथा उ-
 त्कृष्टिअवगाहना आश्रये कहिये ठिये. जे जघ-
 न्य अवगाहना तो द्विप्रदेशिय स्कन्धनी ठे तेने
 विशेष अनन्तपर्याय रह्या ठे ते कहिये ठिये. जघ-
 न्य अवगाहनानो द्विप्रदेशिय स्कन्ध, अने अन्य
 जघन्य अवगाहनाना द्विप्रदेशिय स्कन्ध साये
 अव्यर्थ तुल्य प्रदेशार्थे तुल्य अवगाहनार्थे तु-
 ल्य स्थितिपणे चतुस्थानपतित ठे वर्णादि आ-
 श्रये पदस्थानपतित ठे उपरना चार स्पर्श न क-
 हेवा एखे असंख्यात प्रदेशिय स्कन्ध लगे तो
 चार स्पर्शज होय एखे ए जघन्य अवगाहना
 द्विप्रदेशिय स्कन्धने विशेष अनन्तपर्याय कल्या हवे
 एमज उत्कृष्टि अवगाहनाना द्विप्रदेशिय स्कन्धमां
 पर्याय अनन्ता जाणवा ए जघन्य उत्कृष्ट अव-
 गाहनानो द्विप्रदेशिय स्कन्ध तेमां जघन्य अव-
 गाहनानो द्विप्रदेशिय स्कन्ध तेनो एक प्रदेश
 अवगाह होय अने जे उत्कृष्ट अवगाहनानो द्वि-
 प्रदेशिय स्कन्ध ठे ते द्विप्रदेशिय अवगाह होय
 एक १ अने वे २ वने अन्तर नयी तेथी द्विप्रदे-

रीत्ये देखामे ठे जे चतुप्रदेशिय स्कन्ध अने ज
 धन्य अवगाहना करे तो आकाशना एक प्रदेश-
 ने अवगाही रहे तेने जधन्य अवगाहना कहिये
 जे उत्कृष्ट अवगाहनानो स्कन्ध चतुप्रदेशिय
 ने आकाशना चार प्रदेश अवगाहीने रहे तेने
 उत्कृष्ट अवगाहना कहिये हवे जे अवगाहना
 जधन्य नथी अने उत्कृष्ट नथी तेने मध्यम अ-
 वगाहना कहिये ते चतुप्रदेशिय स्कन्ध आकाशना
 च प्रदेशने, अवगाहे कोइ त्रण प्रदेशने अवगाहे,
 पण्डे ते एक प्रदेशे अधिक न्यून थइ माटे तेने
 अजधन्य अउत्कृष्ट अवगाहना कहिये, ए रीति
 आगस्तु सर्व जावने विसे जाणा लेवुं. यावत्
 दश प्रदेश सुधी कहवुं पण्डे जधन्य अवगाहनानो
 दश प्रदेशिय स्कन्ध ठे, ते आकाशनो एक प्र-
 देश अवगाहे तेने जधन्य अवगाहना कहिये.
 जे उत्कृष्ट अवगाहनानो दश प्रदेशिय स्कन्ध ते
 दश प्रदेशने अवगाहे जे अजधन्य अउत्कृष्ट अ-
 वगाहनानो दस प्रदेशिय स्कन्ध, ते च प्रदेशी
 मांडीने नव प्रदेश सुधी अवगाहे तेने मान प्रदे-
 शनी हानि रुद्धि कहिये, ए अजधन्य अउत्कृष्ट

अवगाहना कही. हवे संख्यात प्रदेशिय स्कन्ध जघन्य अवगाहनावाञ्छे तेने विशेष अनन्ता पर्याय ठे, हवे संख्यात प्रदेशिय स्कन्ध जघन्य अवगाहनावाञ्छे तेथी संख्यात प्रदेशिय स्कन्ध जघन्य अवगाहनावाञ्छे ते अव्यर्थे तुल्य, प्रदेशार्थे द्विस्थान पतित होय अने अवगाहना-
र्थे तुल्य होय अने स्थीति चतुस्थान पतित होय वर्णादि सर्वे पदस्थान पतित होय तेमज उत्कृष्टि अवगाहनाना संख्यात प्रदेशियने जाणवुं, अजघन्य अजुत्कृष्टने तेमज कहेवुं, पण एखनो विशेष के अवगाहनार्थे द्विस्थान पतित होय, तथा असंख्यात प्रदेशिय स्कन्ध जघन्य अवगाहनावाञ्छाने अनन्ता पर्याय ठे ते असंख्यात प्रदेशिय जघन्य अवगाहनावाञ्छे अने अन्य असंख्यात प्रदेशिय जघन्य अवगाहनावाञ्छा स्कन्ध साथे अव्यर्थे तुल्य, प्रदेशार्थे चतुस्थान पतित ठे अवगाहनार्थे तुल्य अने स्थीति चतुस्थान पतित ठे, वर्णादि सर्वे पदस्थान पतित ठे. तेमज उत्कृष्टि अवगाहनावाञ्छा असंख्यात प्रदेशिय स्कन्धने जाणवा, अजघन्य अजुत्कृष्ट अ-

वगाहनाना अमंस्यात् प्रदेशिय स्कन्धने तेमज जाणवो, पण एट्ठो विशेष के ते अवगाहनार्थे चतुस्थान पतित छे. हवे जे जघन्य अवगाहनानो अनन्त प्रदेशिय स्कन्ध, तेने विशे अनन्ता पर्याय रह्या ठे ते देखाडिये ठिये. जे जघन्य अवगाहनानो अनन्त प्रदेशिय स्कन्ध अने बीजा जघन्य अवगाहनाना अनन्त प्रदेशिय स्कन्ध साथे अव्यर्थे तुल्य प्रदेशार्थे पट्ठुणी हानि वृद्धि लागे, अवगाहनार्थे तुल्य स्थिति आश्रये चतुस्थान पतित ठे अने वर्णादि आश्रये पट्ठुस्थान पतित ठे, एट्ठे ए जघन्य अवगाहनानुं कहुं तेमज उत्कृष्ट अवगाहनाना अनन्त प्रदेशिय स्कन्धमां जाणवुं तथा अजघन्य अउत्कृष्ट अवगाहनाना अनन्त प्रदेशिय स्कन्धने विशे एमज जाणवुं, पण एट्ठो विशेष के अवगाहनार्थे पट्ठुस्थान पतित जाणवुं, इत्यादिक पुद्गलद्रव्यनु वर्णन कर्युं. इहांकोइ पुत्रके ऊपर गवेपु तेमां आठ स्पर्शि 'पुद्गल स्कन्धनी'वाल्या आबी नही' तेनो ऊत्तर के पुद्गलनी आठ वर्गणा ठे तेमां 'प्रथमनी' चार वर्गणा 'बादर' कही

ગાથામાં કહે છે. ઇતિ ગાથા એ નો અર્થ સંપૂર્ણ.

કદાપિ જો કર્મ હૃદયથી,

મિથ્યાત્વ પાતું આવેરે ॥

તો પણ માગર કોડાકોડી હપર,

બંધ એહને નહોવેરે. જ્ઞાન૦ ૧૦.

અર્થ:—હવે કદાપિ જો કર્મ હૃદયથી ઇ-
છે પૂર્વકત મિથ્યાત્વ મોહની કર્મદલ્લ તે સત્તાએ રહે-
લાં જ્ઞાની થયા પછી હૃદય આવે અને જીવની
સક્તિ મરોમાય તેથી મિથ્યાત્વ ગુણઠાણે જાય તો
પણ એક કોડાકોડી માગરોપમ હપરાન્ત વચ્ચન પડે
કારણ કે મમક્તિ પામ્યા ત્યારે એક કોડાકોડી
માગરોપમમાં પદ્યોપમને અમંસ્યાતમા જાગે હણી
સ્થિતિ માને કર્મની રહી હતી એટલી ને એટલી સ્થિ-
તિનાં કર્મ વાંધે પણ અધિક સ્થિતિનો વચ્ચ થાય
નહિ. મમક્તિ ગુણ પ્રાપ્તિ અવસરે જે સ્થિતી રહ્યો
હતો તેથી કદાપિ કાંઈ વચ્ચ સ્થિતિ વધારે નહિ.
॥ ઉક્તંત્ર ॥ કદા વીતી વચ્ચનાત્ એ અનિપાય
નંદિપેણને અધિકારે મહાનિષિધ મૂત્રથી જાણ્યો
પણે જ્ઞાન ગુણ તે અનિપાતિ કહ્યો છે તથા
ઉત્તરગચ્ચન મુત્ર મધ્યે કહ્યું છે.

उक्तं—

गाथा.

सुइ जहास सुत्ताण,
एस्सई कयवरंमि पन्नियावि;
ईयजोवेवि ममुत्तोणं.
एस्मईग उवि संमारे.

॥ १ ॥

इत्यादि घणा शास्त्रोमां ज्ञाननुं अप्रति-
पातिपणुं कहे छे माटे ज्ञानी सर्वथा एक कोमा-
कोमी सागरोपममां, पद्मोपमना अमरुत्यातमां
भागे न्युन एखी स्थितीना पमता जावे कर्म बांधे
अधिक न बांधे एवो अधिकार छे. अत्र वन्या-
विकार आशये किञ्चित् वन्य प्रकृतिनो विचार
प्रवणा सूत्रथी कहे छे, अहिं श्री गौतमस्वामीए
र जगवान् प्रत्ये पुछयुं के केखी कर्म प्रकृति
त्यां जगवान् कहे छे हे गौतम मूल आठ प्रकृ-
ति तेनां नामः—ज्ञानावरणीय १, दर्शनावरणी-
य २, वेदनीय ३, मोहनीय ४, आयुष ५, नाम ६,
अथने अन्तराय ७, ए आठ कर्म छे ते मध्ये
वरणीय कर्मना उदय कर्मे, दर्शनावरणीय क-
र्मना उदय विशेष प्राप्त थाय; अने दर्शनावर-

ણીય કર્મના હૃદયવદે દર્શન મોહનીય કર્મનો
 હૃદય પ્રાપ્ત થાય. અને દર્શન મોહનીય કર્મના
 હૃદયથી મિથ્યાત્વ પામે, અને મિથ્યાત્વ ઇચ્છે
 તત્વને અતત્વ જાણે અને અતત્વને તત્વ જાણે
 એ મિથ્યાત્વના હૃદયવદે આઠે કર્મનો હૃદય પ્રાપ્ત
 થાય. એમ હૃદય યોગવતાં નિશ્ચય કરીને સાત
 આઠ કર્મની પ્રકૃતિ બંધાય છે. એમ અનુક્રમ
 જોતાં જ્ઞાનાવરણીયથી આઠે કર્મ બંધાણાં હવે
 આઠે કર્મનો જે જે પ્રકારે બંધ પડે તે કહે છે.
 જ્ઞાનાવરણીય કેટલે ઠેકાણે બાંધે તેના બે જેદ.
 રાગથી બાંધે તથા દ્વેષથી બાંધે તે રાગના બે જેદ,
 (માયા) તે કપટ અને લોભ હવે દ્વેષના બે જેદ,
 ક્રોધ અને માન એ ચાર સ્થાનકે જીવના પ્રાક્રમ
 વદે હૃદયજે કર્મ તે વદે કરીને જીવ જ્ઞાનાવર-
 ણીય કર્મ બાંધે ૧ હવે દર્શનાવરણીય કર્મથી લેશ્ને
 યાવત અંતરાય સુધી પુરવે કહ્યા જે રાગ, દ્વેષ તે-
 થીજ કર્મ બંધાય છે, હવે જ્ઞાનાવરણીય કર્મ રાગ
 દ્વેષને વશ પડ્યો થકો અત્યંત ગાદાપણું બાંધ્યું તે
 આત્મ પરદેશ સાથે સંકલીટપણે બંધાણાં, યાવત
 તે પુનઃ પરમાણુ પ્રત્યે પામીને દસ જેદે યોગવે,

श्रोत इंद्रियना आवरणे १ श्रोत इंद्रियनो उ-
पयोग न लाधे २ चक्षु इंद्रियना आवरणे ३
चक्षु इंद्रियनो उपयोग न लाधे ४ घ्राण इंद्रि-
यना आवरणे ५ घ्राण इंद्रियनो उपयोग न
लाधे ६ स्म इंद्रियना आवरणे ७ स्म इंद्रियनो
उपयोग न लाधे ८ फस इंद्रियना आवरणे
९ फस इंद्रियनो उपयोग न लाधे १० ते ते
दस स्थानकनां पुद्गल प्रत्ये अथवा विशेष पु-
द्गल आदे दक्ष्ने जे छेदाय जेदाय तथा अहार
पाणी प्रमुख आदे दक्ष्ने ९ ज्ञानावरणीय क-
र्मना जोरथी जाणवामां न आवे अथवा जा-
णवा घणु बांछतो थको पण आवरणे करी न
जाणे अथवा पुर्व जाण्युं होय तेने पछे न जा-
णि सके ते ज्ञानावरणीय कर्मना उदयथी अ-
थवा पुर्व ज्ञानी कहेवाता हता ते पुरुष ज्ञाना-
वरणीय कर्म उदय आन्याथी अज्ञानी कहेवाय
एखे ते ज्ञानावरणीयना दस जेद अनुभववा
आश्रये कहा हवे दर्शनावरणीय कर्म बांछ्युं तेना
पुद्गल पामीने नव प्रकारे अनुभवाय ठे तेनां
नाम. निद्रा १ निद्रा निद्रा २ प्रचक्षा ३ प्रच-

લા પ્રચલા ૪ સ્થીનદ્ધિ ૫ ચક્રુ દર્શનાવરણીય ૬
 અચક્રુ દર્શનાવરણીય ૭ અવધિ દર્શનાવરણી-
 ય ૮ અને કેવલ દર્શનાવરણીય ૯ એ દર્શ-
 નાવરણીય કર્મ કહ્યું હવે શાતા વેદનીય જે
 જિવે વાંધ્યું તેના યાવત ૮ ખેદ ખોગવવાના
 કહ્યા છે મનગમતા પ્રાણ પ્રમુલ પામે ૧ મનગ-
 મતુ સ્ત્રીઆદિકનું રૂપ પામે ૨ મનગમતી સુગંધ
 પામે ૩ મનગમતો રસ પામે ૪ મનગમતો સ્પર્શાદિ
 પામે ૫ મનનુ સુલ ૬ વચનનું સુલ ૭ અને કાયા-
 નું સુલ ૮ એમ શાતા વેદનીય અનુજવવી એટલે
 પુલ્પમાલા, ચંદનાદિ એમ અનેક જાતીનું ખોગ
 વધું તથા વિશેષાદિ પુદ્ગલ સીત લુણાદિકનું
 ખોગવધું પોતાને અનુકુલ તે શાતા વેદનીય ક-
 હિયે અથવા મનોહ શબ્દાદિ સર્વે સ્વઅનુકુલ
 વર્તે તેને શાતા વેદનિય કહિયે તેમજ અશાતા
 વેદનીય કર્મને લદયે કરીને એ પુર્વે કહ્યા જે
 આઠ ખેદ તે અકાર સહિત લક્ષણે અમનો-
 હ કહિયે એ સર્વે લપરાંગા ખેદ શાતા વેદનીય
 કર્મથી જાણવા તેને અશાતા વેદનીય કહિયે
 એટલે એ ત્રીજુ વેદનીય કર્મ કહ્યું.

हवे चोद्युं मोहनीय कर्म तेनुं स्वरूप कहे ठे
जे मोहनीय कर्म जीवे बांधुं तेने पांच प्रकारे
जोगवे तेनां नामः-मम्यकत्व मोहनिवमे अनु-
जवे १ मिथ्यात्व मोहनिवमे अनुजवे २ मिथ्र
मोहनिवडे अनुजवे ३ कपायवमे अनुजवे ४
अने नोकपायवमे अनुजवे ५ ए पांच प्रकारे
मोहनीय कर्मनुं अनुजववुं ठे एखे मोहनीय कर्म
कहुं हवे आयुषकर्म जीवे बांधेवुं ते चार प्रकारे जो-
गवे तेनां नाम नारकीनुं १ तिर्यचनुं २ देवतानुं ३ अ-
ने मनुष्यनुं ४ ते शुभाशुभ वेदे ए आयुषकर्म कहुं
हवे नामकर्मनुं स्वरूप कहेठे शुभ नामकर्म जे जीवे
बांधुं ठे ते जीव चौद प्रकारे अनुजवे तेनां नाम
कहे ठे. स्मो शब्द १ स्मं रूप २ स्मो गंध ३
स्मो रस ४ स्मो स्पर्श ५ भली गति ६ स्त्री
मयीति ७ स्मो लावण्य एखे शरीरनी शोभा ८
स्त्री यश कीर्ति ९ स्त्री शरीरनी चेश बलवर्ध
जीवनु सामर्थ्य जे पुरुषाकार अथवा मंग्रामने
शे बलनुं स्फुराववुं ते १० स्मो स्वर ११ कान्ति
नोहर १२ अति प्रियपणुं १३ मनने गमना सु-
वुं पामवुं १४ ए चौद प्रकारे शुभ नाम क-

મના પુદ્ગલને અનુભવે હવે તેહીજ ચૌદ ચોલ
 અશુભ નામ કર્મને વિશે અનુભવે પણ તે અનિ-
 ષ્ઠપણે જોગવે શુભ કર્મવાલો ઈષ્ઠપણે જોગવે
 અશુભ કર્મવાળો અનિષ્ઠપણે જોગવે એટલે
 નામ કર્મનું સ્વરૂપ કહ્યું હવે ગોત્ર કર્મનું સ્વ-
 રૂપ કહે છે, તે ગોત્ર કર્મ જીવે વાંચ્યું તે હૃદય
 આવે ત્યારે તે આત્મ પ્રકારે જોગવે તેનાં નામ.
 ઉત્તમ જાતિપાણું ૧ ઉત્તમ કુલપાણું ૨ વિશેષ ચ-
 લપાણું ૩ વિશેષ સ્વરૂપપાણું ૪ વિશેષ તપપાણું ૫
 જ્ઞાનનું વિશેષપાણું ૬ લાનનું વિશેષપાણું ૭ મોટું
 અશ્વર્યપાણું ૮ આત્મ જેદે હેતુ ગોત્ર અનુભવે અને
 વચ્ચે તે આત્મ જેદ નીચ ગોત્રને વિશે લેવા પણ
 અનિષ્ઠ લેવા એટલે ધૂર્વે કહ્યા તેથી (હપરાંઝા)
 પ્રતિપક્ષિ જાણવા એટલે ગોત્ર કર્મ કહ્યું હવે
 અન્નરાય કર્મ કહે છે. જે જીવે અન્નરાય કર્મ
 વાંચ્યું તે હૃદય આવેથી પાંચ પ્રકારે જોગવે, તેનાં
 નામ. દાન દડ્ડા શકે નહિ ૧ લાન પામી
 શકે નહિ ૨ જોગ પામી શકે નહિ ૩ હપનો-
 ગર્ના પ્રાપ્તિ થઈ શકે નહિ. ॥ અને વીર્ય સ્કુ-
 ગર્વી શકે નહિ ૪ ૫ રક્તિ અન્નરાય કર્મ પાંચ

न्तानुबन्धी मान १ अनन्तानुबन्धी माया २ अ-
 नन्तानुबन्धी लोच ॥ अप्रत्याख्यानीय क्रोध ९
 अप्रत्याख्यानीय मान ६ अप्रत्याख्यानीय माया
 ७ अप्रत्याख्यानीय लोच ८ प्रत्याख्यानीय क्रोध
 ९ प्रत्याख्यानीय मान १० प्रत्याख्यानीय माया
 ११ प्रत्याख्यानीय लोच १२ संज्वलन क्रोध १३
 संज्वलन मान १४ संज्वलन माया १५ संज्वलन
 लोच १६ एतले ए कपाय मोहनीय कही, हवे नोक-
 पाय मोहनीय नानव जेद कहे ते स्त्रीवेद १ पुरुषवेद
 २ नपुंगकवेद ३ हाप्य ४ रति ५ अरति ६ जय
 ७ शोक ८ दुर्गंध ९ हवे आयुष्य कर्म कहे ते. तेना
 चार जेद नास्कीनुं आयुष्य १ त्रिर्यचनुं आयुष्य २
 मनुष्यनुं आयुष्य ३ देवतानुं आयुष्य ४ हवे नाम
 कर्मना वेतार्त्ताम जेद कहे ते नस्कादि गति १ एक-
 डिआदिनी जानि २ औदारिकादि शरीर ३ शरी-
 रनां थंडोपाङ्ग ४ बन्धना ५ मङ्गातना ६ मद्देथण ७
 मंथ्यान ८ वर्ण ९ गन्ध १० रस ११ स्पर्श १२ अगु-
 रउधु नाम कर्म १३ लपवान नाम कर्म १४ परावान
 नाम कर्म १५ आनुपुखी नाम कर्म १६ लुस्वाम ना-
 म कर्म १७ आनाप नाम कर्म १८ लुद्योन नाम कर्म

१९ विद्यायोगति नामकर्म २० त्रम नामकर्म २१
 स्थावर नामकर्म २२ वादर नामकर्म २३ सुक्ष्म
 नामकर्म २४ पर्याप्ति नामकर्म २५ अपर्याप्ति ना-
 मकर्म २६ साधारण नामकर्म २७ प्रत्येक नाम-
 कर्म २८ स्थिर नामकर्म २९ अस्थिर नामकर्म
 ३० शुभ नामकर्म ३१ अशुभ नामकर्म ३२ सौ-
 ज्ञाय नामकर्म ३३ दूरजाय नामकर्म ३४ सु-
 स्वर नामकर्म ३५ दूस्वर नामकर्म ३६ आदेय
 नामकर्म ३७ अनादेय नामकर्म ३८ यश नाम-
 कर्म ३९ अयश नामकर्म ४० निर्माण नामकर्म
 ४१ तीर्थकर नामकर्म ४२ तथा बन्धन सङ्गतन
 आदे घणा जेद छे तथा पनवणाजीमां पांच पद
 कर्म प्रकृति आश्रये छे तथा जगवतीजीमां क-
 पायनी चोरासी आदे छे तथा कर्म ग्रंथने विशे
 चोवीशीनुं प्रमुख मोहनीय कर्मनीछे तथा स्थान
 परत्वे जंगजाल घणी छे ते सर्वे ते ग्रंथोयी जा-
 एवुं अत्रे ग्रंथ गौरव थाय ते माटे कहुं नथी
 तथा चोथा कर्म ग्रंथमां बंध हेतु चार कहा छे
 तेना उत्तर जेद सत्तावन छे अने अहियां तो
 राग देप बडे कर्म बंधाय एवुं कहुं छे तो तेमां

कंड जीन जेवुं मात्रम पमंतुं नयी कारण के
 मिथ्यात्व १ अवन २ कषाय ३ अने योग ४ ते
 मर्वे राग द्वेषयीज कारण दीमे ठे अने ज्यां सुधी
 राग द्वेषने विषे प्रवर्ते त्यां सुधी स्वस्वरूपनी प्राप्ति
 आय नहि अने स्वस्वरूपनी प्राप्ति विना ज्ञानी
 कहेवाय नहि पूर्वे बंधाधिकार कह्यो ते सर्वे व्यं-
 वहार ठे हवे मुल स्वरूपे आत्मा माये बंध पडे
 तेनुं स्वरूप कह ठे त्यां प्रथम जीवतुं स्वरूप तो
 अव्याप्तिकनय पडे सदा शुद्ध ठे ते कोइ काळे
 मलीन थतु नयी अने ज्ञानरूप ज्योति युक्त
 विराजमान प्रकटपणे ठे आद्यन्ते चेतनालक्षणेकरी
 शुध ज्ञानमय जीवतुं स्वरूप ठे अतिन्डिय सुखनो
 जोगी अव्यावाध सुखेमुखी ठे वली अतिन्डिय
 एखे इन्डियो रहित तथा मन रहित एखे
 पुद्गलीक जाव शुन्य एवं स्वस्वजावीक शांत सु-
 धारसरूप अपूर्व लब्धि युक्त रसनो निरन्तरपणे
 जोगववानो आचारवन्त ठे वली स्फटिक रत्नसम
 निर्मलपणे सहज अवस्थानरूप शुद्ध स्वरूप प्रकट
 ठे तथापि केवो ठे के अविनीस्वर ठे. एवी सत्ता
 सदाकाळ प्रवाह धारारूप प्रणमन स्वजाव ठे सर्व

पामवा देतो नथो अने ते स्वरूपथी ब्रष्ट करे ठे कारण के रागद्वेष मोहरूपं अशुद्ध परिणतिने विशेषे प्रिणमावे ठे, मोहरूपं मदिरापान करावीने सहज स्वरूपथी ब्रष्ट करे छे जेम कोइ पुरुष मदिरापान करीने बेजानं थयो तेनी पासेथी सर्व वस्तु लोक लै जाय तो पण तेने खबर पन्ती नथी पोतानी वस्तुनु ज्ञान भुली जाय ठे तेम थ्या चेतन मोहने वश पंड्यो ज्ञानावरणादि कर्मनो बंध करे ठे त्यारे शुद्ध स्वरूपनुं ज्ञान अनुभव ते करी शके नहि तंथा शुद्ध ज्ञाननो उपयोग रहे नहि.

उक्तंचः— शार्दूल विक्रिमित् वृत्तम्.

रागोजार महासेन सकलं कृत्वा प्रमत्तं जगत्,
क्रीडन्तं ससनावनिर्जर महानाट्ये नवबंधुनत्;
स्थानंदामृत नित्यजोजि सहजावस्था स्फुटं नाट्य,
द्वारोदार मनाकुलं निरुपधि ज्ञानं समुन्मज्जति॥१॥

ह्वे जे चेतन ठे तेतो उपयोगवंत चेतना-
गुण सहित ठे ते उपयोगना वे जेद ? अव्य
उपयोग १ अने जाव उपयोग ते मध्ये भाव उप-

योग तो स्वस्वरूपनी रमणता करे ते अवसरे ठे ते
 जाव लपयोगतो कोइ जीवने सादिसान्त जांगे ठे
 तथा कोइ जीवने सादि अनन्त जांगे ठे अने छव्य
 लपयोग तो अनादि कालनो चेतनने छे ते मुख
 वस्तु चेतन तेने रागद्वेष मोहरूप अशुद्ध परिणाम
 तेणे करीने मिश्रित जाव थयो माटे अशुद्धपणे
 परिणम्यो ठे तेथी केवल पोते परनी साहाय छुंछे
 एम परानुयाइपणे संसार ग्राही जीवरासी तेने बन्ध
 हेतु भवति कहेता ज्ञानावणादि कर्म वर्गणा बन्धनुं
 कारण धाय तेनाधी चेतन बन्धाय हवे बन्ध अवसरे
 जीव केवी वर्गणा ग्रहे ते कहे छे. त्रणसेने तेता-
 लीस राजप्रमाण लोकाकासना प्रदेशनी राशी
 पुर्वक कर्मण वर्गणाना प्रमाण दळ्ळनो समुह अने
 आत्माना प्रदेशनुं परस परस संबन्धिपणे लोह
 अङ्गी उघाते एकत्वपणे मलबु तेनु नाम बन्धाय
 ठे एम समय समय सात, आठ कर्मनो बन्ध
 बांधे एवी रीति चेतन कर्मण वर्गणाधीज बन्धाय
 ठे इहां कोइ कहे के कर्मण वर्गणाज कर्म =
 न्यनु कारण थइ तेने गुरु ऊत्तर कहे ठे के
 बात तो त्रणे काले संजवे नहि कारण के सि

क्षेत्रने विशे कर्मण वर्गणा जरेली ठे जो एम
 होय तो सिद्ध जगवानने पण कर्म लागे माटे
 कर्मण वर्गणाथी कर्मनो बन्धनथी बन्ध तो रा-
 गादि अशुद्ध परिणामथी बन्धाय छे अने रागादि
 अशुद्ध परिणाम ज्यां नथी त्यां कर्मण वर्गणानुं
 कांइ जोर नथी तो कर्मण वर्गणाथी कर्म बंधाय
 ए वात मिछ थइ नही. कर्मनो बंधतो रागद्वेष
 मोहवमे संजवे ठे बीजी कोइ रीतथी कर्मबन्धन
 संजवतु नथी.

उक्तं च:—

गाथा.

न कर्म बहुलं जगन्न चलात्मकं कर्मवा,
 नानेक करणानि विनाचिद चिद्रथो बंधकृत्;
 यदैक्य मुपयोगभू समुपयां तिरागादिभिः
 मएवकिलं केवलं जवति बंध हेतुर्नृणां २

अहो जग्य जीवो ते कारण माटे रागादि
 अशुद्ध परिणतिने तजो त्या चेतनने अहित
 करनार अशुद्ध जाव ठे, भाव शत्रुए रागादि प-
 रिणति ठे तेने तजो तो तमने कर्मबन्ध पदे नही
 अने आत्मानुं कारण कार्य साफव्य थाय एम
 ममजबुं ए जग्य जीवो? जेने सम्यक आत्मानुं जा-

सील कहेतां आचार ठे एखे ज्ञानी जीवने
 बाह्य सामग्रिना कारणयी कर्मनो बंध पमे नहि
 ए वस्तुनं स्वरूप एमज ठे परन्तु प्रमादि थप्पने
 विषयादिने जोगवशे अथवा जीव हिंसा करशे
 अथवा आर्तरीद्र ध्यानने विशेषे मनादि योग वर्णशे
 ए सर्वे ठेकाणे जीव हिंसानुंज काम ठे ते पोते
 प्रमादि थे निरंकुशे वर्ते तेनी आज्ञा उपर छष्टि
 नयी कर्म बंधनो जय नयी अने वे अक्षर वि-
 द्यानुं जणतर थयुं अथवा जाणपाणुं थयुं तेयी
 ज्ञानीपाणुं मनमां धारे तो शू ते कर्म नहि बांधे
 अवश्य ते कर्म बांधशे कारण के तेने स्वस्वरा
 परस्वरूपनी थोखलाण नयी तथा उदय अनुद-
 यनी स्वरा नयी एक मन्तिनो जयां एवां कर्म
 काये ने ज्ञानी नाम धरावशे तेने तो अवश्य
 कर्म लागये जेने स्वस्वरा परस्वरूपनुं जाणपाणुं ठे
 ते उदय जाणीने तेमां अव्यापकपणे वर्ते तेने कर्म
 नहि लागे एवो रहम ज्ञानीनो ठे एखे पूर्वांक
 नीर्मल व्यावर्ते कहेतां विकल्प बुद्धिमा मुक्त
 जाणपाणुं ठे अने अंतर्ग रचि करीने वीर्य क-
 पायादि मेवे नोअच्छापणे आचरे तो ए निश्चय

मिथ्या दृष्टि ठे थने राग द्वेष मोहरूप अशुद्ध
परिणाममां सुतेलो तेने ए कारण सर्वे कर्म-
बंध हेतु ठे एवा थैने ज्ञानी नाम धरावे तेने ज-
गवन्ते जाव मिथ्यादृष्टि कहा ठे ते मिथ्यादृष्टि
तो निश्चयथी कर्मबंधनो कर्ता ठे थने जे ज्ञानी
जीव छे ते तो शुद्ध स्वरूप अनुभवी ठे तेने कोइ
पूर्वकृत कर्म उदय थयुं तेने विशेषे तेनी रुचि नथी॥
सर्वथी ते छ्वा रहित ठे ए अवांगक रूप क्रिया
कही ॥ तेने विशेषे रुचि पचिने कस्ता नथी थने
केवल पोताने ज्ञान ध्यानने विशेषे व्याघान थाय
ठे ॥ थने उदययोगे कारण सामग्री तेवीज मळे
तेवारे तेने ए अकार्य जाणे तेने परजाव जाणीने
अरुचि साथे कार्य करे तेने ज्ञानी कहिये थने ते
ज्ञानीने कर्म बंधातुं नथी एवो मिछांतनो रह-
य जणाय ठे ॥ हवे अहियां कोई कहे के कर्मने
उदयथी जोग सामग्री मळे तेमां तेने अन्तरङ्ग
चे ठे के नहि? रुचि बिना तो कंइ बनतुंज
थी थने शुद्धस्वरूपने अनुभवे ठे समस्त कर्म-
जाणे ठे ॥ ए परजाव ठे माटे त्यागवा योग्य
एम कोई बोले तो ते बात सर्वे जूठी ठे का-

रणके ए वने वस्तु एक घरमां लाधती नथी ॥
 ज्यां ज्ञाननो अनुभव ने त्यां विषयादिनो अनु-
 भव न होय अथवा ज्यां विषयादिनो अनुभवगे॥
 त्यां ज्ञाननो अनुभव न होय ए वे क्रिया प्रति-
 पक्षी ते एक ठामे केम रहे? माटे एतो उदय
 माफक ठे ॥ जेम कोइ पुरुषने ताव ज्वरनो रों-
 ग थयो तेवारे करू प्रमुखनो काथ पीवो पने
 त्वारे काथने ते प्रत्यक्ष जाणे के कमवो ठे पण
 शुं करे ताव ज्वरने कादवा ते पीवो पने ते उपर
 रुचि वा अजिजाप तेने होय नहि, द्रष्टांत जेम च-
 हुने गरमीनी व्याधि थए ॥ दुधनां तथा घीनां
 पेल मुकी पात्रो बांध्यो तो जाणे ठे के पात्रो बां-
 धवाथ्रीहुं देखीश नहि ॥ पण व्याधि कामवा पात्रो
 बांधवो पड्यो ते पात्र उपर तेने बल्लनपणुं ह-
 शे? तो अथवश्य पात्रो बहालो न लागे ॥ तेम
 ज्ञानीने पूर्वोक्त कथां जे अष्टांत तेने विज्ञे रुचि
 न होय केमके विरुध काम एक जगामां होय नहि ॥
 तथा जेम अंधारु अजवाबुं एक क्षेत्रे अने एक
 कात्रे न होय तेम ए वे अनुभव एक जीवने एक का-
 ले न होय ॥ एवुं संजोगे ॥ अने पूर्वाचार्य पण एम

ज कहैता ध्याव्या ठे ॥ पड़ी तत्वतो केवली
जाणे ॥ ॥ लुके च ॥

तथापि न निर्गार्धं चस्तिमिष्यते ज्ञानिना ॥
तदा यतनमेव सा किञ्च निर्गार्धाव्यावृत्तिः ॥
अकाम कृतकर्म तन्मतमकारणं ॥

ज्ञानिनां दयं नहि विरुध्यते किमु करोति जाना-
ति च ॥ ४ ॥

अर्थ-हवे जे ज्ञानी पुरुष ठे ते शुद्ध स्वरु-
पनो ध्युन्नव करे ध्यने शुद्धस्वरूपनुं जाणपणुं
ध्युं ठे ते ज्ञानी पुरुषने जे जे कर्मनो उदय
थाय ते ते उदय सामग्रिने विषे ध्यनीछाया करे
छटि ठे, ॥ जेने आत्म स्वरूपनुं जाणपणुं नथी,
शुद्धस्वरूपनुं ज्ञान प्रणम्युं नथी, तथा शुद्ध स्व-
रूपनो उपयोग वर्तमानकाखे ठे नहि ॥
एवा जीव ते बाह्ययी वैराग घणो राखे ॥ मन
झंडियोने बश करवा चाहे ॥ बहेवार शास्त्र वां-
चवा प्रणवानो ध्यानस करे. ते सर्व सहज द-
शाना ध्याण, तेने मिथ्यात्वी कहिये ॥ ते जीव

कर्मनो बंध पामे ए वात अवश्य करीने एमज
 ते ॥ पण ज्ञानी पुरुषने बंध पमे नहि ॥ तेनु
 कारण कहुं ते सांजळो केजे ज्ञानी पुरुष ते तेणे
 पोतानुं स्वरूप निर्मल अविनाशि अमूर्ति अने अ-
 लिप्त जाणुं तथा मुर्तीविंत अने विनाशिक वर्णा-
 दि स्वरूप पुद्गलनुं जाणुं तेथी एम समजे के
 वर्णादिना जोग ते अरुणी. चेतनने होय नहि
 अरुपिनो जोगतो अरुणी ते अने रुपिनो जोग-
 तो रुपा ते मोटे ए जोग मारे होय, नहि पंतु
 विचार के पूर्व में अशुद्ध उपयोगे राग द्वेष मो-
 हने वश रहिने शुद्ध स्वरूपने. अजाणपणे शु-
 नाशुन कर्म बांधलां ते अत्यारे उदय आन्यां ते
 ते जागत्या विना नृको नथी छ्दंत जेम को-
 ङ पुरा वनमां चाखो जाय ते ते वन काह्मनां
 अजाण श्रेष्ठमां वमवावालो मुकोमल अने म-
 दाए सुगंधिमां ग्हेवावालो ते पुरा वनमांथी का-
 अचना फाह्मा हायमां लहने जोवा लाग्या अने
 वणा मुकोमल जाण्या केदलाक वनमां लीवा
 पत्री ते दायनो तथा वननो ज्यां ज्यां शरीरे स-
 री अयो त्यां त्यां चतु नृती ते चतुनी वेदनायइ

बहु गजराणो तेवारे तेने लोके कह्युं के आतो
 कौअवना फाफमायी तेने थयुं ठे तुंनाखी आ-
 व्य त्यारे ते नाखी आव्यो पण चलनी वेदना
 मटी नहि त्यारे लोके कह्युं के गण शरीरे घमो
 पनी पाणीए करीने नाहो एखे चल मटी जशे
 तेणे तेम क्युं त्यारे वेदना मटी तो जुवो ने सु-
 गंधिमां रहेवावाओ तेने गण चोखुं पम्युं ते
 गण चोखवानो तेने अजिआप हनो नहि तेम ज्ञा-
 नी पुरुषेने पुर्व कृतकर्म उदय आवे त्यारं न ते का-
 रण सामग्रीने विपे रुचि वा अजिआपा होय नहि
 कारणके ए परजावयी सदा ए उदास रहेने अने
 जेनुंचित्त सदाए वैरागमां वसेछुं ठे तेयी ते ज्ञानी
 जीव उदय जोगवतां कर्म न बांधे ते वात निश्चय
 ठे कारण के कर्मनो बन्ध तो राग द्वेषधी पमे
 अने राग द्वेष अज्ञानने होय ज्ञानने होय
 नहि ते माटे कर्मबंध होय नहि ॥ शिष्य वाक्यः॥
 स्वामी तमे ज्ञानी कहो ओ ते सर्वज्ञने कहो ओ
 के सम्यक्त्विने कहो ओ? जो सर्वज्ञने कहेशो तो
 तेने घरे तो जोग सामग्री ठे नहि तेने राग द्वेष
 पण ठे नहि जो समक्विनी देश विरति अने सर्व

વિસ્તીને કહેશો તો તેના રાગ દેવે ધ્યને મોહ
 ગયા નથી તે ૧૦ દસમા ગુણસ્થાન ધ્યને
 જશે. તે કર્મ વાંધે કે ન વાંધે ॥ તેનો ઉત્તર ગુરુ
 કહે છે સર્વજ્ઞ તથા સમક્તિ આદે તે તે ગુણ-
 સ્થાનના જાવનું કહ્યું તે તો વ્યવહારનયની અ-
 પેક્ષા છે તે એનય અપેક્ષાએ સત્ છે ધ્યને અર્થોમાં
 તો અધ્યાત્મ અપેક્ષાએ સંસારી જીવનાં બે ખેદ ક-
 રિયે એક સ્વજ્ઞાવ ગ્રાહિ ૧ ધ્યને વીજા વિ-
 જ્ઞાવગ્રાહિ ૨ તેમાં જે વિજ્ઞાવગ્રાહિ છે તે તો અ-
 જ્ઞાની રાગ દેવ સહિત છે ધ્યને જે સ્વજ્ઞાવગ્રાહિ
 છે તે જ્ઞાની છે તેને રાગ દેવ નથી પણ ગાહ્યદ્ર-
 ષ્ટિ લોકો તેના હૃદય જાવને દેખી તેને રાગી
 દેવિ કહે છે જેમ સુકડાલ મંત્રી ઉપર રાજા
 કોપ્યો ત્યારે જાણ્યું કે તે મને મારી નાલશે તે-
 મ જાણી છોકરાને કહ્યું કે હું જેદેર સાજું તું તું
 રાજાની સજામાં મને મારજે એટલે ત્હારું પ્રધાન-
 પાણું કાયમ રહેશે. આપણે ઘેરથી પ્રધાનપાણું જ-
 શે નહિ તે પુત્રે તેમજ કર્યું તો લોકે જાણ્યું કે
 દીકરે વાપને મારી નાલ્યો અને રાજાએ પ્રધાન-
 પદવી દીકરાને આપી પણ દીકરાએ તો વાપને મા-

રપો નથી વાપ તો પોતાને હાથે જેદર લાગ્ને મુ
તેમ અહિં કર્મનું સ્વરૂપ જ્ઞાનીએ જાણ્યું તેથી પૂ
વંધ હૃદયમાં આવેલો તેને સ્વસ્થે પણ તેમાં રાગ દે
કરી નહું કર્મ વાંધના નથી જેમ ને છોકરાને વાપ
ઉપર દેપ નહોતો તદ્વત્ત ને માટે મિથ્યાહિ
જિવ આત્માને જાણતો નથી તેથી કર્મવંધ કરે
અને જ્ઞાનીજિવ આત્મસ્વરૂપને જાણે તેથી તેને
કર્મવંધ થતો નથી એ વાત મિદ્ધ થઈ ॥

॥ ઉક્તં ચ ॥

જાનાતિ યઃ સનકરોતિ કરોતિ યસ્તુ ॥
જાનાત્યયં ન સ્વસુ ન કિલ્લકર્મ્મ રાગઃ ॥
રાગં ચ વોધમયમપ્યવનીયમાહુ ॥
મિથ્યાદશ મનિયનં મ ચ વંધ દેતુઃ ॥ ૫ ॥

અર્થ હવે જે મિથ્યાહિ જીવે છે તેને મમજવામા
નંવે વાતુ અવગ્રહી છે તેનું મ્વરૂપ કિશિન્ દેશાંદે
હે કે અમુક પુરુષને અમુકે, મારી નાગ્યાં અ
મુક પુરુષને અમુકે જીવાનુપો અથવા ૫ મુસ્ત્રી
હે દુઃખી છે અથવા ૫ પુરુષને અમુકે મુસ્ત્રીનો ક
યાં અને અમુકે દુઃખીનો કર્યો. એ વાત નર્વ મિથ્યા

છે જે પૂર્વ ક્રતુકર્મ જેણે જેવાં વાંધેટાં તેવાં તે
 જોગવે. મરણ જીવન સુખી દુઃખી કોઈ કો-
 ણે કરવા સમર્થ નથી પોતપોતાના ક્રત્ય પ્રમા-
 ã જોગવે ॥ શિષ્યવાક્ય ॥ સ્વામી એતો પ્ર-
 ત્યક્ત જોવામાં આવે કે એક વીજાને મારી
 નાસે, અને એક એકને ઝોમાવે, એક એકને સુ-
 ખીયોયે કરે, એક એકને દુઃખીયોયે કરે તે સર્વ
 જોવામાં આવે છે. અને તમે અસત્ય કેમ
 કહો છો તેનો ઉત્તર ગુરુ કહે છે ॥ હે જડે જે-
 ã જેવાં કર્મ ઉપાર્જ્યા અને જેવો સંબંધ વાં-
 ઘેલો છે તેવે સંબંધે ઉદયમાં પ્રાપ્તિ થાય જેમ
 કોઈ પુરુષને સહજ ધૂમિ લોદતાં નિધાન મળે.
 કોઈ પુરુષને વ્યાપારથી મળે એમ અનેક પ્રકારે
 પ્રાપ્તિ થાય અને કોઈ પુરુષને સર્વથી મહેનત
 કરતાં મલતું નથી માટે જેને જે સંબંધે પ્રાપ્તિ
 થવાની હોય તેમ મળે અહિં કોઈનું કર્યું થતું ન-
 થી પૂર્વ ક્રતુકર્મ પ્રધાન્ય છે આયુષ્ય કોઈનું તો-
 મ્યું તુચ્છું નથી અને સાંચું સંઘાતું નથી માટે
 પરની આશ તથા ત્રાસ એકરૂપના કરવી તે સર્વ
 અસત્ય છે ॥ શિષ્યવાક્ય ॥ સ્વામી સાત પ્રકારે

आयुष्य तुष्टे एवं संगेण प्रकरणमां कहुं ठे
अने तमे ना केम कहो ठो ? ॥ तेनो उत्तर ॥
हे ऋद्धे ! संगेणमां सात प्रकारे आयुष्य तुष्टा-
नुं कहुं नथी त्यांतो कहुं ठे के ॥

सता ए आयु सी जंती इति वचनात्-ए सा-
त प्रकारे आयुष्य पुरु थाय एम कहुं ठे आयुष्य
तुष्टानुं कहुं नथी ते साते प्रकारनां नाम ॥ श-
स्त्रथी १ जहेरथी २ अग्निथी ३ पाणीथी ४ फां-
साथी ५ सर्पादिवना जहेरथी ६ अने जंपापात
थी ७ ए साते प्रकारे आयुष्य पुरु थाय
पण जेनुं आयुष्य छावी रहुं होय तेनुंज अने
जेनुं आयुष्य बाकी होय तेने ए साते उपक्रम-
मां बांइ नाश करवा समर्थ नथी कारणके जे
इच्छनुं उपक्रम कहुं ते केइक पुरुषने सोसो ज-
ट्का अंग उप दोसये ठिये तथा बाण, गोली प्रमु-
ख बागेलां एम घणा जोवामा छावे ठे पण ते पुरुष
मुवा नाह अने जेनुं आयुष्य छावी रहुं होय
तेने हरेक इस्त्र, लाकमी, अथवा पत्तर अथवा
बीजां इस्त्र अथवाथी तुरत मरे माटे जेनुं आ-
युष्य तुष्टुं होय ते मरे छे हवे बीजुं उपक्रम जहेर

इ नहि हवे पांचमुं उपक्रम फांसाथी जीव मरे
 पण सर्वे जीव मरे एम निश्चय नथी, कारण के
 फांसाना खावावादाने फांसो गले बेसतो न-
 थी अथवा तुट्टी पमे तेथी तेने जीवता जोवा-
 मां आवे ठे तो फांसाथी आयुष्य तुट्टुं एम नथी
 तथा सर्पादि जहेरी जनावरना करडवादिथी
 जीव मरे छे पण जेनुं आयुष्य आवी रहुं होय
 ते मरे ठे, अने जेनुं आयुष्य उरुं होय तेने ए जहेर
 लागु पडतुं नथी अथवा जेने लागु पमे तेने उ-
 तारनारा मले अथवा औषधीथी पण उतरी जाय
 ठे तेथी मरता नथी ए वात प्रत्यक्ष ठे एखे जहेरी
 जनावरना जहेरथी पण आयुष्य तुट्टुं नथी ए
 उरुं उपक्रम तथा सातमुं उपक्रम जंपापातथी
 मरे पण जेनुं आयुष्य तुट्टुं होय ते मरे.
 जेनुं आयुष्य उरुं होय ते मरे नहीं, शामाटे जे
 सात माछनी हवेखी उपरथी पडे ते जीवता रहे,
 अने एक हाथना उरुंवा उपरथी अथवा ठेस
 वागवाथी पमे ते मरे. माटे जंपापातथी आयुष्य
 तुट्टुं नथी, एम ए साने उपक्रमथी जेनुं आ-
 युष्य आवी रहुं होय ते पुरुं थाय एवुं संग्रहणी-

सुत्रमां कह्यं ठे के मान प्रकारे आयुष पुरुं थाय तेनो अर्थ कोइए अनाममृतीयी तुद्यानो कह्यो ते उपर श्रद्धा करवी नहि. जामाटे के श्री जगवतीजीमां आयुष बांधवाना वे प्रकार कह्या ठे. एकनी रुपक्रमी ? अने बीजुं स्वोपक्रमी १ हवे जे रोगादीयी तथा बगामुं. ठीक, प्रमुख आववाथी मृत्यु थाय तेने नीरुपक्रमी कह्यीए. अने जेने ए उपक्रम कह्यां ते उपक्रमादी लागवाथी मरे तेने स्वोपक्रमी कह्यीए, एटखे पुर्व जेवो बंध बांध्यो हशे, तेवी रीते मरशे, पण कोइनो मावो मरतो नथी, अने कोइनो जीवामयो जीवतो नथी तथा आयुष कर्मने हेमय सरखुं कह्यं ठे, तेथी कोइ जीव अनेक उपाय मरवा सारु करे पण ते आयुष आवी रह्या बिना सर्वथा मरे नहि, ते बाख्याथी पन्नवणाजीमां तथा कर्मग्रंथमां ठे ते माटे कोइ जीवने कोइ मारवा समर्थ नथी तेम जीवाम्वा समर्थ नथी, जेवो पुर्व बंध बांध्यो हशे तेवी रीते जोगवशे तथा सुख दुःख पण कोइ कोइने देवा समर्थ नथी. जेम ब्रह्मदत्त चक्रवर्तिये ब्राह्मणने सुखीजुं करवो धार्यो

पण ते दुःखीजुंज रह्यो तद्वत्. तथा श्री श्रीपाठ-
रायने धवळशेठे दुःख देवाना घणा लुपाय क-
र्या पण ते सुखीआज रहा तद्वत्. माटे मरण
जीवन सुख दुःख ए सर्वें पोतपोताना पुर्वकृत्य
प्रमाणे ठे. पण मिथ्याछट्टि जीव एम जाणे ठे
के, अमुके मारुं जवुं कर्युं अथवा अमुके मारुं
वुरुं कर्युं. ए जीवने ज्ञान प्रगट्युं नहीं अने शु-
भाशुभ कर्मनुं जाणपणुं थयुं नहि. तेथी एम
जाणे. पण एम तेथी समजतो के ए सर्वें मं-
सारी जीवराशी ठे, ते सुख दुःखादी पोतानां कृ-
त्यकर्म जोगवे. जेणे शुभकर्म लुपाज्या ते सुख
जोगवे, जेणे अशुभकर्म लुपाज्या ते दुःख जोग-
वे एव्हे पोताना परिणाम शुभ कहेतां करु-
णामय ठे तेथी सर्व जीवनी दया चिंतवे. पण
कोइ जीवनुं वुरुं चिंतवे नहि. अथवा देवगुरु
धर्म लुपर रूमो भक्ति राग करे, तेथी शुभकर्म-
नुं वांघवुं थाय अने ते जीव सुखीजुं पण
थाय. वली अशुभकर्म कहेतां संकटिष्ट परिणाम
एव्हे राग द्वेष मोह विषय कषाय प्रमुख करवा
अथवा देवगुरु धर्मनो प्रत्यनीक अथवा साधु

प्रमुखनी निंदा करवाथी अथवा अनेरानुं बु
ताकवाथी अशुभकर्म वंघाय तेथी दुःखनी प
परा पामे मोटे पोतपोताना कृत्यथी सुख दुःख
दी पामे पण अहींथ्यां कोष्टुं कर्युं थतुं नथ
ए वातमां शंका ठे नहि. इहां मिथ्यात्वो जीव
परने माथे दोष दे ठे ए वात सत्य ठे नही.

उक्तं च-

सर्वं सदैव नियतं भवती स्वकीयं
कर्मोदियान्मर जीवित दुःखसौख्यं
अज्ञानमैतदि ह्यत्र परपरस्य
कुर्यात्पुमान् मरण जीवित दुःखदुख्यं ॥६॥

हवे अज्ञानी जीवराशीनुं स्वरूप कहे
ठे ए अज्ञानी जीवो केवा होय के मे
अमुकने मारी नाख्यो. हुं अमुकने जीवा
तुं, मे एने दुःख दीधुं, मे एने सुखीउं कर्यो,
हुं आवां आवां कामो करुं तुं, हुं करुं ते बी
जाथी न थाय. अथवा मे धन उपाज्युं, अथ
वा मे राज्य लीधुं, अथवा हुं साधु तुं अथवा
हुं श्रावक तुं, अथवा हुं धर्माष्ट तुं, अथवा हुं

तपस्वी वुं, अथवा हुं विस्ती वुं, एवो पोते अहं-
 कृत पद पोताने विषे, माने अथवा हुं मनुष वुं.
 अथवा हुं तीर्थच वुं, अथवा हुं पुरुष वुं. अथवा
 हुं स्त्री वुं. अथवा नपुंसक वुं श्रयादि अहंकृत पद
 पोताने विषे माने ते शायो के ए जीव अज्ञानी छे.
 एनी दृष्टि मिथ्यास्वरूप छे. एना परिणाम अशुद्ध
 छे, तेयी ए अशुद्धना जोगे पोते कर्त्तापणुं तद्रूप
 थझने माने तेयी ए निश्चय मिथ्यादृष्टि छे
 सर्व प्रकारे जोतां ए महा अज्ञानी छे. शा-
 माटे जे ए कर्म जनीत पर्याय छे, तेने विषे आ-
 त्म बुद्धि घरीने मम थाय, तेयी तेने कर्मनो
 लदय यावत् जे जे कीरीया करे, शुभ वा अशुभ,
 तेनो पोते मास्त्रीक बने. ते माटे एने अज्ञानी
 जीव कह्यौ. शामाटे के अज्ञानी बिना पुद्गळ
 वुं क्युं चेतनने विषे माने नहि. अने एम मा-
 नवायी पोताना आत्मानि घातनो करनार थ-
 यो, एखे आत्मगुणनो नाश करनार थयो. ते-
 यी आत्मानि सत्ता दबाइ गइ. अने पुद्गळनी
 सत्ता दीपावी, ते माटे ए अज्ञानी जीव आत्म-
 घाती छे.

उक्तं चः—

अज्ञानमत्त दधीगम्य परात्परस्य,
पस्यंती ये मरण जीवीत दुःख सौख्यं
कर्मण्यहं कृतीरसेन चीकीर्षं वस्ते
मिथ्यादृशो नियत मात्महनो जवति ॥७॥

हवे मिथ्यादृष्टि जीव विज्ञावशील ठे
एटले एनो अजिप्राय परजाव देखीने पोतां-
पणो मानवो एज एनो आचार छे एटले अमु-
के अमुकने मायों, अमुके अमुकने जीवामयो,
इत्यादि अजिप्राय ते कर्मबंध हेतु. एटले अ-
ज्ञानी जीवो ते विज्ञावने ग्रहण करवायी ज्ञा-
नावरणादि कर्मनो बंध करे ए परिणाम ते सर्व
मिथ्या ठे, एटले तेनी बुद्धि एवी रहे के फला-
एने मारो, फलाएने जीवामयो, एटले ए अ-
ज्ञानरूप मिथ्याजाव देखाय ठे, एटले मिथ्या-
दृष्टि जीव पोतानुं आत्म स्वरूप परमानंद स्व-
रूप तेनो स्वाद लेतो नयी, अने पर्याय वस्तु
विकल्पे करी ने सत्य माने, ते बात सर्वथा त्र-
ण लोकमां अथवा त्रण कायमां ठे नही. एतो

नीः केवल विनाशक वस्तु ठे अने अज्ञान
 वनो स्वभाव एमज रह्यो, जेवा पर्याय
 गीकार करे, अथवा जेवा पर्याय पोने दे
 जावे परिणामे, तो समस्त ए पर्यायने
 जाणी अनुभव पण ते कर्मनुं स्वरूप तया
 वनुं स्वरूप जुड़ जुड़ करी जाएतो नथी,
 मिश्रभावने जीव जाणी अनुभव करे. एना
 ध्वसाय परने पोतानुं मानवाना ठे,
 परीणामे करीने एम जाणे के हुं सुखी हुं,
 दुःखी हुं अथवा अनेराने पण एमज जाए
 थको ए अज्ञानपणे प्रवर्तवि एज पोतानी घे
 ठा ठे, शमादे के सुख वा दुःख आदे देख
 जे जे जीवने थाय, ते पोतपोतानां कृत्कर्म ल
 दयमां धारिने प्राप्ति थाय पण अहीयां कोश्ल
 वश नथी; अने कोश्ल कर्तुं थतुं नथी, इहां
 तो सर्व लदय माकक थाय. पण ते जीव पोने
 पोताना अज्ञानने लीवे सुख दुःखादी वीकल्प
 करे ते वीकल्प सर्व जुग ठे अथवा कोश्ल सु
 धम स्य अथवा कोश्ल सुख मर देखीने एवा
 वीकल्प करे अथवा मुक्त्या एमज कहे के पणे

मायां. एणे जीवाड्यो. एखले पृथ्वी १ पाणी २
 अग्नि ३ वायु ४ वनस्पती ५ वेगेंडी ६ तेरेखी ७
 चतुर्गिंडी ८ छत्यादी मुळ जीवोने काया नहा-
 नी देखी तेने हणवानो नय गवतो नथी अथवा
 केखलीक जार्नना पंचेखीने पण हणवानो जय
 गवतो नथी. आमाटे के काया नहानी होय ते
 जीव एनी गणवर्गमां नथी अने मोटी कायाना
 जीवोने बचाववानी. फाकमां ग्हे ए पण अज्ञान-
 पांउ. आमाटे के जीव तो सर्व अमख्यात प्रदेश
 लांकाकाम प्रमाणे मग्वा उ तथा ज्ञान दर्श-
 नादि गुण कर्म जोडण तो ए सर्व जीवो बराबर ठे,
 नागोदथी. मांरुने चांग गतिमां जिनजाव ठे न-
 हि जेवा मिद्व एग्मात्मा उ तेवाज सत्ताये जोतां
 मंमारी जीव उ. तेनी काया नानी मोटी देखीतेने
 अधिक नुआ जाणे ते मुर्खाइ उ. आमाटे के
 कायानी प्राप्ति तो कर्मथी उ. तो ए सर्व पर्या-
 यने कर्म तावी कर्दाण कर्म तावी पर्यायवदे चारे
 गति उ जेणे जेवा गति नुपार्जी तेने तेवी का-
 या मळे अने कायाना नाना मोटपणे जीवतुं
 मुळ तथा म्थुलपणुं अयुं नहि जीवतो पोताना

स्वभाव पर्यायवर्मे सदाय ठे तेवो ने तेवो ठे ए-
 द्ये जीव सुख अथवा स्थुळ थयो नहि. माटे
 जे सुख जीवने हणशे तो ते जीवमां थने मो-
 थ जीवमां कांइ फेर नथी. माटे ए अज्ञानना
 लोधा थका एवा विकल्प करे, ते विकल्पोधि
 तेने नवां कर्म थनंतां बंधाय थने जीवतो को-
 श्णो हण्यो हणातो नथी तेने तो पोताना ज-
 दय मारुक थाय ते वाल्या पुर्व कही गया ठी-
 ए तथा कांइ जीव जीवने हणें नहि शामाटे के
 ए तो जीवे जीव स्वजाती ठे थने तेने अवि-
 नाशी पद ठे तेनो नाश होय नहि पण इहां
 तो प्राणनो घान थाय थने प्राण ठे ते पुद्गळ
 ठे, बळी विनाशी ठे ते हणाय पण तेनी स्थिती
 पुर्ण थया विना तो हणानो नथी, थने फोक्ट
 हणवानो माळीक थल्ले कर्म बांधे ए सर्व थ-
 ज्ञानी जीवुं उदाण ठे तेना एवा अथर्वसाय रहे
 के था मारुं था तारुं एम राग द्वेषमां परिणाम वर्त-
 ते सर्व अज्ञानी जीव तेपर पर्यायने पोताना
 मानी अतुल्ले तेथी कर्म बंधाय, थने ज्ञानी
 जीव तोपर पर्यायने पर जाणे थने उदय मा-

फक तोगरे नेमा पण म्ब पचने तोगवता न-
 र्था ग्दले ज्ञाने ण पम्बम्बुने पर जाणी नेमां प-
 गिणाम पामता नर्था. अज्यापकपणे उदय ज्ञो-
 गवे ने. म्बरु उपर नदगन छष्टि स्थापी ठे.
 म्बतार्थक पर्यायना अनुत्तर के नेथी ज्ञानी
 जवने कर्म बंधनां नर्था. ण रीने ज्ञानी
 अज्ञानिनां पदं न समर्जने अज्ञान दशा छु-
 कव्या. पर्यायछष्टि गवर्था नहि. म्बनाव छष्टि
 आदर्श. ण ज्ञाननुं उदण ने ने कह्युं.

उक्तं च-

मिथ्यादृष्टे स एवा एतद्वैतवैविध्यं
 य एवा यवनायां य प्रज्ञात्मास्य दृश्यते ॥७॥
 अनेना यमायेतन। फले नहि मोहिता
 नहि. च ना। तेषां भिनात्मात्मानं करोति यत्
 विश्वादीनकोपि हि यत्प्रताया । वात्मानमात्मा
 विद्वार्थ। विश्वं । मोहक कंदोऽव्यमाय येष ।
 नाम्नाद्वैतपाय तस्मै यव ॥ १० ॥

हं जे ज्ञानी जव ने केवा होय के
 आपणुं शुद्ध म्बरु चिदानंद रूप तेने विपे

સ્થિર પાવે રહે છે. સુલ્લુનું ઘર જાણીને પોતે પોતાના સ્વજાવમાં સ્થિરતા કરી છે પોતાનો મહીમા શુદ્ધ સ્વરૂપનો જાણવામાં આવ્યો છે એટલે શુદ્ધ સ્વરૂપ કેવું છે ? કે રાગ દેષ મોહે કરીને રહિત એવું જે જ્ઞાન કહેતાં ચેતના ગુણ તેનો જે આણંદ તેનો ધન કહેતાં સમુદ્ધ છે એવું જે ચિદાનંદ ધનનું સ્વરૂપ જાણ્યું તે સ્વરૂપ સમ્યક પ્રકારે અવિનાશી છે. સંકલ્પ વિકલ્પે કરીને રહિત છે એવું વસ્તુ ધર્મ મુલ્ય સ્વજાવે જુવે તો તેવુંજ અનુજવ ગોચર છે તે વિનાતો માણુમ પને નહિ એમ નિશ્ચય કરીને સમજવું, વઝી આત્મા કેવો છે કે બપાધિયે કરીને રહિત એટલે વિષય કપાય આદિ શુજાશુજ બપાધિયે કરીને રહિત એવું મુલ્ય સ્વરૂપ આત્માનું તેને જ્ઞાની જાણે એવું શ્રી પરમાત્મા પરમેશ્વર કેવલજ્ઞાને વિરાજમાન તેમણે કહ્યું છે તે જાણીને મિથ્યાત્વજાવ અવશ્ય ઓમ્વો, એ જ્ઞાનીનું લક્ષણ છે તે કહ્યું. ॥ નીચીન અપિ વ્યવહાર ત્યાજીત એવ ॥ હવે જે વ્યવહાર માર્ગે ચાલવું કલ્પ આશ્રયે અથવા પરંપરા આશ્રયે તે સર્વને મિથ્યાજાવ કહે છે. સતરૂપ વ્યવ-

द्वार होय अथवा असतरूप व्यवहार होय पण
 शुद्ध स्वरूपथीतो विपरीत ए वाह्यजावठे. हवे जे
 सत व्यवहार ते शेने कहीए एख्खे पंच महावृत
 पाळ्यां. पंच सुमति, त्रण गुप्ति, दशविधी यती-
 धर्म इत्यादिने सत व्यवहार कहीए, एथी जे
 उपरांतुं तेने असत व्यवहार कहीए तथा कल्प
 व्यवहार कहेतां साधु, साध्वी, श्रावक, श्राविका
 ए चतुर्विधी संघने वर्तवा आचरवा योग्य जे
 मार्ग बांध्या तेने कल्प व्यवहार कहीए तथा प-
 रंपरा व्यवहार कहेतां परा पुर्व माहा पुरुषो आ-
 चरण करता आख्या ते करवुं तेने परंपरा व्यव-
 हार कहीए, तेना अनेक जेद ते तो प्रवर्तनरूप
 ठे. आत्म स्वरूपना स्वजावमां ते समाय नहि,
 तेथी तो सदाय काळ विपरीतपणे ठे तथा सिद्धां
 तकारे पण कल्प व्यवहार उपर जरोसो राख्यो
 नथी केमके श्री जगवतीजीमां चारित्र संवर, नि-
 र्जरा आदे देइ तेने आत्मा कह्यो ठे. एख्खे आ-
 त्मस्वरूपमां रमे तेने ए पद ठे पण परस्वरूपमां
 रमे तेने कंइ चारित्र आदि गुण ठे नहि. तो अही-
 आं कोइ कहेशे के दशविधी यतिधर्मने तमे ध-

मेमां कहो ओ के नहि. तेनो उत्तर के अमे
 कंइ ते वस्तुने उत्थापता नथी पण वस्तुमां जे-
 र्खुं धर्म होय तेखुंज कहेवाय. तथा उपाध्याय
 श्री यशोविजयजी महाराजे अव्यात्ममार ग्रंथ
 आदि घणा शास्त्रोमां ठाम ठाम कहुं ठे तथा
 बीजा पंक्तिनो पण सर्वे कहैता आग्या ठे तथा
 शुद्ध स्वरूपने विषे खंती प्रमुख विकल्प ठे नहि
 अने जो विकल्प सहित आत्माने मानीशुं तो
 ए अशुद्ध आत्मा थजे अने अशुद्ध आत्माने
 मुक्ति त्रण कायमां थवानी नथी, बीतराग अ-
 थवा अहिंसा अथवा मुक्ति शुद्ध स्वरूप थया
 बिना ए पद मळे नहि, माटे ज्यांसुधी विकल्प
 जाव ठे त्यांसुधी मिथ्यात्व ठे. शिष्य वाक्य. स्वामी,
 विकल्पने तमो मिथ्याजाव कहो ओ तो आपणे
 एम कहीए ठीए के आत्माने विषे अनंतु ज्ञान,
 अनंतु दर्शन ठे, इत्यादि जेद कहीए ठीए ते पण
 विकल्प ठे के शुं ठे ? तेने शुं मिथ्यात्व कहो
 ओ. तेनो उत्तर, के ए पण मिथ्यात्व ठे कंइ म-
 त्य वस्तु नथी. शिष्य वाक्य. स्वामी एतो जेद
 ज्ञान ठे, अने शुद्ध ध्यान घ्याता ठे तेने मिथ्यान

अने ज्यां सुधी विकल्प ठे त्यां सुधी अशुद्ध
आत्मा ठे अने अशुद्ध आत्मा ठे एज मिथ्या-
त्व ठे. माटे जे व्यवहार ठे ते शुद्ध आत्मा यी तो
विपरीत ठे माटे मन, वचन अने कायाना जोग
वने जे जे विकल्प लठे अथवा एवा विकल्पव-
मेज व्यवहारुं बांधवुं ठे. एखे व्यवहार तथा
मिथ्यात्वमां काइ जित्पणुं जणातुं नथी. माटे
अवश्ये ए मार्ग उंमचो अने ज्यारे ए मार्ग
उंमचो त्यारे शुद्ध स्वरूपनी प्राप्ति थशे.

उक्तं च-

सर्वत्राप्यवसानमेवमखिलं त्याज्यं यदुक्तं जनैः ।
तन्मन्ये व्यवहार एव निखीलोपन्याश्रयस्त्यजितः ।
सम्यग्मिथ्यमेक एव तदमानि कंपमी कम्पाकिं ।
शुद्धज्ञानधनेमहिम्नि न निजेव प्रतिसंतोषति ॥१०॥
हवे शुद्ध स्वरूप वस्तुनी प्ररूपणा थाय ठे.
तो एक प्रश्न इहां करवामां आठे ठे के ए चीना
गादि अशुद्ध जाव एखे राग द्वेष मोह इत्यादि
प्रसंस्यान लोक मात्र विज्ञाव परिणाम बंध नि-
न कहेतां ज्ञानावरणादि कर्म बंधको कारण एवुं

શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે તે પ્રમાણે જાણવામાં માનવામાં
 પણ તે અને શુદ્ધ જ્ઞાવના કહેતાં શુદ્ધ ચિન્માત્ર
 એટલે શુદ્ધ જ્ઞાન ચેતના માત્ર છે એમ જોડો જ્યો-
 તિઃસ્વરૂપ વસ્તુ તે તો અતિરિક્ત કહેતાં તેથી જુ-
 દો છે. મંપ્રતિ એક પ્રશ્ન તો એ છે તથા સંગ્રહેષ
 મોહાદિ પરિણામનું થવું તેનું કારણ કોણ છે
 એટલે આત્મા કહેતાં જીવદ્રવ્ય કારણ છે તે
 પરમ કહેતાં મોહરૂપ પણ એ છે અથવા પુદ્ગ-
 લદ્રવ્ય છે તે પિંદરૂપ કારણ છે હવે તે વસ્તુ પ્ર-
 શ્નનો ઉત્તર જોઈ રહે છે કે વસ્તુસ્વભાવ કહેતાં
 એ વસ્તુનું સ્વરૂપ તો પ્રગટ્યણે મદાય નિર્ણય છે
 તથાપિ જે કારણ આશ્રીને કહેવું છે તેનો વિ-
 ચાર કરે છે જીવદ્રવ્ય છે તે ત્રણે કાલુ એટલે વત,
 જવિવ્ય અને વર્તમાનકાલમાંહિ જે આત્માને
 વિષે મગાદિ અશુદ્ધ પરિણામિ તે તો નિમિત્ત
 માત્ર એ પોતા સંબંધિ છે એટલે આત્માજ હજાં મગ-
 દેવનું જો નિમિત્ત કારણ છે જે સુષ્ટિ દેષ મોહ દ્વિષ્ટા-
 દિ અશુદ્ધ પરિણામ તેનું કારણ તો આત્મસ્વરૂપ
 પરિણમ તો નથી એટલે હજાં જાવાર્થ મમજયાનો
 જોઈ રહે છે કે દ્રવ્યના પરિણમનું કારણ છે

ણમાં ઠે. શામાટે જે ચારિત્રમોહની તથા દર્શનમોહની તે હેતુવને કર્મ વાંચે ઠે તે જીવના અંતે કર્મના પ્રદેશ એકદોત્ર અવગાહી સહે છે તે પુદ્ગલ હવ્યનો પાંચ તેનો ઉદયોત કહેતાં જે ઉદય મોહનીકર્મ સ્વ પુદ્ગલનો જે ઠે તેને વાહ્યથી જે કર્મની પ્રકૃતિનો ઉદય હોય તે નામ કહીને ચોલાવે ઠે જેમ દેવ અથવા મનુષ્ય ઇત્યાદિ પણ તે ચેતન તો ઇથી ન્યારો છે એ સ્વ તો પુદ્ગલનું દેખાય ઠે. શામાટે જે પુદ્ગલહવ્ય શું કર્મ વ્યાપ્ય વ્યાપક સ્વ છે પણ જીવહવ્ય શું વ્યાપ્ય વ્યાપક નથી તથાપિ મોહનીકર્મ ઉદય થતાં જીવહવ્ય આપણે વિજ્ઞાત પરિણામસ્વ પરિણમે ઠે એવો વસ્તુનો સ્વજાત ઠે એ વાત તો કહી ઠે નહિ. ઇહાં હ-થાંત કહે ઠે.

જેમ સ્ફટીક રત્ન રાતું, પીઠું ઇત્યાદિ દેખાય છે તે નિમિત્તકારણથી ઠે પણ ઉપાદાન કારણ તે નહિ. શામાટે કે સ્ફટીક રત્ન સ્વજાતે નિર્મલ ઠે તેનું ઉપાદાન કારણ એ પોતે ઠે. હવે ઉપાદાન તે આમત્વસ્વ સ્વસ્વજાતિક ઠે. હવે નિમિત્તકારણનું સ્વસ્વ કિંચિત્ દેખાડે છે કે જેને

જેવી મંગત મઝી તે તેવું થયું. જો મત્સંગત મઝી
તો સાધુ કહેવાળો. અસત્ય મંગત મઝી તો અ-
સાધુ કહેવાળો. પણ ઇ સારો વા નવચો કહે-
વાળો તે આત્મા નહિ. એતો મંગતના જોગથી જે
અયવા ધર્મ આશ્રી જેને જેવા ગુરુ મહ્યા તેણે
તેવું ધર્મ કર્યું, પણ ને હંડ ધર્મ વસ્તુ નહિ. ધર્મ
તો એક ન્યારું છે. એક નિમિત્ત વા ઉપાદાન
એક આત્માને વિષે પરિણતિ છે તે આત્મા વિષય
સાથે બંધાણો નેયી જેવી મંગત તેવું ધર્મ કરે છે.

उक्तं च,—अध्यात्म साख्ये.

विषयात्मानुवंधैर्हि, त्रिषाशुद्धययोत्तरं ।
 भुवने कर्म तत्राद्या

शुचते कर्म तत्राय, मुक्त्यर्थं पतनाद्यपि ॥ २५ ॥
अज्ञानिनां हि तीयंत, त्वोक्तद्वयस्य च

तृतीयं शांतव्रत्या तत्तन्नामैकं ।

तृतीयं शान्तवृत्त्या तत्तत्त्व मवेदनानुगं ॥ ३ ॥
 व्याधानाज्ञानबाधकान्

ध्यायानाज्ञानबाहुल्यान्मोदबाधकबाधनं ।
सद्बाधशयलेधेनो विनोदबाधकबाधनं ।

सद्भावाशयखेशेनो, चित्तं जन्मपरेजगुः ॥ ३४ ॥
द्वितीया दोषहानिः स्यात् कश्चिन्

द्वितीया दोषहानिः स्यात् कचिन्ममूकचूर्णवत् ।
ध्यात्यंतिकितृनीयात्, गुरुनाशकं

अथात्यंतिकितृतीयातु, गुरुत्वाधवचितया ॥२५॥
अर्थ-जे ए धर्माचे ति

अर्थ-जे ए घरमने विपे त्रणे प्रकार कहा

ते त्रणे प्रकार एक एकथी शुद्ध ठे ते मय्ये प्रथम जेद कहे ठे जे पोताना आत्माने कर्मथी मुकार्वीने सिद्धि वरवाने वास्ते कोश्क तो क्रिया करे कोश्क कान फडावे, कोश्क जग्न वधारे, कोश्क राख चोले, कोश्क पाणी माटीथी पवित्रपण माने, कोश्क पंचामि तापे. कोइ जुंघे माये झुले, कोइ अन्न पाणीनो त्याग करे कोइ जंपापात करे, अथवा कोइ जनावरना कले-वरमां पेसीने बाघ पासे पोतानुं शरीर खवमावे, इत्यादि अनेक तरेहथी कष्ट करीने मुक्ति माने ते सर्व अज्ञान ठे ए पहेलो जेद कह्यो. हवे अज्ञानिनां द्वितीयंतु कहेतां जे अज्ञानी जीव आत्मशुद्धिने वास्ते करणी करे ए बीजो जेद तेनो अर्थ कहे ठे के लोकडष्टि यमादिकं एख्ले लोकडष्टिए पांच यम, त्रण नियम तेनुं स्वरूप किंचित् कहे ठे. के जे पोताना मननो इत्ता आय तेने स्थिर करे, एख्ले व्रत, नियम आदि देखने करे ए निज शक्ति एख्ले पोतानी शक्ति प्रमाणे करे हवे तेमां प्रथम यमने विषे जे हिंसादि कारण त सर्वे तजे.

अहिंसादिनी वारना उरर बहु प्रेम राखे. अने पाछवानो नया मांजळवानो ए जीवने प्रेम घणो ठे. वडी एम जाणे के हुं जगवाननी आज्ञा आराधुं नुं अने बीजी वासवं एने मांगी लागे ए प्रथम यम कह्यो ? बीजे यमे प्रवृत्तते थको जगवाननी आज्ञामांहि घणो अप्रेसरी अशने चाखे. वन. नियम आज्ञा प्रमुख पाछवाने वास्ते ए साधु तपर रहे. एण त्यां प्रमाददशा घणो ठे ए बी-जो यम जाणवो. १ हवे बीजा यमने विषे नि-रुत्तिवार चारित्रि पाळे. अप्रमत्तजावे अने शुद्धरूपे रहितोयको जंजे परमिह रूपजे. देव. मनुष्य. अने निर्यचना करेला अनुकूल प्रतिकूल ते रुमी रते समजावे तेनुं नहन करतो थको संतरूप रहे ए बीजो यम कह्यो. २ हवे बीजा यमने विषे शुद्ध जाव जेद ज्ञान नाथे अथवा चतुर्थ गुणस्थान अथवा ध्याना. ध्येय शुद्धपणं व्यवहारग्री झ्या-दि जावे वन. एम जोगप्रति ममुच्चयमां कथे ठे. ए बीजो जेद जाणवो.

हवे बीजे जेदे ज्ञान वृत्ति एखे ज्ञान. द-र्शन चारित्र्यनुं वेदवुं ए बीजो जेद ठे. ए एण

કર્મો, તથા લઘુ કહેતાં આત્મ સ્વજ્ઞાવ તે
 વિચાર કર્મો પણે પુદ્ગલપીંડ અનંતી કર્મ
 વર્ગણાનું આત્મા માથે લાગી છે તેનો વિચાર
 કરતાં શુદ્ધધ્યાનનો પહેલો પાયો પ્રગટ થાય ત્ય
 આત્મ સ્વરૂપ અરૂપી પદાર્થે એકત્વપણે અંતે સ
 પ્રજાવરહિત એ વિચાર શુદ્ધધ્યાનના પહેલા પ
 યામાં છે પણે એ ત્રણે શુદ્ધિ કહી પણે જ્ઞ
 ગુણ, પર્યાય એકત્વજાવે સ્થિર થાય ત્યારે શુદ્ધ
 ધ્યાનનો વીજો પાયો આવે. એ જે યમાદિ વાં
 પ્રવર્તન તે નિમિત્ત કારણ છે. તે કંઈ આત્મસ
 રૂપનું ઉપાદાન કારણ નથી. બાહ્યદ્રષ્ટિ અજ્ઞા
 ની જીવ નિમિત્ત કારણ દેહીને તદ્દરૂપ તેને મા
 છે. જેમ કોઈ કહેશે કે ધીનો ઘડો લાવ્ય ત
 તેને અજ્ઞાનપણે નિમિત્ત ઉપાદાનની સ્વરૂપિ
 બોલવું થયું પણ ઘટ તો માટીનો છે. ઘૂતનો ઘ
 થાય નહિ તે ઘટમાં ધી જરૂર તે નિમિત્તમાત્ર
 અંતે નિમિત્ત તે કંઈ તે જ્ઞાનમાં, નહિ તેમ અ
 ત્માને વિજ્ઞાવપર્યાયના જોગથી અનેક કર્મ ઉ
 પાધિ ઉદય થયો તે તો નિમિત્તમાત્ર છે ત્યાં તે
 જાવે પરિણમે તેને બાહ્યજીવો તેવો જ કરી માન

પણ જે નિમિત્તકર્માદિ તે આત્મ હ્રવ્યમાં છે નહિ, તેથી આત્મહ્રવ્ય તો જિજ્ઞાસે માટે નિમિત્ત તથા ઉપાદાન કારણ નયના ગ્રંથથી મમજવાં. ઉક્તે ચ.-

ન જાતુ રાગાદિ નિમિત્તજાવમાત્માનો યાતિ યથાર્કવક્તઃ, તસ્મિન્નિમિત્તં પરમંગ એવ વસ્તુ સ્વજાવો યમુદેતિ તાવત્ ॥ ૧૨ ॥

હવે જે જ્ઞાની જીવ કેવા હોય તે કહે છે, પૂર્વે કહી ગયા જે જે જોઈને હ્રવ્યથી તથા જાવથી પોતે જાણે એટલે વસ્તુનો ધર્મ કહેતાં જે હ્રવ્યનું સ્વરૂપ શુદ્ધ ચેતનનું સ્વરૂપ જાણે અને તેનો અનુભવ મદાપ કરે તે ધણી મરાગજાવ કરે નહિ એટલે રાગ દ્વેષ મોહરૂપ અશુદ્ધ પરિણામ તેમાં ન પ્રવેશે. પોતે તેનો અનુભવ ન કરે અને જે જે કારણ વને તે મર્વે પૂર્વકૃત્ય કર્મના હ્રદયની હપાવી છે એમ જાણે પણ પોતે તે રાગાદિ અશુદ્ધ પરિણામનો કર્તા ન થાય. પોતે તો શુદ્ધ સ્વજાવમાં રમે પણ પરનું સ્વામીન્વપણું ન કરે એ જ્ઞાનીનું સુદાણ છે. એમ જાણવું.

उक्तं च.

इति वस्तु स्वभावंहि, ज्ञानी जानाति तेनसः
रगादीन्नात्मनः कुर्यान्नात्योजवतिकारकः ॥१७॥

एवी रीते आत्मस्वरूपनो जाण ते पुरु
कांइ कर्म बांधतो नथी. ए अघ्यात्मपदार्थी वि
चार लख्यो, तथा कर्मग्रंथना पदार्थी बांध श
रीते बांधे ? ते कहे ठे. अपितु कर्मपयमीने वि
तो राग द्वेष जावकर्म एहीज चेतनने दुःखदा
ठे, अने एवमेज संसारमां रखवुं थाय तथापि
कर्मग्रंथने विषे अव्यक्त कर्म ग्रहण करी तेना आठ
जेद तेनी प्रकृतिबांध आश्रीने १२० एकशो ने वीश
कहीठे तेनो विचार पूर्वे पन्नवणाजीना अधिकारमा
कह्यो ठे. अने इहां पण किंचित् बांध आश्रीने कहे
ठे. केमके ज्ञानीने बांधनी ना पामी अने कदापि को
इ कर्मना उदयथी मिथ्यात्व गुणठाणामां जाय ते
पण तेने एक कोमाकोमी सागरोपमनो बांध कह्योठे
ते माटे ज्ञानी पदतो कंइ पहेले गुणठाणे नथी, ए
तो चोथा गुणठाणाथी जपला जागमां लावे, हवे
अहींच्यां गुणठाणे बांधनी प्रकृति कहे ठे. इह
गुणठाणानो शब्दमात्र अर्थ साथे नाम कहे ठे के

જીવને પ્રમાદ હુઃખદાહ છે, એ ઠરું. ૬ તથા સાતમું
 અપ્રમત્ત ગુણગાણું તે ઠેકાણે પ્રમાદનો પ્રવેશ નથી
 એક આત્મસ્વરૂપની સ્મરણા સ્વજ્ઞાવાનંદીપણું છે,
 ૭ માનમું ગુણગાણું. ૭ આઠમું અપૂર્વ ગુણગાણું
 એટલે પૂર્વે આત્માનો સ્વજ્ઞાવ પ્રગટ ન થયો અને
 અહિંચાં થયો મોટે અપૂર્વ, ૮ આઠમું ગુણગાણું
 ૮ નવમું અનિવૃત્તિવાદર ગુણગાણું (કહેતાં) અ-
 હિંચાં વાદર કષાયનો તથા વેદનો આદે દેશને
 ત્યાગ થાય અને આત્મજ્ઞાન વિશેષે પ્રગટે, ૯ ન-
 વમું ગુણગાણું. ૯ દશમું સુઘ્ન સંપ્રાય ગુણગાણું
 (કહેતાં) એક સુઘ્ન લોચ આણુમાત્ર હૃદયમાં
 હોય, અહિંચાં વાકી મર્વ મોહનીકર્મની પ્રકૃતિયો
 હૃદયમાં નથી કોઈક જીવને સત્તામાં પણ નથી
 અહિંચાં આત્મગુણ પર્યાય, સ્વજ્ઞાવ લક્ષણ વિશેષે
 પ્રગટે ૯ દશમું ગુણગાણું. ૧૦ અગીયારમું હપશાંત-
 મોહ (કહેતાં) મોહનીકર્મ સંપૂર્ણ હપશમી ગયું ત્યાં
 વીતરાગપદ થયો પણ તે હપશમ જાવનો છે,
 સત્તાયે મોહનીકર્મ માત્રીત છે, ૧૧ અગીયારમું ગુ-
 ãગાણું. ૧૧ વારમું ક્ષીણમોહ (કહેતાં) મોહની
 કર્મનો કાય થયો ૧૧ સંપૂર્ણ વીતરાગ હવે પાગ

सो नामकर्म १०, साधारण नामकर्म ११, हुंक्क
 संस्थान १२, आताप नामकर्म १३, ठेवतु संघ-
 यण १४, नपुंशकवेद १५, मिथ्यात्व मोहनी १६
 ए मोळ प्रकृति. ११७ एकशोने सत्तरमांदिथी
 काढीए एट्ळे एकमोने एक प्रकृति रही. ए १०१
 प्रकृतिनो बंध बीजे गुणठाणे लाघे. हवे बीजे
 मिश्रगुणठाणे ७४ चुंवोतेर प्रकृतिनो बंध होय, त्यां
 प्रकृति २७ घटी तेनां नाम. तिर्यचनी गति १,
 तिर्यचनी आनुपूर्वी २, तिर्यचनुं आयुष्य ३, थी-
 एद्धीनिंडा ४, प्रचलाप्रचला निंडा ५, अने निंडा
 निंडा ६, दुर्जाग्य नामकर्म ७, दुस्वर नामकर्म
 ८, अनादेय नामकर्म ९, अनंतानुबंधी क्रोध १०
 अनंतानुबंधी मान ११, अनंतानुबंधी माया १२,
 अनंतानुबंधी लोभ १३, मध्यनां चार संस्थान
 १७ अने मध्यनां चार संघयण २१, नीच गोत्र
 २२, उद्योत नामकर्म २३, अशुजवीहान गति
 २४, स्त्रीवेद २५, मनुषनुं आयुष्य २६ अने दे-
 वतानुं आयुष्य २७, ए सत्तावीश प्रकृति १०१
 मांथी घग्रमीए एट्ळे ७४ चुंवोतेर प्रकृतिनो बंध
 रहे, ए बीजा गुणठाणानो विचार कह्यो ३. हवे

પ્રમત્ત ગુણઠાણે જાણવું. ૬ હવે અપ્રમત્ત સાત-
 મા ગુણઠાણે ૫૯ જંગણસાઠ પ્રકૃતિનો વંધ હો-
 ય, તો અહિંશ્યાં પ્રકૃતિનો વિવરો કહે ઠે. શોક
 ૧, અરતિ ૨, અસ્થિર નામકર્મ ૩, અશુદ્ધ નામ-
 કર્મ ૪, અયશ નામકર્મ ૫, અશાતા વેદનીય ૬,
 એ ૭ પ્રકૃતિ અથવા દેવતાનું આયુષ્ય વાંધે તો સાત
 પ્રકૃતિ. એ સાત ઘટનાં ૫૬ ઠપન પ્રકૃતિ રહી. જો
 દેવતાનું આયુષ્ય ન વાંધે તો, અંધે વાંધે તો સ-
 ત્તાવન રહી દેવતાનું આયુષ્ય વાંધે ત્યારે દેવતાનાં
 અંગોપાંગ પણ વાંધે તો ૫૭ અઠાવન પ્રકૃ-
 તિનો વંધ થાય અથવા એ દેવતાનું ડુગ ન
 હોય તો ૫૬ પ્રકૃતિ ઠરે. અહિંશ્યાં ચરવા
 ઘણી ઠે. પણ ૬૩ ત્રેસેટ્માંથી ૬ કાદામીએ
 એટલે ૫૭ પ્રકૃતિ રહી અંધે તેમાં ૨ પ્રકૃતિ
 વધારીએ એટલે ૫૯ જંગણસાઠ પ્રકૃતિ રહી એમ
 સમજવું એ સાતમા ગુણઠાણાનો વિચાર તેમાં દે-
 વતાનું આયુષ્ય વાંધીને આવ્યો હોય તો અંગો-
 પાંગ જ્યાં વાંધે તો અઠાવન પ્રકૃતિનો વંધ હોય
 ૭ હવે અપૂર્વકરણ આઠમું ગુણઠાણું તેનો વિ-
 ચાર કહે ઠે. તેના સાત જાગ ઠે તેના પહેલે

प्रमत्त गुणगणे जाणवुं. ६ हवे अप्रमत्त सात-
 मा गुणगणे ५९ जंगणसाठ प्रकृतिनो बंध हो-
 य, तो अहिंश्यां प्रकृतिनो विवरो कहे ठे. शोक
 १, अरति २, अस्थिर नामकर्म ३, अशुज नाम-
 कर्म ४, अयश नामकर्म ५, अशाता वेदनीय ६,
 ए ठ प्रकृति अथवा देवनुं आयुष्य बांधे तो सात
 प्रकृति. ए सात घटां ५६ उपन प्रकृति रही. जो
 देवतानुं आयुष्य न बांधे तो, अने बांधे तो स-
 तावन रही देवतानुं आयुष्य बांधे त्यारे देवतानां
 अंगोपांग पण बांधे तो ५७ अतावन प्रकृ-
 तिनो बंध थाय अथवा ए देवतानुं दुग न
 होय तो ५६ प्रकृति ठरे. अहिंश्यां चरवा
 घणी ठे. पण ६३ त्रैसेट्मांथी ६ काहामीए
 एट्ठे ५७ प्रकृति रही अने तेमां २ प्रकृति
 वधारीए एट्ठे ५९ जंगणसाठ प्रकृति रही एम
 समजवुं ए सात्मा गुणगणानो विचार तेमां दे-
 वतानुं आयुष्य बांधीने आव्यो होय तो अंगो-
 पांग इहां बांधे तो अतावन प्रकृतिनो बंध होय
 ७ हवे अपूर्वकरण आठमुं गुणगणुं तेनो वि-
 चार कहे ठे. तेना सात जाग ठे तेना पहेले

वसुं अतिवृत्ति वादर गुणठाणे पहेले जागे ११
 बावीश प्रकृतिनो बंध होय. इहां चार प्रकृति
 घटे तेनां नाम. हास्य १, रति २ दुर्गा ३ अने
 जय ४, ए चार प्रकृति ठवीसमांथी काढीये
 त्यारे ११ बावीश प्रकृतिनो बंध रहे अने वेळे
 जागे १० अक्षर प्रकृतिनो बंध रहे. ए चार प्रकृति
 घटे तेनां नाम. पुरुषवेद १, संज्वलनो क्रोध २,
 संज्वलनो मान ३, संज्वलनी माया ॥ ए चार प्रकृ-
 ति बावीशमांथी घटानीए एट्ठे १० अक्षर प्र-
 कृतिनो बंध रहे. संज्वलनो लोच घटानीए तो
 दशमे सुख संपराय गुणठाणे १७ सत्तर प्रकृतिनो
 बंध रहे अगाध्यासुं तथा वासुं तथा तेरुं ए
 त्रण गुणठाणे तो एक शतावेदनीयनोज बंध ठे.
 अने चउदसुं गुणठाणुं अबंध ठे ए कर्म-
 ग्रंथना पक्ष्थी गुणठाणे गवेखीने कर्म बंध
 कहाो हवे ए प्रकृतिजना बंधनी जे स्थिति ते
 पांचमा कर्मग्रंथथी जाणजो अहिंथां कही न-
 थी शामाटे के ग्रंथ बधी जाय. हवे ए कर्मनो
 बंध शवने थाय ठे ते चोथा कर्मग्रंथने वि-
 चार बंध हेतु कहा ठे मिथ्यात्व) १ अक्षर, ३

પશમના વચ્ચી જાણવામાં આવે છે, એ લક્ષણ
સ્વજાત્ર સ્યાદાદશૈલીએ જે જાણપણું થાય તે ય-
થાર્થ સ્વરુપને જીવે તેને કેવલજ્ઞાની કહીએ.
પછી કેવલજ્ઞાનીમાં અને હવ્યાનુયોગના જાણ-
વાવાચા પુરુષમાં કંઈ પણ અંતર ન જાણવો.
જેમ કેવલજ્ઞાની કેવલજ્ઞાનવર્મે જાણે અને કે-
વલ દર્શનવર્મે દેસે છે તેમજ શ્રુતકેવલી અનુજ્ઞ
જ્ઞાનવર્મે જાણે દેસે છે સ્વરુપ યથાર્થ પ્રરુપે છે
અને જાણવામાં પણ યથાર્થ છે. માટે એ વેમાં
કાંઈ જીનપણું જાણવું નહિ. એવું વૃહત્કલ્પની
જાસ્યને વિશે કહ્યું છે અને સમજવામાં પણ
એમજ આવે છે. પછી તત્ત્વ તો કેવલી જાણે.

ઉક્તં ચ-

ગીયત્વોય કેવલીએ ચલધીદે જાણણેય કહણેય ॥
હલ્લે રાગદેશે અણંત કાયસ્સર્વજ્ઞ જાણવા ॥

એમ જાણીને જે હવ્યાનુયોગના જાણ
જ્ઞાની પુરુષ તેમનો અવિનય ન કરવો તેમની
સેવા પ્રતિ કરવી. તેમની આજ્ઞા માથે ચઢાવવી
એમ કરે તે જીવને સુખે સુખે ધર્મની પ્રાપ્તિ થાય

अने ते जीव बहेलो कर्मनो नाश करीने मोक्षे
पण जाय. अने अविनय आदि करवावाञ्च ते
पुर्जनबोधी थाय, तथा बहुल संसारी थाय एम
समजवुं. हवे प्रसंगे डव्यानुयोगनी वारता किं-
चित् कहे ठे ते डव्यनां नाम. धर्मास्तिकाय १,
अधर्मास्तिकाय २, आकाशास्तिकाय ३, पुद्गला-
स्तिकाय ४, जीवास्तिकाय ५ अने काळ ६. ए
ठे डव्य ठे. हवे ते डव्यनी लुब्ध्वाण करवी
एतले डव्य कहेतां शुं तो जे गुण पर्याय सहित
होय अने त्रणे काळ एक रुपे रहे तेने डव्य
कहीए. जेम पर्याय पलटे, तेम डव्यनुं पलटवुं
न थाय तेने डव्य कहीए एतले गुण पर्याय क-
हेतां जीवडव्यनो ज्ञानादि गुण अने पुद्गल ड-
व्यनो रक्तत्वादि गुण इत्यादि पर्यायनी पेठे ड-
व्य पलटे नहि. जेम मृत्तिका डव्य तेनो जे गु-
णपर्याय घटादि ते सर्वे पर्याय ठे मृत्तिका ते
डव्य ठे आधारारथेय ते गुण ठे. ए रीते सम-
जवुं. इहां डव्य शक्ति जावे गुणपर्यायमां रही
ठे अने व्यक्ति जाव ते गुण पर्यायनो प्रगटपणो
आवरणना अजावे थाय. हवे तेद्रव्यचे प्रकारना

ठे एक सामान्य, अने बीजो विशेषः सामान्य ते
 द्रव्य स्वरूप ठे, अने विशेष ते गुणपर्यायरूप ठे एमं
 जुदो जुदो निन्नपणानी वक्तव्यताने सुमंतिग्रंथ-
 थी जाणजो हवे एम निन्नपणुं एकांते जो मां-
 नीए तो अव्य गुण अने पर्याय ए त्रणे निन्न
 थइ जाय सो मोझे विरोध थावे शामाटे के गुण
 पर्यायने ज्यारे जुदा मानीए त्यारे अव्य ते शाने
 कहीए ? जेम सुवर्ण अव्य ठे अने तेना घाट
 अनेक ठे ते कंइ सुवर्णयकी निन्न नथी. तेमज
 ज्ञानादि गुणो ते आत्मायकी जुदा नथी आ-
 र्मा एज ज्ञान, अने ज्ञान एज आत्मा ठे. अ-
 हिंथां कोइ एकांतवादी एम जाणजे के अमो
 एमज मानीए ठीए, शामाटे के मृत्तिकायकी घट
 जुदो नथी, तेमज आत्मा अने ज्ञान एक स्येज
 ठे पण निन्न कोइ काळे मंजवे नहि. तेने उ-
 त्तर के, जे एकत्व वचन तुं कहे ठे ते एकत्व
 मार्ग वितगगनो नथी अहिंथां तो स्याद्वादमा-
 र्ग ठे. कोइ जगाए जेद होय अने कोइ
 जगाए अनेद पण होय. एमां कंइ विरोध न-
 थी. अहिंथां शिष्य प्रश्न करे ठे. के स्वामी एक

હવ્યને વિષે જેદ થને થનેદ ને વે ધર્મ કેમ
પામીએ એતો પ્રત્યક્ષ વિરોધ છે જ્યાં જેદ હોય
ત્યાં થનેદ ન હોય, થને જ્યારે ને વે ધર્મનીએક
સ્થાનકે પ્રાપ્તિ થાય ત્યારે તો મહા વિરોધકારી
દીસે. જેમ જે જગાએ અંધારું હોયને જગાએ અ-
જવાહું ન હોય તેમ જે જગાએ અજવાહું છે ત્યાં
અંધારું ન હોય તેમજ એક હવ્યમાં જેદ થને થને-
દ કેમ સંજવે. તેનો ઉત્તર જે શ્રુતજ્ઞાનની સ્મરણા
કરો એટલે તમોને મમજ પમશે. થને જ્યાંસુધી
શ્રુતજ્ઞાનની સ્મરણા ન થાય. ત્યાંસુધી ચારિત્રધર્મ
પણ ફલદાયક થતો નથી. થને કોઈ ચારિત્રીજ
સમાધિ પણ પામે નહિ. તે શ્રીઆચારાંગજીમાં
કહ્યું છે.

યદુક્તઃ—

વીતીર્ગીજ સમાવનેણં અપ્યાણેણં તં લનંતી
સમાદિં.

જે ઘટ ઘટ જાવાદિકને યદ્યપિ વિરોધ છે
તો હે પણ જેદાનેદને વિરોધ નથી ગામોડે કે
સર્વ હવ્યને વિષે અથવા સર્વ ગામને વિષે વે
ધર્મ રહ્યા છે. જેદ ધર્મ છે થને થનેદ ધર્મ પણ
છે. ને વે ધર્મ અવિરોધી જાવે રહ્યા છે. એકત્વ ;

વર્તીપણે દીસે ઠે, ઇચ્છે એકત્વજાવ અજેદ સ્વ-
જાવ તે માત્રો, અંને જેદ સ્વજાવ ઉપાધિપણે
માટે જુગો. એમ કોઈ કહે તે પણ અનુજવ
સત્ જાસન થતો નથી. ઇચ્છે વ્યવહારનયપર
અપેદા એ બેહુનો ગુણાદિકનો જેદ, અથવા ગુ-
ણાદિકનો અજેદ. એ વચન તો એક ઠામે નથી
જે ઘટ્ટાદિ હવ્યને વિષે સર્વ લોકની શાલે પ્ર-
ત્યક્ષ પ્રમાણે દીસે ઠે. કે સ્તુત્વાદિ ગુણ પર્યા-
યનો જેદાજેદ જે છઠ્ઠીએ ઠીએ તો તેનો વિરોધ
કહો કેમ કહીએ. જે પ્રત્યક્ષ તે ઘટ્ટને વિશે વર્ણ
ગંધ રસ સ્પર્શ રસ્યા ઠે, અંને સર્વ નોલા નોલા
કાર્યના કર્તા ઠે અંને એક હવ્ય આશ્રીને વરતી
ઠે. તે આપણને પ્રત્યક્ષ અનુજવ થાય ઠે તો
વિરોધ કહો કેમ કહેવાય ? તેજ રીતે સર્વ હવ્યને
વિષે જેદાજેદનું જાણવું.

ઉક્તં ચ—નહિ પ્રત્યક્ષ દૃષ્ટંઽર્થવિરોધાના
મત ધા પ્રત્યક્ષ દૃષ્ટં હવે હૃષ્ટાંતનું પણ કાર્ય ન-
થી. ઉક્તંચ—કેદમન્યત્ર દૃષ્ટ્વા મોહની પુર્ણતા
તવ દૃષ્ટાંત પાવં સેયત્વં પ્રત્યક્ષાપ્યનુમાનવત્ ॥૧॥

હવે તે જેદાજેદનું સ્વરૂપ પ્રત્યક્ષપણે પુદ્ગલ-

कहेवाय. एक अंश स्वरूपे अने एक अंश पर-
 रूपे विवदा करीए त्यारे ठे अने नथी. एक अंश
 स्वरूपे अने एक अंश युगपत् एम वंनेनी विवदा
 करीए तो ठे अने अवाच्य एक अंश पररूपे
 अने एक अंश युगपत् एम वंनेनी विवदा करीए
 त्यारे नथी अने अवाच्य ए तो अजेद ठे अने
 श्याम, रक्त अवस्थाये जेद ठे. पण घट अवस्था
 ये एकज ठे तो अहिंश्यां विरोधनी शी वात.
 हवे आत्मडव्यमां जेदाजेदनो अनुभव देखामे
 ठे जे एक प्राणी शब्द जावने विषे शब्दक हतो तेज
 जीव तरुण अवस्था आवे थके जिनपणे दीसे
 ठे. शामाटे के रूप रसादि बहुवे फरी गयुं पण मु-
 ख्य जावे तो जीव एकज ठे एटले मनुष पर्याय
 एकज रह्यो तथा नाम पण एनुं एज ठे अने
 जीव जावे पण एनो एज ठे तो शब्द तरुण जावे
 जिन ठे पण नामादिक जावे अजिन ठे तो अ
 हिंश्यां कशोए विरोध नथी.

उक्तं च-

पुरिसंमीपुरीससहो जनम्माइ मरण काळ प-

वरीने विशेषण देखामे ठे. जे द्रव्यने विषे जे-
 द होय ते द्रव्यने विषे रूपांतर सहितनो अजेद
 पण होय, जेम आस कोश कुशला घटादिनो
 जेद ठे अने तेहीज मृदु द्रव्य विशिष्ट अनर्पित
 ठे एखे स्वर्पायनो अजेद ठे तेनो रूपांतरयी
 जेद होय, जेम ते घट ठे तेनी जे ग्रीवा अथवा
 रक्तवादि ए घटकी जेद ठे. शामाटे के घटनुं
 ग्रीवा अथवा घटनो रक्तवादि वर्ण ए रूपांतर
 जोतां घटनो जेद ठे अने तेहीज मृदु कहेतां
 मृत्तिका द्रव्य ए विशेष ठे अणारोपित ठे एज
 स्वर्पाय ठे ते तो अजेद ठे अने रूपांतर वस्तु
 विचारीने जोखए तो जेद होय. जेम आस, को-
 प कुशलादि पर्याय ए विशेष करीए तो मृदु
 द्रव्य ए तेनोज जेद होय एम जेदने अजेद ठे,
 ते नयनो मुख हेतु सुगम ठे तेथी विस्तार्युं नथी.
 एवी रीते द्रव्यपर्यायनुं आरोपण तथा अणारोप-
 ण थाय. ते सतं नयचक्रने विशे अकेक नयना
 सो सो जेद करेला हता ते नयचक्रना अध्येनमांहे
 ए जेद सर्वे कहेला हता, अने हमणां द्वादश
 सार नयचक्रनी मांही बार बार जेद अकेक न-

अर्थ कहा जाय नहि. संकेतित शब्दपणे एक-
ज केहेवाय पण वे रूप शब्दे करी न कही
शकाय. जेम पुष्पदंतादिक शब्द पण ए-
को उक्त ठे जेम चंद्रमा सूर्य कहीए पण जिन
पणे न कही शकीए एम वेहु नयना अर्थ मुख्य-
पणे जिनपणेज केहेवा घटे. एम शास्त्राची घणी
युक्तिजुं जोझने विचारी जोजो. ४ अथवा प्र-
थम पर्यायार्थकनयनी कल्पना करीए पठी ए
उभयनयनी करीए तेवारे कथंचित् जिन अने
अवक्तव्य एम कहीए ५ अथवा प्रथम द्रव्यार्थ-
कनयनी कल्पना करीए. पठी एकादौ वे नयनी
कल्पना करीए तेवारे कथंचित् अजिन अने अ-
वक्तव्य एम थाय. ६ अथवा अनुक्रमे वे नयनी
कल्पना करीए. पठी वे नयनी एकेवारे कल्पना
करीए तेवारे कथंचित् जिन अजिन अने अव-
क्तव्य एम केहेवाय. ७ एखे ए जिन अजिन-
मां सप्तजंगी कही एम जेदाजेद पर्यायमां पण
सप्तजंगी केहेवी. एम सर्वत्र सप्तजंगीजुं जोम्वी.
अहिंयां शिष्य प्रश्न पूठे ठे जे वे नयना विष-
यनी ज्यां विचारणा होय त्यांतो एकेक गुण मुख्य

ए नये वधीये प्रमाण खरीके नहि तेने कहीए के
 प्राइ ए नयो कंइ कल्प व्यवहार वास्ते प्ररूपी
 नथी, अने तमे कल्प व्यवहारमां ए लगावने
 शुजाशुज मार्गने स्थापो ठो, ते कुनय थाय शा
 माटे के व्यवहार ठे ते मूळमा त्रीजो एकज नय
 ठे तेमां तमे सात नय शी रीते उतारो ठो ?
 ए तो प्रत्यक्ष कुनय थाय माटे सबहुं समजीने
 नयनो विचारनय ग्रंथोथकी जाएवो जोइए
 अने जगवाने नय अधिकार प्ररूप्यो ठे ते
 अव्य पर्याय ग्रहण करवा वास्ते ठे एटले वस्तु
 धर्म ग्रहण करवा अने अंशे अंशे जिनपणुं दे-
 खाम्बुं, अने वस्तु स्वरुपनुं लुब्धखावबुं, तेने वा-
 स्ते नयो कही ठे पण कंइ कल्प व्यवहार वास्ते
 कही नथी, ए तो कुनय ठे. ए अधिकार सम्म-
 ति ग्रंथ मध्ये ठे. एटले अव्यार्थिक अने पर्या-
 यार्थिक ए बे नय अद्यापि ठे, ते मध्ये अव्यार्थि-
 कनी चार (४) नय अने पर्यायार्थिकनी (३) न-
 य ए अव्यार्थिकनी अव्य ग्रहण करता ठे, अने
 पर्यायार्थिकनी पर्याय ग्रहण करता ठे, ए तो व-
 स्तु धर्ममां ठे, पण कल्प व्यवहारमां लगाववी ते

વિપે કહીએ તો વિરોધ થાવે, એ નય અર્હિયાં
 લાગુ પડતો નથી જે સમજિલું નયને મતે
 સવિકલ્પ ઠે, અને એવંચૂત નયને મતે તો વિક-
 લ્પ ઠેજ નહિ. એ નય તો નિર્વિકલ્પ ઠે, એમ બે
 જંગ જાણવા. અથવા અર્થ નય પ્રથમની ચાર નય
 તો વ્યંજન પર્યાયને માનેજ નહિ; એટલે વ્યંજન
 પર્યાયવાચ્યો તો પ્રથમની ચાર નયોને માનતોજ ન-
 થી. તે માટે નયનો અર્હિયાં પ્રવૃત્તિ નથી, અને
 અધિકું જોવું હોય તો અનેકાંત વિવદાથી જા-
 નવું. તે માટે સપ્તજંગનો હ્રદ અન્યાસ કરવો,
 સર્વને વિપે એ સપ્તજંગી લાગે જે જે દેશે જે જે
 વસ્તુને ગ્રહણ કરીએ ત્યાં સપ્તજંગ પ્રમાણ હોય.
 સિદ્ધમાં પણ સપ્તજંગી લાગે, અને નયો તો
 કોઈ જગ્યાએ લાગે અને કોઈ જગ્યાએ ન
 લાગે, અથવા સિદ્ધમાં તો લાગેજ નહિ.
 માટે સપ્તજંગનો અન્યાસ કરવો. અર્હિયાં પ-
 રમાર્થે જીવાજીવાદિક ખેદ અથવા હવ્ય પ-
 ર્યાય ગ્રહણ કરવાને વાસ્તે સ્યાદાદ પરિજ્ઞાન ઠે.
 તે જૈનશાસનનું મૂળ ઠે અને એ તર્કવાદ ઠે તેને
 જૈની કહીએ અને તેનોજ જૈનજાવ લેશે ઠે એમ

निश्चयथकी समकितादि परिज्ञान तेने सम-
 कित कहीए. तेने साधु पण कहीए. तेने ज्ञानी
 कहीए. अने तेनीज मुक्ति थाय ठे ते बिना जे
 व्यवहार क्रिया करे ठे अथवा चरणसित्तरी अने क-
 रणसित्तरी जे पाछे ठे ते जीव तो संसारमां रख-
 शे तेनी मुक्ति थवानी नथी. ज्यारे त्यारे ए
 स्याहाद परिज्ञान पूर्वोक्त थशे, ते दहामे ते
 आत्मानुं कल्याण थशे, अने सर्व कर्मथी रहित
 थअने मुक्तिनां सुख भोगवशे एवं सम्पत्तिग्रंथमां
 कहुं ठे.

उक्तं च.

चरण करणपदाणा,
 ससमय परसमय मुक्तावारा ॥
 चरण करणस्ससारं,
 नद्विय सुखं न याणंति ॥ १ ॥

हवे नय प्रमाणे किंचित् विवेक करीने दे-
 खामे ठे. के जे घट पत्रादि पदार्थ अथवा जी-
 वाजीवादिक पदार्थ अथवा ज्य गुण पर्याय-
 रुपे त्रण त्रण स्वरूप भेद थाय तेनो अर्थ एकज
 ठे. शामाटे के घटादिक पदार्थ मृतिकारूप ठे. ते

હ્રવ્ય ઘટાદિ રૂપે સજાતિ ઠે. એ હ્રવ્ય પર્યાય,
 તેમાં રૂપ રસાદિ ઘણા ગુણ ઠે, એમ જીવાજીવાદિ-
 કમાં જાણજો. એવું પ્રમાણ સ્યાદાદ વચને જુઝ
 શામોટે, જે પ્રમાણ એ સમજંગી આત્મિક તરીકે
 સ્વરૂપપણું એ મુખ્ય રીતે જાણીયે. નયવાદી જે
 એક અંશવાદી તે પણ મુખ્યવૃત્તિ એ ધ્યને ઉપ-
 ચારે એક અર્થને વિષે ત્રયરૂપપણું જણાય ઠે. ય-
 યપિ નયવાદીને એક અંશ વચને એકજ શક્તિ
 ઠે, અર્થ પણ એકજ ઠે, તો એ પણ હ્રદાણ ખેદ
 ઉપચારે કરીને બીજા અર્થ પણ જણાય ઠે. એક-
 દાવૃત્તિથી એમ હોય તેમાં કંઈ પણ મંદીતંત
 નથી. યથા ગંગાયામ ગોસે ઇત્યાદિ એ સ્થાએ
 જે તેની બે વૃત્તિ માનીએ ઠીએ. અહિંયાં મુ-
 લ્યપણે ધ્યને અમુખ્યપણે ધ્યનંતુ ધર્મ આત્મિક
 વસ્તુ જણાવવાને એક નય શબ્દની બે વૃત્તિ
 માનતાં વિરોધ નથી, અથવા નૈયાત્મિકશાસ્ત્રને
 કરમક્રિમાગધીએ પણ એ અર્થ જણાય અથવા એક
 બોધ શબ્દે બોધ અર્થ એમ ધ્યનેક જંગ જાણવા
 એમ જે વારે જ્ઞાન ઉપયોગ જોશ્ને દેલવું થાય
 એ સત્ય ઠે. હવે જે પૂર્વ અર્થ કહ્યો, તેજ શબ્દને

द अने न्याय ठे तो डव्यार्थिक नये अथवा
पर्यायार्थिक नये ए वने नय जिनाजिनग्राही
ठे एखे मुख्य अने अमुख्य प्रकारे तथा सां-
दान् संकेते तथा व्यवहित संकेते एम ए अनु-
मारे ए नयनी प्रवृत्ति ठे, अने ते नयनो उप-
चार कहीण, जेम गंगापदनो सादान् संकेत प्र-
वाहण अर्थने विषे ठे. ते माटे प्रवाह ते शक्ति
तथा गंगानीरे ते गंगानो एक संकेत ठे, ए व्य-
वहित संकेत ते माटे ए उपचार कहीण. तेम-
ज डव्यार्थिक नयनो सादान् संकेत ते अ-
नेद ठे अने तेने ज्यारे शक्ति नेद करीए त्यारे
व्यवहित संकेत थाय. ते व्यवहित संकेत ए
उपचारे ठे, तथा पर्यायार्थिक नयनो पण
नेद शक्ति उपचारने विषे जोखो. अर्हियां को-
इ एवुं कहे ठे के एक नय एकज नयना विष-
यने ग्रहण करे. बीजी नयनो विषय न ग्रहे. ए
वान पण अस्मन्त्र ठे, गामाटे जो नय ज्ञानमांही
मर्वया मुख्य अर्थज मानीए तो अमुख्य पण
न ज्ञाने. तो स्वतंत्र नाव मर्वया नयानर विमुक्त
अड जाय. नेवारो तो मिथ्यादृष्टि ग्राहक ए कु-

नय थाय पण सुनय न थाय एम समजवुं. ए
अर्थ तो विशेषावस्यके तथा सम्पत्तिग्रंथे कहाये.

उक्तंच.

दोहिविणं एहिणीथं सयं मुखएण तद्विमिच्छां ॥
जेसविपयं पहाण, तणेणअणुण तिरवेरंक ॥१॥

अर्थ-के जे शब्दनो अर्थ करता होइए जे
शब्द नयने गुण करतां अंतर बीजी नयो खेपवीए
तेने सुनय कहीए, अने जे अर्थने उपघात करे
तेने कुनय कहीए एम नयादिकनां भेद विचार
सद्गुरुलाय आदिक पामेथी जाणवां, तथा पूर्वे
अमे पण कहाये. तेथी समजवां तथापि अध्या-
त्म प्रावना जाण ते मुनीश्वरोए बेहु नय मानेछा
ये अने ए बेहु नयनी प्ररुपणा पण करे ये एक नि-
श्चयनय अने बीजो व्यवहारनय त्यां निश्चयनयना
बे भेद. एक शुद्ध निश्चयनय, अने बीजो अशुद्ध
निश्चयनय. जीव ते केवळज्ञानादि रुप ठे. ए
निरुपाधिक केवळज्ञानादि शुद्ध गुणविषे आत्माने
अभेद संबंधे देखाव्यो ए शुद्ध निश्चयनय. हवे
प्रतिज्ञानादिक गुणने आत्मा कहीए ते अशुद्ध

गुण ग्रहण थयो ए उपाधिसहित ठे. तेने अशुद्ध निश्चयनय कहीए. तथा चादे गुणठाणां ते पण अशुद्धतामांज लखे ठे. शुद्ध स्वरूपना छत्र ते देखवावाओ जे चेतनद्रव्य तेनेज, शुद्ध माने ठे ए द्रव्य संग्रहने विषे कह्यं ठे. उक्तं च.

मग्गण गुणठाणेहिं, चउदसहिं हवन्तितह ॥

अशुद्धनया विणेयासंसारी, सवशुद्धाहु शुद्धनया ॥

अर्थ-अथवा व्यवहार नयपक्षे सिद्ध अने संसार जीवना जेद वेहेचीए त्यां पण चउदे गुणठाणे व्यवहार कह्यो तो ए पण अशुद्धज ठे शमाटे के सदाय काळ उपाधिसहित ते अशुद्धज ठे, अने उपाधिरहित ते शुद्ध ठे एटले निश्चयनयना शुद्ध अने अशुद्ध ए वे जेद कहा. एटले निश्चय कहेतां जेद ज्यां न होय एकलो अनेद वस्तुने ग्रहण करे तेने निश्चयनय कहीए, अने व्यवहार नय कहेतां जेद वेहचे वस्तुने अंशथकी जिनजिन दर्शवे तेने व्यवहारनय कहीए ते व्यवहारनयना वे जेद. एक सदभूत व्यवहारनय अने बीजो असदभूत व्यवहारनय एक द्रव्य आश्रित ते सद-

भूत व्यवहार, परविषयता ते असद्भूत व्यवहार
 हवे पहेलो जेद जे सद्भूत व्यवहार कह्यो तेना वे
 प्रकार वे एक उपचलित सद्भूत व्यवहार, १ अने
 बीजो अणुपचलित सद्भूत व्यवहार २, जे
 उपाधिसहित गुण गुणी जेद देखामे जेम जीव
 शमतिज्ञानी. ते उपाधिसहित थयो. उपाधि
 ते उपचारे वे अने जीव ज्ञान ए सद्भाव वे, ए-
 यखे ए सद्भूत उपचलित ए पहेलो जेद कह्यो.
 हवे अणुपचलित सद्भूत व्यवहार ते गुणगु-
 णी जेद करे. ए बीजो जेद जेम जीव ते केवळज्ञा-
 नी तो केवळज्ञान. उपाधिरहित वे एयखे उप-
 चार अहिंथां वेज नहि अने जीवने. ज्ञान ए वे
 जेद थया एयखे ए त्रणे जेदमां उपचलित सद्भूत
 व्यवहार थयो. हवे असद्भूत व्यवहारनयना पण
 वे जेद वे, एक उपचलित असद्भूत व्यवहार अने
 बीजो अणुपचलित असद्भूत व्यवहार. त्यां
 पहेलो जेद असंमलेहित योगे जेम जीवनां क-
 र्म ए ससंबंध स्वत्वामित्व भाव रुच कल्पित वे,
 शामाटे के कर्म वे ते जुदां उपचारे वे, केमके ज्यारे
 त्यारे ए कर्मनो नाश थाय, अने जीव ते कर्म बंधन

वेदिने जुदो पमे अथवा कर्म सर्वे सादी सांत जां
 ठे ते स्थिति प्रमाणेज आत्मप्रदेशे रहे माटे ए उप
 चलित अने जीवधिकर्म जुदां तेथी. असद्व्रत
 एम समजवुं; एखे ए असद्व्रत उपचलित
 व्यवहार कह्यो. हवे बीजो जेद जे ठे ते संसले-
 दितजोगे ठे. ए संबंध एम जाणवो. के जेम जी-
 वने रागादिक परिणाम ए संबंध कर्मनी परे नज
 जाणवो, तेनो अनादि संबंध ठे, तो ए विपरीत-
 जावयकी आत्मा जुदो थायज नहि. ए तो श्रे-
 णीग ते शुक्लध्याननो पहेलो पायो ध्याइ रहे,
 अने बीजे पाये ध्यानारु थको वितराग जावे
 जाय ते वलते पुद्गलथी आत्मा ताजश जुदो पमे
 ते माटे ए कंइ उपचारकृत्य ठेज नहि माटे अनुपच-
 लित कहीए, अने जीवनो विषय शुद्ध अने रा-
 गादिकनो विषय अशुद्ध एम जिन विषय ठे माटे
 अणुपचलित असद्व्रत व्यवहार थयो, एम
 नयजेदना अनेक विकल्प थाय ठे. वस्तु धर्म
 अंशे ग्रहीने अव्यना अनेक जेद थाय ठे, ते
 पण अव्यनी लब्धत्वाण कस्वा वास्ते मुळजेद त्रण
 कहा ठे उत्पाद ॥१॥ व्यय ॥२॥ अने ध्रुव ॥३॥

ए त्रण पदे करीने सहित होय तेनेज अव्य क
हीए. हवे ए त्रणे पदनी लंछाण. सर्व अर्थ
व्यापकपणं धारुं एखे जीनशाशनने मते ए
त्रण गुणविना कोइ अव्य ठेज नहि. इहां केखा-
एक आत्मादि अव्यनेनित्य माने, केखाएक अ-
नित्य माने, अने केखाएक अव्यना एकाकि नेद
बहेचे ठे ते रीत सत्य ठेज नहि. नित्य अनेकांत
अने अनित्य अनेकांत, एवं जे बोखुं ए पद
पण लोक्यकी विरुद्ध ठेज ते माटे सर्व पदार्थने
विषे उत्पादव्यय ध्रुवसहित जाहाणे मानवुं एम
श्री हेमचंडाचार्यजी कृत्य स्यादादमंजरी ग्रंथमां-
हे पण प्रमाण ठे. उक्तं च.

आदिष्टमायां समस्तं वस्तु स्यादादमु-
जानती नदी वस्तु तन्नित्यमे वैक मनित्यमन्य,
दितित्वदाज्ञादिशतां प्रलापः ॥ १ ॥

अर्थ-के अदीपं एखे दीपादार कहेतां
रुबन प्रकाश दीपक बोम्य मरजादा करे त्यां स-
र्व वस्तु पदार्थ स्वरूप समस्त जाव एखे सर्व प-
दार्थने देखामे के आपदार्थ स्वरूप अव्यपर्यायात्मी-

कमिति तथा च वाचक मुख्य उत्पाद व्यय अने
 ध्रुव उक्तं च स्तदीति समसजाव करत येहीज जा
 वीररीने कहेवे के उत्पाद १, व्यय २, अने ध्रुव ३ ए
 त्रण सुदाण तो पेटे अव्यमांही समय समय प्रणमे
 वे अहिंथां कोइ एवी शंका करशे के ज्यां उ
 त्पादव्यय होय त्यां ध्रुवणां होयज नहि, अने ज्यां
 ध्रुवणां होय त्यां उत्पादव्यय होयज नहि, ए तो
 विरोधनी वास्ता ठे. तो त्रण सुदाण एक ठामे
 होय ठे ते केम मनाय ? ज्यां गायोवे त्यां ताप
 होयज नहि, अने ज्यां ताप ठे त्यां गायो होयज
 नहि ए एक ठामे बेवानां होयज नहि, तेम ए
 त्रण सुदाण पण एक ठामे होयज नहि, एम
 कहेनागनी शंका यथ्याने वाम्ने भदगुरुराय उत्तर
 कहे ठे के जे सान तथा उणा जयने विपे तथा
 वद्विने विपे परम्पर मांशोमांहे एक एकना विगेवी
 होय. ते एक ठामे नज होय. ए प्रत्यक्ष विगेवी
 ठेज पण अहिंथां तो था त्रणे सुदाण मर्ये पदा-
 र्थने विपे प्रत्यक्षणे दीमे ठे तेहनो परम्पर त्याग
 केम आय ? प्रत्यक्ष मिद्ध ठे तेनी ना केम पनाय ?
 अहिंथां विगेव केम कहेवाय ? अनादि कायना

एकान्तवासनाए मोहदृष्टिमां व्यापीने तथा प्रणमी
 ने रहेला जे जीव होय तेने एनो विरोध नामे
 पण जे ज्ञानि जीव होय ते परमार्थ विचारीने जुवे
 तो तेनो विरोध श्वावतोज नथी. समय नत्ताइ परती
 एज वचन विरोधजंजकन्ने. तेहिज स्वरूप देखामन्ने.
 के एकज कंचन डव्य ठे. तेनो पूर्वं कुंमळ घाट हनो
 ते कुंमळघाटनो नाश थयो थने मुगयकारे उत्पत्ति
 थइ थने कंचनाकारे स्थिति ठे ए त्रणे लक्षण
 प्रगट दीमि ठे शामाटे के हेम कुंमळ जागनि मु-
 गट कयों ठे तेवारे घाटनो नाश थयो मोटे कुं-
 मळकारे व्यय थयो ए सत्य ठे थने हेम मुगयकारे
 उत्पत्ति थइ एखे उत्पात ए पण सत्य ठे थने
 हेम डव्ये स्थिरजाव ठे एखे ध्रुव ठे एम उत्पाद
 व्यय साधीए अथवा बीजो द्रष्टांत कहे ठे यथा
 गोरस. एखे गोरस शब्द एक ठे हवे गोरस कहेतां
 छपनो नाश, त्यां दधिनी उत्पत्ति. थने गोरसजावे
 स्थिति एखे छपनो नाश एखे व्यय कहीए
 थने दधिनी उत्पत्ति ते उत्पात कहीए थने
 गोरसजावे स्थिति एखे ध्रुव कहीए ए रीते उत्पाद
 व्यय. थने ध्रुव ए त्रणे लक्षण एक द्रव्यमां ठे. थ-

હિંચ્યાં ઉત્પાદવ્યય વિના કોઈ દ્રવ્ય દીસતોજ નય
 તેમ ધ્રુવતાપણા વિના કોઈ દ્રવ્ય દીસતોજ નથી જે
 મુગટાકારે સ્પષ્ટ ઉત્પાદ છે તે પણ હેમ દ્રવ્ય વિના
 નથી. અથવા હેમ દ્રવ્ય પણ કોઈ ઘાટ વિના નથી.
 હેમ પર્યાયનું પરાવર્તન ધર્મ છે ત્યાં ઉત્પાદવ્યય થાય
 છે અને ધ્રુવતાપણાનું ધ્રુવતા ધર્મ છે ત્યાં ધ્રુવપણું રહે
 છે એમ એ ત્રણે ગુણ મઝીને દ્રવ્ય થાય છે તેવારે ધ્રુવ-
 તાપણાની પરતીત પણ થાય છે તેમાટે તદ્વાવ આત્મા
 એ નિત્ય એ લક્ષણે પરિણમે માટે ધ્રુવ છે અને અ-
 જ્ઞેદપણામાં આદ્રવ્ય એમ મર્ચ જાય ઉપચારે છે. હવે
 ઉત્પાદ વ્યય. ધ્રુવનો અજ્ઞેદ સંબંધ તેનો જ્ઞેદ મરુપ
 પણે દેશાંતરે છે કે જેમ હેમ ઘાટનો વ્યય અને મુ-
 ગટની ઉત્પત્તિ તે એકાકાર જાણીએ તીએ તે માટે
 વિગત પર્યાયની ઉત્પત્તિ તથા વ્યય તે મંત્રાન
 છે તેથી ઘાટનો નાશ થાય એમ વ્યવહારે મંત્રે
 છે તે માટે ઉત્તર પર્યાયની ઉત્પત્તિ ત્યાં પૂર્વ પર્યા-
 યનો નાશ જાણવો, અને કેંચન દ્રવ્યનો ધ્રુવતા
 પણ તેહીજ છે. એ ત્રણે લક્ષણ એક દ્રવ્યમાં
 એક સમય વસે છે, એમ જિજ્ઞ તથા અજિજ્ઞ જ-
 ન્નિત્તેદે અને કારણજેદ સમજવું; મામાન્યગો દ્રવ્ય

તો ધ્યને વિશેષરૂપે ભૂતપાદવ્યય જાણવો એમાં
 એ વિરોધ થાવે નહીં, એમ આત્માને વિષે ત્રણ
 એ માનવાં; પૂર્વ પર્યાયનો નાશ ત્યાં નવા પર્યા-
 ભૂતપત્તિ ધ્યને આત્મદ્રવ્યે સ્થિતિ એટલે પૂર્વ
 વ્યયનું જાણવું હતું તે દ્રવ્ય વીજે સમયે ન્યૂન્ય
 પણે જાણવામાં આવ્યો, તેવારે પૂર્વના જાણપ-
 નો નાશ થયો, નવા જાણપણની ભૂતપત્તિ
 ધ્યને જ્ઞાનજાવે ધ્રુવ છે એમ ત્રણ લક્ષણ
 વાં; અથવા પહેલે સમયે દીર્ઘ વીજે સમયે
 યું ધ્યને આત્મજાવે સ્થિતિ એટલે પૂર્વ પર્યા-
 નાશ, ત્યાં નવા પર્યાયની ભૂતપત્તિ ધ્યને દ્રવ્ય
 પે ધ્રુવ એમ પદ ગુણ હાનિ વૃદ્ધિ તે પણ
 ય છે, ત્યાં સ્વ પરપર્યાયનો વિચાર જાણ-
 ત્યાં નાશ ભૂતપત્તિ તો થઈ જ રહી છે, પણ
 સ્વસ્વરૂપે ધ્રુવ છે એમ સ્વજાવ લક્ષણ ગુણપ-
 આદે વિચાર ઘણો છે તે સદ્ગુરુના મુલ-
 ની જાણજો, અહિંયાં પણ પ્રસંગે આવશે તે
 ગ્રંથમાં નાહીસું, ફત્ત્યાદિક દ્રવ્યાનુયોગનું
 જાણણું જે પુરુષને તાદૃશ્ય થયું છે તેને કેવલ-
 ની કહીએ, તે પુરુષમાં ધ્યને કેવલજ્ઞાનીમાં

કંઈપણ જિજ્ઞાસું જાણવું નહિ, જે જિજ્ઞાસું જાણે તે તે મિથ્યાદૃષ્ટિ છે, અને સમક્ષિતદૃષ્ટિ તો મરણા જાવે જાણે, આમોટ જે ગણધરદેવે તો વચ્ચેને મરણા કહ્યા છે તેની માણ વૃહત્કલ્પના જાણ્યેની ગાથા માથે પૂર્વે કહી ગયા છે તેથી જાણજો.

પણ ગણધરદેવના કહેવામાં તો વચ્ચે મરણા છે તેમણે તો હંગ અધિકતાપણું કહ્યું નહિ અને તે વચ્ચેને અણસદ્દતો હંગ અધિકતાપણું કહે છે તે ગણધરદેવના વચનચક્રી હપરાંઠા થયા તેવારે જગવારના વચનની શ્રદ્ધા તેમને ઠસી નહિ તેથી પ્રત્યક્ષ તેમને મિથ્યાજ્ઞાવ પ્રગટ થયો મોટા અને મિથ્યાદૃષ્ટિ કહેવા; એ વાતમાં કાંઈ દૂષણ છે નહિ, પણ એ અગીયારમી ગાથાનો અર્થ કહ્યો.

ચારિત્ર ગુણે જે છે હીણા, પણ જ્ઞાનગુણે જે વાસી રે । છતાં યોગ સુદૃઢ કાલાદિકે, સુહૃત વિસ્તારે માણ સાસી રે ॥ જ્ઞાન ૦ ॥૧૨॥

અર્થ—ચારિત્ર ગુણે જે છે હીણા કહેતાં જે વ્યવહાર ચારિત્ર પણે ચરણસીનરી અને કરણસી-

તરીયકી જે હીણ છે નોપણ જ્ઞાનગુણને વિષે
જેની રમણના છે તે પુરુષની મુક્તિ થશે એવું
પૂર્વે શ્રીગીયારમી ગાયના અર્થ વિષે મમ્મતિ ગ્રં-
થની શાસ્ત્ર આપેલી છે ત્યાંથી જોઈ લેજો એટલે
જ્ઞા યોગ કહેતાં સૂત્ર અર્થ જ્ઞાનને વિષે રમ-
ણના તેમને કાંઈ પ્રમાદી સાધુ કહ્યા નથી; અ-
ને કાલાદિક વિકલ્પ યોગી એટલે કાલ પ્રહ-
ણાદિક વ્યવહાર ક્રિયાયકી જે ઉપરાંત છે અને
જ્ઞા જોગ જ્ઞાનને વિષે રહ્યો છે. તે વિશેષે કરી
ને મુક્તિપંથનો માધક છે એવું લલિત વિસ્તરા
ટીકામાં કહ્યું છે.

તત્ત્વં ચ-

કર્તુમિષ્ઠોઃ શ્રુતાર્થસ્ય, જ્ઞાનિનોપિ પ્રમાદિનઃ ।
કાલાદિવિકલ્પોયોગ. સ્ત્રીઘ્રાયોગ લક્ષણં ॥૧॥
॥ લલિત વિસ્તરાદૌ ॥

અર્થ-એને વિષે જ્ઞાનનું વહુમાન કહ્યું પણ
વ્યવહારનું વહુમાન કહ્યું નથી. માટે આત્મા જ્ઞા-
ન ગુણમાં વાસેલો હોય તો તેને કાંઈ વ્યવહાર-
દિકની જરૂર નથી. પણ જેનો આત્મા જ્ઞાનગુણમાં
વાસિત ન થયો હોય તેને વ્યવહાર સપનો છે,

नेम मनना आतपण ते पुष्पने पहेखा म
 नेमने काड कय म्नां आतपणनां। खप नष्ट
 पण तेन म्नादि आतपण न मलु तो ते प्र
 कय गदि आतपणनां खप कंज ते पेलो श
 तपणगदिन के नेय वा प वणां मागे देखाय
 पस्त नेन ज्ञान गुण प्रगट ने नेमने कल्प न
 रदाग्ने खप नय नेमने तो एक ज्ञाननीं। खप
 ॥ नुन न अ या-ममाग्र्ये यांगा अधिकां
 नय प्रविश्यास्मिन्नन्यायेनात्मवेदनान् ।
 ज्ञान स्मादि नयत् आदिपायापजायते ॥ ६

अथ ॥ ७ ॥ ज्ञानकर्म तो ज्ञानमागने नि
 व पान नय प वा माद जनां आत्मा ज तुंग
 अहंन ते न माद अह वा पयदाग्नेमागि अ
 मान अहंनकार न आ-माने हानकारी
 पद ज्ञानमाग ने ते ज्ञानने वा काड वस्तुन
 प्रविशे हायते नहि वा शुन व्यवहार प्रवि
 र्म हाय अने ज वां शुन व्यवहार ग्रह
 कं नयां ज्ञान यानना नाश आय. प न
 माये विदुष आव पद वा धर्म गद नहि अ
 आत्म स्वरूपन! म्मणना आय नहि अने आत्म

स्वरूपनी रमणता थया विना आत्मानी तादृश्य ल
 खलाण थाय नहि, थने आत्मा लखल्या वि
 ना समकितगुण आवे नहि तो चारित्रि धर्मन
 आशा सेनी राखवी; माटे प्रथमज आत्मजन्य
 ने लखसे पती धर्म आवे माटे धर्मनी खप होय
 तेमने पहेली आत्मानी लखलाण करवी ते आ
 त्मानी लखलाण शाबने थाय ते कहे ठे; आ-
 त्मा लुनां लुदाण तथा स्वभाव, ए वे वस्तु प्रथ-
 म जाणवी जोश्र, ते लुदाण वे प्रकारनां ठे
 तथा स्वभाव पण वे प्रकारना छे ते स्वरूप
 नाम साथे कहे ठे; आत्माने विषे सामान्य ल-
 दाण ७ ठे विशेष लुदाण ६ ठे थने सर्व जन्य
 आश्रिने कहेतां सामान्य लुदाण १० ठे थने
 विशेष लुदाण १६ ठे तथा सामान्य स्वभाव ११ ठे,
 थने विशेष स्वभाव १७ ठे ए सर्व लखलां जो-
 श्र ते अनुक्रमे नाम कहे ठे पती तेनो अर्थ
 आगल कहीशुं: १ अस्तित्वं २ जन्यत्वं ३ प्र-
 मेयत्वं ४ अगुरुलघुत्वं ५ प्रदेशत्वं ६ चेतनत्वं
 ७ अचेनत्वं ८ मूर्तत्वं ९ अमूर्तत्वं १० ए
 दश सामान्य लुदाण कथां, हवे विशेष लुदाण

કહે છે. ૧ જ્ઞાન ૨ દર્શન ૩ ચાસ્ત્રિ ૪ વી
 વર્ણસ્મ ૬ ગંધ ૭ સ્પર્શ ૮ ગતિત્વં ૯ મિ
 ત્વં ૧૦ અવગાહનાત્વં ૧૧ વર્તનાત્વં ૧૨ સ
 ચેતનત્વં ૧૪ અચેતનત્વં ૧૫ મૂર્તિત્વં? ૧૬
 નિત્વં? ૧૭ મોહ લક્ષણ કહ્યાં. હવે સ્વજ્ઞાવ
 છે. પ્રથમ સામાન્ય સ્વજ્ઞાવ-૧ અસ્તિસ્વજ્ઞાવ ૨
 સ્તિસ્વજ્ઞાવ ૩ નિત્યસ્વજ્ઞાવ ૪ અનિત્યસ્વજ્ઞા
 વ ૫ એકસ્વજ્ઞાવ ૬ અનેકસ્વજ્ઞાવ ૭ જ્ઞેદસ્વજ્ઞા
 વ ૮ અજ્ઞેદસ્વજ્ઞાવ ૯ જાન્યસ્વજ્ઞાવ ૧૦ અજ
 ન્યસ્વજ્ઞાવ ૧૧ અજ્ઞાન્યો સામાન્ય સ્વજ્ઞાવ ૧૨
 હવે વિશેષ સ્વજ્ઞાવ કહે છે. ૧ ચેતનસ્વજ્ઞાવ
 ૨ અચેતનસ્વજ્ઞાવ ૩ મુરતિસ્વજ્ઞાવ ૪ અમુરતિસ્વ
 ૫ એકપ્રદેશસ્વજ્ઞાવ ૬ અનેકપ્રદેશસ્વજ્ઞાવ ૭
 જાવસ્વજ્ઞાવ ૮ શુદ્ધસ્વજ્ઞાવ ૯ અશુદ્ધસ્વ
 ૧૦ અપચસ્તિસ્વજ્ઞાવ. ૧૧ દશ વિશેષસ્વજ્ઞાવ
 વ્યના જાણવા. હવે પ્રથમ જે અગીયાર સા
 ન્ય સ્વજ્ઞાવ કહ્યા તેનો અર્થ કહે છે.

તત્ત્વં ચ-હવ્યગુણપર્યાયિના રાસથી.

દાહ ૧૧ મી.

હવે જ્ઞેદ ગુણના જાણીએ,

ता कहियेंजी । सद्वृत्तता वस्तुता जाति, व्यक्ति
रूपता लहियेजी ॥ अव्यक्ताव अव्यक्त प्रमाणे,
परिच्छेद जे रूपजी, प्रमेयत्वं आणागम सुपीम,
(सूक्त) अगुरु लघुत्व रूपजी ॥ १ ॥

अर्थ—हवे अस्तिस्वभाव जे प्रथम जेद ठे
ते गुण सेने कहीए के जेथकी सद्वृत्तपणानो
व्यवहार थाय एखे सद्वृत्त कहेतां जे यथार्थ
अव्यक्त अस्तिस्वभाव ग्रहण थाय. १ अने वस्तु
त्वं कहेतां वस्तु गुण तेने कहीए; एखे जेथी
जाति शक्ति रूप दत्तुं ते व्यक्तिरूपे जणाय. जे-
म घट ते सामान्यथी जाति रूप ठे अने विशेष-
थी तद्यक्तिरूप ठे एखे ए अविग्रह सामान्य
रूपे सर्वत्र जासे ठे, अने अणाय विषे स्वरूप जा-
से ठे, एखे पुरण प्रयोगथी ए संपूर्ण वस्तु ग्र-
हण थाय ठे. हवे अव्यक्तं कहेतां अव्यक्ताव
जे गुण पर्याय धारता तो निर्व्यंग्यजाति विशेष
ठे ते अव्यक्तं ए जाति रूप माटे गुणपर्याय न
होय ए गुणपर्यायनीवासना नैयायिकादिमतवा-
लाने ठे ए आसंका न करवी; सद्वृत्तो गुणाः
क्रमसुवः पर्याया एवी जैनशासननी व्यवस्था ठे

कहे ठे. १ ज्ञान २ दर्शन ३ चारित्र ४ वी
 वर्णस्म ५ गंध ६ स्पर्श ७ गतित्वं ८ ति
 त्वं ९ अवगाहनात्वं ११ वर्तनात्वं १२ स्
 चेतनत्वं १४ अचेतनत्वं १५ मूर्तित्वं १६
 र्तित्वं १७ मोक्ष लक्षण कक्षां. ह्ये स्वभाव
 ने. प्रथम सामान्य स्वभाव-१ अस्तिस्वभाव
 म्निस्वभाव ३ नित्यस्वभाव ४ अनित्यस्वभाव
 एकस्वभाव ५ अनेकस्वभाव ६ नेदस्वभाव
 अनेदस्वभाव ७ जल्यस्वभाव अने १०
 व्यस्वभाव ८ उच्यते सामान्य स्वभाव क
 ह्ये विज्ञाप स्वभाव कहे ने. १ चेतनस्वभाव
 अचेतनस्वभाव ३ मुक्तिस्वभाव ४ अमुक्तिस्व
 ५ एकप्रदेशस्वभाव ६ अनेकप्रदेशस्वभाव ७
 नास्वभाव ८ शुद्धस्वभाव ९ अशुद्धस्व
 १० उत्पत्तिस्वभाव. ११ दश विशेषस्वभाव
 यना जाणवा. ह्ये प्रथम जे श्रुतीया गा
 न्य स्वभाव कक्षा नेना अर्थ कहे ठे.

मुक्तं च-द्रव्यगुणपर्यायिना गमयती

द्वय ११ मी.

ह्ये नेद गुणना नावीज, निदां अस्मि

ना कहियेजी । मद्भुतता वस्तुता जानि, व्यक्ति
रूपता कहियेजी ॥ अव्यक्ताव अव्यक्त प्रमाणे,
परिचय जे रूपजी, प्रमेयत्वं आणागम सुषीम,
(सूक्ष्म) अगुरु लघुत्व रूपजी ॥ १ ॥

अर्थ-हवे अस्तिस्वभाव जे प्रथम जेद वे
ते गुण सेने कह्यो के जेयकी मद्भुतपणानो
व्यवहार थाय एखे मद्भुत कह्यो जे यथार्थ
अव्यक्त अस्तिस्वभाव ग्रहण थाय. १ अने वस्तु
त्वं कह्यो वस्तु गुण तेने कह्यो. एखे जेयी
जाति शक्ति रूप हतुं ते व्यक्तिरूपे जणाय. जे-
म घट ते सामान्ययी जानि रूप वे अने विशेष-
यी तद्व्यक्तिरूप वे एखे ए अविग्रह सामान्य
रूपे सर्वत्र ज्ञासे वे. अने अथाय विषे स्वरूप ज्ञा-
से वे, एखे पुरण प्रयोगयी ए संपूर्ण वस्तु ग्र-
हण थाय वे. हवे अव्यक्त कह्यो अव्यक्ताव
जे गुण पर्याय धाम्ना नो निर्व्यंग्यजानि विशेष
वे ते अव्यक्त ए जानि रूप मोटे गुणपर्याय न
होय ए गुणपर्यायनीवानना नैयायिकादिमतवा-
छाने वे ए आत्मका न करवी. नदह्यो गुणा-
प्रमत्तुः पर्याय एवी ज्ञानज्ञानननी व्यवस्था वे

रहे; तेने एकप्रदेशत्वं कहिये ३. हवे चैनन्यत्वं
 कहैता जीवात्मानो अनुजरूप गुण कहिय. ते
 सुख अथवा दुःख चेते ठे (जाणे) ठे अथवा
 तेथकी जाति, कुत्र, वृद्धि, हानि इत्यादिक स्वरू-
 पने जे जाणे ठे ते धर्म चैनन्यपणानो ठे ७.
 अचैतन्य कहैतां चेतनापणरहित एखे चेतन-
 पणाना गुणथकी रहित एखे तेथकी उपरांमो
 मुक्ति संसार सुख दुःख न जाणे तेन अजीव
 कहिए एखे अचैतन्यत्वं ८. मूर्तित्वं कहैतां जे
 मूर्तिगुण ते रूपादि समावेश कहैतां जे वर्ण गं-
 ध रस स्पर्शादि ए पुद्गलद्रव्यमां छे ९. अमूर्ति-
 त्वं कहैतां जे अमूर्तिगुण ते वर्णादिकरहित ए
 स्वभाव ठे; तेने अमूर्तित्वं कहिये १०. हवे अ-
 चेतनत्वं अने मूर्तित्वं अने सचेतनत्वं अने अ-
 मूर्तित्वं जावरूपत्वान गुणत्वं मीतिनामकं नोहं.
 एखे अचेतनपणं अने अमूर्तिपणं अने सचेत-
 नपणं अने अमूर्तिपणं ए गुण चैननने विषे न-
 दि छाये अने अचेतनपणं अने मूर्तिपणं ए जे
 वे गुण ठे; ते कार्य कारणने विषे हेतु ठे. ए
 व्यवहार विशेषने माने ठे. ए प्रत्यक्षगुणत्वात्

विशेष लक्षण कहे ठे.

ज्ञान उष्टि सुख वीर्य स्पर्श रस, गंध वर्ण
जाणोजी । गति स्थिति अवगाहना वर्तन,
जाव मन आणोजी ॥ चेतनादि चारे जे-
विशेष गुण ए सोखेजी । पट पुद्गल आत-
तिनह, अन्य उच्यने येखेजी ॥ ३ ॥

अर्थ-आत्मानां ठ लक्षण विशेषठे. ज्ञा-
दर्शन, चारित्र, वीर्य, चेतनत्वं, अमूर्तित्वं ए
गुण आत्माने विषे ठे. वर्ण, गंध, रस, स्पर्श
त्वं, अचेतनत्वं ए ठ गुण पुद्गल उच्यने वि-
ठे. अमूर्तिपाणं अने अचेतनपाणं ए चार उ-
ने विषे ठे अने अकेको गुण जुदो ठे. ते कहे
गतिहेतुत्वं, स्थितिहेतुत्वं. अवगाहनाहेतुत्वं
ने वर्तनाहेतुत्वं. ए गुण अकेक तथा प्रथमना
गुण लक्ष्णे जोम्वा; एखे त्रण त्रण गुण
प. ए प्रमाणे विशेष गुणने समजवा. आर्हि-
कोशना मनने शंका पमशे जे, चेतन, अचे-
त, मूर्ति, अमूर्ति ए चार गुण सामान्य स्व-
त्वां कहा ठे अने विशेष स्वजावमां पण क-

अहिंसा तो संक्षेपस्थी कहूं ठे, एतले ए गुण ल
 दाण अनुवर्ति, व्यावृत्ति संबंधे धर्म मात्रेनी
 विविदा करीने पोताना स्वभाव गुणथी तो ए
 वेगजो ज ठे, पण पोतपोताना रूपनी मुख्यता
 लइने अनुवर्ति संबंध मात्र अनुसरीने स्वभाव
 ठे ते माटे गुण विजाग कहीए ठीए; हवे स्व-
 भाव विजाग कहीने देखामे ठे. त्या सामान्य
 स्वभाव प्रथम अगीयार ठे, ते मघे प्रथम जेद
 अस्तित्व स्वभाव ठे ते कहे ठे, हवे आप आ-
 पणेरुपे प्रत्येके प्रत्येक अव्यने विषे अस्तिस्वभा-
 वं स्वद्वय, स्वक्षेत्र, स्वकाल अने स्वभावरूपे
 अस्तिपणुं ठे जेम स्वस्वभावे अस्तिपणुं अने प-
 रजावे नास्तिपणुं एम अनुभव थाय ठे, एतले
 स्वभावेज अस्तिपणुं ठे कदापि अस्ति स्वभाव
 न मानीए तेवारे परजावनी अपेक्षाए नास्तिता-
 पणुं ठे तेमज स्वभावनी अपेक्षाए अस्तितापणुं
 थाय तेवारे सर्व शून्यता थइ जाय, नास्तिकनो
 मत आवे माटे स्वद्वयनी अपेक्षाए अस्ति स्व-
 भाव मानवो; हवे परजाव परद्वय अपेक्षाए ना-
 स्तिस्वभाव कहीए, कदापि कोइ कहेशे के, प-

જાવે જણાય છે, કેટલીએક વસ્તુ આશ્રીને જ-
ણાય છે એમ વિચિત્ર પ્રકારનો છે, પણ કોઈની
તુષ્ટતા કહીએ તો વ્યવહારનો લોપ થાય.

સૂક્તં ચ—

સમાલિલ્લીપા રહસ્ય પ્રકરણે ॥ તે હુંતિ
પરાવેર કાલંજ મુદ્દ દાંસિણો તિણાય જગા ॥
દિઠમિણં વેચીત્તં સરાયા કપ્પુર ગંધાણંતિ ॥૧॥

હવે તેજ કહીએ ઠીએ, આપણા જે કર્મ-
જાવિ પર્યાય નાના પ્રકારના છે. શ્યામ, રક્ત, ફ-
ત્યાદિક ખેદક છે. એટલે જુદા દેશામે છે, પણ
એ હવ્ય તેહિજ જે પૂર્વે અનુજન્મ્યાં હતાં તે જ્ઞા-
ન તેથીજ થાય છે, તે માટે તેને નિત્ય સ્વજાવ
જ કહીએ, તદ્વાવાહ્યયં નિત્યં પર્યાયની પરિણતિ-
ને વિષે અનિત્ય સ્વજાવ લહીએ એટલે એ રૂપે
ઉત્પાદ, વ્યય ગ્રહણ થાય છે, તેણે રૂપે અનિત્ય
સ્વજાવ છે, ઠતી વસ્તુને રૂપાંતરથકી પર્યાય વિ-
શેષથી નાશ થાય છે તેણે કરી એ દ્વિવિધ છે,
આ રૂપે નિત્ય છે, આ રૂપે અનિત્ય છે એટલે
હવ્યથકી નિત્ય છે, પર્યાયથકી અનિત્ય છે,

अथवा विशेषनय सामान्य रूपधी अनित्य त्या
जेम घट अव्यनो नाश थये थके पण मृत्तिका
अव्यनो नाश नथी, तथा सामान्यनये मृत्ति
कादि पण स्थूलादिके घटादिनो नाश ए अ
नित्यता घट रूपेज एम प्रतित थाय ठे, अथवा
सामान्य रूपे मृत्तिकाने विषे स्वस्वरूपे घट एम
युक्त तो ठे अने नयपक्षे अनेक रीतना भेद
थाय, पण कुनय दाळीने भेद करजो. अने जो
नित्यपणं नहिज मानो तो अनित्यपणं मानतां
एकांत दणिकवादिनो मत आवे ठे ते कहे ठे;
के एकांत दणिकज स्वस्व लक्षण ठे, तेवारे स-
मये समये पर्यायिनुं पलटवुं ते अनित्यपणं थयुं
तेवारे नित्य स्वरूप न रह्युं, अनित्यपणाथकी
कारणनो अनुवर्तन थाय अने अनुवर्तन विना
कार्य निपजे नहि, शामाटे के कारण दण रह्युं
तो कार्य पण दण थाय त्वारे उत्पत्तिकाळे ता
श थयो एवो अनुभव ए अन्तानो थयो, तेवारे
कार्यने दणप्रणती केम करीए, एतो अन्तु का
रण दण कार्य दण करे तो विनीष्ट कारणथी
कार्य निपजवुं जोशए, अथवा अणउत्पन्न कार्य

नीपनुं जोइए एम तो कोइ काखे बनेज नहि
 एतो कार्य कारण भावनी विखंन्या थाय ठे, अ-
 वविहित जे कारण दाण ते कार्य दाण करे एम
 कहीए तो ए रूपतो लोकमांहीतिस्काररूप था
 य, आमाटे के दाण रूपादिकने विपे तो उपा-
 दान मानीए अने आलोकादिकने विपे निश्चि-
 त मानीए तो ए विविदा केम घटे? जे माटे अ-
 नुव्यय विना शक्ति मात्रे पण उपादानमां नि-
 मित्त नहि पण कही न शकीए. ते माटे उपा-
 दान ठे तेहीज अनुव्यय जाणवो अने अनुव्य-
 पण तेहीज नित्यस्वभाव ठे. हवे जो सर्वथा
 नित्य स्वभावज मानीए अने अनित्य स्वभाव
 सर्वथा न मानीए तो अर्थ कियारूप न घटे
 आमाटे जे देखने कारण नय कारणरूपता परि-
 णति कयंचित् ए उत्पन्नपणुंज आन्युं सर्वथा अ-
 नउत्पन्नपणुं विघटे ठे. अने जो एम कहीए के
 तेहीज नित्य तद्वर्तिकार्य ते अवरज तो कार्य का-
 रणने अनेद संबंध ते केम घटे? अने भेद संबंध
 माने तो ते संबंधने जुदीजुदी गवेषणा थाय, ते
 वारे समय करे अस्त्या थाय त्यारे अस्त्यस्त्या

कामां मत्ता अनेक वस्तु शेनी ठरे ते माटे एक
 स्वभाव अनेक स्वभाव मानवो जोश्रए. ए ठडे
 जेद कह्यो. हवे जेद स्वभाव कहीए छीए. गुण
 गुणीने पर्याय पर्यायने कारक कारकीने संज्ञा
 संका लक्षणादि जेदे करीने जेद स्वभाव जाण-
 वो ए सातमो जेद. ७ अने अजेद स्वभावनीजे
 वृत्ति ते लक्षणावंत ए अजेद स्वभाव जाणवो.
 हवे जो जेद स्वभाव नहि मानीये तो सर्व द्रव्य
 गुणपर्यायनुं एकपाणुं होय तेणे करी एज द्रव्य
 एज गुण एज पर्याय एवं थाय तेवारे व्यवहा-
 दारनां विरोध थाय तेवारे घट उपामवर्ण कहवो
 न रह्यो. मनुष्य तेज जीवने जीव तेज मनुष्य
 एम जोतां नास्तिकपाणुं आवे अने ज्ञानादिक
 गुण ते तो सरखा छे नहि. तेवारे गुणपर्याय द्र-
 व्य एक जावे केम थाय. गुण पण सामान्य
 विशेष छे. पर्याय पण भिन्नभाव छे. माटे जेद
 स्वरूप मानवुं जोश्रए. अर्द्धां कोश्र कहेशे के
 ए तो पर अपेक्षा थश्र गश्र तेने कहिये के पर
 अपेक्षाए पण एज अर्थ आवे. ने स्व अपेक्षाए
 पण एज अर्थ थाय शामाटे के पर्यायनुं पराव-

अतिक्रमीने अन्य स्वज्ञाव परिणमे, तेने पलटन स्वज्ञाव कहीए तेनुं नाम ज्ञव्य स्वज्ञाव छे ए नवमो जेद कह्यो ए. हवे अज्ञव्यस्वज्ञाव एखे त्रणे काल परद्व्यमांदि रहेतां थकां पण पर-स्वज्ञावमां न प्रणमे, तेने अज्ञव्यस्वज्ञाव कहीए

॥ उक्तं च ॥

अनोत्रं पविसत्तादिना ॥ जगासमं एस्स-
मे लतावियणिवं ॥ सगसगजावं एविजहंति ॥१

तो ज्ञव्यस्वज्ञाव विना शुजाशुज कार्यने विपे शून्यपाणुं थाय तो प्रज्ञावमां प्रवेश न होय अने स्वज्ञावेज रहे, अथवा ज्ञव्यस्वज्ञाव मानीए अज्ञव्य स्वज्ञाव नहि मानीए तो ज्ञव्यने संयो-गे द्रव्यंतरपाणुं थवुं जोइए. शामाटे जे धर्माधर्मा-दिकने अने जीव पुद्गलादिकने एक अवगाह-ना त्याग कारणे कार्य संक्र स्वज्ञाव अज्ञव्य न थाय, एतो द्रव्यने तत्त्व कार्यहेतु त्यां कल्पना पण अज्ञव्य अज्ञावगर्जित छे. आत्मा देश वि-रति अनंतकार्ये जननी शक्ति ए ज्ञव्यत्व स्व-ज्ञावने सहकारी संबंध छे. शामाटे के ज्ञव्यस्वज्ञाव

તથા અજ્ઞવ્યસ્વજ્ઞાવ સર્વે દ્રવ્યમાં છે એટલે સ
 દ્રવ્ય પોતાના મૂલ ધર્મ વસ્તુતા જોતાં અજ્ઞવ્ય
 સ્વજ્ઞાવ છે અને પરસંગતે મઝતા જ્ઞવ્યસ્વજ્ઞાવ તે
 જેમ ચેતન સ્વરૂપનો મૂઝ સ્વજ્ઞાવ વસ્તુતાએ નિર્મ
 લ, નિરાવણ, નિષ્કલંક, અદાય, અમૂર્તિ સ્વજ્ઞાવ
 છે, તે અજ્ઞવ્ય સ્વજ્ઞાવ છે અને કર્માદિસંયોગે
 પર્યાયનું પલટું તે જ્ઞવ્ય સ્વજ્ઞાવ છે, અથવા જ્ઞા
 નનું જાણવાપણું એ અજ્ઞવ્ય સ્વજ્ઞાવ છે. પરજ્ઞેય-
 ની સંગતે ભવજનું, વીણસનું, દ્વાનિ વૃદ્ધિનું થ-
 વું તે સર્વે જ્ઞવ્યસ્વજ્ઞાવ છે. પર્યાય કહેતાં જેમ
 ઘટ જઙ્ઘારણાદિ કરવું તે અજ્ઞવ્ય સ્વજ્ઞાવ છે
 અને શ્યામ રક્ત નવાદિનું પલટું તે જ્ઞવ્ય સ્વ-
 જ્ઞાવ છે. એમ સર્વે દ્રવ્યને વિષે જ્ઞવ્ય તથા અજ-
 જ્ઞવ્ય સ્વજ્ઞાવ જાણવો એ દસમો જ્ઞેદ થયો ૧૦
 હવે અમીયારમો પ્રમેયત્વ સ્વજ્ઞાવ કહીએ છીએ.
 સ્વલક્ષણૂત પરિણામિકજ્ઞાવ તે પ્રધાનતાએ પરમ
 જ્ઞાવ કહિયે. જેમ જ્ઞાનસ્વરૂપી આત્મા પરમજ્ઞાવ
 સ્વજ્ઞાવ ન કહિયે તો દ્રવ્યને વિષે પ્રસિદ્ધ રૂપ
 કેમ કહેવાય ? અનંત ધર્માત્મિક વસ્તુ છે એક
 ધર્મ પુરુષાકારે બોલાવીયે તેને પરમજ્ઞાવ કહિયે.

ए अंगीयारमो स्वज्ञाव जाणवो. ए अंगीयारे सामान्य स्वज्ञाव कहा. हवे दस विशेष स्वज्ञाव कहे छे. विशेष कहेतां ते कोइमां लाषे अने कोइमां न लाषे, तेनं विशेष स्वज्ञाव कहिये. हवे प्रथम चेतन स्वज्ञाव कहिये. जे चेतनापणानो व्यवहार थाय छे तेने चेतनस्वज्ञाव कहिये. तेथी ललये ते अचेतन स्वज्ञाव जो जीवने चेतन स्वज्ञाव न कहिये तो राग द्वेष न ठरे, तेवारे ज्ञानावरणादिकर्मनो अज्ञाव थाय.

उक्तं व.

स्नेहास्पृक्तशरीरस्य, स्नेहान्भिरप्यते यदा ।

गात्रं गुग्गुक्ष्पाद्विक्रमस्य, कर्मबंधोऽभवत्येवमिति ॥१॥

જો જીવને સર્વથા ચેતન સ્વજ્ઞાવ કહિયે અંને અચેતન સ્વજ્ઞાવ ન કહિયે, તો અચેતન કર્મ અંને નોકર્મ તો એ હવ્ય બુદ્ધિદિનજનિત વિકાર વિના થાય, તેવો શુદ્ધ સિદ્ધિપણું તા દૃશ્યપણે થાય તેવો ધ્યાના ધ્યેયપણું ન રહે, ગુરુ શિષ્યની પરવાં ન રહે. સિદ્ધ મંસારીપણું કહેવું ન રહે, તેવો સર્વશાસ્ત્ર વ્યવહાર તે પોક થઈ

જાય તેવારે શુદ્ધ નયે જે અવિદ્યા ઠે તેની નિવૃત્તિ કસવી તેનો શો લપકાર થાય. તેમોટા અવેતન આત્મા એમ પણ કથંચિત્ કહિયે એવાતમાં કાંઈ દૂષણ નથી. સ્યાદાદ મતનું લક્ષણ એજ છે. હવે ત્રીજો મૂર્તિ સ્વજ્ઞાવ કહિયે ઊંચ. મૂર્તિ કહેતાં જે વર્ણ, ગંધ, રસ સ્પર્શાદિ સન્નિવેષ તે જેથી ધારિયે, તેને મૂર્તિ સ્વજ્ઞાવ કહીયે. તેથી વિપરીત તે અમૂર્તિ સ્વજ્ઞાવ જો જીવને કથંચિત્ મૂર્તિજ્ઞાવ ન માનીયે તો શરીરાદિક સંબંધ જીવને સંજવે નહિ અને શરીરાદિ સંબંધ વિના ગતા ગતિ કેમ થાશે? અને ગતાગતિ નહિ થાય ત્યારે સંસારનો અજ્ઞાવ થશે અને જે લોકવ્યવહાર છે તે પણ સર્વે દૃષ્ટિમાન્ ઠે અને દૃષ્ટિમાન્ને તો મૂર્તિસ્વજ્ઞાવજ આત્મા મનાય છે તે મૂર્તિસ્વજ્ઞાવના હેતુ શાસ્ત્રગમ્ય છે પણ અમૂર્તિનો હેતુ નથી, એમ જ્યારે અમૂર્તિપણું પણ ન માનીયે તેવારે મુક્તિ ન ઘટે અને મુક્તિ ન ઘટે ત્યારે ધર્માદિક કારણનો નાશ ન થાય તેવારે શૂન્યવાદિં મત સાંચો ઠરે તો એ વાત સોટી, મોટે અમૂર્તિસ્વજ્ઞાવ માનવો જોઈએ, કેવી રીતે માનવો કે, સંસારીજીવ

कर्मना जोगयकी ध्याज मूर्तिपणुं पाम्या छे ए
 पण अंतस्थकी चेतनस्वभाव वस्तुने. जोतां तो
 अमूर्ति स्वभावज ठे, एम समुं समजवुं अथवा
 ए चर्चा पूर्वं पण केटलीक आवी गरु छे एटले
 मूर्ति ने अमूर्ति स्वभाव कह्योज हवे एक प्रदेश
 स्वभाव कहे ठे. एक प्रदेश कहेतां एकत्वपरिण-
 ती अखंड आकाखंड कहेतां सन्निवेश तेनो नि-
 वास कहेतां प्राजनपणुं छे, अनेक प्रदेश स्वभाव
 कहेतां भिन्न प्रदेश संयोगे तथा भिन्न प्रदेश क-
 ढपनाए थाय, अनेक प्रदेश व्यवहार कारणयो-
 गपणुं ठे, जो एक प्रदेश स्वभाव न होय तो
 असंख्यात प्रदेशादि योगे बहुवचन प्रवृत्ति थाय
 तेवारे एक अव्य धर्मास्तिकाय कहिये नीए, ते
 व्यवहार न रहे, तेवारे घणा धर्मास्तिकाय थया
 जोइए एम सर्व अव्यमां थारु थावे ठे; तथा
 अनेक प्रदेश स्वभाव अव्यमान कह्यो तो घटा-
 दिक अवीअवी (अवयवी) देशयो सक्रम अथवा
 निसक्रम देखीए नीए ते केम मल्लो एवी एव कं-
 पेण अवी हवी न कंप्पे एमजो कह्यो तो चली-
 त एम प्रयोग केम थाय एटले देशविरति कंप्प-

જાય તેવારે શુદ્ધ નયે જે અવિદ્યા ઠે તેની નિવૃત્તિ કરવી તેનો શો ઉપકાર થાય. તેમોટા અવે-
તન આત્મા એમ પણ કથંચિત્ કહિયે એવાતમાં
કાંઈ દૂષણ નથી. સ્યાદાદ મતનું લક્ષણ એજ
છે. હવે ત્રીજો મૂર્તિ સ્વજ્ઞાવ કહિયે ઊંચ. મૂર્તિ
કહેતાં જે વર્ણ, ગંધ, રસ સ્પર્શાદિ સનિવેષ તે
જેથી ધારિયે, તેને મૂર્તિ સ્વજ્ઞાવ કહીયે. તેથી
વિપરીત તે અમૂર્તિ સ્વજ્ઞાવ જો જીવને કથંચિત્
મૂર્તિજ્ઞાવ ન માનીયે તો શરીરાદિક સંબંધ જીવ-
ને સંજવે નહિ અને શરીરાદિ સંબંધ વિના ગતા
ગતિ કેમ થાશે? અને ગતાગતિ નહિ થાય ત્યારે
સંસારનો અજાવ થશે અને જે લોકવ્યવહાર છે
તે પણ સર્વે દૃષ્ટિમાન્ ઠે અને દૃષ્ટિમાન્ને તો મુ-
ર્તિસ્વજ્ઞાવજ આત્મા મનાય છે તે મૂર્તિસ્વજ્ઞાવના
હેતુ શાસ્ત્રગમ્ય છે પણ અમૂર્તિનો હેતુ નથી, એમ
જ્યારે અમૂર્તિપણું પણ ન માનીયે તેવારે મુક્તિ
ન ઘટે અને મુક્તિ ન ઘટે ત્યારે ધર્માદિક કાર-
ણનો નાશ ન થાય તેવારે શૂન્યવાદિ મત સાંચો
ઠરે તો એ વાત સોટી, મોટે અમૂર્તિસ્વજ્ઞાવ માન-
વો જોઈએ, કેવી રીતે માનવો કે, સંસારીજીવ

कर्मना जोगथकी ध्याज मूर्तिपणुं पाम्या छे ए
 पण अंतर्यकी चेतनस्वभाव वस्तुने. जोतां तो
 अमूर्ति स्वभावज छे, एम समुं समजबुं अथवा
 ए चर्चा पूर्वं पण केटलीक आवी गइ छे एटले
 मूर्ति ने अमूर्ति स्वभाव कह्योज हवे एक प्रदेश
 स्वभाव कह्ये छे. एक प्रदेश कह्येतां एकत्वपरिण-
 ती अखंड आकारबंध कह्येतां सन्निवेश तेनो नि-
 वास कह्येतां भाजनपणुं छे, अनेक प्रदेश स्वभाव
 कह्येतां भिन्न प्रदेश संयोगे तथा भिन्न प्रदेश क-
 दपनाए थाय, अनेक प्रदेश व्यवहार कारणयो-
 गपणुं छे, जो एक प्रदेश स्वभाव न होय तो
 असंख्यात प्रदेशादि योगे बहुवचन प्रवृत्ति थाय
 तेवारे एक अव्य धर्मास्तिकाय कहिये नीए, ते
 व्यवहार न रहे, तेवारे घणा धर्मास्तिकाय थया
 जोइए एम सर्वे अव्यमां आहु आवे छे; तथा
 अनेक प्रदेश स्वभाव अव्यमान कह्ये तो घण-
 दिक अवीअवी (अवयवी) देशथी सकम अथवा
 निसकम देखीए नीए ते केम मलशे एवी एव कं-
 पेण अवी हवी न कंपे एमजो कह्ये तो चली-
 त एम प्रयोग केम थाय एटले देशविरति कंप-

અવીઅવ ઠે (અવયવી) તેથી દેશાય ઠે, પણ જો તંતુ છે ત્યાં નથી દેશાતું માટે અવયવો ન કંપે તો એ તો અચલિત પ્રયોગ થયો પણ ચલિત પ્રયોગ કેમ થાય, એ તો દેશવિરતી કંપનો પરંપરા સંબંધે તેમ દેશવિરતી કંપાજાવનો પણ પરંપરા સંબંધ માનવો જોઈએ, શામાટે જે તંતુએ અનેક પ્રદેશ સ્વજાવ થયો અને અવીઅવ(અવયવ) કહીએ. અને પડે તે એક પ્રદેશ સ્વજાવ ઠે, અને અવીઅવ કહીએ તે માટે દેશથી ચલે ઠે, દેશથી નથી એ ચલતો એ અસ્થલિત વ્યવહાર છે, અથવા વીજો દૃષ્ટાંત પણ કહે ઠે. જે આકાશને વિષે પરમાણુનો સંયોગ કેમ ઘટે, કેમકે પરમાણુ તો આકાશ ઇન્દ્રિયના એક પ્રદેશને અવગાહે તેવારે આકાશ અવગાહ્યો કેમ કહેવાય, તેવારે તો આકાશને અણુનો સંયોગ ન કહેવાય, તે જુપર ઇષ્ટાંત કહે ઠે કે જેમ ઇંદ્રને કાને કુંમલ ઠે તે દેશથી ઠે અને વસ્ત્ર છે તે સામાન્યે કરી સર્વથી છે એટલે કુંમલ તે એક કાનનેજ સ્પર્શ છે એમ અન્યોઅન્ય દૂષણ આવે છે એમ પરમાણુને આકાશાદિને દેશવિરતિ માનતાં તો આકાશાદિકના પ્રદેશ

आत्मज्ञान ग्रन्थमाला.

विज्ञाव स्वज्ञाव ठे. कदापि कोइ कहेशे जे
 ज्ञाव स्वज्ञाव ते शुं हरो, तेने कहीए के जे
 द्वैपथी प्रणती तेज चेतनने विज्ञाव स्वज्ञाव
 तेने अशुद्ध चेतन पण कहीए ठीए. ते कंइ
 ज नवो स्वज्ञाव थयो नथी ए. अनादि स्वज्ञा
 ठे एखे ए सातमो स्वज्ञाव जेद कस्यो ७. ह
 शुद्ध स्वज्ञाव कहे ठे. शुद्ध कहेतां ते केवलपण
 एखे निष्कैवल्य उपाधि जावरहित जे परिणाम
 तेने शुद्ध स्वज्ञाव कहीए. अने तेयकी विपरीत
 ज्ञाव तेने अशुद्ध स्वज्ञाव कहीए. हवे जां शुद्ध
 स्वज्ञाव एकछो मानीए तो चेतन नो कर्म छेपे
 छेपाणो केम छे? मोटे कर्म उपाधिमहित मर्व
 संसारीजीव माबुम पम्ते. कदापि अहिंसां वेदा-
 नवादी एम कहेशे जे चेतन नो शुद्धज ठे एने
 कंइ छेप छागतो नथी एम कहे ठे ने पाने हन
 शुजाशुज क्यों करे ठे अहिंसां कर्त्तापणं पानाने
 बिपे मानतो नथी तो कोइ अनेरो कर्त्ता जोइए
 आमाटे जे शुद्ध चेतनमां नो कर्त्तापणं छेज नहि
 अने अशुद्ध चेतनने मानतो नथी नो ए मन
 प्रत्यक्ष अतत्त्व ठे मोटे एम तेने अत्रुगो मर्दि

द्रुल्लनो चेतनने विषे उपचार करीने चेतनने मु-
र्तिमान मानवो ठे ते कर्मजनीन उपचार ठे,
हवे सहज स्वाभाविक जे उपचरित जेद ए वो-
जो जेद ठे. जेम सिछने अनंतु ज्ञान कहेवुं ते
सिछात्माने ज्ञान कंइ जुहुं नथी, सद्भावे ज्ञान-
ने आत्मा एकज ठे, अहिंयां जेद करीने ज्ञान
जिन देवाम्युं ते उपचार थयो ए सहज स्व-
भाव उपचरित थयुं, त्यां तो सिछने विषे कर्म
उपाधि तो ठेज नहि माटे ए स्वभाविकज जेद
थयो माटे उपचार जाणवो एवं आचारांगसूत्र-
मां कहेवुं ठे.

उक्तं च.

अकम्पस्स ववहारो ए विज्झइ कम्मुणा
उवाहि जायत्ति ॥

एट्ठे ए दश विशेष स्वभाव क्ख्या. एट्ठे
ए द्रव्यनी व्रती ठे माटे क्ख्या, अने पूर्वोक्त सा-
मान्य स्वभाव अगीयार साथे मेलवतां एकवीस
स्वभाव थाय ते क्ख्या. ते मध्ये जीवने तया पु-
द्रुल्लने विषे एकवीस स्वभाव होय तथा कालद्र-
व्यने विषे पंदर स्वभाव होय ते पूर्वोक्त एकवीस

નાસ્તિ સ્વજ્ઞાવ ઠે તે પરદ્રવ્યમાં ઠે, તો તે પરદ્ર-
વ્યાદિકગ્રાહી નય જાણીએ.

ઉત્તરું વ-

સર્વમસ્તિ સ્વરૂપેણ, પરરૂપેણ નાસ્તિ ચ ॥૧॥

તથા ઉત્પાદબ્ધયની ગૌણનાળ, સત્તાગ્રા-
હક દ્રવ્યાર્થિકનય નિત્યસ્વજ્ઞાવ કહીએ, એ કો-
ઈક પર્યાયાર્થિકનયે કરીને ઉત્પાદબ્ધય ગ્રાહક
હોય તેને અનિત્યસ્વજ્ઞાવ કહીએ, જેદ કલ્પના
રહિત શુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિકનયે અનેક સ્વજ્ઞાવ કહે-
વાય, અને જેદ કલ્પનામહિન તે અનુજવીએ તે
હવ્યાર્થિક નયે અનેક સ્વજ્ઞાવ કહેવાય, અને
સદ્ગત્ત વ્યવહારનયથી ગુણ ગુણીપર્યાયનો જે
થાય તે માટે જેદ સ્વજ્ઞાવ કહેવો અને જેદ વ-
લ્પનાની અપેક્ષા ન કરવી, તેવા શુદ્ધ હવ્યાર્થિક
નયે અજેદ સ્વજ્ઞાવ થાય, જન્ય સ્વજ્ઞાવને
જન્ય સ્વજ્ઞાવ એ વે સ્વજ્ઞાવ પરમજ્ઞાવ ગ્રાહક
વ્યાર્થિક નયે જાણવા, હવે જેન સ્વજ્ઞાવ
ઠે, અર્હીયાં સ્વપર પ્રવર્તન ન હોય, શુદ્ધ
નો વિચાર નહિ ત્યાં જેન સ્વજ્ઞાવ અને
જૂન વ્યવહાર નયથી અજેન કહીએ, અને

જ્ઞાનાવર્ણ્યાદિ થને નોકર્મ જે મન, વચન થને કાયાદિ તેને ચેતન કહીએ. તે ચેતન કૃત સંયોગ માટે તેહીજ મારું શરીર, હું આમ કરું છત્યાદિ પરમજાવ ગ્રાહક નયે તે અચેતન સ્વજાવ. શામાટે જે કર્મ થને નોકર્મ સર્વે અચેતન છે, અસદ્ગ્રૂત વ્યવહારનયથી જીવને અચેતન સ્વજાવ કહીએ, શામાટે એ જન્મ હું ચેતન છત્યાદિ વ્યવહાર છે તે અનુમાન જાણીને પ્રતીત વિલક્ષણે જ્ઞાનશુદ્ધિ વેદાંતને મતે સદ્ગ્રૂત વ્યવહાર જાણવો, પરમ જાવ ગ્રાહકનયે કર્મ થને નોકર્મ એ મૂર્તિ સ્વજાવ એટલે અસદ્ગ્રૂત વ્યવહારનયથી જીવને મૂર્તિસ્વજાવ પણ કહીએ એટલે એમ આત્મા હું देखું હું જાણું હું એ વ્યવહાર છે, પરમ જાવ ગ્રાહક નય પુદ્ગલ જ્વલ્ય વિના बीजा सर्वद्रव्यને અમૂર્તિ સ્વજાવ કહીએ. જેમ ચેતનને સંયોગે દયાદિકને વિષે જેમ ચેતનત્વ ભપચારે છે તેમ અમૂર્તિ ભપચારતા નથી તેમાટે અસદ્ગ્રૂત વ્યવહારથી પણ પુદ્ગલને અમૂર્તિ સ્વજાવ ન કહીએ, ત્યાં કેમ ન ભપચાર કહીએ કે જો એક સંબંધને देखી જે જાવ તે વ્યવહાર છે, તે ભપચારે

एत सर्व धर्मो लभार न होय ए ज्ञान भन-
ति अंधनांही कसो ते एतले श्रुतान संव अ-
तं एतले सर्व धर्म क्षी नीली परे गरुं.
विशेष करि शुद्ध पुद्गल जीवप्रदण तथा औ-
दारिद्र्यदिक वर्णन निम्न ठे अने ज्ञान ध्यान
आलाने अंतल्यात प्रवेशी मिलि ठे.
॥ अत्र गाथा-उक्तं च ॥

अज्ञानापाशं ह्यन वंतवन् विमलमनुजं ॥
जह हृदपाशियां जावं विशेषपञ्चायाः॥
तेही लभारे एत अर्हति स्वभाव पुद्गल
ने न होय एन कहेतां तो एकवीतिनो स्वभाव
सोनाइ जाय तेवारे एकवीतिनी सवातु जीव
पुद्गलीठं मलो ए वचन अन्वया दइ जाय. ने
वचनने सखवाने बाले अतइहृदपाशियां क-
रिने एतइ जे पुद्गल पलाह ठे तेने अर्हति
कहीरे. स्वभाव के व्यवहारकी कंड दृष्टि
वर अज्ञानो नदी अने हर्ति होय तो दृष्टि
आखुं जोर. अने व्यवहार ठे ते अत्यंत
हृदपाश ठे. हे सजु तथा पुद्गल पलाह
ए विलो पलाह अहंकार एकदेश स्व

ज्ञानावर्णियादि अने नोकर्म जे मन, वचन अने
 कायादि तेने चेतन कहीए. ते चेतन कृत संयो-
 ग माटे तेहीज मारुं शरीर, हुं ध्याम करुं इत्या-
 दि परमज्ञाव ग्राहक नये ते अचेतन स्वज्ञाव.
 शामाटे जे कर्म अने नोकर्म सर्वे अचेतन ठे,
 असद्भूत व्यवहारनयथी जीवने अचेतन स्व-
 ज्ञाव कहीए, शामाटे ए जन्म हुं चेतन इत्यादि
 व्यवहार ठे ते अनुमान जाणीने प्रतीत विलक्षण
 एखे ज्ञानशुद्धि वेदांतने मते सद्भूत व्यवहार
 जाणवो, परम ज्ञाव ग्राहकनये कर्म अने नोक-
 र्म ए मूर्ति स्वज्ञाव एखे असद्भूत व्यवहार-
 नयथी जीवने मूर्तिस्वज्ञाव पण कहीए एखे एम
 आत्मा हुं देसुं तूं जाणूं तूं ए व्यवहार ठे, परम
 ज्ञाव ग्राहक नय पुद्गल अव्य विना बीजा सर्व
 द्रव्यने अमूर्ति स्वज्ञाव कहीए. जेम चेतनने सं-
 योगे दयादिकने विषे जेम चेतनत्व उपचारे ठे
 तेम अमूर्ति उपचारता नथी तेमाटे असद्भूत
 व्यवहारथी पण पुद्गलने अमूर्ति स्वज्ञाव न क-
 हीए, त्यां केम न उपचार कहीए के जो एक
 संबंधने देखी जे ज्ञाव ते व्यवहार ठे, ते उपचारे

થાય છે તે જાણવો. શુદ્ધ હ્યાર્થિકનય શુદ્ધ
સ્વજાવ એટલે શુદ્ધ સ્વજાવે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિ-
ત્રનો પુંજ ખેદ કલ્પનાસહિત એકત્ય જાવે શુ-
દ્ધ વસ્તુ તેને શુદ્ધ સ્વજાવ કહીએ. તે શુદ્ધ હ-
્યાર્થિકે શુદ્ધ ગ્રહણ થાય, તથા અશુદ્ધ હ-
્યાર્થિકનયે અશુદ્ધ ગ્રહણ થાય, જેમ રાગદ્વેષ-
ની પરિણતિ તથા વિષય કષાય સર્વે અશુદ્ધ
ચેતન છે તથા જ્ઞાનઆત્મા દર્શનાત્માએ કહેવું
તે સર્વે અશુદ્ધ ચેતન છે, જ્યાં પરપરિણતિનું મ-
લ્લવું અથવા એક વસ્તુના ખેદ કરવા એ સર્વે અ-
શુદ્ધ સ્વજાવ છે, અસદ્ગૃહ્યત વ્યવહારનપથી હ-
પચરિત સ્વજાવ છે એટલે ચેતનને મૂર્તિપણું અ-
ચેતનપણું કહેવું તે સર્વે હપચરિત સ્વજાવ છે. એ
એકવીસે સ્વજાવ ખેદજ્ઞાનની અપેક્ષાએ કરીને
દેલાહ્યા છે, અને એ એકવીસ સ્વજાવ જાણવા-
માં ઘણો સાર છે. એ સ્વજાવ હંલલવાયકી જીવ
અજીશદિ પદ્ધત્યની હંલલવાણ થાય અને જી-
વની પરિણતિના સ્થાનકને પણ હંલલવામાં
થાવે. તથા સત્ય સ્વરૂપ સર્વે હ્યનું હંલલવા-
માં થાવે તથા સંસારીનું તથા સિદ્ધનું સ્વરૂપ સ-

मजवामां थावे माटे ए लक्षण गुण स्वभाव जे जाणे तेने कोइक दिन सिद्धि वसवानी. वस्तु पण थावे, पण ते विना जे कांइ कार व्यवहारदिकथकी सिद्धि वसवानी आशा राखे ठे ते आकाश कुसुमवत् जाणवुं. शिष्यवाक्यं-तमोए कह्यं जै ए जाणवाथकी सिद्धि केम थाय ? कखा विना सिद्धि थशे ? अजवी पण जाणे ठे तो तेनी सिद्धि थवी जोइए. तेनो उत्तर-जे ते कह्यं जे जाणवाथकी सिद्धि थाय, कर्मा विना ते जाणवाथकी सिद्धि ठे. शमाटे जे यथार्थ वस्तु जे लखवामां थावी तेवारे सद्वस्तु होय ते ग्रहण थाय. अने अमत्य वस्तु होय ते पदी रहे. तेने कोइ ग्रहण करे नहि. जेम वास्यावस्थाने विषे, धूलखीलाने विषे अनेक क्लेश करे ठे. तेज युवावयथकी ते धूलनी लीलाना घर केम करतो नथी. तेणे जाण्युं जे ए घर कांइ रहेवा खण खागे नहि माटे अमत्य. हतुं ते नृत्ती गयुं ने मत्य हतुं ते थंगीकार कर्युं. एम मत्य धर्म पोताना चिदानन्द प्रागवाने जाण्युं ते वारे शुद्ध धर्म थंगीकार कर्यो, परधर्म हतो ते

પર જાણું તે વૃત્તી ગયું પડ્યું એ ચેતનનું ક-
 લ્યાણ થઈ ગયું. હવે તે કહું કે કર્યા વિના ન-
 હિ થાય તે કેને કરાય છે જે સુદ્ધ ચૈતન્ય છે
 તેમાં તો કરવાની શક્તિ નથી અને જે કરવાની
 શક્તિ તો વિજ્ઞાવમાં સ્ત્રી છે અને વિજ્ઞાવ તો અ-
 નાદિ કાલનો ચેતનને વચ્ચેનો છે તે વિજ્ઞાવ
 જ્યારે વૃદ્ધે અને સ્વજ્ઞાવ આદરશે ત્યારેજ ચેત-
 નની મુક્તિ છે પણ કરવામાં મુક્તિ છે નહિ. ક-
 ર્ણાથકી તો ચાર ગતિ સંસારજ છે. શિષ્યવાક્ય-
 જે અનાદિ વિજ્ઞાવનું વૃદ્ધું અને સ્વજ્ઞાવનું આ-
 દરું તે કર્યા વિના શી રીતે વૃદ્ધે? તેનો ઉત્તર
 જે વિજ્ઞાવનું વૃદ્ધું અને સ્વજ્ઞાવનું આદરું તે
 કંઈ કે કામ નથી, એકજ કામ છે. જેમ સૂર્યનું
 જંગમું, અને અંધારાનું નાશનું એ બન્ને એકજ છે,
 તેમ અહિંયાં સ્વજ્ઞાવનું ઉત્પન્ન થવું પડ્યું વિજ્ઞા-
 વનો નાશ છેજ. હવે તે કહું કે, કર્યા વિના કે-
 મ થાય? તેનો ઉત્તર-કે અહિંયાં કૃત્ય કે પ્રકા-
 રનાં છે. એક પરાનુયાયી, બીજો સ્વાનુયાયી. તે-
 નાં કરાવનારા આચાર્ય કે છે. એક શુભાશુભ
 આચાર્ય, જે શુભાશુભ આચાર્ય, બીજો શુદ્ધ આ

ચાર્ય, જે કર્માશુજ્ઞ આચાર્ય છે તેનો ઉપદેશ
 થયે તેના ઉપદેશને વિષે પરાનુયાયી કૃત્ય છે,
 એટલે પરાનુયાયી કહેતાં પ્રજાવ, વ્રત, નિયમ,
 તપ, જપ, તીર્થયાત્રા, ક્રિયા, આચાર તેને વિષે
 તે મુક્તિ માને છે પણ એ કારણ શુજાશુજ છે.
 તેને વિષે પુણ્યવંધ થાય, તો એતો ચાર ગતિ સં-
 મારમાં રહીશ્ચાનું છે, એમાં કંઈ મુક્તિ છે નહિ.
 અકૃત્યને ધર્મ માને છે એ મોટું અજ્ઞાનપણું છે,
 થયે એકી પુણ્યવંધ થાય. કદાચી સુલ મહે
 તે પણ કંઈ સુલમાં ગણ્યું નથી. એતો એક ઔપ-
 ચારિક મુલ્ય છે એવું વિશેષાવશ્યકગ્રંથે પણ કહ્યું છે
 ઉક્તં ચ-

જનોઘીય વચ્ચં, સોમ્મ સુહં નઘિ હુઃસમેવેદં ।
 ન પન્નિયારવિનત્તં, તો પુત્ર પઞ્ચંતિ હુક્કંતિ ॥૧૫॥

અર્થ-તે સુલ જે છે તે પૌત્રલિંગ છે. એ
 કંઈ આત્માનું મુલ્ય નથી, થયે પૌત્રલિંગ સુલ છે
 તે પણ હુઃસરૂપજ છે, જે તત્ત્વજ્ઞાનના અજ્ઞાણ
 છે તે પોતાના અજ્ઞાનના લીલાયકા પુણ્યને માર
 કહે છે. પાપને નશ્વરું કહે છે. મુલ્યહુઃસ પૌત્રલિ-
 ન્ગ અનુભવે છે પણ એમ નથી સમજના કે, પૂર્વ

कृत्य जे कर्म ते पोताने जोगवबुं तेमा आत्मानं
शुं फायदो थयो. एतो उक्त्य आत्माने हानि
करता. एक विषयसुखनी इष्टाना धर्या थका त-
त्त्वस्वरूप आत्मधर्म, पामता नथी थने एक पुण्य
पाप पोकारता फरे ठे पण ए बने दुःखरूप ठे.

उक्तं च-

औत्सुक्यमात्रमवसाध्यति प्रतिष्ठ ॥ कृत्वाति ल-
ब्ध परिपादन वृत्तिरेव ॥ नतिश्रमापगमनाय य-
था श्रमाय ॥ राज्यं स्वहस्तभृत दंरुमिवातपत्रं
॥ १ ॥ विसयसुहं दुःखंमिय दुःखपनिश्चार उ-
त्तिग उव ॥ तं सुहमुक्वाराउ न उपारो विणा
तबं ॥ १ ॥ सायासायं दुःखं, सधिरहंमि य सुहं
जउ तेणं ॥ देहं दियसु दुःखं, देहं दीयाजावो ॥

अर्थ-जे पुण्य फल ठे ते तत्त्वथी एनुं स्व-
रूप विचारीने जोश्र तो दुःखरूप ठे थने वि-
षयसुख ठे ते पण तत्त्वथी विचारीने जोश्र तो
इन दुःखरूपज छे जेम रोगी ठे, एक कायनुं
बुं थयवा शस्त्रशमुखे छेदबुं थयवा अग्निशमु-
रामबुं इत्यादिके चिकित्सानुं करबुं जेम हि

તજાપણ થાય છે તેમજ એ પુણ્યહિત જાપણ થાય
 ય પણ પરિણામે જોતાં તો દુઃસ્વરૂપજ ઋતું છે
 એમાં કંઈ શંકા કરવી નહિ એ સુખનો એક ઉ-
 પચારમાત્ર જાણે છે, એને ઉપચાર છે તે તો પર-
 માર્થ જોતાં સુખ નથી. સુખનો એક ઉપચાર-
 હિત આત્માને મુક્તિરૂપ સ્વજાતિક એ પ્રતિકાર
 રૂપ આત્મિક આનંદજ છે, તેજ સુખ સત્યરૂપ
 છે, તથા જે સત્તાને હૃદયે પણ દુઃસ્વ છે, તેનું
 કારણ કહું તે સાંજશે. જે જ્ઞાતા છે તે પણ ક-
 મ છે, થયે તે કર્મનો વિપાક તે ગુણરોધક છે,
 થયે મ્વગુણનો જ્યાં રોધ છે, તેને સુખ કોણ ક-
 હે છે. તેનો અજ્ઞાન હોય તે સુખ માને છે, તે
 મોટું સંમાર સર્વે દુઃસ્વરૂપ છે, પર્યંતે શુદ્ધાશુદ્ધ સ-
 વે દુઃસ્વજ છે, સર્વ પ્રત્યાયકીરહિત તેજ સુખ
 મ્વજાતિક આનંદ છે, તેને પરમાનંદ કહીએ,
 એમ મમજીને જે કરવું, કરાવવું, તે મર્થે પરાનુ-
 યારી છે, તેના ઉપદેશ કરનારા જે આચાર્ય તે
 શુદ્ધ મ્વરૂપ પામ્યા નથી. હવે જે શુદ્ધ આચાર્ય
 છે તે તો મ્વઅનુયારીત્વિવાચ્ય છે, તે પ્રત્યાયની
 શોધણના કરના નથી, એક મ્વજાતનો ઉપદેશ

કરે ઠે કે જેથી સંસારમાં રહ્યું ન પડે, થને
 પ્રજાવ ઠે, એતો સંસારમાં જન્મ મરણ કરવાનું
 કારણ ઠે, માટે કર્યું કરાવ્યું એતો મોટું થજ્ઞા-
 ઠે, તે પૂર્વે સમ્પતિની ગાથા સાદી માટે લખી ઠે
 તેમાં પણ ચરણસિત્તરી થને કરણસિત્તરીનું ફઞ
 ચાર ગતિ સંસારમાં રહ્યવાનું કતાવેહું ઠે, માટે
 શુદ્ધસ્વરૂપ નિરાવરણતા તેજ મુક્તિનો હેતુ ઠે, તે
 જ કહ્યાણકારી ઠે, તથા પૂર્વે તે જે કર્યું હતું
 કે, થજ્ઞવી પણ જાણે ઠે તો તેનો પણ મુક્તિ
 થવી જોઈ? તેનો હત્તર-જે થજ્ઞવી ઠે તે કંઈ
 જાણતો નથી, થદીયાં કોઈને શંકા પડે કે થ
 જવી નવ પૂર્વે મુખી જાણે તે કેમ નથી જાણતો
 તેનો હત્તર-૧ થધિકાર કંઈ સિદ્ધાંતમાં ઠે ન-
 હિ, એક પ્રકરણથકી લઈ જાગ્યું હદાંત ઠે,
 તથા જે જાણવાપણું ઠે તેના પણ બે પ્રકાર ઠે
 એક તો પોતાના દાયોપશમથકી પોતાના સ્વ-
 રૂપને જાણે, એક કોઈના કીધાયકી જાણે, હ-
 જે જે પોતાના દાયોપશમથકી જાણે તેનું તો
 કહ્યાણ થાયજ, થને જે કીધાયકી જાણે તે-
 ા બે પ્રેદ. ૧ શ્રદ્ધાસહિત, ૨ શ્રદ્ધાહિન. પર્યં

कहवा मात्रज द्वे जे श्रद्धावान् ते ते सद्गुरुना
 उपदेशयर्की तथा आम्बना वांचवाथकी आत्म-
 स्वरूपनी श्रद्धा कर्मी ते तेन पण कार्य थाशे
 अने जेने श्रद्धा नथी तेना सद्गुरुना वचनय-
 र्की अथवा आम्बना वांचवाथकी आत्मस्वरूपनी
 वांचाचुं कर्मीने जाणे पण पोताने श्रद्धा नथी,
 यथा शुकवन पट्टे जे पोपट छे ते राम कृष्ण
 इत्यादिक नाम छे ते पण तेने राम कृष्णनी
 नुठवाण नथी. ते मनि नुपर वर्माने विष्ठा करे
 ते तेमज बीजा जे जाव ते ते श्रद्धारहित अने-
 कान्माना चर्चा करे ते ते पण पोपट मरीखा जा-
 णवा, अने अन्वर्तने ते श्रद्धा होयज नहि,
 अने नुठवाण पण होय नहि माटे एनुं जाण-
 पण ते कडाण स्वपनुं नथी. जेम मावडानो वर-
 माद कसोय पण गुणकारी नथी, तेम तेनुं जा-
 णपण ते कंठपण कामनुं नथी माटे शुद्ध स्वरू-
 पनुं जाणवुं एज मत्थ छे. कसवुं कमाववुं ए अ-
 मत्थ ते माटे जे शुद्ध स्वरूप जाणे ते कर्म स्व-
 पार्थीने मिद्धि वंग. पट्टे मिद्धपद ते ते महा-
 मुखदारी ते तेने कर्गीयर्की जन्म मरण नथी,

माटे एवा सिद्धपदनी जेने खप होय ते तो शुद्ध
स्वरूपनेज समजे. अहीयां करवाथकी कंइ मु-
क्ति ठे नहि, शामाटे के कखुं तो एक जेद ठे,
अने सिद्धना तो पंदर जेद ठे, जेम कोइ जैन
धर्मनुं वा नोकारनुं नामे नयी जाणता ते पण
स्याहाद रीते आत्मतत्त्व प्राप्त करीने मोक्षे जाय
ठे माटे सिद्धपद तो एक आत्मस्व रूपमां ठे,
ते सिद्धना जेद पंदर प्रकारे ठे ते क हे ठे ॥

उक्तं च पञ्चवर्णासूत्रे ॥

१ तिष्ठसिद्धा, २ अतिष्ठसिद्धा, ३ तिष्ठ-
यरसिद्धा, ४ अतिष्ठयरसिद्धा, ५ स्वयंबुद्धसिद्धा,
६ प्रत्येकबुद्धसिद्धा, ७ बुद्धबोद्धियसिद्धा, ८ स्त्री
लिंगसिद्धा, ९ पुरुषलिंगसिद्धा, १० नपुंसकलिंग-
सिद्धा, ११ स्खलिंगसिद्धा, १२ अन्यलिंगसि-
द्धा, १३ गृहलिंगसिद्धा, १४ एकसिद्धा अने १५
अनेकसिद्धा.

१ तिष्ठसिद्ध-तीर्थ प्रवर्त्या पत्नी मोक्षे जाय
तेने तीर्थसिद्ध कहिए.

२ अतिष्ठसिद्ध-तीर्थ प्रवर्तावेला मोक्षे जाय.

કરીને કહ્યો. હવે વિસ્તારીને કહે છે. હવે તીર્થ-
 સિદ્ધ કહેતાં જે તીર્થ ચતુર્વિધસંઘમાંથી ઉપજીને
 કહેતાં જે સાધુપણું તથા સાધ્વીપણું તથા શ્રાવક-
 પણું તથા શ્રાવિકાપણું પામ્યા પછી અથવા એજ
 ચતુર્વિધસંઘ સ્થાપના થયા પછી, અને સિદ્ધાંતનું
 પ્રવર્તન થયા પછી સિધ્ધા તેમને તીર્થસિદ્ધયા
 કહીએ. તથા તીર્થ કહેતાં જે સંસારસમુદ્રનો ત્યા-
 ગ એ નિત્યતીર્થ કહેવાય. યથાર્થથી તથા જીવા-
 જીવાદિક પદાર્થ પ્રરુપક પરમગુરુ પ્રણીતવચન
 દેશાંના પ્રવર્તે છે. તેમને તીર્થસિદ્ધ કહીએ. અથ-
 વા નિરાધાર ન જવતિ કહેતાં સિદ્ધાંત પ્રવર્તન
 થયા વિના નહિ, અથવા સંઘ સ્થાપન થયા વિ-
 ના પણ નહિ, એ રીતે જે સિદ્ધિવર્યા તેમને તી-
 ર્થસિદ્ધ કહીએ, અથવા ગણધરાદિક વ્યવહાર
 પ્રવર્તન ઉત્પાદવ્યય ધ્રુવ નિરુપણ થયા પછી મો-
 કે જાય તેમને તીર્થસિદ્ધ કહીએ. એ પહેલો જે
 દ જાણવો ૧. હવે બીજો ખેદ કહે છે. અતીર્થ-
 સિદ્ધ કહેતાં તીર્થકરના વારા વિના તીર્થ પ્રવર્તા-
 વી સિદ્ધાંત ગણધરાદિ વ્યવહાર થયા પહેલાં મો-
 કે ગયા તેમને અતીર્થસિદ્ધ કહીએ, તે મરુદેવા

प्रमुख सिद्धिर्वर्षा अथवा श्रोतुविधिनाथयो मांसी
 ने धर्मनाथसुधी ववे आंतरे आंतरे धर्म विवेद
 गयो ठे त्यां कोइ जीव शुद्ध स्वरूप स्वजावे अ-
 नुजवी एकत्वजाव ग्रहीने कर्म सपावी मोक्षे ग-
 या तेमने पण अनीर्थसिद्ध कहीए ए बीजो जेद
 २. हवे बीजो जेद. तीर्थकरसिद्ध कहेनां, जे ति-
 र्थकर पदवी पामने चोत्रीश अतिशय, पांत्रीश
 वाणी गुण. वार गुणे करी विराजमान एहवी प-
 दवी पामने मोक्षे गया. रूपजादि चोवीसे ती-
 र्थकर अथवा अनंता तीर्थकर मोक्षे गया तेमने
 तीर्थकरसिद्ध कहीए. ए बीजो जेद ३. हवे चो-
 थो जेद अनीर्थकरसिद्ध कहेनां जे तीर्थकरनी प-
 दवी पाम्या विना सामान्यकेवली गौतमादिक
 अनंता सिद्धि वर्षा अथवा, अंतगमकेवली गज-
 मुकुमार प्रमुख अनंता सिद्धि वर्षा, तेमने अ-
 तीर्थकरसिद्ध कहीए, ए चोथो जेद ४. हवे स्वयं
 बुद्धसिद्ध कहेनां जे गुर्वादिकना चरदेश विना
 पातानी मेळे प्रतिबोध पामने दोश प्रमुख अं-
 गिकार करे, कर्म सपावी मोक्षे जाय ते तीर्थकर
 सर्व, अथवा सामान्यकेवली, कपित्त केवली आ

કરીને કહ્યો. હવે વિસ્તારીને કહે છે. હવે તીર્થ-
 સિદ્ધ કહેતાં જે તીર્થ ચતુર્વિધસંઘમાંથી ઉપજીને
 કહેતાં જે સાધુપણું તથા સાધ્વીપણું તથા શ્રાવક-
 પણું તથા શ્રાવિકાપણું પામ્યા પછી અથવા એજ
 ચતુર્વિધસંઘ સ્થાપના થયા પછી, અને સિદ્ધાંતનું
 પ્રવર્તન થયા પછી સિધ્ધા તેમને તીર્થસિદ્ધિ કહી-
 ણ. તથા તીર્થ કહેતાં જે સંસારસમુદ્રનો ત્યા-
 ગ એ નિત્યતીર્થ કહેવાય. યથાર્થથી તથા જીવા-
 જીવાદિક પદાર્થ પ્રરૂપક પરમગુરુ પ્રણીતવચન
 દેશનાં પ્રવર્તે છે. તેમને તીર્થસિદ્ધ કહીએ. અથ-
 વા નિરાધાર ન જવતિ કહેતાં સિદ્ધાંત પ્રવર્તન
 થયા વિના નહિ, અથવા સંઘ સ્થાપન થયા વિ-
 ના પણ નહિ, એ રીતે જે સિદ્ધિવર્યા તેમને તી-
 ર્થસિદ્ધ કહીએ, અથવા ગણધરાદિક વ્યવહાર
 પ્રવર્તન હતાદિવ્યય ધ્રુવ નિરૂપણ થયા પછી મો-
 દે જાય તેમને તીર્થસિદ્ધ કહીએ. એ પહેલો જે
 દ જાણવો ? હવે બીજો ખેદ કહે છે. અતીર્થ-
 સિદ્ધ કહેતાં તીર્થકરના વારા વિના તીર્થ પ્રવર્ત-
 વી સિદ્ધાંત ગણવગદિ વ્યવહાર થયા પહેલાં મો-
 દે ગયા તેમને અતીર્થસિદ્ધ કહીએ, તે મસ્તેવા

प्रमुख सिद्धिर्व्या अथवा श्रीसुविधिनाथयो मांसी
ने धर्मनाथसुधी ववे आंतरे आंतरे धर्म विभेद
गयो ठे त्यां कोइ जीव शुद्ध स्वरूप स्वभावे अ-
नुजवी एकत्वभाव ग्रहणे कर्म खपावी मोक्षे ग-
या तेमने पण अतीर्थसिद्ध कहीए ए बीजो जेद
१. हवे बीजो जेद. तीर्थकरसिद्ध कहेतां, जे ति-
र्थकर पदवी पामने चोत्रीश अतिशय, पांत्रीश
वाणी गुण, वार गुणे करी विराजमान एहवी प-
दवी पामने मोक्षे गया. ऋषजादि चोवीसे ती-
र्थकर अथवा अनंता तीर्थकर मोक्षे गया तेमने
तीर्थकरसिद्ध कहीए, ए बीजो जेद २. हवे चो-
थो जेद अतीर्थकरसिद्ध कहेतां जे तीर्थकरनी प-
दवी पाण्या विना सामान्यकेवली गौतमादिक
अनंता सिद्धि वर्या अथवा, अंगगदकेवली गज-
सुकुमार प्रमुख अनंता सिद्धि वर्या, तेमने अ-
तीर्थकरसिद्ध कहीए, ए चोथो जेद ४. हवे स्वयं
बुद्धसिद्ध कहेतां जे गुर्वादिकना उपदेश विना
पोतानी मेळे प्रतिबोध पामने दीक्षा प्रमुख अं-
गिकार करे, कर्म खपावी मोक्षे जाय ते तीर्थकर
सर्व, अथवा सामान्यकेवली, कपित्थ केवली था

કરીને કહ્યો. હવે વિસ્તારીને કહે છે. હવે તીર્થ-
 સિદ્ધ કહેતાં જે તીર્થ ચતુર્વિધસંઘમાંથી ઊપજીને
 કહેતાં જે સાધુપણું તથા સાધ્વીપણું તથા શ્રાવક-
 પણું તથા શ્રાવિકાપણું પામ્યા પછી અથવા એ
 ચતુર્વિધસંઘ સ્થાપના થયા પછી, એને સિદ્ધાંતનું
 પ્રવર્તન થયા પછી સિધ્ધા તેમને તીર્થસિદ્ધિ
 કહીએ. તથા તીર્થ કહેતાં જે સંસારસમુદ્રનો ત્યા-
 ગ એ નિત્યતીર્થ કહેવાય. યથાર્થથી તથા જીવા-
 જીવાદિક પદાર્થ પ્રરુપક પરમગુરુ પ્રણીતવચન
 દેશના પ્રવર્તે છે. તેમને તીર્થસિદ્ધ કહીએ. અથ-
 વા નિરાધાર ન ઝવતિ કહેતાં સિદ્ધાંત પ્રવર્તન
 થયા વિના નહિ, અથવા સંઘ સ્થાપન થયા વિ-
 ના પણ નહિ, એ રીતે જે સિદ્ધિવર્યા તેમને તી-
 ર્થસિદ્ધ કહીએ, અથવા ગણધરાદિક વ્યવહાર
 પ્રવર્તન ઉત્પાદવ્યય ધ્રુવ નિરુપણ થયા પછી મો-
 દે જાય તેમને તીર્થસિદ્ધ કહીએ. એ પહેલો જે
 દ જાણવો ? હવે બીજો ખેદ કહે છે. અતીર્થ-
 સિદ્ધ કહેતાં તીર્થકરના વારા વિના તીર્થ પ્રવર્ત-
 ની સિદ્ધાંત ગણધરાદિ વ્યવહાર થયા પહેલાં મો-
 દે ગયા તેમને અતીર્થસિદ્ધ કહીએ, તે મરુદેવા

प्रमुख सिद्धिर्व्या अथवा श्रीसुविधिनाययी मांम
ने धर्मनायसुधी वचे आंतरे आंतरे धर्म विबुध
गयो ठे त्यां कोइ जीव शुद्ध स्वरूप स्वभावे अ-
नुजवी एकत्वभाव ग्रहणे कर्म खपावी मोक्षे ग-
या तेमने पण अतीर्थसिद्ध कहिए ए बीजो जेद
१. हवे बीजो जेद. तीर्थकरसिद्ध कहेंतां, जे ति
र्थकर पदवी पामने चोत्रीश अतिशय, पांत्रीश
वाणी गुण, बार गुणे करी विराजमान एहवी प
दवी पामने मोक्षे गया. कपनादि चोवीसे ती-
र्थकर अथवा अथनंता तीर्थकर मोक्षे गया तेमने
तीर्थकरसिद्ध कहिए, ए बीजो जेद ३. हवे चो-
थो जेद अतीर्थकरसिद्ध कहेंतां जे तीर्थकरनी प-
दवी पाम्या विना सामान्यकेवली गौतमादिक
अथनंता सिद्धि वर्या अथवा, अथनगरकेवली गज-
सुकुमार प्रमुख अथनंता सिद्धि वर्या, तेमने अ-
तीर्थकरसिद्ध कहिए, ए चोथो जेद ४. हवे स्वयं
बुद्धसिद्ध कहेंतां जे गुर्वादिकना उपदेश विना
पोतानी मेळे प्रतिबोध पामने दीदा प्रमुख अं-
गिकार करे, कर्म खपावी मोक्षे जाय ते तीर्थकर
सर्वे, अथवा सामान्यकेवली, कपिल केवली आ

કરીને કહ્યો. હવે વિસ્તારીને કહે છે. હવે તીર્થ-
 સિદ્ધ કહેતાં જે તીર્થ ચતુર્વિધસંઘમાંથી ઉપજીને
 કહેતાં જે સાધુપણું તથા સાધ્વીપણું તથા શ્રાવક-
 પણું તથા શ્રાવિકાપણું પામ્યા પછી અથવા એ
 ચતુર્વિધસંઘ સ્થાપના થયા પછી, એને સિદ્ધાંતું
 પ્રવર્તન થયા પછી સિધ્ધા તેમને તીર્થસિદ્ધિ
 કહીએ. તથા તીર્થ કહેતાં જે સંસારસમુદ્રનો ત્યા-
 ગ એ નિત્યતીર્થ કહેવાય. યથાર્થથી તથા જીવિ-
 જીવાદિક પદાર્થ પ્રરુપક પરમગુરુ પ્રણીતવચન
 દેશના પ્રવર્તે છે. તેમને તીર્થસિદ્ધ કહીએ. અથ-
 વા નિરાધાર ન જવતિ કહેતાં સિદ્ધાંત પ્રવર્તન
 થયા વિના નહિ, અથવા સંઘ સ્થાપન થયા વિ-
 ના પણ નહિ, એ રીતે જે સિદ્ધિવર્યા તેમને તી-
 ર્થસિદ્ધ કહીએ, અથવા ગણધરાદિક વ્યવહાર
 પ્રવર્તન ઉત્પાદવ્યય ધ્રુવ નિરુપણ થયા પછી મો-
 દે જાય તેમને તીર્થસિદ્ધ કહીએ. એ પહેલો જે
 દ જાણ્યો ? હવે ત્રીજો જેદ કહે છે. અતીર્થ-
 સિદ્ધ કહેતાં તીર્થકરના વાસ વિના તીર્થ પ્રવર્ત-
 ની સિદ્ધાંત ગણધરાદિ વ્યવહાર થયા પહેલાં મો-
 દે ગયા તેમને અતીર્થસિદ્ધ કહીએ, તે મરુદેવા

प्रमुख सिद्धिर्वर्षा अथवा श्रीसुविधिनाथयो मां
ने धर्मनाथसुधी वच्चे आंतरे आंतरे धर्म विवेद
गयो ते त्यां कोइ जीव शुद्ध स्वरूप स्वभावे अ-
नुभवी एकत्वभाव ग्रहीने कर्म खपावी मोक्षे ग-
या तेमने पण अतीर्थसिद्ध कहीए ए बीजो जेद
२. हवे बीजो जेद. तीर्थकरसिद्ध कहेतां, जे ति-
र्थकर पदवी पामने चोत्रीश अतिशय, पांत्रीश
वाणी गुण, वार गुणे करी विराजमान एहवी प-
दवी पामने मोक्षे गया. कपजादि चोवीसे ती-
र्थकर अथवा अथनंता तीर्थकर मोक्षे गया तेमने
तीर्थकरसिद्ध कहीए, ए बीजो जेद ३. हवे चो-
थो जेद अतीर्थकरसिद्ध कहेतां जे तीर्थकरनी प-
दवी पाम्या विना सामान्यकेवली गौतमादिक
अथनंता सिद्धि वर्षा अथवा, अथनगरकेवली गज-
सुकुमार प्रमुख अथनंता सिद्धि वर्षा, तेमने अ-
तीर्थकरसिद्ध कहीए, ए चोथो जेद ४. हवे स्वयं
बुद्धसिद्ध कहेतां जे गुर्वादिकना उरदेश विना
पोतानी मेळे प्रतिबोध पामने दीदा प्रमुख अं-
गिकार करे, कर्म खपावी मोक्षे जाय ते तीर्थकर
सर्वे, अथवा सामान्यकेवली, कपिल केवली आ

કરીને કહ્યો. હવે વિસ્તારીને કહે ઠે. હવે તીર્થ-
 સિદ્ધ કહેતાં જે તીર્થ ચતુર્વિધસંઘમાંથી ઉપજીને
 કહેતાં જે સાધુપણું તથા સાધ્વીપણું તથા શ્રાવક-
 પણું તથા શ્રાવિકાપણું પામ્યા પછી અથવા એજ
 ચતુર્વિધસંઘ સ્થાપના થયા પછી, એને સિદ્ધાંતું
 પ્રવર્તન થયા પછી સિધ્ધા તેમને તીર્થસિદ્ધિ કહી-
 ણ. તથા તીર્થ કહેતાં જે સંસારસમુદ્રનો ત્યા-
 ગ એ નિત્યતીર્થ કહેવાય. યથાર્થથી તથા જીવા-
 જીવાદિક પદાર્થ પ્રરુપક પરમગુરુ પ્રણીતવચન
 દેશના પ્રવર્તે છે. તેમને તીર્થસિદ્ધ કહીએ. અથ-
 વા નિરાધાર ન જવતિ કહેતાં સિદ્ધાંત પ્રવર્તન
 થયા વિના નહિ, અથવા સંઘ સ્થાપન થયા વિ-
 ના પણ નહિ, એ રીતે જે સિદ્ધિવર્યા તેમને તી-
 ર્થસિદ્ધ કહીએ, અથવા ગણધરાદિક વ્યવહાર
 પ્રવર્તન હતાદિવ્યય ધ્રુવ નિરુપણ થયા પછી મો-
 દે જાય તેમને તીર્થસિદ્ધ કહીએ. એ પહેલો જે
 દ જાણ્યો ? હવે વીજો ખેદ કહે છે. અતીર્થ-
 સિદ્ધ કહેતાં તીર્થકરના વારા વિના તીર્થ પ્રવર્ત-
 વી સિદ્ધાંત ગણધરાદિ વ્યવહાર થયા પહેલાં મો-
 દે ગયા તેમને અતીર્થસિદ્ધ કહીએ, તે મરુદેશ

प्रमुख सिद्धिर्व्या अथवा श्रीसुविधिनायकी मां
ने धर्मनायसुधी वचे आंतरे आंतरे धर्म विभेद
गयो ते त्यां कोइ जीव शुद्ध स्वरूप स्वभावे अ-
नुजवी एकत्वभाव ग्रहीने कर्म संपावी मोक्षे ग-
या तेमने पण अतीर्थमिद्ध कहीए ए बीजो जेद
१. हवे बीजो जेद. तीर्थकरसिद्ध कहेतां, जे ति-
र्थकर पदवी पामने चौत्रीश अतिशय, पांत्रीश
वाणी गुण. बार गुणे करी विराजमान एहवी प-
दवी पामने मोक्षे गया. कपजादि चौबीमे ती-
र्थकर अथवा अथंता तीर्थकर मोक्षे गया तेमने
तीर्थकरसिद्ध कहीए. ए बीजो जेद २. हवे चो-
थो जेद अतीर्थकरमिद्ध कहेतां जे तीर्थकरनी प-
दवी पाम्या विना सामान्यकेवळी गौतमादिक
अथंता सिद्धि वर्या अथवा, अथंगरुकेवळी गज-
सुकुमार प्रमुख अथंता सिद्धि वर्या, तेमने अ-
तीर्थकरसिद्ध कहीए, ए चोथो जेद ४. हवे स्वयं
बुद्धसिद्ध कहेतां जे गुर्वादिकना सरदेश विना
पातानी मेळे प्रतिबोध पामने दोहा प्रसुत अं-
गिकार करे. कर्म संपावी मोक्षे जाय ते तीर्थकर
सर्व, अथवा सामान्यकेवळी, कपिष्ठ केवळी आ

दे देइने, अथवा अंतगमकेबली मरुदेवानी आ-
 दे देइने जे सिद्धि कर्या तेमने स्वयंबुद्धसिद्ध क-
 हीए ९. हवे ठठो प्रत्येकबुद्ध ते कोइ निमित्त
 कोइ कारण देखी घर्म पामीने मोढ़े गया तेमने
 प्रत्येकबुद्धसिद्ध कहीए, करकंडु प्रमुख ए ठठो जेद
 ६. शिष्यवाक्य-स्वामी स्वयंबुद्धमां अने प्रत्येक-
 बुद्धमां शो फेर हशे? वने पोतानी मेठे बोध पा-
 मीने मोढ़े जाय ठे तो चित्रपणुं शायी कहो
 ठे? तेनो उत्तर गुरूराज कहे ठे के हे जाइ वने
 मां चित्रपणुं कारणे ठे ते कहे ठे, तेना चार जे
 द ठे. १ बोध, २ उपधि, ३ श्रुत, ४ क्षिण. ए
 चार प्रकारे स्वयंबुद्धमांही विशेष ठे. हवे बुद्ध
 कहेतां कोइना उपदेश बिना अने कोइ कारण
 पण दीतुं नथी अने सहेजेज जातिस्मरणदिक
 ज्ञान पामीने बुझे. शिष्यवाक्य-स्वामी मृगापुत्र
 माधुने देखी बोध पाय्या तया कपिलकेबली जा
 निस्मरण बिना प्रतिबोध पाय्या तो तमे कारण-
 नी नापामी अने जातिस्मरणज्ञाननी हा पामी
 तो ए बात ग्री रीते ठे? तेनो उत्तर के सिद्धांत-
 मांही तो कारण वा जातिस्मरण कशुं नथी, ५-

रंतु टीकाकारे आ गवेषणा करी ठे ते वचनो प
 राक्षक छे, ते उपरयी कंइ शंका कंता राखव
 नहि. हवे जे स्वयंबुद्ध ठे तेना बे नेद. १ ती
 र्थकरबुद्ध, २ तीर्थकर विनाना स्वयंबुद्ध, एखे
 ए बोध कस्यो. हवे उपधि कहे छेफे स्वयंबुद्धने
 बार उपगरण पण होय. बार ते मध्ये सात तो
 पात्रांना होय, त्रण पोतानां अने लघो, मुहप-
 ति होय, ए बार उपगरण होय अने प्रत्येकबु-
 द्धने तो लघो ने मुहपति ए बे उपकरण ज
 होय ते जघन्ययकी जाणवा तथा उत्कृष्ट नव
 उपगरण होय ते मध्ये सात पात्रांना होय अने
 लघो, मुहपति होय एखे ए नव थया, ए उ-
 पधिनो अधिकार कस्यो तथा हवे सूत्रनो अधि-
 कार कहे छे, स्वयंबुद्धने पूर्वजवनुं श्रुत होय,
 कोइने न पण होय, जेने न होय ते गुरु पास
 जइने पण सीखे अथवा अन्य हस्कोइ गनुमां
 रहीने सीखे, जेने पूर्वजव रहित सूत्र होय तेने
 तो त्रिग देवता आपे, जेने पूर्वाधित श्रुत नयी
 अने अनेरा पास श्रुत पामनि पोतानुं सामर्थ्य
 होय तो एकाकीपणे विचरे, स्व इच्छाए विहार

करे ए पूर्वाधीत श्रुतवाचने तो ए निश्चयज छे
 छने जेने पूर्वाधीत श्रुत नथी ते तो सामर्थ्य
 होय तो एकाकी विचरे, नहि तो हरकोइना गछ
 जेगो विचरे, छने प्रत्येकबुद्ध जे छे तेमने तो पू-
 र्वाधीत श्रुत निश्चय छे, जवन्यत्रकी ११ अंगनुं
 श्रुत होय छने उत्कृष्ट देशे जणो दश पूर्वनुं
 ज्ञान होय, तथा खिंग जे छे ते प्रत्येकबुद्धने दे-
 वता आपे. तथा कोइ खिंगरहित पण होय इति
 स्वयंबुद्धमां तथा प्रत्येकबुद्धमां एम विशेषाधिक
 जाणवानुं छे ए अधिकार टीकायकी जाणजो. ए
 वचनमां अंका कंग्वा करयो नहि, वद्वानुं वचन
 प्रमाण करवुं ए उल्लेख जेद ६. ह्वे बुद्धबोधितसि-
 छ कह्नेतां जे नार्थकर, केवला, गणधर, साधु
 आदि देख्ने उपदेश करीने जे जीवने प्रतिबोध
 पमाइयो ते जीव बोध पामी मोइये गया तेमने
 बुद्धबोधित कहीए. ए मानमो जेद ७. ह्वे स्त्रीखि-
 गमिछ कह्नेतां ते स्त्रीखिंगना वण जेद ७. वेद
 १, शरीराकार २, गनिपय ३. तेमांही स्त्रीखिंग ते
 शरीराकार जाणवो पछ्छे जे शरीरनो आकार
 तेने खिंग पण कहीए जे जणी वेद वण छे ते

ने ज्यारे छेदे तेवारे केवल पामे अने पय क-
 ण जे वस्त्र आरुपणादिक बेप पहेखो तेने स्त्री
 हीए, तो ते बातनो तो कंइ निश्चे नथी ते तो
 पण स्त्रीनो बेप पहेरे छे तथा स्त्री पण पु-
 न्नो बेप पहेरे ठे तेथी ए बात अप्रमाण ठे ए
 द तो कंइ खपना नथी तथा लिंगने शरीरा-
 ण ए बे जेद कह्या ते एकज ठे, शामाटे जे
 रीनो आकार तेनेज लिंग कह्ये, अहिंया
 नपणुं नथी, एकज जाव जाणवो, अहिंयां
 ओइ दिगम्बरमती एम कहे ठे जे स्त्री तो कंइ
 मोदे जाय नहि ए तो असत्य वचन छे अने
 शुद्ध पण ठे जे माटे जे शुद्धज्ञान, शुद्धदर्श-
 न, शुद्धचारित्रि जे जीव पामे ते जीव मोदे जाय
 तां कांइ लिंगनुं कारण ठे नहि. पुरुष वा स्त्री
 नपुंसक ए त्रण वेदमां एके वेदे मोदे जता
 थी शामाटे के अवेदी पदनो मोदे छे, अने
 तो त्रणे वेद ठे ते कंइ मोदे जनानथी. अ-
 हिंयां तो शुद्ध ज्ञान, दर्शन अने चारित्रि ए स्त-
 न्त्र तेज मोदे जाय, मोदनो मार्ग तो ए त्रण
 लक्षण शुद्ध एक्ख थये मोदे जाय, तथा व्य-

वहार मार्गे पण स्त्रीजं पुरुषनी पेठेज धर्म आ-
 राधे ठे श्यामाटे के स्त्रीजं पण सूत्र ज्ञान, अ-
 गीयार अंग सुधी जाणे तथा स्त्रीजं शुद्धसम-
 कित तथा व्यवहारसमकित पण धारण करे ठे,
 सत्तर जेदे संयम पाळे ठे. मासकमणादि तप
 पण करे ठे ते माटे स्त्रीजं मोढे केम न जाय?
 दिगम्बरोवाच ॥ जे स्त्रीजंने शुद्ध ज्ञान दर्शन
 होय पण चारित्र होय नहि श्यामाटे जे स्त्रीजं-
 ने वस्त्रनो परिग्रह घणो होय ठे अने ज्यां परि-
 ग्रह होय त्यां चारित्र ठे नहि अने वस्त्र ते तो
 नव प्रकारना परिग्रहमां गणेल्यां ठे अने स्त्रीवस्त्र
 न राखे तो नममुद्राए विकृताकार दीसे अने
 पुरुषने अनीतिनी पण होय तथा लोकमध्ये प-
 ण घणी हांसी निंदा थाय ते माटे वस्त्रनो परि-
 ग्रह होय अने परिग्रह होय त्यां चारित्र होय
 नहि तेनो उत्तर. जे परिग्रह ते तो मूर्खा नथी
 त्यां परिग्रह मानता नथी अने जो परिग्रह मा-
 नीए तो सिठांतयकी विरुद्ध थाय, अने ग्रहस्थ
 त्रिगादि जेद सर्व जुना पमे श्यामाटे जे भरत-
 चक्रवर्ति महापरिग्रह आरंभमां रत्नायका केवल

ज्ञान पाया जो मूर्छा नहि हती तो एखाववा
परिग्रहयका केवलज्ञान पाया ते परिग्रह तो
कंइ केवलज्ञान पामतां नव्यो नहि तो शुं व-
सनो परिग्रह मोक्षे जनां अथवा केवलज्ञान पा-
मतां आसो पमदो थझे रहेशे, माटे विचारी
जुशे के मूर्छा तेज परिग्रह ठे के मुझा परिग्रहो
बुत्तो इति वचनात्, माटे जे वत्त ठे ते तो चा-
रित्रना उपगरण ठे ते परिग्रहमां केम गणाय?
दिगंबरो उवाच ॥ सर्वथकी उत्कृष्ट पुरुषनुं स्या
नक परिग्रह आरंजना योगयी सातमी नरके
जाय, एखी शक्ति पुरुषमां ठे, थने वीर्य ए
शक्ति स्त्रिने विषे नयी केमके मातमी नरके तो
स्त्री जाय नहि तो सर्वथकी सुखनुं स्थानक उ-
त्कृष्टमां उत्कृष्ट मुक्ति ठे तो त्यां केम करीने
जशे, अथवा वासुदेवादिक पदवी पण तेमने
प्राप्त होती नयी तथा पूर्ववर लब्धि ते पण ए-
मने न होय एखे पूर्वनुं ज्ञान पण एमने आवे
नहि एखो दायोपशम तो एमने ठे नहि थने
केवलज्ञान तो दायिकजावनुं ठे ते केम प्राप्त
थशे ? तथा चारणादिक लब्धि तेपण एने आवे

તમી નરકસુધી કેમ ન જાય ? એનો ઉત્તર-જે
 યુજપરિસર્પ ત્રીજી નરકચુગી જાય અને સેવર
 પંચી ત્રીજી નરકસુધી જાય તથા વાઘ, સિંહ ચો
 થી નરકસુધી જાય તથા હરપરિસર્પ પાંચમી ન-
 રકસુધી જાય તથા મહાદિક સાતમી નરકસુધી
 જાય, એમ અધોગતિ તિર્યચ પંચેન્દ્રિય સર્વની
 જિન જિન છે, અને ઉર્ધ્વગતિ તો સર્વ તિર્યચ
 પંચેન્દ્રિય આત્મા સહસાર દેવલોકસુધી જાય
 તો અર્હિયાં ઉર્ધ્વગતિ તથા અધોગતિનું કંઈ સ-
 રખું પ્રમાણ નથી. જે કંઈ ઉર્ધ્વગતિ આટલો
 જાય તે અધોગતિ આટલો જાય એવો તો કંઈ
 નિયમ છે નહિ, તે માટે સ્ત્રી સાતમી નરકે ન જા
 ય પણ મોઢે તો જાય. અર્હિયાં તો કેવલજ્ઞાન
 કેવલદર્શન અને દાયકચાસ્ત્રના આરાધનવદે
 જાવું છે, પણ તો કર્મપ્રકૃતિના બંધવદે જાવું છે
 માટે આત્મિકસ્વજાવ અને પૌદ્ગલિકસ્વજાવ એ બે
 મત્સનાં ન હોય. પૌદ્ગલિકજાવ પુદ્ગલમાં રાણો
 અને આત્મિકજાવ આત્મામાં રાણો. એમ સત્ય
 સ્વરૂપ સમજીને સ્ત્રીને મોઢે જવું કયુલ રાણો તે
 કરતાં અમારું કહ્યું કયુલ ન કરો તો બલે તો

पण तमारा मतनो ग्रंथ “गोमट्टसार” नामे ठे तेने विषे पण स्त्रीने मोक्षे जावानुं कहुं ठे. ते ग्रंथनी गाथा सादी माटे छखीए ठीए.

॥ उक्तं च ॥

अमयात्र पुंवैया, इतिवैयापहुंतीचाखीसा ॥

वीसनपुंसकवैया, समएगेण सिजंति ॥ १ ॥

अर्थ-उक्त्या पुरुषवेदे सिजे तो एकसोने

आठ सिद्धि वरे अथवा अमनाखीस पण सिद्धि वरे अने स्त्रीवेदे तो एकसमये चाखीस सिद्धि वरे अने नपुंसक सीजे तो एकसमये बीस सिद्धि वरे, ए उपर छखेखी गाथानो अर्थ ठे. तथा अमनाखीस कया अथवा एकसाने आठ कहा तेनो विचार आगळ वर्णनामां आवशे. ए गाथां तो अमनाखीमज कया ठे पण वनेनो जाव आगळ कहीशुं. एम तमारा ग्रंथने अणु-सारे स्त्री चाखीस मोक्षे जवानी कही ठे ते माटे स्त्रीने मोक्षे जावानुं कबुल राखवुं जोइए तथा साधु साध्वीने वस्त्र राखवानुं ते परिग्रहमां गणवुं नयी ते तमारा “जगवतीसार” ग्रंथने वेपे वस्त्र राखवानी साधुने दापानी ठे माटे वस्त्र

ઠે તે કંઈ પરિગ્રહમાં ગણાતાં નથી માટે એમ સમુ
 સમજીને સ્ત્રીને મુક્તિ પામવી એ વાત સત્ય જા-
 ણવી. એ વાતમાં શંકા રાખવી નહિ એટલે સ્ત્રીને
 મોઢે જવાનો ધ્યાતમો અધિકાર કહ્યો. ૮ તથા
 પુરુષલિંગે સિદ્ધ-કહેતા જે પુરુષવેદે મોઢે જાય
 એટલે પુરુષાકારે ઠે, પણ વેદનો તો કાય થયો
 ઠે વેદરહિત પુરુષાકારે મોઢે જાય તેને પુરુષલિં
 ગસિદ્ધ કહિયે, એટલે એ નવમો અધિકાર કહ્યો
 ૯. હવે દસમો નપુંસકલિંગ કહે ઠે. નપુંસક
 કહેતાં નહિ પુરુષવેદ થયે નહિ સ્ત્રીવેદ ઘણેથકી
 ન્યારો તે નપુંસકના વે ખેદ ઠે. એક જન્મનપું-
 સક ૧ ને વીજો કૃત્રિમનપુંસક ૨. તે મધ્યે જ-
 ન્મનપુંસક સિદ્ધિ ન વેરે ને કૃત્રિમ નપુંસક સિ-
 દ્ધિ વેરે એ અધિકાર જગવતીજીમાં કહ્યો ઠે. કૃ-
 ત્રીમનપુંસક જે મોઢે ગયા તે, ગંગીઆ (ગાંગેય)
 પ્રમુખ જાણવા એટલે એ દસમો ખેદ કહ્યો ૧૦. હવે
 સ્વલિંગસિદ્ધ કહેતાં જે કોઈ શ્રી, જૈનશાસનના
 મતનો લિંગ કહેતા જે વેપથારણ કરે, તે લિંગ
 સાથે મોઢે જાય તેને સ્વલિંગસિદ્ધ કહીએ. તે
 લિંગના ત્રણ ખેદ ઠે. પ્રથમ તીર્થકરના ધારાનો

लिंग चित्र ठे अने बावीस तीर्थकरना वारानो
 लिंग पण चित्र ठे तथा जिनकऱ्पी तथा स्थविर
 कऱ्पी इत्यादिक अनेक भेद ठे पण ते सर्वे लिं
 ग ए जैनमतनो जाणवो. ते लिंग धारण कर्या
 पडी मोक्षे गया तेमने स्वलिंगसिद्ध कहीए. ए
 अगियारमो भेद कह्यो ११. हवे अन्यलिंगसिद्ध
 कहेतां ज्यां जैननो लिंग नथी ते विनानां अ-
 नेक लिंग ठे. खाखी, योगी, वैरागी, सन्यासी,
 फकीर प्रमुख अथवा आर्य, अनार्य, सर्वे जैन-
 लिंग विनाना जे मोक्षे जाय तेमने अन्यलिंग-
 सिद्ध कहीए, एखे वंकचूख प्रमुख अनेक जीव
 मोक्षे गया तेमने अन्यलिंगसिद्ध जाणवा ए
 वारमो भेद कह्यो १२. हवे ग्रहस्थलिंगेसिद्ध कहेतां
 जे ग्रहस्थपणे जैनधर्मनो पण जेख (वेप) छीथो
 नथी, तेम अन्य धर्मनो, आर्य अनार्यनो जेख
 छीथो नथी अने ग्रहस्थावासमां रक्षाथकां कोइ
 कारण वैरागनुं मज्जायकी अनित्यादिक जाव-
 ना आवी अने शुद्ध स्वरूपनी रमणता, आत्म
 स्वरूपनुं एकत्वपणुं आतेथके मोक्षे गया तेना वे
 भेद ठे. १ अंगगम्केवखी. तुर्न शैलेशी करण

करीने मोढ़े गया ते मरुदेवा प्रमुख तथा १ जे
जेनुं आवखुं वधारे होय ते एकत्वजावादिकथकी
केवलज्ञान पामे पण आयुष्य वधतुं ठे तेथी
जेने लिंग देवता आपे त्यां परमात्मपद तो ग्रह
स्थीपणाथकोज थयुं ठे केमके केवलज्ञान तो
ग्रहस्थावासमांज उत्पन्न थयुं माटे एने ग्रहस्थ-
लिंगसिद्ध कहीए, एमां कंइ दूषण ठे नहि. ज
स्तादिकनीपेरे एठले ए ग्रहस्थीलिंगे सिद्ध कहा
ए तेरमो जेद थयो १३. एकसिद्ध कहेतां जे ए
कलाज मोढ़े गया साथे कोइ साधु प्रमुख बीजा
नथी गया तेमने एकसिद्ध कहीए, ते महावीर-
स्वामी आदे जाणवा, ए एकसिद्धनो चौदमो
जेद कह्यो १४. अनेकसिद्ध कहेतां घणा पुरुषा
दि साथे मोढ़े गया पार्श्वनाथ प्रमुख तेमने अ-
नेकसिद्ध कहीए, ए पंदरमो जेद जाणवो १५.
हवे सिद्धि वखानो विचार कहे ठे के-एक स-
मये केटला सिद्धि वरे अथवा केटला समयसुधी
लागट सिद्ध थाय अगर सिद्धि वरे अने केट-
लो विरहकाळ आवे, तेमनो विचार कहे ठे ते
आ वे गाथाथकी जाणजो.

॥ उक्तं च ॥

वत्तीसा अमयाला. सढी वावतरीय बोधवा ॥
 चुलसीइ ठन्नऊइ, छुहिय महत्तरसयं च ॥१॥
 अमसगठपञ्च वज्रतिनिमुन्नइकोयसिन्नमाणेषु ॥
 वतीसाइ सुसमीया, निरंतरं अंतरं उवरी ॥ २ ॥

अर्थ—हवे प्रथम समय जघन्यथकी एक
 जीव सिद्धि बरे, उत्कृष्टा वतीस सिद्धि बरे एम
 बीजे समये पण जघन्यथी एक बे उत्कृष्टा वती
 स एम यावत् आठ ममयसुधी जो सिद्धि बरे
 तो ते उपरांत अवश्य विरहे पने. तथा प्रथम स-
 मये जघन्यथी तेतीस अने उत्कृष्टा अमनालीस
 सिद्धि बरे. एम बीजे समये पण जघन्यथी तेती-
 स उत्कृष्टा अमनालीस एम सात समयसुधी जो
 यावत् सीजे तो ते उपरांत विरहे काळ अवश्य
 पने. तथा प्रथम समय जघन्यथी लंगणपचास
 अने उत्कृष्टा साठ एम बीजे समये पण जघ-
 न्यथी लंगणपचास अने उत्कृष्टा साठ एम ठ
 समयसुधी लागट सिद्धि बरे तो विरह काळ पने.
 तथा प्रथम समये जघन्यथकी एकतर अने उ

ત્કૃષ્ટા ચોતેર એમ વીજે સમયે જઘન્યથી એકસઠ
 ધ્યને ભત્કૃષ્ટા ચોતેર એમ પાંચ સમય લાગટ સિ-
 દ્ધિ વેરે તો વિરહ પમે. તથા પ્રથમ સમયે જઘ-
 ન્યથી તોતેર ધ્યને ભત્કૃષ્ટા ચોરાસી એમ વીજે સ-
 મયે જઘન્યથી તોતેર ધ્યને ભત્કૃષ્ટા ચોરાસી એમ
 ચાર સમયસુધી લાગટ સિદ્ધિ વેરે તો વિરહ પમે.
 તથા પ્રથમ સમયે જઘન્યથી પંચાસી ધ્યને ભ-
 ત્કૃષ્ટા ઇન્નુ એમ વીજે સમયે જઘન્યથી પંચાસી
 ધ્યને ભત્કૃષ્ટા ઇન્નુ એમ ત્રણ સમયસુધી લાગટ
 સિદ્ધિ વેરે તો વિરહ કાલ પમે. તથા પ્રથમ સ-
 મયે જઘન્યથી સત્તાણું ધ્યને ભત્કૃષ્ટા એકસોને વે
 એમ વીજે સમયે જઘન્યથી સત્તાણું ધ્યને ભત્ક-
 ણ એકસોને વે એમ વે સમયસુધી લાગટ સિદ્ધિ
 વેરે તો વિરહ કાલ પમે. તથા પ્રથમ સમયે જ-
 ઘન્યથી એકસોત્રણ ધ્યને ભત્કૃષ્ટા એકસોને ધ્યાઠ
 એક સમયનાજ સિદ્ધિ વેરે તો ફરી વિરહે કાલ
 પમે તે ઠ માસસુધી મુક્તિનો માર્ગ બંધ રહે તથા
 ભંગ વધતા જીવ સિદ્ધિ વેરે તેના વિરહકાલ
 ભંગ વધતા તે અધિકાર ઘણા ઠે તે સર્વે શાસ્ત્ર
 થકી જાણજો. શિષ્યવાક્ય—સ્વામી એ વિરહકા-

छ ते आ प्रतक्षेत्र आश्रयिने कहो ठे के प-
 न्नेरे क्षेत्र आश्रयिने कहो ठो तेनो उत्तर. जे
 हे प्रप ! सिद्धांतमां तो एक क्षेत्रनुं कंइ वचन
 नथी अहिंयां तो समुदाय सर्व सिद्धपद आश्र-
 यिने ठे मोक्षमार्गनोज विरह काल कह्यो ठे.
 पण एम जो समुदाये बोलीए तो परंपरा छो-
 किकव्यवहारने बाधकपणुं लागे, शामाटे जे जे-
 ट्या आ प्रतक्षेत्रमां तीर्थकर थया तेमना पांच
 कल्याणक दशे क्षेत्र सरस्वा लहीए ठीए ने श्री
 रीपजदेव स्वामी तो एकसोने आठ पुरुष साथे
 मोक्षे गया ते तो सर्वे उत्कृष्टी अवगाहना
 बाखा ठे ते तो मोक्षे जवानुं आश्रित मानीए
 ठीए बीजा नानी अवगाह नाना घणी जो एक
 समये एकसोने आठ मोक्षे जाय तोपण ठ मा-
 सनो वीर हे काळ कह्यो छे ए तो उत्कृष्टी अ-
 वगाह नाना घणी मोक्षे गया तो अहीयां अव-
 श्य विरह काल छ मासनो होय ए जोता समु-
 दाय मोक्ष मार्गनो विरह काल खेनां चक्रदेक्षे
 त्रे मुक्तिनो मार्ग छ मास सुची बंध रह्यो जोइए
 तेवारे नवक्षेत्रे प्रगवाननां कल्याणक अहीना

[illegible]

જપજે છે અને તે ગતિયોના જીવ સર્વ ગતિયોમા
 જપજે છે; અને વિરહે કાલ તે ગતિને આશ્રિ-
 જ છે પણ મુક્તિના વિરહ કાલનું તે પુણ્ય તેનો
 વિરહ કાલ ત્યાં તો સમુદાયેજ વચન છે પણ
 અહીંયાં સમુદાય કહેતાં પૂર્વોક્ત વિચાર આમો
 આવે છે. તેથી હમે એક દેવ આશ્રિને સંજવવા-
 નું કહ્યું પણ શાસ્ત્રને વિષે જોતા તો મુક્તિ ગતિ
 આશ્રિને છે; એ વાતનો વિચાર તો કેવલી હોય
 તો કહે અને અહીંયાં તો વિચાર ઘણાનો છે.
 પણ પરપણામાં તો એક દેવ આશ્રિનેજ કરવી
 પડે, પછી તત્ત્વ તો અરીહંત જાણે, શિષ્ય વાક્ય
 સ્વામી એમ વિરહ કાલ પદે ત્યારે મુક્તિનો માર્ગ
 બંધ રહે તો કેટલાએક લોકો એમ કહે છે જે
 મુક્તિનો માર્ગ તો કીર્તી મંકોર્તીની દારની ગોમે
 વહે છે તો એ વાત કેમ બનશે? તેનો જીવર જે
 એમ કોઈ અજ્ઞાની લોક સદ્ગુણના ચરણ કમલ
 સેવ્યા વિનાનાં વહુ શ્રુતની જાતિ રહીત એવા જે
 જીવમતી કલ્પના કરવા થકી વોલે તે કંઈ
 શાસ્ત્રની સાથે મેલવવાનાં વચન નથી એ પોતાની
 સુશી પદે તેમ લેવે તેનો જીવર તો કંઈ શાસ્ત્ર-

હવેને ભંડારી શ્યાદવાદશૈલી લઈ પોતાનું
સ્વરૂપ એકત્વ જાણે થાય તે ઘણી સિદ્ધિએ શિષ્ય
વાક્ય સ્વામી એકત્વ જાણ શી રીતે થાય ? તેનો
ભૂતર જે પ્રથમ લક્ષણ ગુણ સ્વજાણ કહીને
ધ્યાન્યા તે રીતે ૫૮ હવેને ભંડારીને ચાર હવે
તો અસ્વી ઠે, તે કંઈ આત્માને નમતા નથી તે
ધ્યાત્મા ખેગા ઠે પણ નહીં અને પાંચમો હવે
જે પુદ્ગલ ઠે તે ધ્યાત્માને અનાદિ કાલનો ખેગો
વચ્ચે ઠે, અને તેહીજ ધ્યાત્માને અનાદિકાલ-
નો સંસારમાં ખમાડે ઠે માટે પુદ્ગલ તથા ધ્યાત્મા
૫૯ હવેની સદ્ગુરુ પાસેથી ભંડારી કરવી,
પણ પોતાની મતિ કંઈનાં ચાલું નહીં, તે
હવેને સારી રીતે ભંડારીને જન્મ ચેતનના વિજા-
ગ જાણીને જન્મ જાણનો ત્યાગ કરીને પોતાના
એકત્વ સ્વરૂપમાં રમણ થાય તેમને એકત્વ જાણ
કંઈએ, અહીંયાં કિંચિત્ જીવ સ્વરૂપ ભંડારી
ઠે, કે જીવ કહેતાં ધ્યાત્મ હવે તે તો શુદ્ધ
જ્ઞાન દર્શન ચાસ્ત્રનો પુંજ ઠે, મહા જ્યોતિ
સ્વરૂપ સાક્ષાત્ ઠે, એવો જે ધ્યાત્મસ્વરૂપ દીસે ઠે
પૃથ્થે સર્વ પદાર્થ ઠે તેમાં એક ધ્યાત્મારામ મત્યદા

वस्तु मात्र आश्रयकारी ठे, अनेक जव रु ए एक
 समय देखाय ठे ए सर्व पोत पोतानी दृष्टिमे
 जावामां आवे कारण के अहीयां छटि कहेतां
 ज्ञान छटि समजवी, चर्म चरुवाछो न जाणे,
 बाह्य दृष्टिवासाने ए वस्तु समजवामां आवे नहीं
 पनां जे धर्णी बाहीर आत्माना जावने गोमने
 अंतर आत्मानो जाव जेने प्राप्त थयो ठे ते धणी-
 ना जाणवामां आवे ठे, अहीयां कोइ कहेशे के
 दयामां ते वस्तु कंई देखाम्वा जेवी नथी शामाटे
 के अरूपीनां जाव नां अरूपी जाणे: ए वात रुपी-
 ना जाणवामां न आवे, ए तो जेनी विजावदशा-
 य्त्ता होय गग इय जेना पातला पम्या होय
 समकित गुण प्राप्त थयो होय ते धणी, ए वस्तुने
 जाण पण जेनुं मिथ्यात्व गयुं नथी अने अज्ञा-
 नमां गर्वाने म्हा ठे अने इन्द्रिय सुखने विपे
 जेना उच्छा ठे शुभाशुभ जावने विपे धर्म मानी
 बना ठे ते धर्णी सर्वथा ए वस्तु नज देखे, एतो
 जेने ज्ञाननां गमणनां ठे ते ए आत्मस्वरूपने जाणे
 ए वातमां कंड पण अमत्यपाहुं नथी ए प्रत्यक्ष-
 पण जेनां स्वरूपज ठे. शुद्ध चैतन्य मात्र वस्तुं

ते एक शब्द मात्रही जलखीए गीए, एखे
 शुद्धनय वस्तु मात्र था एत कहेतां शुद्धनयने
 वस्तु धर्म प्राप्ति ठे एखे एनो अनुभव करतांज
 समकितनी प्राप्ति थाय. शुद्ध स्वरूप ते केवुं ठे के
 एक वस्तु शुद्ध एकत्व ज्योति स्वरूपेज शुद्धपाणुं
 ठे ते कोइ काले बुरो नही, जेवो ठे तेवो ने
 तेवोज वस्तु ए रहेशेज एज स्वरूप सिद्धनुं ए ठे,
 अने ए स्वरूप सर्व जीवनुं ए ठे, अहीपां कोइ
 कहेशे के जीव शुद्धता क्यारे थाशे ज्यारे था
 संसारजावयी बुरो त्यारे शुद्ध थाशे तेनो उ-
 त्तर कहे छे के जीववस्तु तो दृष्टि विचारी जो
 शो तो त्रणे काळ सदाए शुद्धज ठे जेम कंचन
 वेपारुप ठे. एनुं मुख्य पण चेशनुंज अपाय ठे,
 तोलनुं अपातुं नशी, जेखो तोल वधारे दशे,
 तेखो ताप दांघे बछी जाय एखे मुळ होय ए-
 टखुंज रहे. तेम आत्मा पण रागादि विजावनी
 संगे अनेक नाम धरावे तथापी ते आत्मायकी
 सर्व जिन ठे. आत्मा तो शुद्ध रूपज ठे तथा जे
 नव तत्त्व कहिए गीए. जीव, अजीव, पुण्य,
 पाप, आसव, संवर, निर्जरा, बंध अने मोक्ष ए

नय न्यून विद्याया प्रणमिता न तथापि ए
 श्राम्या नय निश्चय न गते गताना शुद्ध
 स्वरूपमात्र न चम स्तान् दाय व अनेक नाम
 धर्मा न, काष्ठन बाणन इत्यादिक अनेक
 नामन अग्नि कहिय न गुण पयकी अग्नि
 न्याय जे ते उा मात के दाहक स्वभाव ते ते
 नेज अग्नि कहिय न गुण अहितां कंड न आ-
 काशनु नाम न अग्नि नय । तेन श्राम्या पण
 शुद्ध स्वरूपनु नाम ते तेम न अग्निना आकारे
 पण दग्धने लोक नया नया नाम देते पण
 अग्निना भूताय ता एक दाहक जे तेम चेतन
 विनायन । मग न अनेक नाम धर्मा न पण चेतन
 स्वरूप ता शुद्धनु नाम जे अनेक नाम तो
 मवे विकल्प न विकल्प न । मवे बुद्धा वे.
 पोते पोताना एक न ताव ज्ञान दान चारि-
 त्तनो पुंज शुद्ध स्वरूप । साक्षात् परमानंदरूप
 तहीज मय न वाकी मवे प विकल्प न कर्तव्य ।
 अतः शुद्ध न्यायपते । प्रत्य गुज्येतिश्च कामित ॥
 नवतत्त्व गतव प्रियंदन्यंमुचत ॥ १ ॥

एवं शुद्ध स्वरूप तेन श्राम्या कांश्च काळे

તજે નહીં. હવે એવો આત્મા ઠે તોપણ જ્ઞેદનય
થી વે પદ્ધ છે; એક તો અશુદ્ધ આત્મા ને વીજો
શુદ્ધ આત્મા કહેતાં જે વિજાવ દશા ઇચ્છે રા-
ગાદિ પરિણામ શક્તિરૂપ એ સર્વ જીવને વિષેજ
પામીએ. વીજો જે શુદ્ધ ચેતન કહેતાં જે વસ્તુ દ્ર-
વ્ય રૂપ ઠે તેની કોઈ મર્યાદા નથી જે આચ્છો
કાણજ જીવવસ્તુ રહેશે, એનો તો સદાય અમર્યા-
દા કાણ ઠે ઇચ્છે શાશ્વતોજ ઠે, અને જે રાગા-
દિ વિજાવ સહીત તે અશુદ્ધ ચેતના ઠે, તેના કા-
ણની મર્યાદા ઠેજ અહીંયાં કોઈ શંકા કરશે જે
જીવી અજીવીને વિજાવ સાથે ભુટ્કો ક્યારે થશે?
તેનો ભુત્તર જે જીવ્ય જીવ ઠે તેતો સમક્તિ પા-
મ્યો ત્યાંથી વિજાવનો નાશ થયો અહીંયાં પણ
કોઈને શંકા થશે જે સમક્તિ તો ચોથે ગુણ
ઠાણે ઠે અને વિજાવનો નાશ તો દશમા ગુણ
સ્થાનકને અંતે ઠે તેનો ભુત્તર જે ગુણઠાણાં ઠે
તે પણ એક વ્યવહાર કથની ઠે તથાપિ ચોથે ગુ-
ણઠાણે જે સમક્તિ ઠે તેતો અશુદ્ધજ ઠે અને
શુદ્ધ સમક્તિ તો ત્યાં દશમા ગુણ સ્થાનકને અંતે
સપક શ્રેણિની અપેક્ષાએ ઠે, શામાટે જે ચોથે ગુ-

एताणें ममकितनी प्राप्ति थइ त्यातो मिथ्यात्व
 स्वभाव रह्यो ते अहीयां तो कंइ उपशमे ठे, कंइ
 क्षय उपशम थाय ते नो उपशम नो ए मिथ्या-
 त्वमत्ताए मावीतज ते अथवा क्षय उपशम थयुं
 तो ए मत्ताए मावीत ते. शामाटे जे अगीयारमा
 गुणस्थानकना पमेला निगोदादिकने विषे रख-
 मे ठे तो आ कारणथी के मिथ्यात्वादिक हतुं ते
 छेइने गया, मत्तामां हतुं ते उदयमां आव्युं ते-
 थी ए जीव रखमे ते. अथवा कोइ कदेशे के क्षा-
 यक ममकितवालांन बोधे गुणस्थानके शुद्ध
 स्वरूप ठे के नही? तेनो उत्तर के आगळ जे बे
 समकित कहां नथी तो ए अनंत घणुं शुद्ध ठे
 परंतु संपूर्ण शुद्ध तो नथी शामाटे जे त्यां संपूर्ण
 सत्य ने सत्य ने असत्यने अमत्य जाणवुं ते ज्ञान
 हजु एने प्रगट्युं नथी अने एकत्व आत्म स्वरू-
 पनी प्राप्ति थइ नथी अने ज्यां सुधी जेद ज्ञान
 ठे त्यां सुधी किञ्चित् मिथ्यात्व ठे अने अहीयां
 जेदज्ञानने विषे तो आत्माना जेद करवा, ज्ञान
 आत्मा प्रमुख अथवा उत्पाद व्यय प्रमुख तो आ-
 त्मा कंइ भिन्न नथी अने ज्ञानदर्शन ठे तेहिज

आत्मा ठे माटे आत्माने विषे जेदपणु छे नहि.
 अने जेदपणु मानवुं तेज मिथ्यात्व ठे अने अ-
 जेदपणु एकत्वभाव थवो ए वारमे गुणस्थानके
 ठे त्यां तो कंइ-मिथ्यात्व छे नही ते कंइ हवे पां-
 छा पण पमे नही, जेम कोइए वृद्ध कापी नां-
 र्युं पण तेनां मूलीयां पृथ्वीमां रक्षां ठे तो ते
 वृद्ध पावुं प्रगट थायज अने जेनुं मुख सुद्धां ग-
 युं ते पावुं प्रगट न थाय तेम मिथ्यात्वनुं मूळ
 मांही रहेबुं ते अगीपारमा गुणस्थानक सुधीना
 जीवने पाछो मिथ्यात्व रूप वृद्धनो फेलावो थाय
 ठे ते जीव संख्यातादिक काल संसारमां रखने ठे,
 जे जीवने बारमुं गुणस्थानक स्पर्श्युं ते जीवने मि-
 थ्यात्व वृद्धनुं मूळ ठे नही, तेथी ते जीव संसार-
 मां पागो न पमे; अने ते जीव तरत मोढ़ जा-
 य, हवे अहीयां जे चोये गुणस्थानके दायिक
 समकित कंइक शुद्ध कहुं तेनी कोइने शंका प-
 मशे जे चोया गुणस्थानकनो जीव तो पाछो प-
 मे तेने कहीए के चोया गुणस्थानकनो जीव पा-
 गो न पमे अने चोयायी दशमा गुणवाण सु-
 धीनुं मिथ्यात्व रहुं ने मिथ्यात्व किशित्व ठे अने

તદ્જન્મમાંજ એ મિથ્યાત્વનો નાશ થશે અને તે
 જીવ તદ્જન્મ મોક્ષે જશે માટે અને શુદ્ધ સમકિ-
 તી કહીએ છીએ, જેમ કોઈ પુરુષ મરવા સુતો થ-
 ને ગલે શ્વાસ છે તેને મુવોજં જાણીએ તે કંઈ હ-
 વે જીવવાનો નથી તેમ અહીંયાં મિથ્યાત્વ પણ કંઈ
 રહેવાનું નથી માટે અને શુદ્ધ સમકિત કહીએ છી-
 એ; પણ શુદ્ધ સમકિત જે સંપૂર્ણ તેતો રાગાદિ
 વિજ્ઞાવ દશાનો નાશ થયે વારમે ગુણસ્થાનકેજ
 હોય એમ જાણવું માટે તે કાલની મર્યાદા ત્યાં
 આવીજ રહે માટે જન્ય જીવ અશુદ્ધ ચેતનાવાલો
 રાગાદિ વિજ્ઞાવ સંગતિની કાલમર્યાદા તો પૂર્ણ
 થાય પણ શુદ્ધ ચિદાનંદઘન જ્ઞાનદર્શન ચારિ-
 ત્રનો પુંજ જ્યોતિ સ્વરૂપી તેની તો કંઈ કાલમ-
 ર્યાદા છે નહીં. તથા જે વિજ્ઞાનરૂપ રાગાદિ પ-
 રિણામ અશુદ્ધ ચેતના જે છે તે પર્યાય માત્ર છે.
 વિચારીને જોઈએ તેવારે એ જ્ઞાનરૂપ નવતત્ત્વરૂપમાં
 ઢંકાઈ ગયું છે એટલે પૂર્વોક્ત શુદ્ધ ચિદાનંદ સ્વરૂપ
 નવતત્ત્વરૂપ (તેને) વાદલે કરીને આઘાદિત થયું
 છે એટલે જીવ વસ્તુ અનાદિકાલનો એ કર્મમાં
 માં ઢંકાઈ ગયો છે તેતો જ્ઞાની પુરુષ હોય તેજ

मांहीयी खोळी कादे, बीजाने जमे तेवुं नथी.

॥ उक्तं च-

पापाणेषु यथा हेम दुग्धमध्ये यथा घृतम् ॥
तिलमध्ये यथा तैलं, देहमध्ये तथा जीवः ॥
काष्ठमध्ये यथा वह्निः, शक्ति रूपेण तिष्ठति ॥
अयमात्मा शरीरेषु । यो जानाति स पंक्तिः ॥

अर्थ-शामाटे के अनादि संबंधे के जेमां
घातु कहेतां सोनुं, रुपु, त्रांबु, कलश, जसत, इ-
त्यादिनी पापाणमांही उत्पत्ति ठे ते कोझे स-
मजवामाज नथी के आ घातु फलाणा पत्यर-
मांही ठे एवुं तो जाणपणुं कोझे ठे नहि ए
तो जे अकळकळ ठे तेज ए कांकरीनुंने लं-
ळखे ठे के आ पत्यरमांही सोनु ठे अने आ
पत्यरमांही कथीर छे जेम जे पंक्ति पुरुष छे तेज
आत्माने लंळखे छे ने जेम पत्यरमां सुवर्णादिक
रह्युं छे तेमज आपणी कायाने विपे आपणो आ-
त्मा परमात्मा सर्व उपद्रव रहित साक्षात् विरा-
जमान छे तथा जेम दुग्ध कहेतां दुधमांही जेम
घृत रह्युं ठे तेमज आपणी देहनी मांही कोरे

શુદ્ધ પરમાનંદ સ્વરૂપ સાદાત્ પરમાનંદ પોતે વિરાજમાન છે તથા જેમ તિલ્લમાંથી તેલ રહ્યું છે તેમ ધ્યાપણી કાયાને વિષે સાદાત્ પરમબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ જ્યોતિ સ્વરૂપ વિરાજમાન સ્વરૂપ છે તથા જેમ કાઠની માંદણી કોરે અગ્નિ રહી છે તે શક્તિ જાણે છે કદાપિ કાઠના કટકેકટકા કરી એ તો એ પણ દીઝામાં ધાવે નહીં શામોટાં કે એ સક્તિ જાણે છે તે વ્યક્તિજાણે ક્યારે એના કદામ્નનારા વનચરાદિ લોક કસતી મઢે ત્યારે નીકળે. તેમજ આ શરીરને વિષે પરમાત્મ સ્વરૂપ છે તેને જે જીવ્ય છે કહેતાં જે જાણે છે તેહીજ પંક્તિ છે. તે આત્મસ્વરૂપ જાણ્યા વિના જે કોઈ ઘીના જણી ગણી પંક્તિ નામ ધરાવે છે તે લૌકિક પંક્તિ છે. પણ લોકોત્તર પંક્તિ તો ધ્યાવી રીતે આત્મ સ્વરૂપનું જેને જાણપણું થયું તેને લોકોત્તર પંક્તિ કહીયે.

શિષ્યવાક્ય-લૌકિક પંક્તિ અને લોકોત્તર પંક્તિમાં શો ફરક હશે ?

તેનો અંતર-જે લૌકિક પંક્તિ છે તે સંસારી જીવને સંસાર થકી તુટીને મોક્ષે જવા ન દે

શા માટે જે એના સમજવામાં એમ છે કે જે આપણો વાતો તુટી જાય અને આપણા મતની માનવૃદ્ધિ ન થાય અને સર્વે આત્મજ્ઞાની ઘડ જાય તે વારે આપણો મત કેમ ચાલે? માટે હરેક રીતે આપણા વાતમાંથી નીકળવા દેવો નહિ. જેમ મોહ રાજાની સાથે કોઈ જીવ સદ્ગુરુને મેળવે તે વારે મહા સંતાપ થાય જે આપણું નાટક તુટી જશે એમ જાણીને ઘણો શોકમાં પડે છે. તેમ લૌકિક પંથિત છે. તે પણ કોઈ જીવ આત્મજ્ઞાન પામ્યાની સ્વર સાંજઝે તેવારે તેના જીવને કેવું થાય છે કે જેમ કોઈ ઘરમાંથી અત્યંત વહ્ન વસ્તુનો નાશ થતાં તેનું જેટલું દુઃસ્વ વેદાય તેથી અનંત ગણું દુઃસ્વ વેદે છે તે માટે એમને લૌકિક પંથિત કહીએ. અને લૌકિક પંથિત એ વાતના મતનાં ચત્રાવનારા છે તેના થકી જ્ઞાન માર્ગ ગણો દૂર છે તેથી કોઈ જીવ ધર્મ પામી શકે નહિ તથા લોકોત્તર પંથિત તે તો એક આત્મા સ્વરૂપની ઝંઝાણ કરાવે અને ધર્મ પમાની મોદો પહોંચાને.

શિષ્યજ્ઞાન્ય-સ્વામી તમે જે લૌકિક પં.

શુદ્ધ પરમાનંદ સ્વરૂપ સાદાત્ પરમાનંદ પોતે વિરાજમાન છે તથા જેમ તિલમાંહી તેલ રહ્યું છે તેમ આપણી કાયાને વિષે સાદાત્ પરમબ્રહ્મ પુરુષોત્તમ જ્યોતિ સ્વરૂપ વિરાજમાન સ્વરૂપ છે તથા જેમ કાઠની માંદલી કોરે અગ્નિ રહી છે તે શક્તિ જાવે છે કદાપિ કાઠના કટકેકટકા કરી એ તો એ પણ દીઠામાં આવે નહીં શામોટાં કે એ સક્તિ જાવે છે તે વ્યક્તિજાવે ક્યારે એના કહામનારા વનચરાદિ લોક કસત્રી મળે ત્યારે નીકળે. તેમજ આ શરીરને વિષે પરમાત્મ સ્વરૂપ છે તેને જે બુઝાવે કહેતાં જે જાણે છે તેહીજ પંમિત છે. તે આત્મસ્વરૂપ જાણ્યા વિના જે કોઈ વીજા જાણી ગણી પંમિત નામ ધરાવે છે તે લૌકિક પંમિત છે. પણ લોકોત્તર પંમિત તો આવી રીતે આત્મ સ્વરૂપનું જોને જાણપણું થયું તેને લોકોત્તર પંમિત કહીયે.

શિષ્યવાક્ય-લૌકિક પંમિત અને લોકોત્તર પંમિતમાં શો ફરક હશે ?

તેનો અંતર-જે લૌકિક પંમિત છે તે સંસારી જીવને સંસાર ચક્રી ઘૂમીને મોઢે જવા ન દે

શા માટે જે એના સમજવામાં એમ છે
 પળો વામો તુટી જાય અને આપણા મન
 વૃદ્ધિ ન થાય અને સર્વે આત્મજ્ઞાની
 તે વારે આપણો મત કેમ ચાલે? માટે
 આપણા વાત્તામાંથી નીકળ્યા દેવો ન
 મોહ રાજાની સાથે કોઈ જીવ સદ્ગુરુ
 તે વારે મહા સંતાપ થાય જે આપણું ના
 જશે એમ જાણીને ઘણો શોકમાં પડે
 લૌકિક પંક્તિ છે. તે પણ કોઈ જીવ
 જ્ઞાન પામ્યાની સ્વર સાંજ છે તેવારે તેના
 કેવું થાય છે કે જેમ કોઈ ઘરમાંથી અત્ય
 હાન વસ્તુનો નાશ થતાં તેનું જેટલું દુઃખ
 તેથી અનંત ગણું દુઃખ વેદે છે તે માટે એમને
 કિક પંક્તિ કહીએ. અને લૌકિક પંક્તિ
 વાત્તાના મતનાં ચલાવનારા છે તેના ધર્મી
 માર્ગ ગળો દૂર છે તેથી કોઈ જીવ ધર્મ પા
 શકે નહિ તથા લોકોત્તર પંક્તિ તે તો એક અ
 ત્મા સ્વરૂપની ભલલાણ કરાવે અને ધર્મ પમા
 મોદો પહોંચામે.

શિષ્યવાક્ય-સ્વામી તમે જે લૌકિક પં

[illegible]

अध्यवसाय-सांख्यिक पंक्ति अने छोट-
कोट पंक्तिमां आ कम्क दशे ?

વેના નુનમ-જે શૌકિક પંક્તિ છે તે સં-
માર્ગે જીવને મંચાર થકી તૂટીને મોઢે જવા ન દે

શા માટે જે એના સમજવામાં એમ છે કે જે આપણો વાનો તુટી જાય અને આપણા મતની માન વૃદ્ધિ ન થાય અને સર્વે આત્મજ્ઞાની થઈ જાય તે વારે આપણો મત કેમ ચાલે? માટે હરેક રીતે આપણા વાનામાંથી નીકળ્યા દેવો નહિ. જેમ મોહ રાજાની સાથે કોઈ જીવ સદ્ગુરુને મેળવે તે વારે મહા સંતાપ થાય જે આપણું નાટક તુટી જશે એમ જાણીને ઘણો શોકમાં પડે છે. તેમ લૌકિક પંમિત છે. તે પણ કોઈ જીવ આત્મ જ્ઞાન પામ્યાની સ્વર સાંજે તેવારે તેના જીવને કેવું થાય છે કે જેમ કોઈ ઘરમાંથી અત્યંત વહ્ન વસ્તુનો નાશ થતાં તેનું જેટલું દુઃખ વેદાય તેથી અનંત ગણું દુઃખ વેદે છે તે માટે એમને લૌકિક પંમિત કહીએ. અને લૌકિક પંમિત એ વાનાના મતનાં ચલાવનારા છે તેના થકી જ્ઞાન માર્ગ ગણો દૂર છે તેથી કોઈ જીવ ધર્મ પામી શકે નહિ તથા લોકોત્તર પંમિત તે તો એક આત્મા સ્વરૂપની ભૂલભાણ કરાવે અને ધર્મ પમાની મોઢો પહોંચાને.

શિષ્યવાક્ય-સ્વામી તમે જે લૌકિક પં.

મિત કહ્યા તે પણ મમકિત આદિક પામે મહા
વ્રત ધર્મ નુલભાવે એ. ચાસ્ત્રિ તથા તપ તથા
વ્રત પાટે પડાવે એ કંડ મર્વે પૂર્વા પ્રમાદી નથી
અને કાળના નો ધર્મનાંજ કનાવે એ તો એમને ધર્મ
માર્ગમાં કેમ ન ગવેશ્યાં ?

ગુરુચરણ-હે દેવાણુપ્રિય ! જે બાહ્ય થકી
ધર્મ દેવાંને એ. જે વ્યવહાર મમકિત તથા પંચ
મહાવ્રત તથા તપ આદે દેહને ધર્મ કહે છે પણ
કંડ તે ધર્મ નથી ડ્યાપાટે જે મમકિત ગુણ તે
તો આત્મ મ્વનાવમાં મ્હો એ તે કંઈ વ્યવહાર
મમકિતમાં એ નહિ. અને આત્મસ્વજાવ તેજ
મમકિત અને આત્મમ્વનાવ તેજ જ્ઞાન અને
આત્મમ્વનાવ તેજ ચાસ્ત્રિ પણ આત્મા થકી
તિન્ન એ નહીં અને તિન્ન ગવેશે એ વ્યવહારનય
એ. અને વ્યવહારનયને માટે તેમાં ધર્મ નથી
ધર્મ તો મદ નયર્થાંજ એ માટે ચાસ્ત્રિ તો એક
આત્માનુંજ નામ એ અને આત્માનેજ ચાસ્ત્રિ એ.

ઉક્તં ચ.

આત્મવ દર્શન જ્ઞાન ચાસ્ત્રાણ્યથ વ્ધા યતે,
યત્તદાત્મક ણૈવ શરીરમધિનિશ્ચિતિ ॥૧॥

आत्मानमात्मनावेत्ति मोक्षत्यागो यदात्मनि ।

तदेव तस्य चारित्रं तज्ज्ञानं तच्च दर्शनम् ॥१॥

आत्मा ज्ञान ज्ञवं दुःख मात्मज्ञानेन हन्यते ।

तपसाप्यात्माविज्ञानदा नशनुन शक्यते ॥२॥

तं अत्राणी कर्मण्यमात्मै चयि दुव सरिरी
कर्म योगत ।

ध्यानामी दग्ध कर्मनु शुद्धात्मास्या निरंजना ॥३॥

हवे ए चार गाथानो अर्थ लखीए ठीए.
हवे चारित्रि कहेंतां जे साधु मुनिराजनो जे जी-
वात्मा तेनेज चारित्रि कहिये ठीए. जे आत्मा
एव कहेंतां आत्मा ए प्रकारे एखे आत्मा एज
दर्शन, ज्ञान, चारित्रि कहिये ठीए. एखे
ज्ञान दर्शन चारित्रि ते कंइ आत्मायकी जुहु
नयी एखे आत्म ज्ञान दर्शनने चारित्रि तदवत्
एक रूपज ठे. ते साधु मुनिराजनं जे शरीर ठे
ते अधिष्ठित ठे, एखे शरीरमां रह्या ठे पण
आत्मा तो ज्ञान दर्शन चारित्रिमां एकरूप थशे
अने जे वारे जुहु नहि माने ते वारे मोक्षनो
मार्ग ते मुनि साधशे. पण ज्ञान दर्शन चा-

રિત્ર આત્માયકી અચ્ચુ રાણીને જે મોહનું સાધન કરવા ટાહના કરે ઠે તે અજ્ઞાન ઠે, અને કોઈ દહામો મોહનું સાધન થશે નહીં. એવાતમાં કંઈ ઝંકા રાણી નહી. હવે જે જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર અને આત્મા એ ચારે અનેદ રુપજ ઠે તે દેલામે ઠ.

પહેલા શ્લોકનો અર્થ-આત્મજ્ઞાન મહાત્માનાં કહેતાં જે જાણ જીવ એટલે જેણે પોતાના આત્માનું સ્વરૂપ પોતે પોતાના માંહલીકોરે જાણ્યું ઠે પણ તે ક્યારે જાણે જે વારે મોહનીય કર્મનો ત્યાગ થાય એટલો જેટલો મોહનો ત્યાગ થાય તે નવું જાણપણુ થાય, સમકીત પામ્યા પછી મોહનો ત્યાગ થાય, જેટલો મોહનો ત્યાગ તેટલું સ્વરૂપનું જાણપણું થાય તેનેજ ચારિત્ર કહીએ. ત્યાં મોહત્યાગના વે પ્રેદ ઠે ૧ એક વાહ્ય થકી મોહત્યાગ જે શરીર સ્ત્રી પુત્ર કુટુંબ પરિવાર ઘન ધાન્યાદિ ઉપર થકી વૈરાગ્ય થાવે મોહ ઝાંમે, પણ કેવળ જ્ઞાન વિનાના એવા જીવ સંસારમાં ઘણા પ્રવર્તે ઠે. તે થકી કંઈ તેના આત્માનું કલ્યાણ થાય નહી,

અને જે જીવને પોતાના આત્મસ્વરૂપનું જાણ-
પણ થયું છે, જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્રિ એક રૂપે જાણે
છે તે ઘણીને મોહ તથા રાગાદિક પરિણતિ આ
લોક પરલોક શુભ અશુભ પદાર્થ અપરથી વિરક્ત
પણ હોય એમ તત્ત્વનો જે જાણ થયો તેની પાસે
ચારિત્રિ હોય. શા માટે ? જે પરવસ્તુ અપ-
રથી રાગજાવ ગયો, અને આત્મ સ્વરૂપ સદ્જા-
નંદ જ્ઞાનરૂપ તે અપર એ સાચી થદ્દા બેઠી છે
જે મારો આત્મા કેવલ તત્ત્વ છે. એમ જાણે
અને મનાદિક જે પદાર્થ તે સર્વ મારા થકી
જિજ્ઞાસુ હોય છે. એમ જાણી મનનો વ્યાપાર બા-
હ્યર પસરતાને રોકે, અને પોતાના આત્મ સ્વજાવ
ને વિષે રમે. તદ્વત્ત્વ કહેતાં તેહીજ જાણપણું
આત્માનુ તેનેજ ચારિત્રિ કહીએ, અને તે સર્વ મં-
વરસ જાણવું, અને તેહીજ જે જાણપણું તેનેજ
જ્ઞાન કહીએ અને તે જ્ઞાનવર્મે જે વસ્તુને જાણી
તે સાચી વસ્તુ અપર જે થજા થજ તે દર્શન
કહેતાં આત્મ સ્વરૂપનું જાણવું તેનેજ દર્શન ક-
હીએ. શામાટે જે નમ્યક્ મરહણાનું નામ છે. પ-

ટલા માટે સદ્દેહણાપૂર્વક સમ્યક્ત્વદર્શન કહિએ
 ઇચ્છે એ વીજા શ્લોકનો અર્થ કહ્યો.

હવે ત્રીજા શ્લોકનો અર્થ કહે છે. આત્મા
 જ્ઞાન કહેતાં જે આત્માનુ અજ્ઞાનપણુ ઇચ્છે આ-
 ત્મસ્વરૂપનો અજાણ થકો જે જે કષ્ટાદિક કરે
 અથવા ધર્મ ધર્મ પોકારે તે થકી આત્માને હુ-
 સની વૃદ્ધિ કરે. પણ એ થકી એનો આત્મા
 સુખી ન થાય.

॥ ભક્તંચ ॥

ઉત્તમા આત્મચિંતા ચ મોહચિંતા ચ મધ્યમા ॥
 અધમા કામચિંતા ચ પરચિન્તાઽધમાધમા ॥ ૧ ॥

ઇચ્છે શું કહ્યું જે ઉત્તમજીવ કેનુ નામ છે જે
 આત્મસ્વરૂપનો વિચાર કરી પરસ્વરૂપ થકી આ-
 ત્માને જિન્ન કરે સ્વસ્વરૂપમાં રમણ કરે તેને ઉ-
 ત્તમ કહ્યા છે, પણ તે થકી નપરાંઝ આત્મસ્વરૂ-
 પના અજાણ મોહદશામાં રહ્યા પડ્યા તેને ધર્મ જે
 માને તેને અજ્ઞાન કહિએ, શામાટે?—જે આત્મ-
 સ્વરૂપ જાણ્યા વિના જે વ્રત નિયમ પરજીવની
 દયા તે જીવોને વિષે રમણતા તેવા જીવોને અ-

ज्ञान कहिए. ते जीव घणा काळ सुधी संसारमां
 रखमशे अने ते जीवनुं ए जवमां रक्षां कोइ दी-
 न कल्याण थवानु नथी. एवा जीवने शास्त्रकारे
 तो अधममां अधम कहा ठे माटे ए उपरना श्लो-
 क थकी विचारी लेजो. ते कारण माटे आत्मस्व-
 रुपनुं जाणपाणुं करवुं अने आत्मज्ञानने विपेज
 रमणता करवी, जेम पोतानो आत्मा स्थिर बेसे
 अने बाह्य अन्त्यंतरमां त्याग थाय तेज ज्ञानवने
 करीने सर्व दुःखनो नाश थायठे, माटे एवुं सम-
 जीने राग द्वेष मोह थकी उपशमवु, एखे सर्व
 दुःखनो नाश थाय. जेम रविने आव्ये प्रजातकाळ
 दीसे ने अंधारानो नाश थाय अने उद्योत प्र-
 गट थाय, तेम आत्मज्ञानने प्रगट्टे शुभाशुभ क-
 र्मनो नाश थाय ने दुःख मटे, अने संपूर्ण
 आत्मिक सुखने जोगवे. थोमा काव्यमां ते जीव
 मुक्तिना सुखने जोगवे. तथा तपस्या एखे तप-
 स्या कहेतां आत्मविज्ञान रहित ते कर्मनो नाश
 न करे. अहीयां कोइ जीवशंका करे अने एवुं
 कहेजे. तपस्या थकी पण नीकाचित कर्म जाय.
 अने तमे तो अहीयां कंइ कहेता नथी अने

धर्म करतो थको दाण ध्याध कहेतां जे ध्याल्य
मीचीने उघाडोए तेने दाण कहीए तेनुं ध्याध ते-
ने ध्यर्धी दाण कहीए ए ध्यर्धी दाणज एवुं एस-
मजावीक धर्मने विषे स्वस्वजावने ध्याल्यवीने ते-
य्यत्री बखतमां जेय्यां कर्म प्रणिहंति केहेतां हणे
एय्ये ध्यर्धी दाण समजावे ज्ञानमां थीर जावे र-
हेतां दुटे एय्यां कर्म बीजा थकीन दुटे ते कही-
ए छीए एय्ये जे कोइ जीव समजाव विनारग
हेप परीणतिनुं उठाण जाणतो नथी स्थीर स्वजा-
व थयो नथी ध्यने तीव्र ध्याकरा तप करतो थ-
को जवकोटिनिः केहेतां कोयनकोटी जव सुधी ए-
य्ये बाह्य तपनो विचार कहुंवुं श्रीरीखदेवने वारे
वरणी तप हतो, तथा श्रीमहावीरने सासने उमा-
सी तप हतो वचछा बावीश तोर्गकसने वारे ध्या-
उमासी तप हतो ते मध्ये श्री रीखदेवस्वामीना
सासननो जाव छप्पने कहुंवुं जे कोइ ध्याठ वर्ष-
नीउमर थएथके व्यवहार धर्म पाग्यो होय तेनुं
क्रोड पूर्वनुं ध्याउछु ठे त्यांसुधी वरस दहाम्ना सु-
धी उपवास चौबीध्याहारा करे ध्यने एक दहा-
हो पाराणुं करे, एवी रीते क्रोड पूर्वनुं ध्याउछुं पु-

ए करे, एवा कोयनकोटी जव सुधी एवो तप करे
 अथवा कायकेशादीक अनेक रीतना तप करे
 तोपण कर्म खपे नहि एखे अर्धा क्षणे ज्ञानी-
 नां जेय्हां कर्म खपे तेय्हां ए तप थकी न खपे.
 शा कारण माटे जे ए तप ठे ते कर्मबंध हेतु ठे
 पण मुक्ति हेतु नथी जेम श्री बाहुबलस्वामी स-
 म्यग् गुण सहीत अथवा सम्यग्ज्ञान सहीत अ-
 थवा व्यवहार चारीत्र सहीत तथा ठडा सांतमा
 गुणगणाना निश्चय चारीत्र सहीत तथा काउंस्त-
 गादीक अन्यंतर तप सहीत व्यवहार थकी अण-
 सणादीक बरशी तप सहीत हता, तोपण कर्म
 खप्यां नहि. शा माटे जे यथार्थ समजाव ना आ-
 व्यो रागद्वेष परंणतिनो जगज्जो रह्यो, तेथी करी-
 ने कर्म खप्यां नहि जेवारे रागद्वेष परीणतीनुं ज-
 गण गयुं, अने समजाव स्वजावीक आत्मस्वरू-
 पमां गुणपर्यायनो जीन जीन विचार थयो तेवारे
 पत्री एकत्वभाव थयो. गुणपर्यायने द्रव्य एक रूपे
 घ्याया ते अवसरे कर्म क्षय थझे केवलज्ञान उ-
 पन्युं. तो जुष्टो के वर्ष दीवस सुधी सुख तृप्ता-
 दीक बावीसे परिसह सह्या पण कर्म खप्यां नहि

अने समजावे अर्थां दाणे कर्म दाय कर्मा तो एतो समकीतादि ज्ञान दर्शन चारित्र हतुं आत्म-स्वरूपनुं जाणपणुं गुणगणानी परिणति प्रमाणे हतुं, तोपण कर्म दाय थयां नहिं, अने आज तो समकीत रहीत जीवो प्रायः दीसेवे ते जीवनां कर्म शायकी स्वपशे माटे तप कष्टादिकयकी कर्म स्व-पे नहिं. अही कोइ केदेशे जे ए श्लोकमां अड-धीदाणे जे ज्ञानी कर्म स्वपावे एग्यां क्रोनो जवे पण तप बाळो कर्म न स्वपावे एवुं कह्युं तो अही एवो न्याय माखम पने ठे जे थोमां पण कर्म स्व-पावे अने तमो कहो ठो कर्म न स्वपे तेनुं कारण शुं ठे ? तेनो उत्तर जे कर्म स्वपवानां थानक प-हेले गुणगणेथीज ठे पण जे कर्म उदय आवे ते भोगवीने खेखे, पण ते ज्ञान गुणगणां सात ठे ते कर्म उदय आव्यां वा अणुआव्यां सर्वेनो नाश करे पण नवुं कर्म न बांधे, अने पहेला जे खेखे ते नवां कर्म बांधता जाय माटे एने कर्म खे-ख्यां न कहेवाय, शा माटे जे नवां बांधे तेने शुं कहेवुं ? जेम नदीनु पाणी वहुं जाय ठे तेम नवुं आवे ठे पण कंइ नदी खाली थइ नहिं तेम ए

जीव कंइ कर्म रहीत थयो नहिं, अने ज्ञान गुण
 गुणगुणवाञ्छा तज्जावना पाणीने दृष्टान्ते ठे जे पा
 णी एमांथी गयुं ते ओतुंज थयुं थंते सरोवर सु
 काइ जाय तेम ज्ञान गुणगुणवाञ्छो जीव कर्म
 क्षय करे अने नवां कर्म न बांधे अने सर्वे कर्म
 रहीत थइने मोहो जाय एम समजवुं. अही कोइ
 कहेशे के तीर्थकरादिके तप कर्तुं ते ज्ञानगुण
 गुणां नहिं? तेनो उत्तर, प्रथम तो ज्ञान गुण
 गुणानां नाम कहूं तुं अवीस्तीसम्यक्दृष्टि? अ-
 पूर्वकरण १ अनिवृत्तिवादर २ सूक्ष्मसंपराय ३
 यथाख्यात ४ मयोगीकेवल्यी ५ अयोगीकेवल्यी ६
 ए मान गुणगुणा मध्ये ठहु जे सयोगीकेवल्यी
 ठे ते पण कर्म खेखे नहिं एटले ए गुणगुणे क-
 र्म खेखवानां सामर्थ्य नथी अने ए साते गुण-
 गुणामां व्रतनियम तप इत्यादि कंइ ठे नहिं. अ-
 ही कोइ कहेशे जे उपशांतमोहगुणगुणं ते त-
 मे ज्ञानमां केम लीधुं नहिं? त्यां पांचमुं ठहुं सा-
 तमुं गुणगुणं ते पण समकीत पाम्या पठीज हो-
 य ते ज्ञान गुणगुणांज ठे ते तमे ज्ञानमा केम
 गेवस्यां नहिं? तेनो उत्तर, जे पांचमुं छहुं तथा सा-

तमे गुणगण प. जव प्रादी ने पय्ये जव पुरे था-
य त्यां सुवीज रहे. पण त्यागजे जे जेगं जाय
नहिं थ्यने ए गुणगणामां जेय्यो कर्मनी प्रकृति-
नो दयोपशम थाय पय्यो ए प्रकृति थावने
जवे प्राप्त थाय, तथा आ जवने विरेज ए व्यव-
हारचारित्रना जावमां दणदण उगाळो करे,
थ्यने दणदणमां उपशम माटे ए गुणगणां
ज्ञानजावमां शीरीने गणीए ? केमके ज्ञानजाव-
मां जे कर्मनी प्रकृतियोनो दयोपशम थयो थ-
थवा दय थयो, ते प्रकृतियो फरी पाठी आवती
नयी, जामाटे जे दय उपशमनो प्रकृतियो थ्यने
दायकजावमां दय पामे वे पय्ये आठमे गुण-
गणेत्यी ते दसमा गुणगणा सुधी दयोपशम
जावनी केय्यो प्रकृतियो वे ते गुणगणानी वृद्धि
थये थके ते ते प्रकृतियोनो दय करता आवे ते
वारे वारमे दायकजावनुं चारित्र थाय थ्यने वार-
माने थ्यने दायकजावनु ज्ञान तथा दर्शन तथा
वीर्य प्रगट थाय, माटे एन ज्ञानगुणगणांज कल्यां.
गयां कर्म पाठां न आवे. अही कोइ तर्क करशे
जे समकीन गुणगणुं पण तमे ज्ञानमां गय्युं वे

ते गुणगणाना गणनां कर्म तो पाठां आवे ते तो एने ज्ञानमां शायकी गण्युं ? तेनो उत्तर, जे तमने ममजवामां कसर रही शामाटे जे समकीतनुं प्राप्त थवुं तेतो अनादिमिथ्यात्व ज्यारे समकीत थाय ठे ते अनादिमिथ्यात्व हवे पावु आववानुं नथी अही कोइ कहेशे जे मिथ्यात्व तो पावुं आवे ठे तेने कहीए के तमो मिथ्यात्वना जेद समज्या नथी, केमके मिथ्यात्वना तो अनेक जेद ठे, केमके जीव अनादि प्रमुख अनेक जेदे ठे ते अहिस्थां लखता नथी. केमके ग्रंथ बोहोओ थइ जाय परंतु मिथ्यात्वना चार जेद ठे. ते मध्ये अनादिअनंतमिथ्यात्व अजव्यने ठे, अने अनादिसांतमिथ्यात्व जव्यने ठे, तथा सादि सांत मिथ्यात्व समकीतीने ठे, शामाटे के समकीत पामीने वमे तेवारे मिथ्यात्व आवे पण ते सादिसांत जांगे होय अने सादिअनंत जांगो मिथ्यात्वमां लागे नहि, माटे अनादिमिथ्यात्व गयुं ते पावु नज आवे ते माटे ए समकीतगुणगण ज्ञानमां गण्युं ठे, अने पांचमु छटुं तथा सातमुं गुणगण एतो समकीतना मांहेला जेदज ठे ए

ते गुणगणाना गणनां कर्म तो पाठां थावे ते तो एने ज्ञानमां शायकी गण्युं ? तेनो उत्तर, जे तमने समजवामां कसर रही शामाटे जे समकीतनुं प्राप्त थवुं तेतो अनादिमिथ्यात्व ज्यारे समकीत थाय ठे ते अनादिमिथ्यात्व हवे पावु थाववानुं नथी अही कोइ कहेशे जे मिथ्यात्व तो पावुं थावे ते तेने कहीए के तमो मिथ्यात्वना जेद समज्या नथी, केमके मिथ्यात्वना तो अनेक जेद ठे, केमके जीव अनादि प्रमुख अनेक जेदे ठे ते अहिथां लखता नथी. केमके ग्रंथ बोहोळो थइ जाय परंतु मिथ्यात्वना चार जेद ठे. ते मध्ये अनादिअनंतमिथ्यात्व अजव्यने ठे, अने अनादिसांतमिथ्यात्व जव्यने ठे, तथा सादिसांत मिथ्यात्व समकीतीने ठे, शामाटे के समकीत पामीने वमे तेवारे मिथ्यात्व थावे पण ते सादिसांत जांगे होय अने सादिअनंत जांगो मिथ्यात्वमां लागे नहि, माटे अनादिमिथ्यात्व गयुं ते पावु नज थावे ते माटे ए समकीतगुणगण ज्ञानमां गण्युं ठे, अने पांचमु छंडुं तथा सातमुं गुणगण एतो समकीतना मांहेला जेदज ठे ए

तोपण कर्म स्वप्नां नहि, शामाटे जे यथार्थ सम-
 ज्ञावना आब्यो. रागद्वेष परिणतिनो उठाव्यो सो
 तेथी करीने कर्म स्वप्नां नहि जे वारे रागद्वेष परि-
 णतिनुं उठाण गयुं थने समजाव स्वजाकि
 आत्मस्वरूपमां गुणपर्यायनो जिनजिन विचार
 ते वारे पठी एकत्वजाव थयो. गुणपर्यायने
 अव्य एकरूपे ध्याया ते अवसरे कर्म क्षय थने
 केवलज्ञान उपन्युं तो जुथ्यो के वरसदीनस सुधी
 कृधादिक बाबीसे परिसिद्ध सहा पण कर्म स्व-
 प्नां नहि. थने समजावे थडधी क्षणे कर्म क्षय
 करी तो एतो समकीतादि ज्ञान दर्शन चास्ति
 दत्तुं. आत्मस्वरूपनुं जाणपणुं गुण दणानी परि-
 णति प्रमाणे दत्तुं तोपण कर्मक्षय गयां नहि थने
 या तो समकीतरहित जीवो प्रायः दांसे ठे, ते
 जीवनां कर्म शा थकी स्वप्ने. माटे तपकश्रद्धा
 थकी कर्म स्वप्ने नहि. थहीं कोइ केदेशे जे ए
 श्लोकमां थडधी क्षणे जे ज्ञानां कर्म स्वप्ने एख
 करोडां जे पण तपवाच्यो कर्म न स्वप्ने पण
 कथुं तो थहीं एवो न्याय मात्रम पडेजे जे थोडां
 पण कर्म स्वप्ने, थने तमो कहोउगे कर्म न स्वप्ने

ध्यानार्थं कहेनां जे चिदानन्दस्वरूप वस्तु स्वभावे
 मिळना माधर्म्य एव जे पातानो धर्म ते तेनुं
 ध्यान करे ते वारे ध्यानस्य अर्था प्रगट थाय
 दस्य कर्मनुं कहेनां ए कर्मना नाश करीने जे
 स्वरूप पातानुं वस्तु स्वभाव इतुं ते प्रगट थाय
 ते वारे शुद्धात्मा न गंजनं कहेनां शुद्ध स्फुटीक
 रतन जेवो गगंडेष रूप मय्यर्क गहन निगंजन
 कहेनां कर्म रूपगजयक गहन मिळ परमात्मा
 पाते अष्टने वसे पश्ये ए चाया काव्यना अर्थ
 कहेनां ते काण माट लोकिक गुरु तेने वजीने
 लोकोत्तगुरु जे आदारा शुद्ध मार्गना देखाव-
 नाग तेने नजा वयक तमाग मुक्ति याजे एवी
 गीते ज्ञानस्वरूपमा चित्तन वाग्वुं पश्ये चित्तमांथी
 अज्ञानना शमना स्वमज अने निश्चय चाग्नि
 ज्ञाननुंज नाम ते. माटे ए चाग्नि तो मदाए
 पातानी पामंज ते ए ताव पूर्व श्लोकमां देखा-
 ह्यो ते, माटे व्यवहार चाग्नि थका ए हीन ते
 नापण एने दुषण ते नहि ए वार्मी गाथानो
 संबंध समाप्त थयो.

આત્મસ્વરૂપની ઓલસાણ કસવી તે જ્ઞાન,ને પર
 જાવ થકી જિન્ન રહેવું તે ચારીત્ર થને એ જાવની
 શ્રદ્ધા કસવી તે સમકીત છે માટે એ ત્રણે જાવ
 અન્યોઅન્ય એકરૂપજ છે, પણ પ્રથમ જ્ઞાન થયે
 સર્વે ગુણ પ્રગટ થાય એટલે અહિંયાં પ્રથમ સમ-
 કીતનુંજ આવવું ત્યાંજ જ્ઞાન કહેવું ને જ્યાં જ્ઞાન
 ત્યાં સમકીત હોય એટલે જ્ઞાન કોઈ શરેથી
 આવતું નથી એ તો આત્મસ્વજાવ થકીજ પ્રગટ
 થાય માટે જ્ઞાન થકીજ પ્રગટ્યું. બાહ્ય થકીજ
 શાસ્ત્રાર્દીકનું વાચવું સાંજીવું જાણવું તે નિમિત્ત
 જ્ઞાન, એક વિદ્યારૂપ છે શામાટે કે નિમિત્તમાં
 જો ગ્રહણ નહિ કરે થને આત્મઅન્યાસ ન કરે
 તો એ કંઈ નીત્તિમાં છે નહિ, એ તો એક વિદ્યા
 રૂપજે છે એમ સમજવું. હવે જે જ્ઞાનાદીક ગુણ-
 ની પ્રાપ્તિ તે વ્યવહારનયનેમતે ચતુદ ગુણઠાણાં
 કહ્યાં છે, તે મધ્યે જે ગુણઠાણાંને વિષેજ છે અને
 ત્રણ ગુણઠાણાં એ વૃદ્ધિનાં કારણ છે અને એક
 ગુણઠાણું તે ઋદ્ધિને યોગવાવાહું છે. અને એક
 ગુણઠાણું તે અવિનાશી સુખનું દાતાર છે તે ગુણ

इच्छा न क्रियाना कळवने जायछे ते वात मिथ्या
 न आग न माया मां क्रियानी गति हती ते
 शास्त्र न न ज्ञान यानवाळो जाय ते आत्म-
 न्याय वाच्य साय यने आत्मनुपयोग रहित
 होय न ज्ञान साय ज्ञान मिथ्यात्वादिक आत्म
 न्याय वाच्य ज्ञाना न ज्ञानो जाय वे, यने ते
 ज्ञान यान १३ न समज आत्मा आत्मा पोकारे
 १३ न १३ न सम आत्मभूता पाप्मा नथी एवा
 १३ न १३ न ज्ञान यानी देवाय वे ए सर्व
 वाच्य वाच्य १३ न १३ न अन्य प्रतिमां केशक
 १३ न १३ न आत्मा न न स्वमनिने विष तो
 १३ न १३ न ज्ञाना नागा वे यने धमाधम
 आत्मा वाच्य वाच्य न न नोले नोले कारणे
 जाय न न यने ज्ञान यानमां ता कोइ जवळ
 जवळ ज्ञान ज्ञान न नथा आत्मा देखोऊ
 नथ ३ जवळ जवळ न न कोइक संख्याने
 अमभ्या न कोइ जाय शास्त्र ज उपर ज्ञानां
 न १३ न नथ ज्ञान न नथा उपरा
 देखोऊ द्या १३ न मभ्याता वे यने ते देवनां

[illegible]

— 4 —

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

2015 年 12 月 10 日 星期四 11:21

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

श्रीगुरुभ्यो नमः । ॥ १ ॥

ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰੋ।

॥ श्री. लक्ष्मी नमः ॥ ॥ श्री. लक्ष्मी नमः ॥

[illegible][illegible][illegible]

न क्व च ह न्याय-न्याय कदा न आ

સાધન ઇચ્છે જ્ઞાનનુંજ સાધન કરવું ઇચ્છે સાધન
 તેજ સદ તે મુક્તિ કહેતાં એજ મુક્તિનું સાધન
 જે ને એજ મુક્તિ સલાહ રહી. માટે એવા જ્ઞાનનું
 સાધન સદા કરવું. તથા તેવા જ્ઞાનનું યથાર્થ
 સાધન ન થાય તોપણ એ જ્ઞાન સ્વર્ગાદિ જોવન
 મુલ્ય ઇચ્છે જો સર્વાર્થસિદ્ધના મુલ્ય થાવે દેશનેજે
 મુલની પ્રાપ્તિ થાય થયે તે જવ મુલે મુલે કાઢે
 થયે પછી મોઢનું મુલ પણ પામે એવો એ જ્ઞાન-
 નો જીવ સંમારી જેને જીવોને જ્ઞાનનોજ અન્યા-
 સ કરવો જા. માટે જે જ્ઞાન કેવું જે? હુમાપમંગ
 કહેતાં માદાત્ કદાવૃદ્ધરૂપ જે. ઇચ્છે જેમ ક-
 ણવૃદ્ધ મનોવાંચિત પુર તેમ એ જ્ઞાન પણ મનો-
 વાંચિત પુર, માટે જ્ઞાનનો અન્યાસ કરવો, થયે
 જો જ્ઞાનનો અન્યાસ નહિ થાય થયે આત્મ-
 સ્વરૂપનું જાણવું નહિ થાય તો તેની પામે સમ-
 ક્ષિત પણ નથી. જા માટે જે આત્મસ્વરૂપની
 શ્રદ્ધા અને જેની નહિ, નેથી એની પામે સમક્ષિત
 નથી, કેમકે સમક્ષિત થવું નામ તો શ્રદ્ધાનુંજ
 જે થયે જ્યારે શ્રદ્ધા ન જેની તો એ જીવ મુક્તિ

ક્યારે પામશે ? એતો જ્યારે સમ્યગ્જ્ઞાન થશે ત્યારે મુક્તિ પ્રાપ્ત થશે. એ કારણ માટે હે મન્ય જીવો ધ્યાત્મસ્વરૂપનો ધ્યનુજવ ધ્યને જાણપણું એનુંજ નામ જ્ઞાન છે. માટે તેનોજ ધ્યાન્યાસ કરજો તો તેથીજ તમારી મુક્તિ થશે, એટલે એ તેરમી ગાથાનો અર્થ કહ્યો.

ક્રિયા તો મિથ્યાત્વી કરો છે । તેમ ધ્યનુજિ જાણોરે ॥
અસંજતિ કહીને ઘોઊઠાવ્યા । પંચમે અંગે ચિત્ત
ધ્યાણોરે ॥ ૧૪ ॥

હવે એ ચૌદમી ગાથાનો અર્થ કહીએ છીએ જે ક્રિયા કહેતાં જે સાધુ શ્રાવકની કરણી એટલે તે વ્રત, નિયમ, તપ, આવશ્યકાદિ ક્રિયા એ સર્વે મિથ્યાદ્રષ્ટિ જીવો પણ કરે, તથા સમ-કિત્તી જીવો પણ કરે, તથા ધ્યનુજ્ય જીવ પણ કરે. માટે એ કર્તવ્યમાં કાંઈપણ ધર્મ નથી. એ તો એક કલ્પનો વ્યવહાર બંધાયો છે તે વ્યવહાર પ્રમાણે ચાલે. જેમ કોઈ એક નાતિના વ્યવહાર અથવા કોઈક ગામની રીત પ્રમાણે વ્યવહાર કોઈ જીવને રુચે છે, કોઈ જીવને નથી રુચતો

પણ તે વ્યવહાર પ્રમાણે ચાલવું પડે. તે મધ્યે જે જીવને રુચે તે તે જીવ કંઈ સર્વે પરમાર્થને જાણતા નથી પણ તેમાં રુચ્યોપચ્યો રહે તે એ પણ એક લોકરુઢી પ્રમાણે માર્ગ છે. તેમજ અહિયાં મિથ્યાત્વો આદિ ચાર પ્રકારના જીવોનું કર્તવ્ય એક રીતનુંજ હોય તે મધ્યે કોઈ રુચિથી કોઈ અરુચિથી તે મધ્યેથી પણ કોઈ સમજીને કોઈ વણસમજાણે સર્વે કુલ્લચાર ઉપર ચાલે તે તે મધ્યે કેટલાક એક નવા નવા માર્ગ હ્રિષ્ટિગોચરમાં સારા કહેવાય તે માર્ગને લોક વચ્ચગી પડ્યું છે તે તે માર્ગ અમત્યજ છે, તથા આ ક્ષેત્રને વિષે પૂજા જિનમંદિરે જણાવે તેની પાઠઘ જમવાનું જરૂર જોઈએ. એ કોઈ દેશપ્રવર્તને પણ ચાલ નથી. તથા કોઈ શાસ્ત્રે પણ એ વાત નથી તથા સંક્રમો ઘેરથી જીસ માગીમાગીને એમ પૂજાજમણ બંધું કરવું થને કહેવું જે જિનશાસનની શોખા છે એ શાસ્ત્ર રીતે અથવા દેશચાલ જોતાં કોઈ રીતથી ધર્મનો માર્ગ નથી તથા પુન્યનો પણ માર્ગ નથી. જે લોકો એ કામ આગેવાન થઈને ચલે

छे तेनी थ्याजिविका ठे थ्यने जे जमवा जेगा
 थाय ठे तेने पेट जस्वानो स्वार्थ ठे थ्यने शास्त्रे
 तो एवं कहुं ठे के श्रावक थ्याजाची होय कोइ
 काळे श्रावक याचना करे नहि. थ्यने थ्या काळे
 थ्याहियांना लोकोने जोइए ठीए तो वरसदिव-
 सने विषे एक दिवस पण एवो जणातो नथी
 जे थ्याज तो ज्रीव नहि मागे एवो तो थ्यवसरें
 लाधतो नथी तथा कोइनो काळ थ्यावी पद्दो-
 च्यो होय तो तेना घरनां ठोकसां तथा सगांव-
 दाखां तेने माळम न पडवा देतां तेना घरनुं सुं-
 थियुं तथा सावरणी सुद्धां लुइ जाय ठे थ्यने
 पाठळथी इनकार पण जाय छे ए सर्वे देराने
 थ्योठे कमाइ लाय ठे थ्यने जे पेला पेटनरा कल्या
 ते लोको तेनी प्रशंसा करता करे ठे पण जि-
 नशासननी रीत ने शास्त्र जोनां तो एमां मि-
 थ्यात्व ठे थ्यने थ्यनंतानुबंधीनी चोकडी सावित
 ज्ञासन थाय ठे. शा माटेशास्त्र तो मानवुं नथी
 तथा परमात्मानी थ्याज्ञा पण मानवी नथी पो-
 तानुं दील चाह्य तेप तोकान करता करे ठे ते

॥ उक्तं ॥

सेकितेकिस्त्रियावाश्याविजवति अहियवादि
 आहियपन्ने आहियदिति सम्मावादी नीयावादी
 संतिपरलोगवादि अविइहलोए अविपरलोगे
 अविमाता अविपिता अविअरिहंता अविचफ-
 वरी अविचलदेवा अछिवासुदेवा, अविमुकडड-
 कडाणं, फलवित्ती विशेषेसुचिणाकम्मा सुचि-
 णाफलाजवंतिअविचिणा दुम्माःअविचिणफलाजवंति,
 सफले कल्लाणे पावए पिआयति जोवा अउतीने-
 रइया, अउतीदेवा, अउतीसीद्धीसेएवंवादि एवंपन्ने
 एवंदिता उंदए गमनिनोविठे आविअवंति सेअ-
 वंतिमहि जावउत्तरगामिएनेरइए ॥

अर्थः—एतत्त्वे ए क्रियावादी आश्रया बोध
 सर्वे सद्वहे अने क्रियामां राग रहे ते मरीने न-
 रकने विषे उपजे. हवे उपर लसेअ सूत्रपाठनो
 अर्थ कहुं तुं. सेकितं कहेतां कोण ते क्रियावादी
 ए प्रश्न थए थके जगजान हवे कहे ठे जे क्रिया
 वादी गुरु ते क्रियाने आस्तीछे माने ठे अने
 क्रियामां भग्न रहे ठे अने क्रियानोज उपदेश

कहे ते. एवं नष्टात्पुनः कहेना एवं स्व-
 म्य दाय अने अहं पदादि कहेना अक्रियवादी
 ने अहितकार ते अहं ते कहेतां अहीनपरी-
 गता ते म्य आदगाथाग आहं पदिही कहेतां
 मम्यकस्य ते अहं ते अहं कहेना नया म-
 मावादी कहेतां मम ते नज हं ते. नीत्यावा-
 दी कहेतां ते ते मं. तेनेज माने ते पुनहराग-
 ना ते मनना अहं माने ते मं पञ्चोंगा वांदि
 पञ्च पञ्चोहने माने ते आत्मा हने माने ते पर-
 लोहने आत्मपण माने ते मानाने आत्मपणे
 माने ते पणाने आत्मपण माने ते अहीनने
 आत्मपणे माने ते नज तेने आत्मपणे माने
 ते. वल्लभने आत्मपण माने ते वामुदेवने आ-
 र्मपणे माने ते मुहने ज मामावकादीक तेने
 आत्मपणे माने ते मुहने ज पाप कर्मने माने ते
 पना कळनी वम. विद्येय करा जाणे ते तेमां वि-
 मंवाद नथी पवीत्र कर्म तप मंजमादीक तेने फ-
 ल शुभ कर्मज माने ते वली पाप कर्मने जे फल
 ते मातां कर्म रूपज माने ते जेवुं जेवुं कृत्य तेवुं
 तेवुं फल माने ते कल्याण ते धर्मने फल ते सत

જાણે ઠે પાવીશ્ય કેહેતાં પાપનું ફઠ ડુર્ગતી ઇ-
 લે નરકાદીક પચાથંતી કેહેતાં તેને વિશે પચે
 ઠે ઇલ્લે નરકને વિષે દૂલ જોગવે ઠે જીવનું આ-
 સ્તીપણું જાણેઠે નરકને આસ્તીપણે જાણે છે દેવ-
 ને આસ્તીપણે જાણેઠે સિદ્ધને આસ્તીપણે જાણે
 છે સર્વવાદી કેહેતાં એવો જેણે ક્રિયાવાદી તે પુ-
 ર્વોક્ત જે કહ્યા એ બોલ સર્વને સત્ કરી માને ઠે
 થ્યને મુલ થકી પણ બોલ કેહેછે એવું એ પ્રરુપે છે
 એવી ઠે હ્રદી જેની એવો થકો પણ ઇંદ કેહેતાં
 જે પોતાની સુશીળ ઇલ્લે પોતાના અન્નિપ્રાયે ક-
 રીને ક્રિયાને વિશે ઠે રાગ જેને એવી મતીએ કરી
 નીવીઈ કેહેતાં જેનું ચીત છે તેવા જે પુરપો સેવ-
 તો મહી ઠે ઇલ્લે મોટી ઇચ્છા વંછા રહીત ઠે. અ-
 હિષ્ટ્યાં ઇલ્લી ક્રિયાને વિશે તથા કોઈક જીવને
 પરલોકે રીઝી પામવાદીકની ઇચ્છા ઇત્યાદીક મો-
 ટી ઇચ્છા હોય તે માટે તે જીવ એ ક્રિયાવાદીજ ક-
 હીએ તે જીવ મરીને જાવ જતરાગામીને રહ્યા એ-
 કેહેતાં જાવત એ જીવ મરીને જતર નરકને વિષે
 જપજે. શિષ્ય વાક્યઃ હે સ્વામી જતર નરકમાં જ-
 પજે ત્યારે દક્ષણ નરકમાં કોણ જપજે એમ થ્ય.

દિશ્યાં નમ્કનો તેદ પામવાનું શું કામ છે ? ગુરુ
 વાક્ય. હે દેવાનુપ્રેય દક્ષિણ નમ્કને વિશે પુર્વે
 જે શ્યાહા મ્હં ન નવાદા કહ્યા તે સુપજે તે અ-
 ભાવો આ મુત્રમાં છે પણ અર્દ્રાશ્યાં અભાવ્યો નથી
 પણ શ્યાહા મ્હં ન જે જીવો તે પાત્રાને હંદે પ્રવ-
 ર્તે તે તે ધર્મ ધર્મ પાકાં તે તે જીવ દક્ષિણ ન-
 મ્કને વિશે સુપજે અને જે જીવ શ્યાહા માને છે
 અને કાયા સુખજ સ્વા મ્હેને તે જીવ ઉત્તર ન-
 મ્કને વિશે સુપજે પણ આ મુત્રનો અગ્નિપ્રાય છે
 તથા શો કમ્ક તે તે માંતર જે દક્ષિણ નરક
 અને ઉત્તર નરક વેતી તેનામાં મિહાંતનો રહ-
 યે જોતાં કે હક નામાન્ય વિંડેવ દશે વીજો ક-
 મ્ક તે જે ન શ્યાહા મ્હંત પ્રવર્તે તે જીવો કુ-
 લ્લ પદ્મ કહ્યા તે અને હુત્તર વાંધી કહ્યા તે
 અને અનેના કાઠ સંમાર્ગમાં મ્હડો તથા શ્યાહા
 મ્હંત જે જીવ કાયાવાદા કહ્યા તે જીવ શુક-
 લપદ્મી તે અને મુલ્લત્રવોધી કહ્યા તે અને થોમો
 કાઠજ તરકવું શ્યાં પણ આ મિહાંતનો રહ-
 યે તે માંતર ન ક્રિશ્ચાનો પદ્મ તમને અભાવ્યો
 દેવ જે અમંજર્તી કર્દાનિ ચાલાવ્યા કહેતાં જે મ-

મકીતાદિક ગુણ નથી પામ્યા અથવા પામીને
વમ્યા ઠે અથવા અજાતિ ઠે એ સર્વેને જૈનમાર્ગની
આસ્થા ઠે ઇચ્છે જેને પુર્વે કહેલા સિદ્ધાંતના ચો-
લ તે સત્ય કરીને જાણે ઠે પણ આત્મસ્વરૂપનું
જાણપણું નથી તેને અજ્ઞાનોજ કહીએ અત્યંત તે
જીવ જે નવગૈવેક સુધી જાય એવું પાંચમું અંગ
કેહેતાં જગવતીજીમાં કહ્યું ઠે.

॥ ભક્તંવ ॥

જગવતી અસંજય જાવિયદવ દેવાણજહને-
ણં જવણવાસોસું ભક્તોસેણં ભવરિપિ ગવિજ્ઞેસુ ॥
ઇચ્છે એ અજ્ઞાવાને વિશે અસંજતોને નવગૈવેકે
ઉત્કૃષ્ટ જાવાનું કહ્યું તે જીવ સમકોતાદિક ગુ-
ણ રહિત ઠે. પણ જૈનમતને વિષે દિક્ષા અંગિ-
કાર કરી ઠે અત્યંત વેદેવાર જ્ઞાન ધ્યાનને વિષે ર-
ચ્યા પચ્યા હોય એવો જીવ કોઈક જવહો જાય
અહિયાં કોઈ કેહેશે જે ક્રિયા કથાદિવાલો જા-
ય તે વાત તો સર્વથા મિથ્યા ઠે શામાટે જે ક્રી-
યા કથવાલાની ગતી જઘન્ય વીજી દેવલોકને
ઉત્કૃષ્ટ આત્મું દેવલોક તો પરીહાર વીજી ચા-

स्त्रि वात्साने श्रीपन्नवणांजीमां कशुं ठे ह्वे ते थ-
 की अधिक सामायक चस्त्रि तथा ठेदोपस्याप-
 न चस्त्रिमां तो कष्ट अधिक ठे नहि के ते धणी
 कंइ अधिक जाए तथा सुख संपराय चस्त्रि-
 वाळो तो अनुत्तर विमान विना जातो नथी एवं
 प्राये कहीए ठइए, पण ए गुणगणामां मरण
 नथी, पण अगिआरमा गुणगणानी अपेक्षाए
 बोल्या ठइए तथा यथाव्याप्त चस्त्रि वाळो तो
 मोक्षेज जाय मोटे विचारी जुवो के ज्ञान ध्यान
 विना आत्मा उपर कोण जाय ? मोटे ज्ञान
 ध्यानवाळोज जाय कदापि तमे केदेशो जे ज्ञान
 ध्यान वात्साने तमो असंजती केम कोहो ठो ते-
 नुं कारण थमे कंइ ज्ञान ध्यान निश्चयी कीधुं
 नथी थने ए वेहेवार ज्ञान ध्यान तेनुं कंइक जो
 मननी स्थिरता होय तो फळ पामे अगर जथा-
 रथ मन स्थिर न रहेतो ए ज्ञान ध्याननुं कांइ
 पण फळ ठे नहि.

॥ उक्तंचः ॥

ज्ञाने ध्याने दाने माने मौने सदोद्योतो जवतु ॥
 यदिनिर्मलं चित्तं तदाहुनं जस्मनि समग्रं ॥१॥

के जेनुं चित्त केहेतां ज्ञान आत्म स्वज्ञा
 चमां स्थीर नधी थयुं तेनुं ज्ञान ध्यान वलीने ज
 स्म थइ जाय ठे एवो ए श्लोकमां थर्य ठे मां
 ज्ञान ध्यान विनातो एट्ठे जाय नहि शामाटे
 पुर्वं जगवतीनो अलाओ ललाओ ते घणो ठे
 ण ते मध्ये सर्व जीव आश्री देवगतिनो जाव
 हो ठे ते जोतां असंजती केहेतां जे गति थव
 ती ठरे ण ते जाव अहिआं नयी शामाटे
 आवकने तो वारमा देवलोक उपर वनाव्युं न
 तथा सम्यक्त्वादिक पामेला जे त्रीजं व तेने
 ठमा देवलोक उपसां वनाव्युं नयी अहिआं
 इ केदेशे जे अन्य मतना भ्रमणादिक जना
 शे तेपण वान अहिआं ठे नहि शा माटे जे
 न्य मतना परिवाजकने पांचमा देवलोक इ
 जवानुं कह्युं नयी तथा बीजा तो सर्व एया
 वाज ठे, तथा आजीवीकामतिने वारमुं देव
 क कह्युं ठे माटे ए ठेकाणे तो जैनना मा
 जाय बीजो कोइ जाय नहि, पग जेनुं ज्ञान
 तस्वज्ञा मां स्थीर थयुं ते जायते पग एक
 ए वचन ठे, शा माटे जे ए उत्कृष्टी जे गा

१००
 रह्यो ने न्यां कंड वणा जीव गया मालूम पर-
 नां नया आ माटे जे त्रीजं च पंचेंडी आठमे दे-
 ग्तो ह जाय तेना कोड सूत्रमां गयो जगानो न-
 या नया आचरुन चारुमु देवलोका कह्युं ते पण
 हाड गतामां आवक चारुमे देवलोका गयो जगा-
 ना नया ॥ न्याम्यानां जयाना मेनां होय ? शा-
 मा ॥ न आनमा न्याम्या देवलोका ने विशेष देव तो
 मया ॥ ३ ॥ न पण एक पस्यापमेने अमंभ्यातमा
 नागे ॥ अने न देवानुं आवसु जवन्य आराम
 मागमापमेने नु कष्ट एकत्रीस मागमापमेनुं छे ए-
 मने नयम दानाक जवन्य आराम मागमापमेनुं
 ३ अने नयम दानाक नु कष्ट एकत्रीस मागमाप-
 मेने ३ अने एक मागमापमेनां तो दश कोडा-
 काह ॥ न्याम जाय न्याम एक मागमापमे थाय
 छे अने अद्विआ तो ए माने देव अइने एक
 पस्यापमेने अमंभ्यातमा नागे देव जे छे, तो ए
 मया ॥ दानाक नात्र थाय ते चीजो नुपजे माटे
 पण हाडक जात्र जव जाय छे, माटे ए पण
 ए छे ३ ॥ नय जगान जनि विशेष कह्युं जे अ-
 मंजन नय दानाक मु ॥ जाय छनि वनुदमी गा-
 दाना अथ मय ॥

॥ गाथा ॥

प्रमाद जावे क्रिया ज्ञात्री ।
स्वजावे ज्ञान ते दाख्युरे,
एह वचन शम्भति आदिक देखी ।
ज्ञानशु चीनहु राख्युं रे ॥ १९ ॥

अर्थ:-हवे ए गाथानो अर्थ कहीए उइ-
ए एटले प्रमादजावे क्रिया केहेता जे क्रिया ठे
तेतो परस्वजावने ग्रहीने ठे अने सस्वभावनी ग-
ती जे आत्म उपयोगनी रमणता तेतो थीस्ता
जावमां ठे अने तेतो अप्रमादो कहेवाय ठे ए
तो अहीयां ठे नहि अने एतो परजावनेज उ-
पयोग ने परजावनीज रमणता ठे तेनो ठठा गु-
णगणानी करणी अथवा पंदेखां गुणगणानी
करणी वने एकज ठे शामोटे ? जे निश्चे यकीनो
समकीत फरसतो नयां अने मिथ्या उद्दीज ठे
अने ते व्यवहार यकी चारीज अंगीकार करे ठे
अने बाह्य यकी व्यवहार क्रिया साधुनी करे ठे
परंतु निश्चे जोतां तो ए मिथ्यातिज ठे. मोटे प-
हेला गुण गणानी करणी ठे नया कोशक जीव

ममक न ताम न नास्ति अग कां सं ते जीव
 पण प्रमाद गुण ता ग्या अरा पत्र करणी
 के मां यतन म्म न न न न अने प कर-
 णी म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म
 ता म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म
 म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म

॥ अथर्व ॥

पाप काण भा वि नभा नं विचि क्लमया ॥
 अनन्य पमा मा म्म न नान नाग तवन्मुनिः ॥

पता अग्नि न ता काण कहेतां परणा-
 ता पाताद फ म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म
 याव नहि म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म
 म्म ता म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म
 कहेतां नान नाग नान नाग म्म म्म म्म म्म
 मां अन्ताप पाम म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म
 दा प अन्ताप म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म
 जीवन मुता कल्या न न न न पमा म्मा आय न
 विनाता ज म्म न पुग्म प पवी क्रिया कर ते
 वांचे नणे चाहे तेरा म्म म्म म्म म्म म्म म्म म्म
 न ते ता नमक गामा ७

॥ उक्तंचः ॥

अकारणं यस्य सुदुर्विकल्पैर्हतं मनः शास्त्र
विदोपि नित्यं ॥ घोरैरघैर्नि ॥ श्वतनारकायुर्मृत्यौ
प्रयाता नर केसनूनं ॥ १ ॥ योगस्य हेतुर्मनसः
समाधिः परंनिदानं तपसश्चयोगः ॥ तपश्चमूलं
शिवशर्मवल्यामनाः समाधीं प्रज तत कथंचित्
॥ २ ॥ स्वाध्याय योगेश्वरण क्रिया सुव्यापारणै
र्द्वादश प्रावनाग्निः ॥ सुधी स्त्रियोगी सदसत्प्रवृ-
त्तिः फलोपयोगैश्च मनो निरुन्ध्यात् ॥ ३ ॥

एना अरथ ए उपद्रा श्लोकने विशे जे
ज्ञान जोगी जवेन मुनी केहेतां जे ज्ञान जोगी
तेने साधु कहा. पण माहावृतादी लेवावाळाने
साधु कहा नहि माटे अर्हंथां ज्ञानीने साधु
कहा पण जे विद्या ज्ञणे ने शास्त्र वांचे तेने साधु
कहा नहि. शामाटे जे प्रथम श्लोकमां एवु कह्युं
जे शास्त्र विलोकीनीत्यम शास्त्र केहेतां सिद्धांत
प्रमुख वांचे ते सर्व लोकोने समजावे ते पोते
पण जाणे ते के अमे धरम पास्या छडए पण
ज्यां सुधी मन दूर विकल्प धकी दणाएवु छे ए-

॥ उक्तं च ॥

सम्मत्तौ जह जह बहुसु अत्तमत्त ॥ सीस
गुण संपरि बुद्धोय अविणीविज्ज अत्तमए ॥ तह
तह सिद्धंत पमिणीज्ज ॥

एच्छे ए श्लोकने विषे एवं कहुं ठे जे मोटो
आमंवर करे घणी संपदा मेळवे पण आत्मस्व-
रूपनो अजाण ठे ने अनुभव ज्ञान प्रगट्युं नथी
तो ए माठी गतिए जाय ते कारण माटे बीजा
काव्यने विशे मन शुद्धनो विचार ठे ते कहुं
एच्छे मननी शुद्धता केहेतां जे समाधिमां मन
रेहे तेनुं नाम जोग कहिए नीदानम केहेतां नि-
श्चे करीने ए तपनुं मुळ ते ए जोग ठे माटे तप-
स्या ते मन धीर करवुं एनुंज नाम ठे माटे मन-
नी समाधिमां रेहेवु एज मोदानु मूळ एज मुक्ति
रूपणी वेळ एज मोक्षे जवानी शरम केहेतां मर-
जादा एवी रीते मननी समाधिमां रेहे ते जीव
मोक्षे जाय. ते विना बीजे प्रकारे मोक्षे जवानो
नथी. ते कारण माटे हे प्रज्य जीवो ॥ तमे मन-
नी समाधिनुं प्रज केहेतां एनुंज रसोपु करो ए
थकी तमारुं कल्याण ठे ए बीजा काव्यनो अर्थ

[illegible]

रीतमां प्रवर्त्तशे, तेवारे फळोपयोगे शचः कहेत
 फळनी प्राप्ति थशे एखे शुज मने शुज फ
 पामशो अने अशुज मने अशुज फळ पामशे
 ते कारण माटे मनःनिरुध्यात् कहेतां मनने
 धवुं एखे मनने शुजाशुज कारणमां घाट
 नहि. अने शुजाशुज कारणमां घालशो तो ए
 क्रिया पाठी तमने लागु पडशे अने प्रमादज
 नी क्रियामां पडया तो चार गतिमां रख्म
 पमशे ते माटे ए क्रियाने विषे प्रवेश कखो न
 तोज अप्रमादी आत्मा थशे ए पूर्व श्लोक
 एस्थान क्रमारोहनो लखाव्यो वे ते मध्ये
 खाव्युं वे के अप्रमादीने खट आवश्यक प्र
 क्रिया होय नहि, माटे क्रिया ते प्रमाद जा
 होय. 'स्वजावे ज्ञान ते दाख्युं रे' ए पदनो
 कहीए ठीए एखे ज्ञान वे ते वांचवा जणव
 आवतुं नथी, कोशुं दीधेबुं आवतुं नथी.
 तो ज्ञानावर्णी कर्मनो क्षय उपसम अथवा
 थाय तो ज्ञान प्रगटे ते तो स्वजावमां खुं
 ते स्वजाव प्रगटो ते तो आत्मानुं ध्यान

भू. ते वस्तुनं ज्ञाणे अने तेना श्रद्धा करे, ते
जीव तेमांज गमण करे ते पामे ।

॥ नृकंच ॥

नयप्रकरणे अनंत धर्मात्मकस्य । वस्तुन
एकांशव्यवसायान्मकं ॥ प्रकाशात्मकज्ञानंनयः ।
श्रीमर्वज्ञमतेसकलवस्तुअनंत धर्मात्मकवर्णितिम-
स्तमयुगंभवत ॥ यथापयुगंममये नानावर्णत्वम-
स्ति ॥ तदामयुगेजाते ॥ तत्पदादौनानावर्णत्वं ॥
जवति । अमकंमपिनोपयते ॥ आकाशकुसुम-
वन शशशृंगवन ॥ देवप्रादुतवती ॥ यथामृतपिं-
मेघघटीशगवनुदंचनार्दनामत्तास्ति ॥ तदामृ-
पिमे ॥ तेनेघशदिपयायानुत्पाद्यते ॥ चेम्पत्पंअ-
नंतधर्मत्वंवस्तुन्यस्ति ॥ तद्विवस्तुएकधर्मत्वनक-
थमुच्यते ॥ मत्वमनेतधर्मत्ववस्तुनिमत्तास्ति ॥
परंपकस्मिन्काशेवस्तुनः ॥ परिणामान्मसंख्येया-
असंख्येयावातवन्ति ॥ तयायस्मिन्काशेयःपरि-
णामोऽस्ति तस्मिन् ॥ काशेमण्वतवति ॥ नापरः
यदृष्टव्यं ॥ यदायेनरूपेणपरिणतं ॥ तदानेनैव-
रूपेणपरिणमतिननुरूपांतरेणेतिवचनान् ॥ यथा
र्थप्रमाणमित्युच्यते ॥ अथयार्थ अथप्रमाणमिति

नय ॥ प्रमाणस्यैकाशः यतन्नप्रमाणः प्रमाणः प्रमाणं ॥ वाप्रमाणांशस्तथैव हि नासमुद्रवा समुद्रा सोयथैव हि ॥ १ ॥

एनो अर्थ जे सर्वज्ञना मतने विषे सकळ वस्तु अनंत धर्म आत्मिक वरणव्या ठे ते आ-
स्तिस्वजावे ठे तेनो विवरो कहूं वुं के उ अव्य
ठे ते मध्ये अनंता धर्म रह्या ठे. परंतु पांच अव्य
अहिषां कहेवानी जरूर नथी. एक आत्म-
स्वजावने विषे अनंता धर्म रह्या ठे ते स्व कहेतां
पोताना धर्म ठे ते अनंता धर्म कहेतां अनंता
गुण अनंता प्रजाय अनंता स्वजाव अनंता उ-
दाण इत्यादिक अनंता धर्म ठे ॥ शिष्यवाक्य ॥
स्वामी ए तो समुदाए वात थइ. खुलासो क-
रीने अपने समजावो तो समज पदे. तेनो उ-
त्तर के हे देवाणुप्रिया जे अनंता धर्म ते कंइ
कथनीमां कहेवाय नहि. शा माटे जे अनंता
धर्म कहेतां अनंतो काळज कहीए अपने आपणो
तो काळ संख्यातो ठे माटे कंइ अनंतु धर्म तो
कीधामां न आवे. ए केवळीजगवान जाणे ठे,
तथा अनुजवी पुरुष ठे ते ए धर्मने रुढी रीते

१३ मुष्यकी
 १४ नाना
 १५ अनन्ता
 १६ अण
 १७ हो जे
 १८ जे
 १९ मां जे
 २० अर्थ
 २१ तेना
 २२ यादिक
 २३ तथा
 २४ तथा
 २५ अना
 २६ जे
 २७ जे
 २८ अना
 २९ अना
 ३० अना
 ३१ अना
 ३२ अना
 ३३ अना
 ३४ अना
 ३५ अना
 ३६ अना
 ३७ अना
 ३८ अना
 ३९ अना
 ४० अना

ए ग्रहण करे छे मोटे ए अनन्ता गुण पण थया
 अथवा अस्तित्वादिक जे सामान्य विशेष गुण
 कहा छे ते मध्ये पण ज्ञानगुणमांही गर्जति छे
 मोटे एने अनन्ता गुण पण कहीए तथा एक
 प्रदेश स्वजावादिक अनन्ता स्वजाव जीवद्रव्यमां
 रखा ठे ते पण सर्वे ज्ञानगर्जति ठे तथा अगुरु
 लघु आदे जे प्रजायादिक ठे ते पण सर्वे ज्ञान-
 गर्जति छे मोटे एने अनन्ता गुण अनन्ता प्रजाय
 अनन्ता स्वजाव अनन्ता लक्षण ए सर्वमां ज्ञान-
 गर्जति ठे, मोटे ए ज्ञानने अनन्त गुण पण क-
 हीए. इत्यादिक जे गुण अनन्ता ठे, ते सर्वे प्र-
 थम गुण अस्तित्व ठे, ए पोताना स्वजावमां
 कोइ काळे एनो नाश थतो नथी तेम नवो कंइ
 थतो नथी. अहीयां कोइ कदेशे जे अस्तित्व
 स्वजाव तो प्रदेशना समुदायनुं नाम ठे ते तो
 मांही प्रदेश कहाज ठे केमके ए प्रदेशना स-
 मुदायने कहेवुं ठे ए तो सामान्य वचन छे अने
 आ तो विशेषवचन ठे. शा मोटे जे आत्माना
 एक प्रदेशे अनन्ता गुणादिक रखा छे, अहीयां
 एवं नथी के आत्माना सर्व प्रदेशे साथेज ज्ञान

સ્કંધ ઠે તથા એ સ્કંધને વિષે કેટલાએક સમી
જાય ઠે, કેટલાએક ગભી જાય ઠે, કેટલાએક
પમી જાય ઠે, કેટલાએક મહે ઠે. કેટલાએક વિ-
તરે ઠે, કેટલાએક સ્કંધ જીવગ્રાહી ઠે તેને વિષે
અનેક જાતના રોગવ્યાપિત છે, કેટલાએક દો-
ષવ્યાપી છે, કેટલાએક શોકવ્યાપિત છે. ક્ષત્યા-
દિક સર્વ પદાર્થને જાણવું. તે જીન જીન દ્રવ્ય-
પ્રજાય અનંતા છે, તેનું જાણણું તે જ્ઞાન
કહીએ, તે જ્ઞાન પણ જીન જીન જેવો જોય પ-
દાર્થ તેવું જ્ઞાન એટલે અનંત જ્ઞાન તેજ અનંતા
ગુણ થયા, માટે અનંત જ્ઞાન છે તે સત્ય ઠે,
અને જ્ઞાન શબ્દવાચ એકજ છે. અહિયાં કોઈ
કદેશે જે ગુણની વ્યાખ્યા શ્વેતાંચર પદમાં નથી
જણાતી તે વાત સરી ઠે કે કોઈક કોઈક પ-
દમાં ના પણ પામી ઠે તે ધણી એ જ્ઞાનને પ્ર-
જાયમાં ગવેલ્યા છે એ વાત અહિયાં કંઈ વિરોધી
નથી. શા માટે જે ઘણા પ્રજાયનો સમુદ તેને
ગુણ કહીએ ઊંચે એટલે ગુણ કંઈ નોલી વસ્તુ
ઠે નહિ એટલે અનંત ધર્મ આત્મિક કહ્યા તે

એક જ્ઞાનગુણજ અનંતા ધર્મ પ્રગટ થયા અંતે
 એવા તો અનંતા ગુણ આત્મામાં છે પણ મુખ્ય-
 પણે એક જ્ઞાનગુણજ છે તે વર્ણવીને દેલાન્યો
 એમ સર્વ ગુણાદિક મમજજો નયા પૂર્વે એ ગ્રંથમાં
 અંતે મંમતિનો અધિકાર નાંખ્યો તે મધ્યે દશ
 સામાન્યગુણ નયા મોઢા વિશેષગુણ નયા અ-
 ગીયાર સામાન્ય સ્વજ્ઞાવ નયા દશ વિશેષ સ્વ-
 જ્ઞાવ ક્રિયાદિક ત્યાં કહ્યા છે તથા ઘીજા
 ગ્રંથમાં નોંખી નોંખી રીતે કહ્યા છે તે પીત્ર
 પીત્ર રીતના છે તે સર્વે એક જગ્યાએ કંઈ કહે-
 વાતા નથી પણ સર્વે ગુણ આત્મામાં અસ્તિ
 સ્વજ્ઞાવે છે તે પણ એ ગુણ કહ્યો તે પર અપેક્ષા
 છે અંતે સ્વઅપેક્ષાએ જ્યાં આગળ કારણ આવશે
 ત્યાં કહેવાશે તે સમજી લેજો એટલે વસ્તુનું ધર્મ
 અનંતું કહ્યું તે સ્વઅપેક્ષાએજ છે તે પરઅપેક્ષા
 નથી અંતે પરઅપેક્ષાએ કહીએ તેવારે વસ્તુનો
 નાશ થઈ જાય, અંતે વસ્તુનો સ્વજ્ઞાવ તો એવો
 છે કે પોતાનો ધર્મ ઝોંટીને પરધર્મને સર્વથા ગ્રહે
 નહિ અહિયાં કોઈ કહેશે જે જીવદ્રવ્ય તો પુ-

फलनुं धर्म विशेषे ग्रहणे वेगो ठे ध्यने तमे पर-
 धर्म ग्रहवानी केम ना कहो गो? तेनो उत्तर
 जे परधर्म जीवध्व्य सर्वथा ग्रहण करतो नथी
 ध्यने जे प्रत्यक्षमां ग्रहण कर्युं जोवामां श्यवेठे
 ते उपरधी जोशने तमो कहो गो पण तमे व-
 स्तुनो स्वभाव तथा परवस्तुनो स्वभाव जोता
 नथी ने ए वातने विचारता नथी तेथी तमने
 एम जासन थाय. हवे हुं तमने एनो खुलासो
 करीने किंचित् समजावुं ते तमे हृदयने विपे ध-
 रजो. हवे जे जीव निगोदादिक गतिने विपे
 हतो त्यां तो कांश् जीवितव्यपणानुं प्रगट्पणुं
 हतुं नहि एतो एक केवुं स्थानक छे के जेम
 कोश् जाव अखाध्य परधो छेतेने गमे तेम करो
 तो तेने माळम नथी तेम ए निगोदना जीवने
 जीवितव्यपणानी कांश्ण खर नथी. हवे ते
 कोश् जीव निगोदादिकथी नीकळीने व्यक्तिजावे
 आव्यो तेने पूर्व पश्चिमनी हजी खर नथी ते.
 अजाणथको वाळपणे मातापितानो वियोग थयो
 अथवा मृत्यु पाव्या पछी ते ठेकराने जे छेश्

એક જ્ઞાનગુણજ અનંતા ધર્મ પ્રગટ થયા અ
 એવા તો અનંતા ગુણ આત્મામાં છે પણ મુખ્ય
 પણે એક જ્ઞાનગુણજ છે તે વર્ણવીને દેશ્વાન
 એમ સર્વ ગુણાદિક સમજજો તથા પૂર્વે અગ્રંથમ
 અમે સંમતિનો અધિકાર નાંખ્યો તે મધ્યે દ
 સામાન્યગુણ તથા સોઢ વિશેષગુણ તથા અ
 ગીયાર સામાન્ય સ્વજ્ઞાવ તથા દશ વિશેષ સ્વ
 જ્ઞાવ ઇત્યાદિક ત્યાં કહ્યા છે તથા ધીજ
 ગ્રંથમાં નોંધી નોંધી રીતે કહ્યા છે તે જીન
 જીન રીતના છે તે સર્વે એક જગ્યાએ કંઈ કહે
 વાતા નથી પણ સર્વે ગુણ આત્મામાં અસ્તિ
 સ્વજ્ઞાવે છે તે પણ એ ગુણ કહ્યો તે પર અપેક્ષા
 છે અને સ્વઅપેક્ષાએ જ્યાં આગઢ કારણ આવશે
 ત્યાં કહેવાશે તે સમજી લેજો એટલે વસ્તુનું ધર્મ
 અનંતું કહ્યું તે સ્વઅપેક્ષાએજ છે તે પરઅપેક્ષા
 નથી અને પરઅપેક્ષાએ કહીએ તેવારે વસ્તુને
 નાશ થઈ જાય, અને વસ્તુનો સ્વજ્ઞાવ તો એવો
 છે કે પોતાનો ધર્મ ઓળીને પરધર્મને સર્વથા ગ્રહે
 નહિ અહિયાં કોઈ કહેશે જે જીવદ્રવ્ય તો પુ

फलनुं धर्म विशेषे ग्रहाने वेतो ठे अने तमे पर-
 धर्म ग्रहवानी केम ना कहो ठो? तेनो उत्तर
 जे परधर्म जीवज्ज्य सर्वथा ग्रहण करतो नथी
 अने जे प्रत्यक्षमां ग्रहण कर्युं जोवामां थावे ठे
 ते उपरधी जोइने तमो कहो ठो पण तमे व-
 स्तुनो स्वप्नाव तथा परवस्तुनो स्वप्नाव जोता
 नथी ने ए वातने विचारता नथी तेथी तमने
 एम ज्ञासन थाय. हवे हुं तमने एनो खुलासो
 करीने किंचित् समजावुं ते तमे हृदयने विषे ध-
 रजो. हवे जे जीव निगोदादिक गतिने विषे
 हतो त्यां तो कांइ जीवितव्यपणानुं प्रगट्पणुं
 हतुं नहि एतो एक केवुं स्थानक छे के जेम
 कोइ जाव अखाध्य परूपो छे तेने गमे तेम करो
 तो तेने माळम नथी तेम ए निगोदना जीवने
 जीवितव्यपणानी कांइण खर नथी. हवे ते
 कोइ जीव निगोदादिकथी नीकळीने व्यक्तिजावे
 थाव्यो तेने पूर्व पश्चिमनी हजी खर नथी ते.
 अज्ञाणयको चक्षणे मातापितानो वियोग थयो
 अथवा मृत्यु पाव्या पछी ते ओकराने जे छेइ

એક જ્ઞાનગુણજ અનંતા ધર્મ પ્રગટ થયા અ
 એવા તો અનંતા ગુણ આત્મામાં છે પણ મુલ્ય
 પણે એક જ્ઞાનગુણજ છે તે વર્ણવીને દેશામ
 એમ સર્વ ગુણાદિક સમજજો તથા પૂર્વે અગ્રંથમ
 અમે સંમતિનો અધિકાર નાંચ્યો તે મધ્યે દ
 સામાન્યગુણ તથા સોઢ વિશેષગુણ તથા અ
 ગીયાર સામાન્ય સ્વજાવ તથા દશ વિશેષ સ્વ
 જાવ ક્રિયાદિક ત્યાં કહ્યા છે તથા વીજ
 ગ્રંથમાં નોંધી નોંધી રીતે કહ્યા છે તે જીવ
 જીવ રીતના છે તે સર્વે એક જગ્યાએ કંઈ કહે
 વાતા નથી પણ સર્વે ગુણ આત્મામાં અસ્તિ
 સ્વજાવે છે તે પણ એ ગુણ કહ્યો તે પર અપેક્ષા
 છે અને સ્વઅપેક્ષાએ જ્યાં આગળ કારણ આવશે
 ત્યાં કહેવાશે તે સમજી લેજો એટલે વસ્તુનું ધર્મ
 અનંતું કહ્યું તે સ્વઅપેક્ષાએજ છે તે પરઅપેક્ષા
 નથી અને પરઅપેક્ષા કહીએ તેવારે વસ્તુને
 નાશ થઈ જાય, અને વસ્તુનો સ્વજાવ તો એવો
 છે કે પોતાનો ધર્મ ઓઠીને પરધર્મને સર્વથા ગ્રહે
 નહિ અહિયાં કોઈ કહેશે જે જીવદ્રવ્ય તો પુ

फलनुं धर्म विशेषे ग्रहणे वेगो ठे अने तमे पर-
 धर्म ग्रहवानी केम ना कहो ठो? तेनो उत्तर
 जे परधर्म जीवज्व्य सर्वथा ग्रहण करतो नथी
 अने जे प्रत्यक्षमां ग्रहण कर्युं जोवामां श्यावे ठे
 ते उपरधी जोशने तमो कहो ठो पण तमे व-
 स्तुनो स्वप्नाव तथा परवस्तुनो स्वप्नाव जोता
 नथी ने ए वातने विचारता नथी तेथी तमने
 एम जासन थाय. हवे हुं तमने एनो खुलासो
 करीने किंचित् समजावुं ते तमे हृदयने विषे ध-
 रजो. हवे जे जीव निगोदादिक गतिने विषे
 हतो त्यां तो कांश् जीवितव्यपणानुं प्रगट्पणुं
 हतुं नहि एतो एक केवुं स्थानक छे के जेम
 कोश् जाव अखाध्य पर्यो छे तेने गमे तेम करो
 तो तेने मालूम नथी तेम ए निगोदना जीवने
 जीवितव्यपणानी कांश्णण खर नथी. हवे ते
 कोश् जीव निगोदादिकथी नीकळीने व्यक्तिजावे
 थाव्यो तेने पूर्व पश्चिमनी हजी खर नथी ते.
 अजाणथको वाळपणे मातापितानो वियोग थयो
 अथवा मृत्यु पाम्या पछी ते ठोकराने जे छे

એક જ્ઞાનગુણજ અનંતા ધર્મ પ્રગટ થયા અંતે
 એવા તો અનંતા ગુણ આત્મામાં છે પણ મુખ્ય-
 પણે એક જ્ઞાનગુણજ છે તે વર્ણવીને દેલામયો
 એમ સર્વ ગુણાદિક સમજજો તથા પૂર્વે અગ્રંથમાં
 અંતે સંમતિનો અધિકાર નાંખ્યો તે મધ્યે દશ
 સામાન્યગુણ તથા સોઢ વિશેષગુણ તથા અ-
 ગીયાર સામાન્ય સ્વજ્ઞાવ તથા દશ વિશેષ સ્વ-
 જ્ઞાવ શ્રુત્યાદિક ત્યાં કહ્યા છે તથા વીજા
 અગ્રંથમાં નોંધી નોંધી રીતે કહ્યા છે તે જીન
 જીન રીતના છે તે સર્વે એક જગ્યાએ કંઈ કહે-
 વાતા નથી પણ સર્વે ગુણ આત્મામાં અસ્તિ
 સ્વજ્ઞાવે છે તે પણ એ ગુણ કહ્યો તે પર અપેક્ષા
 છે અંતે સ્વઅપેક્ષાએ જ્યાં આગળ કારણ આવશે
 ત્યાં કહેવાશે તે સમજી લેજો એટલે વસ્તુનું ધર્મ
 અનંતું કહ્યું તે સ્વઅપેક્ષાએજ છે તે પરઅપેક્ષા
 નથી અંતે પરઅપેક્ષાએ કહીએ તેવારે વસ્તુનો
 નાશ થઈ જાય, અંતે વસ્તુનો સ્વજ્ઞાવ તો એવો
 છે કે પોતાનો ધર્મ ઓળીને પરધર્મને સર્વથા ગ્રહે
 નહિ અહિયાં કોઈ કહેશે જે જીવદ્રવ્ય તો પુ-

જાતનું ધર્મ વિશેષે ગ્રહણે વેગે તે થયે તમે પર-
 ધર્મ ગ્રહવાની કેમ ના કહો ગે? તેનો ઉત્તર
 ને પરધર્મ જીવજીવ્ય સર્વથા ગ્રહણ કરતો નથી
 અને જે પ્રત્યક્ષમાં ગ્રહણ કર્યું જોવામાં આવે તે
 ઉપરથી જોઈને તમે કહો ગે પણ તમે ક-
 નો સ્વપ્નાવ નથા પરસ્તુનો સ્વપ્નાવ જોના
 યી ને એ વાતને વિચારના નથી નેથી તમને
 જામન થાય. હવે હું તમને એનો સુખાસો
 ને કિંચિત્ મમજાવું તે તમે હૃદયને વિષે ધ-
 રવે જે જીવ નિગોદાદિક ગણિને વિષે
 ત્યાં તો કાંઈ જીવિનવ્યપણાનું પ્રગટ્પણું
 નહિ એનાં એક કેવું સ્થાનક છે કે જેમ
 જાવ અભાષ્ય પરપો છે તેને ગમે તેમ કરો
 માલુમ નથી તેમ એ નિગોદના જીવને
 વ્યપણાની કાંઈ પણ સ્વર નથી. હવે તે
 જીવ નિગોદાદિકર્યા નીકળીને વ્યક્તિનાં
 નેને પૂર્વ પશ્ચિમની દ્વિજી સ્વર નથી ને.
 યકો શબ્દાણે માતાપિતાનાં વિયોગ થયો
 યત્યુ પામ્યા પછી તે ઝેરકાને જે છે

એક જ્ઞાનગુણજ અનંતા ધર્મ પ્રગટ થયા અંતે
 એવા તો અનંતા ગુણ આત્મામાં છે પણ મુખ્ય-
 પણે એક જ્ઞાનગુણજ છે તે વર્ણવીને દેલામયો
 એમ સર્વ ગુણાદિક સમજજો તથા પૂર્વે અગ્રંથમાં
 અંતે સંમતિનો અધિકાર નાંખ્યો તે મધ્યે દશ
 સામાન્યગુણ તથા સોઢ વિશેષગુણ તથા અ-
 ગીયાર સામાન્ય સ્વજ્ઞાવ તથા દશ વિશેષ સ્વ-
 જ્ઞાવ શ્લોકાદિક ત્યાં કહ્યા છે તથા વીજા
 અગ્રંથમાં નોંધી નોંધી રીતે કહ્યા છે તે જીન
 જીન રીતના છે તે સર્વે એક જગ્યાએ કંઈ કહે-
 વાતા નથી પણ સર્વે ગુણ આત્મામાં અસ્તિ
 સ્વજ્ઞાવે છે તે પણ એ ગુણ કહ્યો તે પર અપેક્ષા
 છે અંતે સ્વઅપેક્ષાએ જ્યાં આગળ કારણ આવશે
 ત્યાં કહેવાશે તે સમજી લેજો એટલે વસ્તુનું ધર્મ
 અનંતું કહ્યું તે સ્વઅપેક્ષાએજ છે તે પરઅપેક્ષા
 નથી અંતે પરઅપેક્ષાએ કહીએ તેવારે વસ્તુનો
 નાશ થઈ જાય, અંતે વસ્તુનો સ્વજ્ઞાવ તો એવો
 છે કે પોતાનો ધર્મ ઓળીને પરધર્મને સર્વથા ગ્રહે
 નહિ અહિયાં કોઈ કહેશે જે જીવદ્રવ્ય તો પુ-

ફલનું ધર્મ વિશેષે ગ્રહાને વેઠો છે અને તમે પર
ધર્મ ગ્રહવાની કેમ ના કહો ઠો? તેનો ઉત્તર
જે પરધર્મ જીવદ્રવ્ય સર્વથા ગ્રહણ કરતો નથી
અને જે પ્રત્યક્ષમાં ગ્રહણ કર્યું જોવામાં આવે તે
તે ઉપરથી જોઈને તમો કહો ઠો પણ તમે વ
સ્તુનો સ્વજાવ તથા પાવસ્તુનો સ્વજાવ જોત
નથી ને એ વાતને વિચારતા નથી તેથી તમને
એમ જાસન થાય. હવે હું તમને એનો સુલક્ષણ
કરીને કિંચિત્ સમજાવું તે તમે હૃદયને વિષે ધ
રજો. હવે જે જીવ નિગોદાદિક ગતિને વિ
હતો ત્યાં તો કાંઈ જીવિતવ્યપણાનું પ્રગટ્થા
હતું નહિ એટલે એક કેવું સ્થાનક છે કે જે
કોઈ જાવ અસ્થાપ્ય પર્યો છે તેને ગમે તેમ કા
તો તેને માલુમ નથી તેમ એ નિગોદના જીવ
જીવિતવ્યપણાની કાંઈપણ સ્વર નથી. હવે
કોઈ જીવ નિગોદાદિકથી નીકળીને વ્યક્તિના
આવ્યો તેને પૂર્વ પશ્ચિમની દિગ્ગતિ સ્વર નથી
અજાણથી વાળપણે માતાપિતાનો વિયોગ થયે
અથવા મૃત્યુ પામ્યા પછી તે ઠોકરાને જે લે

तया ते नुनयो तेनैव मानपिता ज्ञाणे न तेम
 आ जैव निगोदय आन्यो ते ज्यां मुधी म-
 न्य नय मया अने स्वतावन' आच्छाण
 मय' अष्ट न्यां मुधं पगतावन वळगनि ग्या छे
 अन तेने स्वताप माने छे पगं प पगताव ते
 पगतापज न अने स्वताव ते स्वतापज ते
 ये ते जैव ते ज्ञाना ते. एक ज्ञानगुण
 मय' मय' अनुतर महित ते. अने एक
 जैव ज्ञानगुण नय' गम्या ते मय' अनुजव
 महित ते पण ते तेनैव जैव माहगजाने वज ते
 तेनैव विचार न न तेनैव ममजावुं ते ज्ञाणे
 ते जैव ज्ञान नय' गम्या ते जैव पगमनुने व-
 मय' न ते जैव ता मय' गमन वळग्या ते जे
 तेनैव ज्ञान महित ते न पगमनुने वळग्या ते,
 पण वळग्या तेना ज्ञाणां तां मय' अनुज आवे,
 पगं प पगं कक वणो ते ते कहे ते मांजळ.
 जम कंचन ते तेमां अन्य धातु पनी ते हवे ते
 कंचनने सर्व जैव कंचन कहे पण कोण कहे?
 जे अज्ञाण पुण्य ते ते कहे पण जे चाकशी

લોકો એના જાણપુરુષ ઠે તે તો એ જોશને કહે
 કે એમાં ધ્યાયદ્વં સોનું છે થ્યને તેટલાજ દામ એના
 જીપજે થ્યને વાઢે તોપણ કુધાતુ વઢી જાય થ્યને
 કંચન હોય તે રહે તેમ થ્યદિયાં જે જીવ થ્યજાણ
 એવા થ્યજ્ઞાની જીવ જેવા જેમ કુધાતુ સાથે કં-
 ચન વધું માન્યું તેમ એ થ્યજાણપુરુષ થ્યજ્ઞાની
 તેવી રીતે શુભાશુભ જે કર્મ ચેતનને વઢગેલાં
 તે પોતે પોતા રૂપજ માને ઠે થ્યને તેના જીવ-
 વમે જે જે કર્મ કરે ઠે તે પોતે એમ જાણે ઠે કે
 હુંજ કરું હું, મનેજ સુખ ઠે. મનેજ દુઃખ ઠે, એમ
 તે વેદે છે. એકરૂપે માટે એ જીવ જ્ઞાનરહિત ઠે,
 હવે જે જીવ જ્ઞાનસહિત ઠે તે પણ કરણી કર્મ
 તો એના સસલાંજ કરેઠે પણ તે ધણીન આત્મ-
 સ્વરૂપનો થ્યનુભવ છે તેથી એ આત્માને ને કર્મને
 વચ્ચેને જીન જીન જાણે ઠે થ્યને વચ્ચેનું વસ્તુધર્મ
 થ્યન્યોથ્યન્ય થ્યપ્રાવજ જાણે ઠે, તેથી એ પોતે
 માંહી લપટતો નથી એટલે પોતે માંહી ન્યારો ર-
 હીને જીવમાફક કામ કરે પણ તેમાં કંઈ દર્પ
 વા શોક ઠે નહિ જાણે ઠે કે પૂર્વોક્ત કર્મ તે

સ્વજ્ઞાવ હંમેજ નહિ થ્યને જ્ઞાનનય તો પોતાનો
 આત્મસ્વજ્ઞાવ પ્રકાશજ કરે થ્યને પોતાની મુક્તિ
 પણ એ સ્વજ્ઞાવ થકીજ થાય તે વસ્તુનું ધર્મ ન-
 મુચ્યતે કહેતાં કોઈ કાઢે હંમે નહિ સતમંતં ક-
 હેતાં જે પોતે સત્ય યથાર્થ વસ્તુની સત્તા અ-
 સ્તિરૂપે ઠે તે કાઢ પામીને પ્રગટ થશે એટલે પ્ર-
 ણમવાનો એનો સ્વજ્ઞાવ ઠે જેમ આંત્રો વાવીએને
 તુરત કેરી માગીએ તો તેમ ન થાય એ કાઢેજ
 આંત્રો ફાઢ ને કેરી આપે સ્ત્રી પણ તુરત ગર્જ
 ધરે નહિ કાઢેજ ગર્જ ધરે થ્યને ગર્જ ધર્યો તો
 પણ કંઈ તુરત ઢોકરું થાય નહિ તે પણ કાઢે
 જ ઢોકરાની પ્રાપ્તિ થાય પણ તે પ્રણમીઅ સ્વ-
 જ્ઞાવ હોય તેજ પ્રણમે જેનામાં એ પ્રણમવાનો
 સ્વજ્ઞાવ ન હોય તે ન પ્રણમે તેમ આ જીવસ્વરૂપનો
 પ્રણમીઅ સ્વજ્ઞાવ ઠે તે પોતાના સ્વજ્ઞાવમાંજ પ્ર-
 ણમે અન્ય સ્વભાવમાં ન પ્રણમે પણ જ્યાં સુધી
 તે પ્રણમવાનો કાઢ નથી આવ્યો ત્યાં સુધી ન
 પ્રણમે એટલે ત્યાંસુધી અજ્ઞાનપણે પરાધિન છે.
 હવે જે જીવને પ્રણમવું ઠે તે જીવને સમક્ષિતા-

जवमां रमशे तेनुं कव्याण थशे थयवा जे जीवने
 दायठपसम तेवमो न होय तोपण ए वस्तु उ-
 पर जेना चित्तमां थळा स्थिर करशे तो तेनुं पण
 कव्याण थशे एट्ठे ए पंदरमी गाथानो अर्थ कह्यो.

ज्ञान विना साधु नहि जाख्यो ।

तो क्रिया कष्टे शुं होवे रे ॥

पंचम अंगे शतक पचीशमे ।

तेम वळी संमतिमां केवे रे ॥ १६ ॥

अर्थ जे परमात्माना जाखवामां तो एवं
 ठे जे ज्ञानी पुरुष होय तेनेज साधु कहा ठे थ
 थवा तेनी आशा प्रमाणे चाखे तेने साधु कहा
 ठे पण बाह्य थकी क्रिया आभंवर घणो करे छे
 तेने कंइ साधु कहा नयी साधु तो एक ज्ञान
 जावने विशे रमे थने मन थीर राखे तेनुं नाम
 साधु ठे पण क्रियानुं नाम तो कंइ साधु छे नहि
 ए श्री भगवतीजीना पचीसमा सतकमां कह्युं ठे.

॥ उत्तं च ॥

गीयत्याय विहारो वीथ्योगीयत्य निस्सिजणीउ ॥
 इतो तस्य विहारो नाणुत्ताथो जिणवरेहिं ॥ १ ॥

अन्यास करता, कोइ तपस्या करना एमनो खानोखा बोल ठे, तेथी कंइ साधु मर्वेनी क्रिया एक होय नहि अहिष्ठां वेहेवार थकी मुळ गुण एक सरखा जोवां उत्तर गुणने विषे कोइ माधु ज्ञानना अन्याशी छे कोइ माधु तपना अन्याशी ठे, कोइ साधु ध्यानना अन्याशी ठे कोई क्रियाना अन्यासी साधु ठे इत्यादिक जेद त्यां छे माटे जे साधुने जेनी रुचि होय ते ते मार्गे चले ए बातमां जे चरचावा निंदा करे ते अज्ञान ठे शा माटे जे कलसूत्रादि क्रियानां जे सूत्र तेने विषे तो एवं कह्युं ठे के आचार्य तथा उपाध्याय तथा श्रीवीर तथा गणी तथा कुलुक आदिदेइने सर्व जुदाजुदा ठे शा माटे के कोइ वैयाचनो करनार माधु होय, कोइ ज्ञानअन्यासी होय, कोइ तपस्वी होय इत्यादिकने क्रियानो अवसर सचवाय नहि, केमके जे अवसर क्रियानो आव्यो होय तेज अवसरे कोइक चरचा अग्रवा प्रश्न पृठवा आव्यो होय तेने जो उत्तर नहि आपे तो ते मूर्खमां ठरशे ने शामन लाजशे माटे

नेने क्रियानो अरुमर मचवाय नहि तथा वैया-
वचीश्रो जे नेने क्रियानो अरुमर आवेयके कोइ
माधुनुं जगं वगड्युं होय तो ते वखन त्यां जवुं
जोडण मोट पर्थ। पण क्रियानो अरुमरं न सच-
वाय तथा यान। पुरुष होय ते तो ध्यानमांज
होय ते क्रियानो अरुमर कयां माचवे? शा मोटे
के कोड पर्मा चार पदोस्नी कोइ पर्मा आ
न पदोस्नी कोड पर्मा चार पदोस्नी कोइ प-
र्मा मोट पदोस्नी इत्यादिक पदीमाथो ठेते
जेने जेसुन गहनना पर्मा होय ते ध्यानमांज
होय त्या मुन पण चित्त बीजामा पेमे नहि तो
क्रियाने साण मंताया जाय? मोटे मर्यनी एक
क्रिया होय नहि आ मोटे जे गीतार्थनी आ-
ज्ञा वास्तव्य त्यां तो कर्मानुं कार्य होय तोए
करे ते न कर्मानुं कार्य होय तोए करे. कंइ
आज्ञा सोपाय नहि अने आज्ञा लोपे तो ते
माधु नर्थ आ मोटे जे मंनृनिविजयजी युगप्र-
धान तेमन। पामर्थ। चामामु आवेयके चार मा
धुए आज्ञा मार्गी ते एक तो मिहगुफाए रह्यो,

बीजो सर्पना बीज उपर रह्यो, त्रीजो कृवाना
 नाखटीया उपर रह्यो, चौथो साधु जे स्थुली-
 नद्र ते पोतानी पूर्वस्नेही कोश्या नाम जे म-
 णिका तेने घेर चोमासु रहैवानी आज्ञा मागी
 ते गुरुए आज्ञा आपी. हवे ए ठेकाणे एने र-
 हेचायकी क्रियामां केट्ठा दोषण ठे ते समजो
 के वेस्थाने घेर जवुं ए दुपण १, बीजुं ग्रहस्थीना
 घरमां चार्तुमास रहवुं ए दुपण २, एकली स्त्री
 हारे स्ते पण चालवुं नहि तं ठेकाणे ए पोते
 एकली स्त्री हारे रहा ए दुपण ३, तथा साधुने
 चित्रशाळीमां सर्वथा न पेसवुं शा मोटे के चित्र-
 शाय्य देखतांज विषय उत्पन्न थाय मोटे चित्र-
 शाळी जोवानी मनेज ठे थने ते साधु चित्रशा-
 लीमां रहा ए दुपण ४, तथा आधाकर्मो आ-
 दारुं दुपण, ठती शक्तिवायने ए दुपण महा-
 नास्त लुखे ठे ५, थने मादक आधार निपेप ठे
 थने ते पोते ते कोस्थाने घेर रहा ते कोश्या तो
 चारित्र मुक्ताव्वाना उपायनां ठे शा मोटे जे
 पूर्व ए कोश्या माये एना घरमां चार वत्न रहा

अने मामाचार संगम मोनैया साधा ते एवी री-
 तनां तां मुख एनी माथे जोगवेलां ते अने तेने
 वग पंढ चाम्त्र शगेशर लीधुं ते अने ते सां-
 नयाने गनदिन कुर्या करे ते नेवे आ साधुनुं
 जयुं त्यां अयुं ते. हवे ते केवी केवी जातना अ-
 हार त्या कंगवती दश ए दुपण ६. इत्यादिक
 घणां दुपण अद्वियां लागु ते तांपण आज्ञास-
 हित ते मांटे अद्विया दुपण कहेवाय नहि तथा
 धनगिरि ए गुरुने पूछी गांचरीण गया ते अवसरे
 गुरुण कह्युं जे मचित अचित जे मळे ते छद्
 आवजां अद्विया एणे ते न कर्तु पण ए वातनी
 शंका करी नय। मांटे गीतार्थनी आज्ञा प्रमाणे
 जे विचरे तेने दश समाचारीमां ते ते समाचारी
 पदार्थमांज जोडण ताज तेनाथी गीतार्थनी आ-
 ज्ञा पळे, नहि तां पळे नहि एखला मांटे जे गी-
 तार्थनी आज्ञाण विचरे तेने साधु कहा. हवे
 त्रीजुं पद जे इतोतणव्यवहारो नाणुनाआजिण-
 वरेहि एखे एवा जे गीतार्थ विना अथवा तेनी
 आदा विनाना त्रीजा कंइ साधु कहेवाय नहि

અને મામાવાર કરોમ મોનેયા સ્વાધા ઠે એવી રી-
 તનાં તો મુલ્લ એની માથે જોગવેલાં ઠે અને તેને
 વગર પૂત્ર ચામ્ત્રિ વાગેવાર લીધું ઠે અને તે સાં-
 જઈને મતદિન કુર્યા કરે ઠે તેવે આ સાધુનું
 જવું ત્યાં થયું ઠે. હવે ને કેવી કેવી જાતના અ-
 હાર ત્યા કરાવતી હશે એ ડુપણ ૬. ફત્ત્યાદિક
 ઘણાં ડુપણ અદિયાં લાગુ ઠે નોપણ આજ્ઞાસ-
 દિત ઠે માટે અદિયા ડુપણ કહેવાય નહિ તથા
 ધનગિરિ એ ગુરુને પૂછી માંચરીએ ગયા તે અવસરે
 ગુરુએ કહ્યું જે મચિત અચિત જે મહે તે લક્ષ
 આવજો અદિયા એણે તે ન કર્યું પણ એ વાતની
 ઝંકા કરી નથા માટે ગીતાર્થની આજ્ઞા પ્રમાણે
 જે વિચરે તેને દશ સમાચારીમાં તે તે સમાચારી
 પદાર્થમાંજ જોઈએ તોજ તેનાથી ગીતાર્થની આ-
 જ્ઞા પઠે, નહિ તો પઠે નહિ એટલા માટે જે ગી-
 તાર્થની આજ્ઞાએ વિચરે તેને સાધુ કહ્યા. હવે
 ત્રીજું પદ જે ફત્તેતિવ્યવહારો નાણુના આજિણ-
 વરેહિ એટલે એવા જે ગીતાર્થ વિના અથવા તેની
 આદા વિનાના ત્રીજા કંઈ સાધુ કહેવાય નહિ

अने मामाचार कराम मोनैया खाधा ठे एवी री-
 तनां तो मुख एनी माथे जोगवेळां ठे अने तेने
 वगर पृष्ठ चाग्रि शरोवार लीधुं ठे अने ते सां-
 जळाने सनदिन कुर्या करे ठे तेवे आ साधुनुं
 जवुं त्यां थयुं ठे. हवे ते केवी केवी जातना अं-
 हार त्या करावती हजे ए छपण ६. इत्यादिक
 घणां छपण अहियां लागु ठे तोपण आज्ञास-
 हिन ठे मोटे अहिया छपण कहेवाय नहि तथा
 धनगिरि ए गुरुने पूछी गोचरीए गया ते अवसरे
 गुरुए कह्युं जे मचिन अचिन जे मळे ते लइ
 आवजां अहिया एणे ते न कर्युं पण ए वातनी
 गंका करी नय। मोटे गीतार्थनी आज्ञा प्रमाणे
 जे विचरे तेने दश समाचारीमां ते ते समाचारी
 पदार्थमांज जांझ ए तोज तेनाथी गीतार्थनी आ-
 ज्ञा पळे, नहि तो पळे नहि एटला मोटे जे गी-
 तार्थनी आज्ञाए विचरे तेने माधु कहा. हवे
 त्रीजुं पद जे श्रोतणव्यवहारो नाणुनाआजिण-
 वरेहि एटले एवा जे गीतार्थ विना अथवा तेनी
 आदा विनाना त्रीजा कंइ साधु कहेवाय नहि

એજ ગાથા ઠે એટલે વે ઠેકાણે ગાથા એકની એ-
 કજ ઠે હવે ક્રિયાકષ્ટે શું હોવે કહેતાં જે એ ગી-
 તાર્થ તથા ગીતાર્થનો ધ્યાજ્ઞામાં વિચરે એ વે વિના
 ત્રીજા જે રહ્યા તેને સાધુ તો કહ્યા નથી ધ્યને તે
 ક્રિયાકષ્ટ કરે છે તેમથે કેટલાએક તો શાસ્ત્રના
 વાકેફ નથી ધ્યને ગીતાર્થની સેવા કરી નથી તેથી
 વિચારા ધ્યાજ્ઞાનપણે કરીને તપશ્ચા તથા ક્રિયા
 કરે ઠે તથા કેટલાએક કપટસહિત જ્યાં જેવું
 દોષ જ્યાં જેવો સાધુનો સમુદાય તેવી તેવી રી-
 તની ક્રિયા કરે ઠે અથવા જ્યાં જેવા શ્રાવકની
 રીત પ્રવર્તતી હોય તેવી રીતની ક્રિયા કરે ઠે એ-
 ટલે એ ચોથું દુષણ પાસથામાંદેશું ઠે તે સાધુ
 પણ વાંદવા પૂજવામાં સ્વપ લાગે નહિ. હવે જે
 પ્રથમ ધ્યાજ્ઞાન કહ્યા તે સાધુ જે ક્રિયાકષ્ટ કરે
 ઠે તેને પણ ફલ આકાશ કુસુમવત્ ઠે માટે તેનું
 પણ કંઈ કલ્યાણ થયું નહિ કલ્યાણ તો એક
 આત્મજ્ઞાન સ્વનામમાં રખવું તેનું નામજ માધુર્ય
 પણ જ્ઞાન વિના માધુર્ય કોઈ કાંઈ કંદારાય નહિ
 તે શ્રીનૃત્તગવ્યનર્મજીયકી જાંઘલેજાં પડ્યું માધુ

तो आत्मज्ञानना स्वस्वभाव रमणी होय तेने
जाणवा ते विना जे क्रियाकथादि करे ते अने
कहेते के अमे धर्म साधीए ठीए ते सर्व मिथ्या
वैशा माटे के श्रीस्याद्वाद रत्नाकरमध्ये कह्युंवे.

॥ उत्तम ॥

संदिग्धविपदावृत्तीकोयप्याविवादायन्नः पुमान्स-
र्वज्ञोनजवतियत्कृत्वात् ॥ साधर्म्योणदृष्टांताला-
सोनवप्रकारे साध्यधर्माविकल ॥ साधनधर्मवि-
कल ॥ उजयधर्मविकल ॥ संदिग्धसाध्यधर्म ॥
संदिग्धसाधनधर्म ॥ संदिग्धोत्तरयधर्माश्चनत्वयो ॥

एनो अर्थ संक्षेपमात्र कहुं तुं. संदिग्धो कहतां
जे दाजेसुं एखे अर्थवळ्युं कहीए ते शुं के एक
तो ए धर्म तथा ते धर्मनुं साधन क्रिया ए वेए
दग्ध कहीए ते केनुं ते कहीए ठीए. ज्यां ज्ञान
रूप निर्णय नथी कस्यो एखे ते ज्ञाननो विपदा
एखे एथकी उपरांतो एखे बीजो पद ते क्रि-
यापद जाणवो तथा ज्ञाननयरहित अथवा कु-
नय ग्रहीने विवाद करतो फरे अने. सर्वज्ञो
आमंत्र राखे पण कंइ सर्वज्ञ वे. नहि अने स्व

ધર્મ પોતાને વિષે પણ ઠે નહિ એકજાસરૂપ દીસે
 ઠે તે પુરુષને સ્વધર્મ કહેતાં પોતાના ધર્મને વિષે
 વિકલ્લ કહેતાં ગાંઠો ઠે ઇચ્છે ઝુલ્લી ગયો ઠે તથા
 એનું જે સાધન ધર્મ જે તેની ક્રિયા પ્રમુખ કરે
 તે પણ ઠેલેલો ઠે વિકલ્લ કહેતાં ગાંઠોજ કહ્યો
 ઠે તથા ઉચ્ચધર્મ કહેતાં સાધ્યધર્મ તથા સાધન
 ધર્મ તે વે ધર્મવિકલ્લ કહેતાં તેના ગાંઠોજ ઠે ત-
 થા સંદર્ભો કહેતાં જે દર્શન: ઇચ્છે સાધ્ય જે
 ધર્મને પોતે સાધે ઠે તેજ ધર્મ દાજોમીયુંજ ઠે તથા
 સદર્શસાધનધર્મ ઇચ્છે તેનું જે સાધન કહ્યું તે
 ધર્મ ઇચ્છે ક્રિયાકથાદિક તે દાજોમીયુંજ થઈ
 ગયુંછે સદર્શોજયધર્મ કહેતાં તેનુંજ સાધ્ય તથા
 સાધનધર્મ વન્ને દાજોમીયાં થઈ ગયાં ઠે જ્ઞા-
 નિક થ્યા ગ્રંથમાં વિચાર ઘણો છે. પણ મેં તો
 અધ્યાત્મ સંદેષે દેખાડ્યો ઠે. થ્યને એ ગ્રંથની ટીકા
 ઐશી હજાર શ્લોક ઠે તેમાંહેલું થ્યા ઠગ પરિ-
 ઠેદમાંહેલો જરાક વાત નાંચી ઠે. પંક્તિ હોય
 તે ગ્રંથ જોઈને સમજજો માટે અધ્યાત્મ કહ્યું જે
 ક્રિયાકથા કસાચી શું થાય એક જ્ઞાનનય ઠે એ

अथान्नं न पच्यते न श्यामानं कथाणामेव
 मन्त्रं न गीतं न स्तोत्रं न श्रवणं न हविर्न चरणी
 न वा श्रवणं न श्यामानं श्रवणं न मां न गो
 कदम्ब

अथान्नं न पच्यते न श्यामानं कथाणामेव
 हानि श्रवणं न श्यामानं श्रवणं न मां न गो
 मन्त्रं न गीतं न स्तोत्रं न श्रवणं न हविर्न चरणी
 न वा श्रवणं न श्यामानं श्रवणं न मां न गो
 कदम्ब

अथान्नं न पच्यते न श्यामानं कथाणामेव
 मन्त्रं न गीतं न स्तोत्रं न श्रवणं न हविर्न चरणी
 न वा श्रवणं न श्यामानं श्रवणं न मां न गो
 कदम्ब

એ થયો હોય તોપણ જો જ્ઞાની પુરુષ છે, તો એ
 વહેવારનયને મતે તેનેજ માનવો કહ્યો છે. શા
 માટે જે ઘેદગ્રંથમધ્યે વહેવારમૂત્ર છે તેમધ્યે સાધુને
 આચ્છવણ લેવાનો અધિકાર વહુશ્રુત જ્ઞાની હોય
 તેની પાસે છે તે વહુશ્રુતજ્ઞાની સાધુની જોગવડ
 ન હોય તો પગાકમ્પા પાસે લેવી. પગાકમ્પો ક-
 હેતાં જેને પૂર્વ સાધુપણું લીધેલું છે અને વહુશ્રુત
 થયેલો છે તે ધણી કોઈ કર્મના બુદ્ધયથી વા-
 સ્ત્રિ ઊભીને ધરમાં પેઠો તેને પગાકમ્પો કહીએ
 તેની પાસે આચ્છવણ લેવાની કહી છે. આચ્છવિ-
 ધિમાં એવું કહ્યું છે કે સાતમેં ગાત્ર સુધી ગીતા-
 ર્થની લોઢ કરીને ગીતાર્થ પાસે આચ્છવણ લેવી
 પણ તે વિના જે માધુ ગીતાર્થ ન થયો તેની પા-
 સે સર્વથા ન લેવી તથા આ કાઢે કેટલાપણ
 પ્રદક્ષીઓ આચ્છવણ થાપે છે તથા વ્રતપચક્ષાણ
 બચાવે છે તે તો પમાત્માના માર્ગચક્રી શહેર
 છે અને જૈનધર્મો ન કહીએ અને એના બેનનાગ
 કહે તે જેમ ગોસાચારને જિન કહેતા ત્યાં તદ્વત
 તેને પણ જાણના એટલે ચરણનોતરી કરણનોત-

॥ उक्तं ॥

चरणकरणपदाणा । मसमयपरममयमुक्त्वा-
वारा ॥ चरणकरणस्ममरं । णित्तयशुद्धनया-
णंती ॥ १ ॥

अर्थ—हे ए गायाने विषे एचुं कहुं छे जे
चरणसीत्तरी करणसीत्तरीयकी एट्ठे पांच महा-
व्रत तथा पांच सुमति तथा त्रण गुप्ति तथा द-
शविष यतिधर्म इत्यादिक मुख्यगुणधकी द्विण
वे तथा पनीछेदण प्रमुख उत्तमगुण करणसीत्त-
रीनां तेयकी पण द्विण वे तथापि स्वसमयपर-
समय कहेतां जे जैनआगम बहु शास्त्रनो जाण
होय अने परसमय कहेतां अन्य जे पांचे दर्श-
ननो जाण होय तथापि बीजे प्रकारे स्वसमय
कहेतां पोताना आत्मस्वरूपनुं गुणप्रजायलक्षण
स्वभाव इत्यादिक स्वस्वरूपनुं जाणणुं वे तथा
परसमय कहेतां अन्य जे पांचे द्रव्य कहेतां जे
पुद्गलादिक तेना गुणप्रजाय लक्षण स्वभावा-
दिकनुं जाणणुं वे ते पुरुष सदाए महा उत्तम
पुरुष वे अने ते पुरुषनोज आत्मा शुद्ध छे अने

તે પુરુષ મોઢે જાય શા માટે ચરણકરણ સ્સ-
 સાર કહેતાં પ જે ચરણમીતરી તથા કરણસી-
 તરીના કમનામ તથા પાચનારા તેને તો સંસાર
 વતાવે ને. પચેનું સંમાર કહેતાં જે ચાર ગતિ સં-
 મામમાં મળદશ પ જીવનું કલ્યાણ થાય નહિ.
 તથા પ મુખી કહેતાં પના આત્મા શુદ્ધ નથી.
 તથા કરીને પ જીવના મુક્તિ પણ થાય નહિ.
 પ જીવનું કલ્યાણ તથા તૈયારીને મમજવું જે
 શાસ્ત્રદષ્ટિ ને ન ભારી ને અને અંતરદષ્ટિ છે તે વ
 ણી શ્રેષ્ઠ ને માટે પદ જ્ઞાનમાંજ ચિત્તરાણવું પ-
 થીજ આત્મા કાય થયા પ શાસ્ત્રમંમતિનો રેશ
 દેખાડ્યા તથા અપદગમાઢામાંદિ જે કહ્યું તે તે
 હું કહું છું.

॥ સુકંઠ ॥

નાળાદિચગ્નમં । દ્વાળોવિદ્યુવયણંપતાવંતો॥
 નયદ્વકમંકિતાં । મુદ્ધુવિશ્વળાગમોપુસ્મિઃ ॥ ૩૫
 અર્થ-દેવ પ નાથાને વિષે શું. અર્થ કયો
 ને ને કહું નું નાળાદી કહેતાં જે જ્ઞાનેશ્વરીને
 મદિત પચેનું શાસ્ત્રજ્ઞાન તથા અન્યંતરજ્ઞાન અને

જ્ઞાનમાં વાકેફ છે એટલે ચારે અનુયોગનું જ્ઞાન
 કહેતાં જે ધર્મકથાનું યોગ કહેતાં જે જ્ઞાતાદિ
 સૂત્ર તથા ચરિત્રાદિ કહ્યા તે કથાનુયોગને વિષે
 જેની વાકેફી છે ૧ તથા વીજા અનુયોગ જે મ-
 ણિજ્ઞાનુયોગ એટલે ચંદ્રપન્નતિ પ્રમુખ તથા દ્વીપ
 સમુદ્ર તેના માપામણત્રાને વિષે જાણણું છે એ-
 ટલે ઘનમૂઝ વર્ગમૂઝ કરી જાણે છે પરધીલામ્બા
 ચોરસાં ક્ષત્યાદિકને વિષે વાકેફ છે તે વીજો અ-
 નુયોગ કહીએ ૨ તથા ચરણકરણાનુયોગ કહેતાં
 આચારાંગ પ્રમુખ મૂત્રનું જાણણું છે ચરણસીત્ત-
 રી કરણસીત્તરીને વિષે કથ્ય, અકથ્ય, હૃત્સર્ગ
 અપવાદ ક્ષત્યાદિક જાણણું છે તથા તે મધ્યે
 જે હુપણ લાગે તેની આચ્ચણ નિસિથસૂત્ર તથા
 વૃહત્કલ્પસૂત્ર પ્રમુખતા જાણે છે આચ્ચણ આ-
 પવાહાયક એ મીનાર્થ છે એ ત્રણે અનુયોગ વ્ય-
 હવારયકી છે તથા દ્રવ્યાનુયોગ તે મધ્યે લઘુ-
 વ્યપંચાસ્તીકાયની વ્યાખ્યા થને જો આત્મસ્વ-
 રૂપનું જાણણું ન હોય તો એ મર્વ વ્યવાહાર-
 જ્ઞાન છે એને શાસ્ત્રજ્ઞાન કહીએ થને જો આત્મ-

સ્વરૂપનું જાણવાનું હોય તો તે અત્યંતગજાન છે
 એમ જ્ઞાનમહિત જે મુનિગજ છે. પણ વ્રતચક્રી
 હીન છે પરંતુ વ્રતાદિક કંડ પાઠના નથી તોપણ
 વહુ કહેતાં વળાંક નુતમ છે શા માટે પ્રવચનનો
 પ્રજાનાક છે પરંતુ જનગામન મ્યાપવામાં તે અ-
 પ્રમર્શ છે માટે તેનું નુતમ કહિયું. શા માટે જે
 નય દુઃખ કહેતાં જે દુઃખકરણીનો કર્તા એનેજ
 કહિયું પરંતુ જે કષ્ટ ક્રિયા આપના પ્રમુલ
 કરે છે તથા પંચમાદ્યાવન ચોસાં પાઠે છે વેતા-
 યીમ દોષમહિત આદ્યાર છે છે દુઃખાદિક જે કષ્ટ
 કરે છે તેને કંઈ દુઃખ કરણી કહીયું નહિ. એતો
 માધના માધ છે એ વાઙ્મજીવની કરણી છે એ
 ક્રિયાનય છે, તે દર્શનની નુચ્છાણ આમરી તથા
 વાઙ્મજીવ છે તેને વાઙ્મામાં ચાલવા વાલે છે. માટે
 એ ક્રિયાનય છે તે સામાન્ય છે તે એ ક્રિયાવાઙ્મા
 ને કંઈ દુઃખ કહેવાય નહિ. અત્યંત જ્ઞાનનય છે
 તે તો દુઃખ છે જ શા માટે જે ક્રિયાના કરનાર
 મો નીકળે થારે જ્ઞાનનો તળનાર પદ નીકળે તો
 તળોત્ર માટે જ્ઞાનનું તળવું પણ માફા દુઃખર છે

अने ज्ञानी पुरुषनी सेवामां रेहेवुं ए पण हुंकर
 ठे तथा अन्यदर्शनीजुं तथा स्वदर्शन दिगं-
 रादि मतवाला इत्यादिकनी मज्जाजुं थाय ठे ते
 सज्जाने विष सामानी वान जुठी ठराववी अने
 पोताना दर्शननुं स्थापन करवुं ते कंई ठोकरानी
 रमत नथी. केमके ते पण सामा पंडित ठे माटे
 शासनतो ते थकी रहे पण कंई क्रिया प्रमुख-
 वाळ्य थकी रहे नहि. माटे ज्ञान नय छे ते हुं-
 करज ठे. माटे तेने हुंकर कहिने बोलाव्या पण
 जो सदाए आत्मा नीरमणता होय तो तो ए
 हुंकर करणनो कर्ता ठे. पण क्रिया कष्टनां क-
 रनास्ते हुंकर करणीनां करनारा केहेवाय नहि
 एखे ए वे गाथानो जेगो अर्थ कहा.

॥ गाथा ॥

इत्यादीक बहु शास्त्र जोइ, आखपंखाखने
 टाखेरे ॥ प्रमादजावने दूर करीने, ज्ञानवामीमां
 मा'खेरे ॥ ज्ञा० ॥ १९ ॥

हवे ए गाथानो अर्थ कहाए ठीए इत्या-
 दिक कहेतां पूर्व कहां ते शास्त्रनी साख्यो ते

શાસ્ત્ર તથા વીજાં પણ અનૈક શાસ્ત્રને વિષે એ જ્ઞાન તેજ મુખ્ય કહ્યું છે. તે વસ્તુને હૃદયને વિષે ધરીને તેનીજ શ્રદ્ધા કરીને આઝપંપાઝ કહેતાં જે નૈગમાદિક નયના પદ્ધતિ ધર્મવ્યવહાર વિનાના તથા કુનયના પદ્ધતિ જે પાસત્યાદિકના ગાંધેલા ગ્રંથો તે માર્ગ તે મર્વે આઝપંપાઝ કહીએ તેને ટાઝવા નામ દૂરે કરો. એટલે પ્રમાદજાવ કહેતાં જેને વિષે વસ્તુધર્મનો વિચાર નહિ તેને પ્રમાદજાવ કહીએ. જ્યાં આત્મુપયોગ છે ત્યાં અપ્રમાદજાવ કહીએ. એ આત્મુપયોગ વિનાનાં જે કારણ કહ્યા તે મર્વે પ્રમાદજાવ જાણવો. તેને અઝગો કરીને જ્ઞાનવાર્તામાં મહાચું કહેતાં જે જ્ઞાનરૂપ વાર્તા છે તેને વિષે ક્રિયાવિનોદ કરું. હવે તે જ્ઞાનવાર્તાનું કિંચિત્ સ્વરૂપ દેખાવું તું. અહિયાં સ્વનાવ-પુર નામે પાટણ તેને વિષે એ જ્ઞાનવાર્તા છે, તે કેવી છે તે વાર્તાનું નામ જ્ઞાન તેને ફરતો કોટ મંચરૂપી છે એટલે જ્યાં મન, વચન કાયાનો જોગ તથા અશુદ્ધ ઉપયોગ, એ અહિયાં રોકાણો એટલે ત્યાં રાગ, દેવ, મોહ, વિષયક્રપાયાદિક ચો-

અ એ કોટને વિષે કોઈ પેસી શકે નહિ. તથા
 નિયમોગદાર છે તેની અંદર જે ગુણરૂપીઆં વૃદ્ધ
 ને અનંતા છે તે એ જાતનાં છે. એક સ્વમંદોષ છે.
 ચારુણ કુસુમનું જ્ઞાન છે. એક આસ્વાદન લેવા-
 જોગ ફલવૃદ્ધ છે. દ્વે તેનો વિવરો કહું તે સાં-
 જ્યો. જે જ્ઞાનાદિક અનંતા ગુણ આત્માના છે
 તે સ્વ તો વૃદ્ધ છે અને જે આત્માના અનંતા પ્ર-
 જાયરુપ એનાં પાંતરાં પ્રમુખ છે. શુદ્ધ વ્યવહાર
 રુપ એનાં પુષ્પ છે, અને શુદ્ધનિશ્ચયરુપ એનાં ફલ
 છે તે વામીનીમાંદેહી કોરે અનુભવરૂપી એક મ-
 દેહ છે તેને વિષે અનેક જાતનાં ક્રિયા કરવાનાં
 સ્થાનક છે. ત્યાં આત્મારામ એમીને ક્રિયા કરે
 છે એટલે જ્યાંસુધી સ્વમંદોષની જ્ઞા છે ત્યાંસુધી
 પ્રેદજ્ઞાનમાં સ્વ જેને ફલના આસ્વાદનની જ્ઞા
 છે તે અપ્રેદજ્ઞાને સ્થિર થાય. અદિયાં કોઈ
 કદેશે જે ફલ મુર્ચ્ચાને પુષ્પસુગંધની જ્ઞા કોણ
 રાશે? તેનો ઉત્તર જે જેની પાસે થોડી પુંજી હોય
 તેનાથી એ ફલ લેવાય નહિ, કેમકે તે અધુ મોઘા
 મુલનાં છે અને થોડી પુંજીવાળા છે તે પુષ્પાદિ-

કની સુગંધ લક્ષ્ને સુશી થાય છે. અહિયાં કોઈ
 કદેશે જે જ્ઞાનજાવને વિષે જે જાતિ કેમ થતાવો
 છે ? જે પુષ્પવૃક્ષ ફળ ન આપે એવું જ્ઞાન કોણ
 છે. જ્ઞાનવૃક્ષ તો મર્વે ફળ આપેજ. તેનો ઉત્તર
 જે જ્ઞાન છે તે જે પ્રકારનું છે. જ્ઞેદજ્ઞાન ૧. અજ્ઞેદ
 જ્ઞાન ૨ તે મધ્યે જ્ઞાન છે તે પુષ્પવૃક્ષરૂપ છે એટલે
 તેની સુગંધ ઘણી ઉત્તમ છે પણ ફળની પ્રાપ્તિ
 અહિયાં થાય નહિ તેનો વિવરો સાંજઞ. જે પ્ર-
 થમ ચતુર્થ ગુણઠાણે જ્ઞેદજ્ઞાન પ્રગટે ત્યાં જીવનો
 ને જન્મનો જ્ઞેદ નોસ્થો પામે તેવારે જીવરૂપ વૃદ્ધને
 પ્રાગજાવરૂપ પુષ્પની ફૂટ થાય પછી તેજ ગુણ-
 ઠાણામાં વૃદ્ધિ પણ થાય કોઈને તેટલું પણ રહે
 ત્યાર પછી અષ્ટમગુણઠાણે જાય ત્યાં શ્રેણીરૂઢ ક-
 હીંણ ત્યાં તે પુષ્પની વૃદ્ધિ ઘણી થાય. શા માટે
 પૂર્વે તો જહચેતનનો વિજ્ઞાગ કર્યો હતો અને અ-
 હિયાં તો જે ચેતનજાવ આત્મા છે તેના ગુણપ્ર-
 જાય લક્ષણ સ્વજાવ એ સર્વે જિન્ન જિન્ન કરે
 અને તે વિચારને વિષે સ્થિર જાવ હોય તથા તે
 પ્રજાય પ્રમુખ ગુણને વિશે પણ સંક્રમાવે એ યા-

વત્ દશમા ગુણઠાણા સુધી જ્ઞેદજ્ઞાન છે તે જ્ઞેદ
જ્ઞાનરૂપ પુષ્પની સુગંધ ઘણીજ વૃદ્ધિ પામે પણ
અહિયાં સુધી ફઠની પ્રાપ્તિ નથી માટે એને પુ-
ષ્પવૃદ્ધ કહીએ તેજ આત્મા અજ્ઞેદજ્ઞાને પહેલે,
તેને ફઠવૃદ્ધની પ્રાપ્તિ થાય અને ત્યાંજ આસ્વા-
દન છે એટલે ત્યાં મુક્તિરૂપ ફઠની પ્રાપ્તિ થઈ!
અહિયાં કોઈ કહેશે મુક્તિ તો ચૌદમા ગુણઠા-
ણાને અંતે છે અને તમે ચારમે ગુણઠાણે કેમ
વર્તાવો? તેનો ઉત્તર જે ફઠ થાય તે એક સાથે ફઠ
પરિપક્વ થતું નથી જેમ કેરી ફઠરૂપ છે તે આંવાને
પ્રથમ મગીઓ થાય, પછી મરચા થાય, ત્યાર પછી
કેરી થાય તે પછી સાલતો થાય. પણ જ્યાંથી મગી-
ઓ વેઠો ત્યાંથી ફઠ કહેવાં તેમ અહિયાં ચારમે
ગુણઠાણે વીતરાગજાવરૂપ મગીઓ પ્રગટ થયો.
મુક્તિ કહેતાં રાગદ્વેષની મુક્તિ થઈ એટલે રાગદ્વેષ
ટલો ગયો, માટે અહિયાં ફઠનું આસ્વાદન થયું
એવાં જે બે પ્રકારનાં વૃદ્ધ તે વાત્સીમાં છે તેમાં અ-
નુજવરૂપી આ મહેલને વિષે વેસીને એ પુષ્પની
સુગંધ હલં હું અને ત્યાં અનેક જાતનાં ક્રિડા-

वेनोद ते प्रत्ये कुरुं तु एतन् ए ज्ञानवामी श्रो-
 त्वावी एतन् श्रोतृणीममी गायानो अर्थ मपूर्ण
 मयो. ॥ गायाना २० ॥

तस्य ज्ञाना दितने अर्थे । एह संबंध ते
 श्रुत्योरे ॥ श्रोतृणीं चोर्वीमनी माते । माहा
 द दशमी ए श्रुत्योरे ज्ञा० ॥ २० ॥

ए गायानो अर्थ एतन् आ जे स्तवन कर्तुं
 एक तस्य ज्ञानेन उपकारनिमित्त कर्तुं, तथा
 ज्ञानो माहादेवात्मा वास्ते कर्तुं कर्तुं. एण
 ज्ञानप्रमुख ज्ञानश्चा ज्ञाने न वक्तव्या जे अ-
 ने ए स्तवनतः वक्तव्यं स्तुतामां न थाय माटे
 पा कुरु न स्तवन उपर ग्रंथ श्रुति आपो, ते
 ज्ञाना आश्रित्यक ग्रंथ श्रुति आपो, ते
 ज्ञाने कर्तव्य जे स्तवनना गायानो एकवीमज
 अने ग्रंथ ना तमे बहु ज्ञाने कर्तुं नांशुते तेनो
 उत्तर जे न्यायग्रंथ जे नो एकेकपद उपर्यो
 ज्ञाने अष्ट ज्ञाने तोपण अमे नो ग्रंथ ज्ञाने अ-
 ज्ञाना तस्यक विचार विचारिने मंदोप वार्ता
 श्रुति अ. वक्तव्य जे ज्ञानो ना म्याहादमंजरी.

ना मुळगा श्लोक वत्रीश ठे ते उपर टीका त्रण
 हजार ठे तथा संपत्तिग्रंथनी मुळ गाथा श्योग-
 णचाळीस ठे. वाकी प्रेक्षक गाथाओ ठे तोषण
 पांचसेने आशरे ठे ते उपर टीका एकतो वत्री-
 शहजारी ठे तथा एकपचीसहजारी ठे तथा एक
 पांचहजारी ठे. माटे अदिषां न्यायग्रंथने विषे
 मुळ सर्वेनुं थोडुंज होय ने अर्थ तो घणोज
 होय तथा व्यवहारशास्त्रमां पण एमज ठे. शा-
 माटे के आवश्यकनुं वसे श्लोकनुं पण पुरजणातुं
 नथी ने ते उपर टीका वावीसहजारी ठे. तथा
 बृहत्कल्पनुं मूळ पांचसें श्लोकने आशरे ठे ते उ-
 पर टीका पंचावन हजारो ठे तथा वैवाळीश ह-
 जारी ठे माटे शास्त्रना मुळ उर टीकानो नियम
 नहि एम समजवुं. हवे ए सर्व ज्ञाननो महिमा
 दखाड्यो एखे ए स्तवन श्योगणीसेने चोवीशनी
 सात्रमां माहा वद दशमने दिवसे करेबुं ठे ए-
 खे ए वीशमी गायानो अर्थ कखो ॥
 ते कारण बहुश्रुतने जोश । सेवा तेदनी की-
 जेरे ॥ मुनि हुकम कहे ज्ञानने पापी ॥ सेजे

शिवमुख लीजि रे ज्ञा० ॥ ३१ ॥

एनो अर्थ.-अहो नयजोवा ! अपारो हेतु
 उपदेश नमने सर्वेन छे माट बहुश्रुतगुरु जोहने
 नेनी सेवा करो नेश। नमने धर्मना प्राप्ति थशे,
 अने नेज नमने ज्ञानमार्ग देवामंडे. पण जेनी
 पामे आत्मउपयोग नश्री ने नमने ज्ञानमार्ग
 क्यांथा देवामंडे? ने कारण मांटे एरा बहुश्रुत
 म्बम्बरुपना उपयोगराने नेन पामेथ्री नमो आ-
 त्मम्बरुपने आत्तवां अने नेने विर रमणता क-
 री नेने ज्ञानअभ्यास कइण ने नमे करो. हवे
 मुनि कहेता जे अग्निंनयग्मात्मा नेना हुकम
 कहेतां जे आज्ञाने एराज गने कसमावी ठे ते
 कारण मांटे एरा आत्मम्बरुकराज्ञाननी रमणता
 कसताथका नदम्य थजो ने ए मज कहेतां स्व-
 तांवेज मुक्ति थजे ने शिवम्मर्णानां सुख जोग-
 रजो अनंतामुख अनागतकाळ अनंता ठे त्यां
 मुख नेम सदायकाल मुखमां गंडेगा. ए एकवी-
 ममा गात्रानां अर्थ संपूर्ण. तथा स्तवननो अर्थ
 पण समाम थयो. अदिशां कांई कहेसे जे तमे

જ્ઞાનનું વહુમાન તો ઘણું કર્યું અને ક્રિયાનું તો
 અપમાન કર્યું, તેનો જીત્તર-જે આ સંસારમાં એ
 રીતી છે કે જે પદમાં જેસે તેનું વહુમાન કરે અને
 સામા પદનું અપમાનજ થાય એક તો એજ કાર-
 ણ છે. હવે વીજું કારણ સમજો જે આ ગ્રંથનું
 નામ જ્ઞાનરૂપણ છે એટલે એ જ્ઞાનનુંજ આજ્ઞરણ
 છે. જેમ આજ્ઞરણવડે મનુષ્ય શોજે છે, તેમ આ
 ગ્રંથવડે કરીને જ્ઞાન ઘણું દીપી જીવે છે માટે જ્ઞા-
 નનયને વિશેષ કરતાં કોઈ રીતનું દુષણ નથી
 એ તો ધર્મની વૃદ્ધિકરતા છે ને મહાનિર્જરાનું કાર-
 ણ છે. અહિંયાં કોઈ તર્ક કરે કે જાગવાને
 સાત નય કહ્યા છે તે કંઈ જોય ? તેનો જી-
 ત્તર જે-જાઈ તે તર્ક કરી પણ તે કંઈ સાત ન-
 યમાં સમજતો નથી અને જાગવાને જે સાત નય
 કહ્યા છે તે તો સત્યજ છે પણ અજ્ઞાનો જે નયને
 નથી સમજતા અને મુલ્લથકી સાત નય સાત નય
 પોકાર્યા કરે છે તે ધણી નયની વાતમાં શું સ-
 મજે ? ને ધર્મની વાતમાં પણ શું સમજે ? હવે જે
 પરમાત્માજ સાત નય કહ્યા છે તે તો સત્યજ છે

माटे ए नय देखीता पदार्थने विषे ए नय सत्य
 ठे तथां रुजुसूत्रनय ठे ते तो मनना परिणामने
 ग्रहे ठे ते तो सिद्धसंसारो तेने करीने माने ठे,
 एखे जे समये जेवा पणाम तेने तेवो कहे ठे
 ए बात ग्रहणने विषे ए नय सत्य ठे परंतु परि-
 णाम ठे ते तो जन्म ठे ने क्षणजंगुर छे एखे
 क्षणक्षण परिणामनुं परावर्तन धर्म ठेज एम स-
 मजबुं माटे ए चार नय सुधी तो कंश् धर्म तो
 छेज नहि अने धर्म तो परमात्माए उपखी त्रण
 नयमांज परुषुं ठे माटे ए साते नय सत्य ठे पण
 ते सर्वेने स्थानके ठे माटे धर्मार्थी जीवोने उ-
 पखी त्रण नयनोज खप विशेष करवो. अहियां
 कोश् कहेशे के एतो एकांतवाद थाप तेनो उ-
 त्तर जे शुगडांगजीने विषे कहुं ठे जे “ एकांते
 होयमिथ्याज ” ते एकांतपद बोखे तेने मिथ्या-
 त्वी कह्यो ठे ते क्रियापदाने कहुं छे जेम कोश्
 जान लुइ जाय ने मही वर नथी ने मोये आ-
 ध्यामंवर करे अने कहे जे वस्तुं शुं काम ठे ते
 जान कोश् ठेकाणे आदरमान पामवानी नथी

ઘને જો વર જેગો હશે ગાંધોધેલો તોયપણ એ
 જાન માન પામશે ઘને વર તો એકલો જશે
 નોણ માન પામશે. તેમ અંદિયાં ક્રિયાપદોં આ-
 ત્મજ્ઞાન વિનાનાં તે જીવનું કંઠ્યાણ પણ નથી ને
 મારી ગતિ પણ નથી ઘને જો ગાંધોધેલો વરયો
 મ્ય આત્મજ્ઞાન થોડું પણ હશે તો તે જીવને શુ-
 બ્ધગતિ થશે ઘને જે જ્ઞાનઅનુજવ જેને પ્રગટ્યો
 તે તો સર્વથા પ્રકારે ક્રિયાનો સંગ નહિજ કરે
 એ જીવ તો એકાંતપદોં પોતાનાં આત્મસ્વનાવની
 જ તેમાં રમણતા કરે ઘનેતે જીવ મુક્તિ પામશે
 શા માટે જે અપ્રમાદિગુણઠાણેથી ક્રિયા ચિત્તકૂટ્ર
 ઝે નહિ ઘને મુક્તિ તો તે ગુણઠાણામાંજ છે ઘને
 ગુણની વૃદ્ધિ પણ તે ગુણઠાણામાં ઝે માટે જ્ઞા-
 નપદ્ધવાચ્યને એકાંતવાદીશાસ્ત્રચાચ્ય કહેતા નથી
 તે તો મહાધર્માટ ઝે ઘને મહા ઉત્તમ પુરુષ ઝે.
 અંદિયાં કાંઈ કહેશે જે વ્યવહાર તો તેરમા ગુ-
 નઠાણામાં વલો ઝે તેનો ઉત્તર જે તેરમે ગુણ-
 ઠાણે કાંઈ નવો ગુણ તો પ્રગટ થયો નથી
 ઘને અંદિયાં ક્રિયાવ્યવહાર પણ કંઈ ઝે નહિ

અને ક્રિયા કરે તો શું ફાયદો આપે તે બતાવો
 અહિયાં તો જે ગુણ પ્રગટ્યા છે તે ગુણ મુક્તિમાં
 લેવા લાગવાના છે અને અહિયાં જે ક્રિયા છે
 તે પૂર્વકૃત્યકર્મ ચાર વાકી રહ્યાં છે તે કર્મના જ-
 દયને વિષે પ્રવર્તેલું તે ક્રિયા છે પણ પ્રતિક્રમણ
 પનીત્રેહણ પ્રમુખ તમારી ક્રિયા ને તો કંઈ છે
 નહિ. અહિયાં કોઈ કહેશે જે જગવાનનો માર્ગ
 તો સ્યાદાદ છે અને આ વચન વ્રકો સ્યાદાદ ર-
 હેતો નથી તેનો ઉત્તર જે જેને અનુજ્ઞવજ્ઞાન પ્ર-
 ગટ્યું છે તે તો જાણે જે સ્યાદાદ મહિતજ વચન
 છે અથવા જેણે ન્યાય પ્રમુખનાં શાસ્ત્ર જોયાં હોય
 તેના પણ સમજવામાં આવે કે વચન સ્યાદાદ છે
 પણ જેને એ વસ્તુનાં સ્વર નથી તે વિચારા સ્યાદા-
 દમાં શું જાણે. હવે જે સ્યાદાદ શબ્દ છે તે કહે
 તે સમજજો સાતે ત્રયનું સ્વરૂપ છે તેજ સ્યાદાદ
 છે તથા હ્ય્યાર્થિક પર્યાયાર્થિક પદ્યપ્રમાણ પ્રમુ-
 લ સ્યાદાદજ છે તેનું સ્વરૂપ જાણે તેને સ્યાદાદ
 કહીએ અને તેનું વચન ને સ્યાદાદ વિના હોય
 નહિ. હવે સ્યાદાદ કહેતાં કોઈ મનતંગીના સ્વ-

રૂપને માને તે પણ સર્વે આ ગ્રંથને વિષે આવેલો
 હે તથાપી સ્યાદાદ કંઈ ક્રિયાપદમાં લાગુ પડ-
 તો નથી એનો નિષ્કેવલ્લ એક નાસ્તિકજાવમાં પા-
 મીએ એટલે જ્ઞાન અને ક્રિયા એ બેની સમજાંગી
 કરીએ ત્યાં પણ નાસ્તિકજાવેજ લાગે તથા સંવર
 તથા આશ્રવની સમજાંગી કરીએ ત્યાં પણ ક્રિયા
 નાસ્તિકજાવજ હોય શા માટે જે સ્વસ્વજાવે આ
 સ્તિ ને પરસ્વજાવે નાસ્તિ એટલે જ્ઞાનના સ્વજા-
 વમાં ક્રિયાનું નાસ્તિકપણું રહ્યું હે અને જ્ઞાન હે
 તે તો આત્મસ્વજાવજ હે અને ક્રિયા હે તે પુદ્ગલ
 સ્વજાવ હે માટે મ્વસ્વજાવે આસ્તિ અને પરસ્વ-
 જાવે નાસ્તિ ત્યાં ક્રિયા નાસ્તિ જાવમાં રહી તથા
 જ્યાં સંવરજાવ હે તે તો સ્વસ્વજાવિક હે અને
 આશ્રવજાવ હે તે પરસ્વજાવિક હે માટે સંવર હે તે
 આત્મા હે અને આશ્રવ હે તે જન્મજાવ હે અ-
 દિયાં કોઈ કદેશે જે આશ્રવજાવ તો મિથ્યસ્વ-
 જાવ હે તે વાત સરી હે પણ તે તો વ્યવહારન-
 યને મતે હે પણ જ્ઞાનને મતે તો તે અજીવ હે
 માટે જ્યાં સંવરજાવ હે ત્યાં આશ્રવ નાસ્તિજાવે

રહો તે અંધને ક્રિયા છે તે આશ્રવજાવજ તે તે સંવર
 થવાનો નથી. હવે જે આસ્તિનાસ્તિ સમજંગી છે
 તેને વિષે તો પરજાવનું ગવેલું થાય તે તો ના-
 સ્તિજાવે થાય માટે સ્વસ્વજાવને પરસ્વજાવ એ જે
 મઝાને સમજંગી થાય એટલે એ સ્વપરગ્રાહી સમ-
 જંગી છે જે સમજંગી સ્વગ્રાહી છે તે કહું તે સાં-
 જઙ્ગ. સામાન્ય તથા વિશેષ તેની સમજંગી થાય
 તથા તે નિત્યઅનિત્યનો સમજંગી થાય તથા એક
 અનેકની સમજંગી થાય તથા સત્યઅસત્યની સ-
 મજંગી થાય. ક્ષત્યાદિક ઘણી સમજંગી થાય છે
 તે સત્ય છે ને સ્વગ્રાહી છે માટે તે સ્વગ્રાહીસમજંગી
 તેને સ્યાદાદ કહીએ એટલે એ સ્યાદાદ સત્ય છે,
 તે સમજંગીનું સ્વરૂપ સંક્ષેપે કરી દેવાનું હું. સ્યા-
 દસામાન્ય ૧ સ્યાદવિશેષ ૨ સ્યાદસામાન્યવિશેષ
 ૩ સ્યાદઅવ્યક્તવ ૪ સ્યાદસામાન્યઅવ્યક્તવ ૫
 સ્યાદવિશેષઅવ્યક્તવ ૬ સ્યાદસામાન્યવિશેષજુ-
 ગપતઅવ્યક્તવ ૭ એટલે એ સાત જાંગા થયા એ-
 નુંજ નામ સમજંગી કહીએ. હવે એનો અર્થ કહું
 તે સમજો સામાન્ય કહેતાં જે સરહો જાવ સર્વમાં

લાથે એટલે જેમ ચેતનાલક્ષણ નિગોદયકી તે
 સિદ્ધ સુધીમાં સરસો જાવ છે. એ સામાન્ય કહીએ
 તે સામાન્ય ઠ પ્રકારે કહ્યા છે તેનાં નામ કહીએ
 ઠીએ. આસ્તીત્વ : વસ્તુત્વ ૧ હવ્યત્વ ૨ પ્રમેયત્વ
 ૪ મત્યત્વ ૫ અગુરુલ્લયુત્વ ૬ એ ૬ સામાન્યગુણ
 છે પણ તે તો સ્વદ્ હવ્યને આશ્રીને છે ને અ-
 હિયાં તો ચેતનદ્રવ્યનુંજ કહેવું છે માટે અહિયાં
 જે ગુણ યીજા પણ લેવા. ચેતનત્વ ૧ અમુર્તત્વ ૨
 એ આઠ લક્ષણ સામાન્ય જીવદ્રવ્યને વિષે છે તે
 અમે પૂર્વે સામાન્યગુણમાં કહ્યાં છે. એ સર્વે લ-
 ક્ષણ હોય તેને સામાન્ય કહીએ. એ સામાન્ય જે
 પ્રકારે કરીને ઓઝવાવું ઁ. વાજ્યયકી ૧ અન્ય-
 તરયકી ૨ જે જીવ ચેતનાલક્ષણમાત્ર છે તે કે-
 વઝી વચને પ્રમાણ છે એવા જે અવ્યક્ત નિગોદ
 પૃથ્વી આદિક અવ્યક્તજાવે એ જીવ સામાન્ય
 કહેતાં સરસે જાવે છે તથાપિ જે ત્રસજીવ છે તે
 ગ્રામ પામે છે તથા દ્ધામ, તાપ, કુષા, તૃણ પ્ર-
 મુલ્લ વેદે છે તે એ જાવે એ સરસાં સામાન્યસ્વજાવે
 ચારે ગતિમાં છે એ વાજ્યયકી નમજવા તથા અ-

न्यंतस्थकी जीवमात्र अरूपी गुण सरखो ठे अ-
 मुर्ति तथा अविनाशी तथा अरामी अहेपी तथा
 ज्ञान दर्शन चास्त्रि वीर्य इत्यादिक सामान्य
 स्वप्नाव सर्वे जीव निगोदयी ते सिद्ध सुधी सर-
 खा गुण लावे छे ते सामान्यस्वप्नाव कहीए पण
 शक्तिजावे ठे. हवे जे विशेष गुण ठे तेना वे प्र-
 कार ठे एक वाज्यथकी १ तथा एक अन्यंतर
 थकी २ हवे वाह्यथकी जे निगोदीया करतां
 पृथ्वी आदि जीव तेनी काया प्रत्यक्ष जोवामां
 आवे ठे तो निगोदीया करतां ए विशेषज ठे
 अने ते मध्ये पण वनस्पतीने विषे चारे संज्ञा
 आदि जोवामां आवे ठे तो ए प्रत्यक्ष विशेषपणुं
 जोवामां आवेछे ते करतां त्रसजीव ठे तेमां विशेष-
 पणुं जोवामां आवेठे तेयी निर्यचपंचेन्द्रितेयी मनु-
 प्य एक एकथकी एक एकमां विशेषपणुं जोवा-
 मां आवे ठे ए सर्वे वाह्यथकी समजी छेवुं तथा
 अन्यंतर विशेष जे ठे ते मनुष्य देवगतियी नी-
 चली गतिवाय जीवोने ज्ञान थोळुं जासन धाय
 ठे अने देवनी गति करतां मनुष्यनी गतिने विषे

केवळज्ञान तथा केवळदर्शन ए घणो विशेष
 गुण ठे एखे ए क्ने सामान्य विशेष थोळखावा
 वास्ते कहुं तथा बीजे प्रकारे सामान्य विशेष
 थोळखावुं ते समजो. हवे जीवद्रव्यने विषे सा-
 मान्य विशेष लक्षण कहुं तुं. त्यां प्रथमयकी
 सामान्यविशेषनुं लक्षण कहुं तुं जे जीवद्रव्य प्र-
 थमयकीज पोताना द्रव्य ते विशेष व्याप्तो होय
 तथा गुणप्रजायमां पण सदाय पोतेपणामां ए-
 खे व्यापक पण सदाय एने विषे ठेज तेने सा-
 मामान्यस्वभाव कह्दीए ठीए ते सान्यस्वभाव तो
 एकज होय एनो बीजो जाग थाय नहि ते स-
 दाय काळ नित्य होय, अविनाशी होय तथा
 अवयव अविनाग रहित सर्वगत कहेतां सर्व
 जिवद्रव्य थाप थापणामां व्यापकपणेज रहे
 ते तेने सामान्यस्वभाव कह्दीए एखे सामान्य-
 स्वभाव कहेवानो मार शुं ठे के जीवद्रव्य एक
 पिडपणेज ते एम सर्वगुणप्रजाय ए सर्व मळीने
 एकज द्रव्य ठे ए सदाय नित्यज ते एने सा-
 मान्यधर्म कह्दीए. ए जीवद्रव्य एक एवा अ-
 नंता निगोदयी ते मिटपर्जन एकमासज जा

ણવા. અહિયાં કોઈ કહેશે જે ગુણપ્રજાય પ્રદેશ
 અનેક છે તેને એકરૂપે કેમ કહો ? તેનો જ-
 ત્તર જે એ ગુણપ્રજાય પ્રદેશ છે તે સર્વ એક પિંડ
 રૂપેજ છે એ કંઈ ત્રિરૂપે થાય નહિ અને પો-
 તાનો સામાન્યસ્વજાવ હોમે નહિ માટે એને સા-
 માન્યજ કહીએ, એ સામાન્યસ્વજાવનું પ્રણમન
 કહું તે સામાન્યસ્વજાવના વે જોદ છે તે શાસ્ત્ર-
 પ્રવર્તન તથા લોકવ્યવહારે ગ્રહણ થાય છે તે
 કહું હું મહાસામાન્ય ? તથા અવાંતરસામાન્ય ?
 એ વે જોદ છે. તેમણે જે આસ્તિત્વાદિક સર્વ પ-
 દાર્થને વિષે એ છેજ તેને મહાસામાન્ય કહીએ
 એની શ્રુતજ્ઞાનવહે કરીને પ્રતિતં થાય પણ જા-
 ણવા દેલવામાં આવે નહિ એને મહાસામાન્ય ક-
 હીએ તથા કેવલદર્શનવાળો હોય તેજ જાણે. હવે
 જે પરીક્ષા ન ગ્રહવાય તે માટે એને મહાસામાન્ય
 કહીએ તથા અવાંતરસામાન્ય તે ચક્રદર્શન તથા
 અચક્રદર્શન તથા અવધીદર્શન કરી ગ્રહણ થાય
 એટલે જેમ વૃક્ષપ્રમુખ તથા જનાવર પ્રમુખ તથા મ-
 નુષ્યપ્રમુખ તથા દેવપ્રમુખ અનેક જાતિઓ છે.
 તેમણે વૃક્ષપાણું તથા જાનવરપાણું તથા મનુષ્યપાણું

नहि. माटे माहासामान्य केवळी विना बीजो न
जाणे अने श्रुतकेवळी तथा देव जे उपरना
मोटी रिद्धिवाद्या छे ते जाणे पण केवळीना व-
चनथकी जाणे पण पोताना प्रत्यक्षज्ञानथी त-
था पोताना प्रत्यक्ष दर्शनथी देखवुं जाणवुं न
थाय एखे ए संदोषथकी सामान्यस्वभाव थो-
खखान्यो एखे पहेलो जांगो स्यात् सामान्य ते
जांगानो अर्थ व्हो दवे जे विशेष धर्म ठे ते
पण ज्ञानगुणेकरने ग्रहण थाय ठे ते विशेषनुं
वदण कहीए ठीए के एक एक जीवद्रव्यने विपे
केख्खाएक धर्म नित्य ठे केख्खाएक धर्म अनि-
त्य ठे केख्खाएक ठेकाणे अवयव सहित ठे कोइ
क रीते अवयवसहित पण ठे एखे जे स्वपर्याए
सामर्थ्यपर्याए करी निस्थव्य ठे अने अविजाग
पर्याएकरी सस्थवयव छे कोइ जगाने विपे सक्रिय
ठे एखे सक्रिय कहेतां क्रियास्प हेतु, मळवाय
की देशगत कहेतां कोइ कदेशे ए गुणमां व्यापे
छे पण गुणांतर कहेतां पोताना गुणनी अंतर्भूत
व्यापी शक्ता नयी ते माटे एने देशगतज क-
हीए ए देशगत ते आखा द्रव्यमां व्यापकज होय

एटले जीवद्रव्यना अस्संख्यात प्रदेश ते व्यापे
 तेथी एने सर्वगत पण कहीए एम विशेष धर्मने
 विषे ज्यां जेवुं कारण होय त्यां तेवुं जोमी लेवुं
 जे कार्य जे कारणयकी विशेष थाय ते गुणने
 पण विशेष धर्मज जाणवुं ए सर्वने विशेष स्व-
 भावज कहीए नया पूर्वे विशेष धर्मनी ओळ-
 खाण कही ठे ते सर्वे त्या जागामां लेवी एटले
 ए स्यात् विशेष ए बीजो जांगो कह्यो. हवे
 बीजो जांगो स्यात् सामान्य विशेष नामे ठे ते
 सामान्य जे जगाए ठे तेज जगाए विशेष
 पण ठे जे जगाए विशेष ठे, ते जगाए सामान्य
 पण ठे एटले सामान्य विना विशेष कोइ
 काळे होय नहि अने विशेष धर्म सामान्य
 सत्तामां रह्यो जे जो वतिपर्याए ठे तो सामर्थ्य
 पर्याय थाय ठे माटे ए बीजो जांगो अयो स्यात्
 सामान्यविशेष कह्यो. हवे स्यात् अवक्तव्य कहेतां
 मुखधर्का जे उच्चारण न थाय तेने अवक्तव्य क-
 हीए, एटले आत्मधर्मना अस्संख्याता प्रदेश अ-
 नंता गुण अनंता पर्याय ए सर्व मुखधर्का ज-

चारण था नहि. जेष्ट्या मुखग्रकी उच्चारणमा
 थावे तेने वक्तव्य कहीए जे उच्चारणमां न थावे
 तेने अवक्तव्य कहीए । शिष्यवाक्या॥ स्वामी ए
 ते सामान्यने अवक्तव्य कहोगे के विशेषने अ-
 वक्तव्य कहोगे? तेनो उत्तर जे सामान्य ठे तेमां
 पण अनंतापर्याय अवक्तव्य ठे माटे तेने सामा-
 न्यअवक्तव्य पांचमो जांगो कहीए तथा विशेष-
 मां पण अनंतापर्याय अवक्तव्य ठे माटे ए ठडो
 जांगो विशेषअवक्तव्य नामे कहीए तथा सामा-
 न्यविशेषयुगपत् कहेंतां जे जेगुं बोखबुं ते पण
 अवक्तव्य ठे एट्ठे ए सामान्यविशेषयुगपत् नामे
 सातमो जांगो कह्यो एट्ठे सामान्यविशेषनी स-
 सप्तजंगी कही तेमध्ये ठेछा चार जांगानो विस्तार
 कर्यो नथी ते पंक्तिनो पोटानी बुद्धिग्री करजो,
 अथवा शास्त्रग्री करजो एट्ठे ए प्रथम सप्तजंगी
 कही. ह्वे बींजी सप्तजंगी नित्यअनित्य ते नामे
 कहुं बुं ॥ स्यात्नित्य १ स्यात्अनित्य २ स्यात्नि-
 त्यानित्य ३ स्यात्अवक्तव्य ४ स्यात्नित्यअवक्त-
 व्य ५ स्यात्अनित्यअवक्तव्य ६ स्यात्नित्यअ-

નિત્યયુગપત્ત્યવક્તવ્ય. ૭ હવે તેનો અર્થ નિત્ય કહેતાં જે સદાય કાઢે તે ને તે કોઈ કાઢે એનું અનિત્યપણું નહિ થાય એટલે સદાય કાઢે જીવ દ્રવ્ય નિત્ય છે તથા ચેતનાલક્ષણ જીવ તે પણ નિત્ય છે તથા ગુણ કહેતાં જ્ઞાન ૧ દર્શન ૨ ચારિત્ર ૩ વીર્ય ૪ એ ગુણ સદાય નિત્ય છે. અહિંયાં કોઈ કહેશે જે કેટલાએક જીવદ્રવ્યમાં એ ગુણ જોવામાં આવતા નથી. કેટલાએક જીવદ્રવ્યમાં સામાન્યવિશેષ જોવામાં આવે છે તેનો ઉત્તર જે જોવામાં નથી આવતા તે અવ્યક્ત્યજાતે રહ્યા છે એટલે કેટલાએક દ્રવ્ય ઠતીપર્યાય છે ને સામર્થ્યપર્યાય નથી થયા તે જોવામાં ન આવે અને સામર્થ્યપર્યાય જે પામેલા તેમધ્યે સામાન્યવિશેષ નજરે આવે તે ક્ષયરૂપસમજાવવું લક્ષણ છે તથા જે કાયકજાતે સામર્થ્યપર્યાય થયા હોય તે સર્વના સરલા જોવામાં આવે એમ સમજવું પણ કોઈ જીવદ્રવ્ય પોતાના જ્ઞાનાદિક ગુણચક્રી રહિત નથી સદાય એ ગુણ તો મહીં રહ્યાજ છે માટે એ ગુણ પણ નિત્યજ કહેવાય. એવું શ્રીજગવત્સૂત્રે કહ્યું છે.

॥ उक्तं च ॥

हे गौतम अर्थीत्वं अर्थीतेपरिणमश्नन्तीति
नन्तीतेपरिणमश् ॥

एनो अर्थ के हे गौतम एवं श्रीवीरपरमात्मा
कहे छे अर्थीत्वं कहेतां अस्तिपणे प्रणमेछो छे
अने नन्तीत्वं कहेतां नास्तिपणे प्रणमेछो छे
एछे जे प्रणामिकपणुं एछे स्वधर्मने विपे जे
प्रणमवुं ते अस्तिधर्म छे तेने नित्यधर्म कहीए
एछे स्वद्रव्य १ स्वदेश २ स्वकाळ ३ स्वजाव ४
प्रणामिकपणे जे प्रणमे तेने प्रणामिकपणुं कहीए,
ते प्रणामिकपणुं ए वस्तुनो मुख स्वजाव ते नित्यधर्म
ठे तेने स्यात्नित्य कहीए तथा तेज श्री ठाणं-
गजीने विपे चोळंगी कही ठे.

॥ उक्तं च ॥

सियश्चि १ सियनहि २ सियश्चिनिन्ती ३ सि-
यश्चवत्तधं ४. एछे ए जांगामांहेछो पहेछो जांगो
सियश्चि कहेतां अविताय एछे निश्चे एछे ते
सदाय नित्यस्वजावे ठे एछे ए पहेछो जांगो
कह्यो. हवे स्यात्नित्य कहेतां जे पर्यायने विपे

अनित्यपणुं ठे शा माटे जे उत्पाद व्यय ने ध्रुव ए
 त्रिजंगी जे ठे तेमच्ये ध्रुवपणुं ते नित्यस्वभावे ग्र-
 हण थाय अने उत्पादने व्यये ते अनित्यपणे
 ग्रहण थाय माटे उपजवुं तथा विणसवुं ए पर्या-
 यनो धर्म ठे ते पर्याय वे प्रकारना ठे क्रमजावि
 १ स्वजाविक २ क्रमजावि जे नरनरकादिक गतिनुं
 उपजवुं तथा विणसवुं तथा मतना जे पर्यायनुं
 परावर्तनधर्म ते दाणदाण उपजवुं ने दाणदाण
 विणसवुं ए वनेथकी एटले उत्पात ने व्ययथकी
 ए पर्याय ग्रहण थाय ठे तेने क्रमजावि पर्याय क-
 हीए तथा स्वजाविक पर्याय कहेनां जे ज्ञानादिक
 गुणना पर्याय ते समये समये उत्पात ने व्यय
 थाय ठे एटले स्वगुण दाणि वृद्धि ते अगुरुत्व-
 धुपर्याय कहेवाय ते उत्पात ने व्ययथकी ग्रहण
 थाय ठे अने अगुरुत्वधु ते ध्रुवथकी ग्रहण थाय
 ठे ते सदाय नित्यज ठे जे ज्ञानादिकना पर्याय
 कह्या ते मात ज्ञानादिक चारें ज्ञान सुत्री ए दा-
 य उपसम उपयोगी ठे ए कोइ समे अनंतगुणी
 वृद्धिनो पण उपयोग होय कोइ समे अनंतगुण

हाणीनो पण उपयोग होय एम अहियां खर-
 गुणी हाणिवृद्धिनो पण उपयोग होय तथा जे
 केवळज्ञान ठे ते दायकजावि उपयोगठे, ते स-
 दाय काळ लाधे ते जे जे द्रव्य दोत्र काळ ने
 पावने विषे सर्वे अव्यने विषे ए चारे प्रकारे
 खरगुणी हाणिवृद्धि थइ रही ठे ए केवळने पण
 खरगुणी हाणिवृद्धि ठे एउठे ज्ञेयविनाशे ज्ञान-
 नो पण विनाश थाय तथा ज्ञेयने उत्पाते ज्ञा-
 ननो उत्पात थाय अहियां कोइ कहेशे जे परनी
 अपेदाए हाणिवृद्धि थाय छे पण सव्यपेदाए तो
 थइ नहि तेनो उत्तर जे स्वस्वभावमां अगुरुब्रु
 पर्याय सदाय ठेज ते पर्यायवडे ज्ञानादिक जे
 उपयोग ते स्वपलुं जे जाणवुं ते ए पर्यायवने
 छे अने जो ए पर्याय न होत तो ए ज्ञानादि-
 कनुं जाणवुं ते कुटस्थ धातु शा माटे जे संसारनी
 मांहेली कोर जीवपुच्छ घणा ते अव्योनुं समये
 समये परावर्तनधर्म छे ते जो तेनो साथे ज्ञाना-
 नादिकनो उपयोग नहि करे तो ए उपयोगने
 शुं कहीए केमके जे जगाए सामो दीगो ते ठे-

वक्तव्य कहेतां वचनधकी उच्चारण न थयुं माटे
 एने अवक्तव्य कहीए ते नित्य अव्यादिक अ-
 नंता पदार्थ ठे थने अनंतागुणादिक पण ठे.
 ते नित्य छे पण ते मुखधकीवधा उच्चारण थाय
 नहि तेथी ते स्यात् नित्यअवक्तव्य पांचमो प्रां-
 गो जाणगो तथा जे पर्याय पण अनंता तथा
 केवडाएक गुण छद्मण स्वभाव ते पण अनित्य
 छे ते अनंता छे ते पण कंइ मुखधकी कह्या जाय
 नहि तेथी एने अवक्तव्य कहीए एखे स्यात्
 अनित्यअवक्तव्य छटो प्रांगो थयो तथा नित्य-
 पदार्थने अनित्यपदार्थ युगपत् कहेतां एवे जेगा
 जे एक समये उच्चारण थता नथी माटे एने यु-
 गपत्अवक्तव्य सातमो प्रांगो कहीए अहियां
 कोइ कदेशे जे त्रीजा प्रांगा ने सातमा प्रांगा-
 मां कंइ फेर पमतो नथी तेनो उत्तर जे त्रीजे
 प्रांगे कंइवक्तव्य अवक्तव्य कहेवानुं कारण नथी
 पण नित्य कहीए त्यारे अनित्य बोलाय नहि.
 नित्य कहेतां अनित्यनुं मृषावाद लागे अनित्य
 कहेतां नित्यनुं मृषावाद लागे शा माटे के वने

સાથે તો ચોલાયજ નહિ તેનો અનુક્રમે ચોલાય
 એ માટે સ્યાત્પદ લુપ્તને ચોલીએ કે કંઈ દૂષણ
 લાગે નહિ એટલે એ ત્રીજા જાંગાનો વિચાર કહ્યો
 હવે જે માનમાં જાંગો છે તે અવત્કલ્ય આશરી
 છે એટલે જે વચનથીની જીવારણ નથી થયા એવા
 જે પદાર્થ ગુણપર્યાય પ્રમુખ જે નિત્ય પણ અ-
 વત્કલ્ય તે ન અનિત્ય પણ અવત્કલ્ય તે એકેકો
 ચોલવાને પણ અવત્કલ્ય છે તો જેમાં અને ચોલ
 વા તે તો જેના હોયજ માટે એ યુગપત્ અવત્કલ્ય-
 જ તે એટલે ન નિત્યઅનિત્યની સમજાંગી દેલાની
 એ સમજાંગી જે જાણે તેને સમક્તિ કહીએ જેણે
 ન સમજાંગીનું સ્વરૂપ જાણું નથી તેને મિથ્યાત્વી
 કહીએ એ શ્રી વિશેષાવગ્યક ગ્રંથમધ્યે કહ્યું છે.

॥ ઉત્તર ॥

મદમદવિશેષણાનુ । જવહેનજદ્વિજવલં-
 નનાણકલાનાવાનુ મિથ્યાદિતીસઅનાણં ॥ ૧૧ ॥

એ ગાથાની શીકામધ્યે સ્યાદાદોષલવિકિતા
 વસ્તુ સ્યાદાદમત્ત સમજાંગી પરિણામ ઇત્યાદિક
 અર્થે તે તો મુઠ્ઠા એ ગાથામાં સદસદ્ એવું જે પદ

તેથી સત્ય અસત્યનું જાણવું તેને સમક્તિ
હા ઠે પચ્છે સદસદ કહેતાં જે સસજંગી અ-
ક જાતની વસ્તુ ગ્રહણ થાય અને અસત્ય વ-
સ્તુ દૂર થાય તેને સમક્તિ કહ્યા એ વિનાના જે
હા તેને મિથ્યાદૃષ્ટિ કહીએ તેમજ રત્નાકરાવ-
તારીકાને વિશે કહ્યું છે.

॥ ઊક્તંચ ॥

એકે કસ્મિન દ્રવ્યે ગુણે પર્યાયે ચ સસ સસ
જંગાજવંત્યેવઃ અનઃ અનંત પર્યવ પરિણતે વસ્તુનિ
અનંતાઃ સસજંગ્યોજવંતિ.

એનો અર્થ એને વિષે એવું કહ્યું જે એક એક
દ્રવ્યગુણ પ્રજાયને વિષે સસજંગીઓ થાય અનં-
તા પ્રજાયનું પરિણમવું વસ્તુમાં અનંતુ છે તેથી
સસજંગીઓ પણ અનંતી થાય માટે જૈનધર્મને
વિષે જે સ્યાદવાદ ધર્મ સ્વગ્રાહી પણને વિષે છે
તે સત્ય છે તે ઊપહીએ ટીકાના અર્થ થકી સમ-
જી હેજો માટે એ સ્યાદવાદ વીના જે માર્ગ ચ-
લે છે તે અજ્ઞાની છે પચ્છે એ સ્યાદ નિત્યાનિ-
ત્યની સસજંગી પુર્ણ થઈ પચ્છે એ વીજી સસજંગી

पुर्ण थइ हवे त्रीजी सप्तजंगी एक अनेकनी क-
 हुबुं हवे एक कहेतां जे आत्मद्रव्य ते एक-
 ज छे ते श्री जगवतीजीमां कह्युं वे के दबड्डी आ
 एसासीआ एखे आत्मद्रव्य सदाए साश्चतो वे
 तेनो विचार कींचित् मात्र कहू तुं तथा सच जीव
 द्रव्य सकरमी तथा अकरमी ते मध्ये संसारी स-
 करमीने द्रव्य कहीए क्षेत्र थकी क्षेत्रांतरगमन का-
 छ थकी काळांतरगमन जाव थकी जावांतरगमन
 ए चारे प्रकारे संसारी जीव एकत्वपणे जोगवे वे
 तेज जीव जेवारे सम्यकदर्शन पामे तेवारे सम्य-
 कज्ञान पण प्रगट थाय सम्यक चारीत्र पण प्रगट
 थाय तेवारे ते जीव पुर्वे द्रव्यादीक चारे जाव
 हता ते परजाव ग्राही हतां ते द्रव्यादीक चारेनो
 अहिंयां नाश करे अने परबुक्तापण डुर करे त्या-
 रे पोतानुं आत्मस्वरूप नीर्धारणे स्वरूप जासन
 थाय त्यारे पोताना स्वरूपमां पोते रमणता करे
 त्यारे स्वरूप एकत्वपणेज स्वधर्मनो कर्ता पोते
 थयो अने स्वधर्मनो जोक्ता पण ते थाय त्यारे
 संपुर्ण परजावने तजे त्यारे नीरावर्ण नीसंग नी-

ગમય નીર્ધય નીર્મલ સર્વ કલંક મહીત એવું પો-
તાનું સ્વરૂપ પ્રગટ થાય ત્યારે અનંત ચતુષ્થની
પ્રાપ્તિ થાય માટે એ સર્વ પદ કહ્યાં તે સર્વ મઢી-
ને એક આત્મદ્રવ્ય છે માટે સ્યાત્ એક એ પહેલો
જાંગો થયો હવે વીજો જાંગોસ્યાત્ અનેક તે ક-
હીએ ઠણે જ્ઞાન આત્મા દર્શણ આત્મા ચારીત્ર
આત્મા વીર્ય આત્મા ક્રિયાદીક અનેક જોદ છે તો
પણ અદિત્યાં ગુણ અનંતા છે તે મધ્યેથી એક
જ્ઞાનગુણના અનેક જોદ દેસાડું હું તે સંક્ષેપ થ-
કી જાણજો હવે જ્ઞાન એવો એક ગુણ તેના પાંચ
જોદ છે મતીજ્ઞાન ૧ શ્રુતજ્ઞાન ૨ અવધીજ્ઞાન ૩
મનપર્પવજ્ઞાન ૪ કેવલજ્ઞાન ૫ તે મધ્યે મતીજ્ઞા-
નના બે જોદ છે ઈન્દ્રીગ્રાહી ૧ મનગ્રાહી ૨ તથા વી-
જે પ્રકારે વ્યંજનાવગ્રહ ૧ અર્થાવગ્રહ ૨ તે વ્યં-
જનાવગ્રહનાં ચાર જોદ છે તે કહીએ ઠણે શ્રોત-
ઈન્દ્રી ૧ ગ્રાણઈન્દ્રી ૨ રસઈન્દ્રી ૩ ફરસઈન્દ્રી ॥ એ
ચાર ઈન્દ્રીએ કરીને જે ગ્રહણ થાય તેને વ્યંજનાવ-
ગ્રહ કહીએ તે અવક્તવ્ય જાવમાં જાય હવે અ-
ર્થાવગ્રહ કહું હું શ્રોતઈન્દ્રી ૧ ચક્ષુઈન્દ્રી ૨ ગ્રાણ-

जेद मती ज्ञानना थया तथा मती ज्ञाननां त्रण-
सेने उतरीस जेद पण थाय ते त्रणसेने उतरीश
जेद विवरीने कहिए ठिए ते तत्त्वार्थ ग्रंथ थकी

॥ उत्तं च ॥

बहु १ बहुविध २ क्षीप्रा ३ अनिसृता ४ अ-
नुक्त ५ ध्रुवाणं ६ सेयराणं ॥१६॥ एना अर्थ बहु
कहेतां एक शब्दने विशे घणा पदार्थ आवे जेम
पुरुष ठे एट्ठुं कहेतां घणा पुरुषनो समावेश म-
ही थइ जाय अथवा जेम घननो दगलो कहेतां
घणा घन मही आवे १ अथवा बहु वीध कहेतां
तेज घननो दगलो बहु वीध कहेतां एघन चो-
खा दाळ मग जुवार आदे ए सर्वे एक पदमां स-
माय अथवा बहु वीध माणश वेठां ठे तो ते मध्ये
स्त्री पुरुष नपुसक ठोकरा अथवा मनुष्यनी अ-
नेक जाती मही समाइ २ क्षीप्रा कहेतां उताव-
यो अर्थने जाणे तेने क्षीप्रा कहीए ३ अनिसृता
कहेतां निम्ने बीना जे जे वस्तुनु ग्रहण करवुं त-
था अर्थनु ग्रहण करवुं तेने अनीस्मृता कहीए
४ अनुक्रम कहेतां कांश्च कहवुं अथवा सर्वेने

कहवुं ते अनुक्रमे वे बोध ॥ एकवार वस्तुग्रही
 ते काळनेरु दृष्टे नहि ६ ए नृण बोध थकी ज-
 पगंगा एरुले विपर्यय ए नृण बोध कहवा एक
 केवा १ एक वधिकेवुं २ वणाकाळ केवुं ३ नीश्री-
 तकेवुं ४ उकनकेवुं ५ अश्रुकेवुं ६ ए शर बोध-
 नुं श्रोत्रवाण रगवुं एरुले कोड पुरुष कोड
 वातने जाण। एरुले बाळ कहवा थकी वणा प-
 दार्थने समजे तेने वद कह ए ७ तथा कोड पुरुष
 एक वात जाण ने मद्र वणा पदार्थनुं जाणपणुं
 थाय तेने वद कह ए ८ ए प्र कहतां जे कोड
 पदार्थ देखो तथा उदाहर कनुं मांनळवुं ते तस्त
 अथने ग्रहण के ९ अतस्मर्गता कहतां जे वस्तु
 पदार्थनां कांडपण न श्र कयां नश्री तेने अती-
 स्मृत। कह ए १० जे एक वचन कोडने कहवुं अ-
 थवा मांनळवुं इत्यादाक अनुक्रम कर्गने समजवुं
 ते अनुक्रम का कह ए ११ हवे जे काड वस्तु मां-
 नळो उ या दान। उ इत्यादाक तेनी धारणा घ-
 णा काळ मुधा पण दृष्टे नहि तेने भुव कहीए
 ६ हवे जे प्रथम बहु कीधो तो ते एक वचनभां

ઘણું સમજતા તોપણ આત્મો એ થકી જીવંત
 ઠપ્ થોલે છે તે મધ્યે એક વચને એકજ સમજે
 ૧ દ્વે એકવિધ કહેતાં એકજ પદની વાત જાણે
 બીજા પદની વાત જાણે નહિ ૨ એક વાત સમ-
 જતાં ઘણીવાર લાગે તેને ચોરકાઢ કહીએ ૩
 નિસ્યાત કહેતાં વસ્તુ તથા અર્થ યથાર્થ સમજે
 નહિ ૪ અનુક્રમ વિના આગળ પાછળ સમજે ૫
 થને અધુવ કહેતાં એ વાતની યાદી રહે નહિ ૬
 એ વાર બોલે થયા તે પુર્વનાં અઢાવીસ બોલને
 વાસ્તુના કરીએ એણે ત્રણસેનેઠત્રીસ બોલ થાય
 તથા તેજ ત્રણસેનેઠત્રીસ બોલને જીવંતાદીક
 ચાર બુદ્ધિહારે ગણીએ ત્યારે તેસેનેચુમાલીશ જોદ
 થાય એ રીતે મતીજ્ઞાનના જોદ સમજવા. એ બોલ
 સર્વ સમકીર્તીમાં લાખે. કોશમાં જીવ, કોશમાં
 વૃક્ષ, કોશમાં સામાન્ય, કોશમાં વિશેષ તે સમ-
 કીર્તનો જોદ કીર્તીત દેશામીએ ઠપ્ કે-

॥ જીવંત ॥

તત્વાર્થે નિર્દેશ ૧ સ્વામિત્વ ૨ સાધના ૩
 અધીકરણ ૪ સ્થિતી ૫ વિધાન ૬ સત્સંખ્યા ૭

દેવ ૩ સ્પર્શ ૪ કાલં ૫ દુર ૬ જાવા ૭ અત્ય
વહૃલૈશ્ચ ॥

એનો અર્થ લક્ષીએ ગ્રહ્ય. પ્રથમ જે નિ-
ર્દેષ એવો જે શદ્ર ઠે એટલે તે જીવાદિક સ્વરૂપનું
કહેતાં તત્વાર્થનું સદહ્વું એટલે કોઈ અર્થિયાં
પુઠે જે સમ્યક્ દર્શન ઝપજે તે શું એટલે તત્વ
કહેતાં જે નવ પદાર્થ તે મધ્યે જીવાદી તત્વની
શ્રદ્ધા એટલે નવે તત્વની શ્રદ્ધા સર્વ સર્વને સ્થા-
નકે જીવતત્વ એટલે આત્મા અરૂપી જ્ઞાનાદિક
ગુણે કરી સહીત તેને સત્ય કરીને જાણવો ચાકી
સર્વે અસત્ય. અર્થિયાં કોઈ કહેશે જે સંવરાદિ-
કને અસત્ય કેમ કહો ઓ? તેનો ઋત્તર જે સં-
વર, નિર્જરા અને મોહ એ તો પોતેજ ઠે એ કાંઈ
જિન્ન નથી, અને જે નિર્જરા પદ ઠેતે અધુરો ઠે
ત્યાં સુધી ઠે. અર્થિયાં કોઈ કહેશે જે મોહગ્રી
મુકાવ ત્યાં સુધી હોય, મુકાવા પછી તો કંઈ મુક્તિ
અવાની નથી એ પણ અધુરાને દીસેછે. તેનો ઋ-
ત્તર જે નિર્જરા તો તેરમા ચન્દમા ગુણગાણા
સુધી ઠે અને મુક્તી તો ચન્દમાને અંતે ઠે, જે

जीव. अहियांयकी मुकाश्ने सीद्धिपद क्यों तेने
 सरी मुकाबुं नथी ते मदाए मुक्तज ठे अने नि-
 र्जरा ठे त्यां सुधी वंश पणछे एखे पेहेले गुण-
 ठाणैयीज निर्जरातो लागु ठेज, माटे अधुराने
 निर्जरा ठे ने मुक्ति संपुरणने ठे माटे ए आत्म-
 धकी जिनपद नथी माटे एवी आत्मस्वरूपनी जे
 ने श्रद्धा वेठी तेने समकीत उपज्युं कहिये ए
 पहलो जेद. १ हवे बीजो जेद जे स्वामीत्व के-
 हेतां ए समकीतनो स्वामी कोणठे ते समकीनो
 स्वामी जीव आत्मा पांतेज ठे तेने गति आसरी
 स्वामीत्वपाणुं देखामीए ठहए, हवे ते जीव साते
 नरकने विषे समकीत पामे ठे, शा कारणयकी
 ते कह्यीए ठहए, जे नरकनी वेदना घणी आ-
 करी अने अमोक्षी ते उन्नत कृपा तृपा प्रमुख
 वेदतां थकां दुःखयी गजराणो थको दुःखयी बुद्ध-
 वानो उपाय पोते न दीगो तेवारे जावी उपर चीत्त
 देखेने संतोष करे अने समजावे वेदना वेदे ते मध्ये
 कोइ जीव जातिस्मरणज्ञान पामे कोइ न पामे ते-
 वारे पोताना पुर्व कृत्य कर्म जाणीने दुःख जोगवतो

समजावे थाय ने वैराग्यनी वृद्धि थाय संसारने
 अनित्य जाणे, एम करतां कोइक जीव मोहनी
 कर्मने उपसमावतो उपसम समकीत पामे १. क्ष-
 योपसम समकीत २ क्षाएक समकीत ३ ए त्रणे सम-
 कीत नरकगतीने आश्री लावे तथा तिर्यचगतिमां
 तथा मनुष्यगतिमां तथा देवगतिमां एखे चारे ग-
 तीमां लावे. अहिद्यां कोइ प्रश्न करे ठे जे क्षाएक
 समकीत एक मनुष्यगतिमांतो लावे ठे पण बी-
 जी त्रण गतिमांतो क्षाएक समकीत लावे नहि
 तेनो उत्तर गत आयुबंध क्षाएक समकीतवाओ
 चारे गतिमां लाजे एखे ए स्वामीत्वपणुं देखाम्युं
 ३ साधन केहेतां समकीतनुं साधन एखे कारण
 ॥ ते कारण वे प्रकारे ठे एक अंतरयकी वोजुं
 बाह्ययकी ते मध्ये अंतर कारण ठे तेतो समकीत
 मोहनीनां तथा मोहनीकर्मनी प्रकृतिथोनो उ-
 पसम ते थकी उपसम समकीत थाय १ तथा
 मिथ्यात्वादीकने कंइक दाय करे, कंइक उपस-
 मावे तेने दायोपसम समकीत थाय २ तथा साते
 प्रकृतिनो दाय करे तेने क्षाएक समकीत थाय

ते अंतरंग कारण ठे तेना आत्म स्वभावना लप
 कस्ता मोहीनी खपे ते विना मोहिनी मर्वथा खपे
 नहि एखे ए अंतर कारण कह्युं हवे वाह्य कारण
 कहीए ठीए जे चारे गतिने विपे वेदना प्रमुख अनु-
 भवतां थकां वैराग्य प्राप्त थाय अथवा जातिस्मर-
 णादिक उपजवायकी कोइ जीवने वैराग्य उ-
 त्पन्न थाय एवांज कारण मळवायकी वैराग्य
 तथा आत्म स्वभावनी गवेषणा ते थकी मोहि-
 नीने उपसम ? अथवा क्षयोपसम ? अथवा
 दाएक ? ए समकीतनी प्राप्ती थाय. एखे ए
 बीजो हेतु कह्यो. हवे चोथो अधिकरण एखे
 समकीतनो आधार ते शुं ? समकीतनो आधार
 एक आत्मा ठे ते विना बीजोकोइ आधार नथी
 एखे समकीत ते गुण ठे, अने आत्मा ते अ-
 व्य ठे ते गुण अव्य विना रहतो नथी, जेम
 घट ते अव्य, अने जळधारण ते गुण, ते जळ
 धारण घट विना होय नहि. एखे घटने आ-
 धारे जळ रहे ठे. तेमज आत्माने आधारे सम-
 कीत रहे छे. अहिआं कोइ कहे ठे जे, - अव्य

તથા ગુણ જિન્ન પમી ગયા, એ જોતા અજ્ઞેદ
 સ્વજ્ઞાવ અસત્ય ઠેરે. તનો ઉત્તર જે ઘટ અંને
 જઝનો ડણંત દીધો, તે ડણંત તો દેશેજ હોય
 પણ સાકરની મીઠાશ તે જિન્ન હોય નહિ, તે
 એક રુપેજ ઠે તેમ આત્મા અંને સમકિત એકત્વ
 જાવેજ હોય પણ જિન્નજાવ ન હોય. અહિયાં
 જે જિન્નજાવ વચન ઉચ્ચારણ કર્યું તેનું કારણ
 એમ ઠે જે હેતુ એ ઠણ વતાવાના ઠે તેથી એ
 વ્યવહારનયની પરુપણા ઠે ને વ્યવહારનય
 થકી સદાએ જિન્નજાવ હોય નિશ્ચે થકી અ-
 જિન્ન વસ્તુજ છે એટલે એ અધિકરણ ચોથો
 હેતુ કહ્યો. ૪ પાંચમો સ્થિતી હેતુ કેહેતાં સમ-
 કીતના કાઝનું પ્રમાણ જઘન્યથકી અંતર્મુહૂર્તની
 સ્થિતી કહી છે અંને વંધ આજીવાની સ્થિતી આ-
 સરીને ત્રણ તથા ચારજવ મુધી સમકીત રહે એ
 દાએક સમકીતને આસરીને કહ્યું ઠે એટલે એની
 સ્થિતી ઉત્કૃષ્ટી તેત્રીસ સાગરોપમ જાજેરી જાણ-
 વી તથા દયોપસમ સમકીતવાઝની સ્થિતી ઠા
 સેઠ સાગરોપમ જાજેરી જાણવી જઘન્ય અંતર્મુ

हूर्त जाणवुं २ तथा उपमम ममकिन्नी स्थिती
जघन्य तथा उत्कृष्टी श्रंतरमुहूर्तनी जाणवी ए-
व्हे ए स्थिती हेतु पांचमो जेद कह्यो. १ हवे
व्हो जेद विधान एवे नामे त्यां निमर्ग केहेतां
कोशक गुरु उपदेश विना ममकिन्नी पामे ठे.
कोशक गुरु उपदेश थकी पामे ठे तथा उपम-
मादिक समकीतना श्रनेक जेदे जीव ठे ते वि-
धान कहिए एव्हे हेतुविधान कह्या ६ एव्हे ए
व्ह हेतु संक्षेपयी कही देखाड्या तथा बीजे प्र-
कारे पण ममकीतनो जीवने निर्णय थाय एवा
थाठ जेद ठे ते प्राप्ती ममकीत धर्मानाते कहिए
छीए ॥ सत्य १ ते द्रव्यादि जीवमत्ता १ संख्याने
गणवुं. २ क्षेत्र ते वसवानुं स्थानक. ३ स्पर्श ते
चौदराजलोकने वसवानुं. ४ काळमुग तथा वे-
हेवार. ५ श्रने व्यवहार काळ श्रंतर. ६ ताव ते
उपसमादिक. ७ श्रने श्रत्य बहुत्व ते श्रान्तमो.
८ ए थाठे प्रकारे करी जीवना निधे थाय, ते
हवे वेवरीने देखामीए ठीए. त्यां नामान्तरणे एवो
शब्द केहेतां नव जीव निव्याहटी प्रथमना ठ

ગુણઠાણા સુધી છે એટલે વેદેવાચ્યકી વ્રત નેમ
 ચારિત્રીય શ્રાવક સમકીતી તે સર્વ મિથ્યાદૃષ્ટીઠે
 વેદેવાર નયના પદાચ્યકી ઉત્તમ કહીને ચોલાવીએ
 ઠીએ તથા સાસ્વાદન ગુણઠાણાચ્યકી ઉત્તમ જ-
 પલા ગુણઠાણાંઠે તે પુરસ્કાર જેનો પ્રગટ થયો
 હોય તેવા જીવોને જોઈ તે કેવું નરક તથા દેવતાનું
 એ ચોથા ગુણઠાણા સુધી હોય. તિર્યચ પાંચમા
 ગુણઠાણા સુધી તથા મનુષ્ય ચૌદમા ગુણઠાણા
 સુધી જાણવા. એ મત્તજીવ જાણવા. એ પ્રથમ
 જ્ઞેદ થયો ॥૧૧॥ હવે સંખ્યા કહેતાં વીજો જ્ઞેદ
 કહિએ ણિએ. તે સંખ્યાના જે જ્ઞેદઠે સામાન્યપણે
 મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવ અનંતાને અનંતી સંખ્યા વિશેષ
 પણે ચૌદ ગુણઠાણાના જીવ સંખ્યાતા જાણવા.
 એવું થ્યા ટીકામાંતો ઠે, પરંતુ ચૌદ ગુણઠાણા તે
 ચૌદમા ગુણઠાણાના જીવ સંખ્યાતા ઠેરે પણ
 ચૌદે ગુણઠાણાના જોગા કરતા તો જીવ અનંતા
 ઠેરે માટે ચૌદમા ગુણઠાણાના સંખ્યાતા તે સત્ય
 ઠેરે તથા પાંચમા ગુણઠાણાથી માંનીને ચૌદમા
 ગુણઠાણા સુધીના જીવ સંખ્યાતા ઠેરે પણ ચો-

गुणगणाना जेगा लक्ष तो अमंख्याना
 जीव जाणवा शा माटे के उत्तम गुणगणं वो-
 द्यावो केहेवाय ठे माटे उत्तम गुणगणाना जीव
 असंख्याता ठे, ए बात सत्य ठे ए बीजो जेद ५
 तथा क्षेत्रयकी संख्या वे प्रकारनी ठे सामान्य-
 पणे मिथ्यादृष्टी आदि देखने चौदे राजलोक प्र-
 माणे क्षेत्र छे अने सास्वादनादिक गुणगणाना
 जीवोनुं क्षेत्र लोकने अखंख्यातमा जागे ठे.
 एठ्ठे ए जे मिथ्यादृष्टी जीव छे ते लो-
 कव्यापी ठे एठ्ठे आरसदिक जीव चौद रा-
 जलोकमां व्यापनि रहा ठे अने सास्वादन गुण-
 गणाना जीव ते विकलेंद्रीधी निचि गतिमां नयी
 अने त्यांपण उत्पन्न वलन छे तेपण पृथ्वीने आ-
 धारे ठे अने समकीर्ति गुणगणाना जीव चार
 गतिमां लाये तेपण पृथ्वीने आधार रहा ठे अने
 पांचमा गुणगणायी जे जीव रहा छे ते नो मनुष्य
 क्षेत्रमांज लाये ठे माटे ते लोकने अमंख्यातमां
 भागेज होय एठ्ठे ए बीजो जेद क्यो हवे स-
 र्शनो चोयो जेद तना वे प्रकार ठे ते मध्ये नि-

થ્યાતી જીવ સઘડોએ લોક ફરસો છે અને ઉત્તમ
 ગુણઠાણના જીવો પોતપોતાનું સ્થાનક ફરશીને
 રહ્યા છે તે મધ્યે કેવળી પરમાત્મા સમુદ્ધાત કરે
 તે વલત આલો લોક પણ ફરસે એમ એ વિશેષ
 પ્રકારે જાણવો એટલે એ ફરસનો વિચાર કહ્યો
 હવે પાંચમો જ્ઞેદ કાઢ સ્વરૂપનો તેના છે જ્ઞેદ તે
 એક સામાન્યકાઢ વીજો વિશેષકાઢ તે મધ્યે સા-
 માન્યકાઢ પણે જે મિથ્યા દ્રષ્ટી જીવ તેને સર્વ
 કાઢ લેવો એટલે અનર્થને તો અનાદિ અનંત-
 કાઢ છે અને જીવો જે મિથ્યાતી રહ્યા તે કંઈ સર્વ
 જીવ તો મોઢે જવાના છેજ નહિ માટે તેને પણ
 અનાદિ અનંત જાગાં જેવું છે માટે એને પણ સર્વ
 કાઢ લેવો એટલે એ મિથ્યાતી જીવની અપેક્ષા
 આશી કહ્યો તે મિથ્યાતી જીવના કાઢના ત્રણ
 જ્ઞેદ છે તે કહુંતું કોઈ જીવ તો અનાદિ અનંત-
 કાઢના છે ૧ કોઈ અનાદિ સંતકાઢના છે ૨ કે-
 યલાએક સાદો સંતકાઢના છે ૩ મિથ્યાતી આ-
 શીને ત્રણ જાગાં જાણવા તથા જે સમકીતી જીવ
 છે તે મધ્યે સાસ્વાદન સમકીતનો ઠગ્યાવર્તીનો

कळ ठे अथवा उपममदयोपसमदाएक ए
 सखेने गुणगणाने आश्रिने मादी संतकाळ छे
 अने ज्ञान जीवने अनादि संतकाळ होय एतलें
 ए काळनो पांचमो जेद कह्यो हवे आतुर नामे
 छटो जेद कह्यो छीए आतुर केहेतां विवक्षित
 गुणगणायी अपर गुणगणानी प्राप्ती तेनी आ
 तुर ठे ते केहेतां जे पाम्या चोखुं गुणगणुं त्यां
 यकी आगळ जावानी ईश्वरा होय त्यांसुधी जे
 उपरला गुणगणाना प्राप्ती न थाय त्यांसुधी तेने
 आतुरजाव कह्यो तया तेमज समकीत पाम्यानंतर
 कोशक जीव वमी जाय कोशक न वमे जे वमी
 जाय तेने अर्धपुद्गळ परावर्तननुं आंतरु कह्यो
 अथवा जे नथी वम्या ते जीव उपरखुं गुणगणुं
 न पांम त्यांसुधी तेने आतुर कह्यो ए आतुरनो
 छटो जेद कह्यो हवे सातमो जेदजाव एवे नामे
 ठे तेना पांच जेद ठे उपसम १ दयोपसम २ दा-
 एक ३ श्रुदयिक ४ परिणामीक ५ ते मध्ये मी-
 त्याद्रष्टी जीवने श्रुदयिकजाव संपुर्ण जेद ते नामे
 लाधे उदीक केहेतां कर्मना फळनी प्राप्ती उदे

अथ ते ज्ञात तेने उदीक ज्ञान कहीए ते मिथ्या-
 ती जीवने वीशे एकवीशे प्रकार लाधे समकीती
 जीवमां कोइ लाधे कोइ न लाधे ए प्रथम ज्ञान-
 नुं लक्षण तथा उपमम ज्ञान प्रथम समकीति
 पामती वल्लत जीवने होय तथा उपमम श्रे-
 णीए होय तथा द्वाएक ज्ञान चौथा गुणना-
 णात्री मांदिने सीद्ध परितने होय ते नवे नेद
 लाधे तथा अत लाधे तथा केवलाएक आचा-
 र्यन मन आत्मं गुणनाणेत्रीज पामीए एखे
 द्वायक ज्ञान क्यो तथा द्वयोपमम ज्ञान ते चौथा
 गुणनाणात्री ते समकीति आमरीने तो आत्ममा
 मुर्धाज पामीए, चागीत्रादीक आमरीने दशमा
 मुर्धा पामीए, इत्यादिह आमरीने बारमा गुण-
 नाणा मुर्धा पामिये ते उपमम द्वायक ज्ञान पा-
 मिये तथा मामवादन गुणनाणे वण उपमम
 द्वयोपमम ज्ञान कीचि लाधे एखे द्वयोपमम
 ज्ञान क्यो तथा परणामिक ज्ञानो अ प्रथ
 आमरीने समकीतिने क्यो ते तथा बीजां ज्ञान
 आमरीने सर्व ज्ञाने परणामिक ज्ञान होय ए

जाव सातमो कह्यो पण ए जाव स्वरूपने विपे
 ने गुणगणानो विचार ठे ते मध्ये एक एक गु-
 णगणे ऊपर चरुतां अध्यवसायनां धानक अ-
 संख्यातां तथा अनंता अत्यंत मुख्य वार्ता ते न
 वात समजणमां आवे तो तेने तो कल्याणकारी
 ठेज अथवा समजमां न आवे तो ते वचन उ-
 परीए रुची राखवी अने ते वातनी धृष्टा करीने
 सदाय तेने पण कल्याणकारी ठे अहिंसां फोड
 कदेशे जे संजमथ्रेणीमां अध्यवसायनां धानक
 सर्वमांहे आवी गयां ठे तेने कहीए के ए वात
 ठीक पण संजमथ्रेणी जे ठे ते देश थकी ठे
 पण संपुर्ण अध्यवसायने ग्रहण करना नथी
 तथा संजमथ्रेणीनां जे शास्त्र तेने विशे आत्मा-
 ना अध्यवसायज ग्रहण कर्या नथी एतो कर्मनां
 बंध प्रकृतिना पखिछेद प्रमुख ग्रहण करेछा ठे
 मोटे अहिंसां आत्म अध्यवसाय कहेवाता नथी
 अने आज धानकने विशे आत्म अध्यवसायने
 ग्रहण करा ठे शा मोटे के अहिंसां तो जावनी
 ग्रहणता ठे अल्पनी ग्रहणता नथी एखे ए

[illegible]

જે, તે તો દ્રવ્યચક્રીને નથા જાણ્યકી શ્રુતજ્ઞાની
 જીવો અમંસ્યાતા જે અને અમંસ્યાના એ શ્રુત-
 જ્ઞાનના ઉપયોગને વીરે મામાન્ય વિશેષપણું
 જામન થાય જે નેથી એ શ્રુતજ્ઞાનના પણ અ-
 મંસ્યાતા જેદ જામે જે નથા અવધીજ્ઞાનના પણ
 અમંસ્યાતા જેદ જે. અદિયાં કોઈ કહેશે જે જે
 જેદ કહ્યા જે તે તમે કેમ ઓળ્યા નહિ તનો જ-
 તર જે પતો પરામર્તન કાઢ્યાસરી જે અને અ-
 વધીના જેદ તો જેણા આત્માના પ્રદેશ એણા
 એ જેદ અવધીના જાણવા. તે અધીકાર નંદીસુત્ર
 થકી તથા જ્ઞાન અધીકાર થકી જોઈ લેજો.
 તથા મનપર્યવજ્ઞાનના જે જેદ જે તથા કેવલજ્ઞાન
 તો એકજ જે એણે એક જ્ઞાન ગુણ તેના પર્યાય
 અમંસ્યાતા કહ્યા તથા અમંસ્યાતા પણ જે તથા
 અનંતા પણ જે એણે કેવલજ્ઞાનના અનંતા પ-
 ર્યાય કહ્યા જે તથા ચતુર ગુણસ્થાનક એ પણ
 ચતુર આત્મા કહીએ એ સામાન્યથકી જે અને
 તેજ ગુણસ્થાનકના જાણને વોચારીને કરીએ તો
 અનંતા આત્મા થાય તથા વાસેઠ માર્ગણને વા-

સેઠે જેદ આત્મા થાય. ડ્યાદીક અનેક જેદ
 આત્મ સ્વનાવના થાય માટે સ્યાત્ અનેક જાંગો
 થયો એચ્છે જે સમે એક છે તેજ સમે અનેક છે
 અને જે સમે અનેક છે તે સમે એક છે એચ્છે એ
 મ્યાત્ એક અનેક એ ત્રીજો જાંગો થયો તથા
 મ્યાત્ અવસ્તવ્ય એ ચોથો જાંગો એચ્છે એક ઇ-
 વ્યનું પણ મર્મ વસ્તવ્યતામાં ન આવે તથા અ-
 નેક જે ગુણ પર્યાય જેદે અનેક આત્મા માનીએ
 તે પણ વસ્તવ્યતામાં જે ન આવે તેને અવસ્ત-
 વ્ય કહીએ ॥

॥ નુક્તંચ ॥

અત્રીહ્વણા જે જાગા અણંતજાગોય અણત્રિ-
 હ્વણાં અત્રિહ્વણાંતો જાગમુપનિવદ્ધોય ॥૧૧॥

અર્થ-એચ્છે અત્રીહ્વાય એચ્છે મુલચક્રી જે
 નિવારણ કરવું તે અદારનો સત્રીયાત કહેતાં સં-
 જોગીનાવ પ્રદણ કરીએ, તે અસંસ્થાતા અદાર
 મત્રીયાતને પ્રેરેવાય એવા જે પદાર્થાદીકના જાવ
 તે અનંતગુણ છે નેતો વસ્તવ્ય સ્વનાવ કહેવાય.
 તે યદ્રી અવસ્તવ્ય સ્વનાવ અનંતગુણો જે શા

માટે જે મતીજ્ઞાન તથા શ્રુતજ્ઞાનનું અજિહાપ
 કહેતાં જે જ્ઞાસન કરવું તે તો પરાક પ્રમાણ ગ્રા-
 હક છે તથા અવધિજ્ઞાન પુદ્ગલને વીશે પ્રત્યક્ષ
 પ્રમાણ છે એટલે પુદ્ગલ પરમાણુ પ્રત્યક્ષપણે એ
 જાણે તેપણ પરમાણુના સર્વ પર્યાયને જાણે નહિ
 ને કેટલાએક પર્યાય જાણે તે પણ અસંખ્યાને
 કાઢે જાણવામાં આવે અને કેવલજ્ઞાન તો એ
 હવ્યના સર્વ પર્યાયને એકે સમે જાણે એ પ્રત્યક્ષ
 જ્ઞાન માટે એ હવ્યમાં વક્તવ્યપણું પણ છે તો
 શ્રુતજ્ઞાનથી પ્રવેશ થાય છે અને એ થકીજ
 ગ્રંથ તથા ઉપદેશ સર્વ થાય છે એ સર્વ કામસી-
 દ્ધી છે તે કારણ માટે વક્તવ્યજ્ઞાવ પણ સીદ્ધ
 છે તથા અવક્તવ્યજ્ઞાવ પણ સીદ્ધ છે. અહિંયાં
 કોઈ કહેશે જે અવક્તવ્યજ્ઞાવ જોવામાં નથી
 આવતો તે કેમ મનાય? તેનો ઉત્તર જે અવક્ત
 વ્યજ્ઞાવને નહિ માને તો અતીત પર્યાય તથા અ-
 નાગત પર્યાય જુગા પડે શા માટે જે વસ્તુમાં
 કારણતા પરંપરા રહી છે વસ્તુમાં ઠની પર્યાય
 છે પણ સામર્થ્ય પર્યાય છે નહિ તેથી જોવામાં

आये नहि माटे जेवारे अतीत पर्यायने अना-
 गत पर्याय मानीए तो वर्तमान वस्तु नीरावार
 अइ जाय तेवारे कुस्तणु आये अने वस्तुधर्म
 ने विशेष अनंता कारण रक्षा ठे तथा अनंता
 धर्म पण रक्षा ठे माटे अतीत अनागत पर्याय
 अवश्य मानवा जोइए. ए सर्व जोग त्यां रक्षा
 छे अद्वियां एक दृष्टान्त कहीए ठिये जेम कोइ
 जीव जन्म पाप्यो तेने वर्तमानकाळे वाळ अव-
 स्था ठे, तेयी एनो पुरुषाकार अवक्तव्यनाय ठे,
 ते अनागतकाळे एनो पुरुषाकार प्रगट अशे ते
 वात दाखु वर्तमानमां कंइ दीमती नथी माटे एने
 न मानवी तो ए दाखु वर्तमानमां अवक्तव्यनाय
 दीनामां आये ठे तथा अतितकाळे एनो पुरुषा-
 कार हतो ते पण अद्विया दीनामां आसतो नथी
 अने एने पुखे शुनाशुन कर्म कर्मी ते पुरुषा-
 कारणां कर्मी ठे अने ते कर्म अद्वियां शु-
 नाशुन वेदे ठे ते तो प्रत्यक्ष वक्तव्यनाय छे अने
 अतीत पुरुषाकार ते अवक्तव्य छे माटे ते वस्तु
 नहि मानिएतो ए शुनाशुन शा वने वेदे ठे

तेनो स्वामी खोछी लायो. माटे अवक्तव्य जाव ठे
 ते सत्य ठे हवे एनो उपनय जोमीए ठैए. जेम
 ए शायक तेम अहियां डव्य अने तेना जे प-
 र्याय. जेम ते शायक मोठो थाय तेम शायक जावनो
 नाश तरुण जावनी उत्पत्ति तेम अहियां द्रव्यने
 बिशे पूर्व पर्यायनो नाश ने नवी पर्यायनी उत्-
 पत्ति एखेले अतीत अनागतना पर्याय तेज केट-
 लाएक वक्तव्य कटलाएक अवक्तव्य जावे ठेज,
 एम मानवुं जोइए. अने जो वक्तव्य अवक्तव्य
 जाव नहि मानो तो शुं देखीता जावने मानशो
 तो नास्तीकपण आवशे, माटे अवक्तव्य जांगो
 चोयो ते सत्य ठे. तथा एक अवक्तव्य ए पांच-
 मो जांगो तथा अनेक अवक्तव्य ए उठो जांगो
 तथा एक अनेक जुगपत अवक्तव्य ए सातमो
 जांगो एनो अर्थ पुर्वना संबंधमांथी समजी ले-
 जो. एखेले एक अनेकनी सप्तजंगी कहो ॥ हवे
 चोथी सप्तजंगी सत्य असत्यनी कहू तुं ॥ स्यात्
 सत्य-१, स्यात् असत्य-२, स्यात् सत्यअसत्य ३,
 स्यात् अवक्तव्य ४, स्यात् सत्य अवक्तव्य ५.

સ્યાત્ અસત્ય અવત્કવ્ય ૬, સ્યાત્ સત્ય અસત્ય
 જુગપત અવત્કવ્ય ૭ ॥ તે મધ્યે સ્યાત્ સત્ય કે-
 હેતાં જે જીવ હવ્ય ચેતના લક્ષણરૂપ અનંત ચ-
 તુષ્ટીએ કરી સહિત સર્વે જીવ સત્ય છે કોણ
 સંસારી તથા સિદ્ધ સર્વે જીવ સત્ય છે તે હવે
 હવ્યદેવ કાઢ જાવે કરીને હલ્લખાવું હું ॥ હવે
 જીવ હવ્ય કેહેતાં એક હવ્ય છે તે કેવો છે,
 નિરમલ છે જેવું પટક સ્તન નિર્મલ તેવો એ જીવ
 દ્રવ્ય નિર્મલ છે એને વિશે કોષ્પણ વીજા દ્રવ્યનો
 પ્રવેશ નથી એ દ્રવ્ય એકજ છે, એનો ખેદ વીજો
 થાય નહિ ૧ દેવ થકી જીવ દ્રવ્યના અસંખ્યા-
 તા પ્રદેશ છે તે દેવ રૂપ અવગાહી છે જીવ દ્રવ્ય
 રહ્યો છે તે એકત્વ જાણે છે ૨ તથા કાઢ થકી
 જીવ અનાદિ અનંત છે પટલે જીવ હવ્યની આ-
 ઘપણ નથી અને અંત પણ નથી એ સદાય કાઢ
 છે એને છે ૩ જાણ થકી અસ્તિત્વાદિક અનેક
 સ્વજાણે કરીને સહિત છે તથા જ્ઞાનાદિક અનંત
 ગુણે કરી સહિત છે ૪ એ ચારે લક્ષણે કરીને
 સદાએ કાઢ શોખિત રહે છે તે જીવ હવ્ય સત્ય છે

एखे स्यात् सत्य पेहेलो जांगो कहो हवे स्यात्
 असत्य बीजो जांगो देखामीए ठीए हवे ते प्र-
 जाय वे प्रकारना ठे एक स्वभाविक बीजा क्रम-
 जावि क्रमजावि ते नरकादिक चारे गतिने विपे-
 शरीरादिक जोग मेखवां ते सर्व क्रमजावि प्र-
 जाय ठे ते जीवे अहिध्यां ग्रहण कर्षां ठे शामाटे
 जे पुर्व बंधना उदय माफक तथा विषयकसाय
 प्रमुख ए सर्व पुर्व माफक अहिध्यां कोइ केहे-
 शे जे तमे स्वप्नादीनी वात करी इती था पुद्-
 गल ग्रहण केम करो ठे तेनो उत्तर जे अहि-
 ध्यां पुद्गल द्रव्यनुं ग्रहण पणुं नथी अहिध्यां
 तो जीवनुं ग्रहण ठे ते कहुं ते सांज्यो जे जीवे
 अशुद्ध प्रणतीने वश थया थकां कर्म दळ मेळ-
 व्यां ते कर्मदळ चार प्रकारे बंधाणां थने थाठ
 विजागे बेचाणां ते दळ उदे थावे तेरा जोग
 तेरा कषाय प्रमुखने विशेषे श्रवण माटे एनो कर्ता
 जीवज ठे माटे एने स्वप्नादी कहीए पण ए सर्व
 असत्य ठे शामाटे जे ए पुद्गल दळ पोतानां
 अज्ञानपणेयो पोतानुं मार्गने बेठा ठे पंतु ए

वस्तु तो पर त्र मांटे ए कमजारी प्रजाय असत्य
 जाणवां तथा जे गग ह्य ते अशुद्ध प्रणती क-
 ह्वाण तेना प्रजाय अनंता ते ते ममे ममे उत्पा-
 तने व्यय अछ ग्या ते मांटे अमन्यज ते अहिस्थां
 कोछ केह्वां के प्रणति पांतानी छ ते वात खरी
 ते एण ए प्रणत' तां पांतान! एण ते प्रणतीना
 वे जेद ते एक शुद्ध ते वाज! अशुद्ध ते अशुद्ध
 प्रणत' ते काम्या विना शुद्ध प्रणती आय नहि.
 जेम छक्कना मांटे प्रथम वागे म्म होय अने
 वागे म्म फट ते ज्यारे मचुर म्म आय न्यारे ए
 छक्क मान पांमे तेम ३ आत्मान गगह्य वळ-
 ग्या तेथी ए प्रणत। अशुद्ध अछ ते अशुद्धता
 ज्यारे जाय न्यारे आत्मा शुद्ध आय. अने पर-
 मात्मान। मतामां वेमवा पांमे मांटे ए अशुद्ध
 पांमे तेपण कंछ आत्माना वगुं नथी तेथी अने
 एण ए ओहवानुंज ते मांटे एने ओहज आत्मा
 सुख। आय. ते काम्या मांटे ए अशुद्ध प्रणती ते
 एण ए अमन्यज ते. मांटे एण अमागे केह्वानो
 आशय अहिस्थां एगे ते जे ए अशुद्ध प्रणती

यकी ए चेतनना पर्यायनुं उगाण अन्तु
 ज छे ते उगाणस्य जे ए पर्याय ते तेने विशे
 व्यवहार समे समे थाय छे तेथी ए सत्यज वे के
 मके सत्य पदार्थनो कोइ काळे नाश थाय नहि
 जे नाश थाय ए असत्य पदार्थनो थाय, माटे ए
 अशुद्ध प्रणनीना पर्याय ते पण अमत्यज वे ए-
 यवे ए परवस्तुना ग्रहणपणाना पर्यायनुं असत्य-
 पणं देखामयुं. हव स्वभाविक पर्याय कहेनां जे
 स्ववस्तुना पर्याय तेना ग्रहणनुं स्वरूप देखामुं तुं
 हवे जे आत्माप्रव्य तेना अन्तं गुण वे अने
 अकेक गुणना अन्तं पर्याय छे ते पर्याय ते अ-
 गुरु लघु कहीए कोइ कदेशे जे सर्व गुण अने
 सर्व पर्याय थइने एक अगुरु लघु पर्याय कहे
 वो तेनो उत्तर जे ज्ञानादिकना पर्याय ग्रहण
 आश्री पुर्वती सप्ततंगीमां कहेगे तेथी अहिंयां
 अगुरु लघु पर्याय एक कहीए वे पण ते अगुरु
 लघु प्रजाय ते सर्व गुणसां तथा सर्व प्रजायमां
 ए रहो वे, अने आत्मानो स्वभाव प्रजाय ते
 अगुरुलघु जे अने ए अगुरुलघुनो अर्थ क-

[illegible]

સમયને વિષે અસંસ્થાનમે ત્રાંગે હિણ થઈ ગયો
 ૧ ત્યારે પૂર્વપર્યાયનો નાશ થયાં ને નવા પર્યા-
 યની उत्पत्ति થઈ એ પ્રમાણે નવે જાગામા સ-
 મજી લેજો. હવે જે ત્રીજે સમયે અસંસ્થાનમે ત્રાંગે
 હિણ હતો તેજ ત્રીજે સમયે સંસ્થાનમે ત્રાંગે
 હિણ થઈ ગયો. ૨ તેજ ચોથે સમયે સંસ્થાન ગુ-
 णહિણ થયો ૪ તે પાંચમે સમયે અસંસ્થાનગુણો
 હિણ થયો. ૫ અને ઠંઠે મનવે અનંતગુણો હિણ
 થયો. ૬ એ ઠંઠે બોલુ દાણી આશ્રીને કહ્યા. હવે
 શુદ્ધિના ઠંઠે બોલુ કહું કે. ને મધ્યે જે મૃદ પ-
 ર્યાય હતા તેથી પહેલું સમયે અનંતમે ત્રાંગે શુ-
 દ્ધિને પામ્યા. ૧ અને ત્રીજે સમયે અસંસ્થાન ત્રા-
 ગ શુદ્ધિ થઈ. ૨ ત્રીજે સમયે સંસ્થાન ત્રાગ થઈ
 ૩ ચોથે સમયે સંસ્થાનગુણો શુદ્ધિ થઈ ૪ પાંચ-
 મે સમયે અસંસ્થાનગુણો શુદ્ધિ થઈ. ૬ અને ઠંઠે
 સમયે અનંતગુણો શુદ્ધિ થઈ. ૬ ઇચ્છે એ ઠંઠે
 બોલુ શુદ્ધિના કહ્યા. એ દાગી શુદ્ધિ નહોતે ચાર
 બોલુ અગુચ્છપુ પર્યાય કહોર. હવે ચાર બોલુ જે
 હવ્યા છે તે આનંદની શેત્રે માગણ પડે હવ્યા

वत्तां कोऽ समये ध्यात्रां एम हाणिवृद्धिनां का-
 रण्यकी अमत्य कहीए छीए पण जे ममये ए
 सत्य ठे ते समये असत्य पण ठे अने जे समये
 असत्य ठे ते ममये सत्य ठे. माटे ए त्राजो जां-
 गो स्यात् सत्य अमत्य. ३ हवे चोथो जांगो
 स्यात् अवक्तव्य ते सत्य अमत्य पक्षर्यना अनं
 ता गुण अनंता पर्याय ते सर्व कंइ उच्चारणमां
 आवे नहि माटे जे उच्चारणमां आवे ते वक्तव्य
 जावमां ठे जे उच्चारणमां न आवे ते अवक्तव्य
 जाव ठे एखे स्यात् अवक्तव्य जांगो चोथो क-
 हो ४. हवे पांचमो जांगो स्यात् सत्य अवक्त-
 व्य एखे सत्य जे अव्यादिक तेना अनंता स-
 न्निपात प्रमुख अक्षर ठे ते कंइ उच्चारणमां आवे
 नहि. माटे स्यात् सत्य अवक्तव्य पांचमो जांगो
 थयो. ५ तथा स्यात् असत्य अवक्तव्य ठहो
 जांगो कहीए छीए एखे असत्य जे पर्यायादिक
 अनंता ठे तेना विजाग पण अनंता ठे तेना
 अक्षर सन्निपात ते पण अनंता थाय ते कंइ उ-
 च्चारणमां आवता नथी तेथी स्यात् असत्य अ-

રાત સત્ય ઠે પણ કંઈ કોઈને દેલાદવાની નથી
 પનો સાક્ષી તો અનુજવીએ અનુજવી ઠે. માટે
 પવી રીતે સમજીને સ્યાદાદ ધર્મનો ભપ કરજો
 પયો તમારા આત્માનું કલ્યાણ ઠે એ મારો હિ-
 ત ઉપદેશ ઠે પર્યંતે એ ગ્રંથ સંપૂર્ણ થયો ॥

॥ ઇતિ શ્રી જ્ઞાનરૂપણ ગ્રંથ સંપૂર્ણમ્ ॥

—ૐ—

बहुश्रुतने चरणे रही, अहोनिश करजो जप ॥९॥
 गुण घणा ए ग्रंथना, कल्या मुखशं न जाय;
 कोइक वीरला जाणशे, जेणेसेव्या ज्ञानीपाय ॥१०॥
 केवली पण एक जीजयी, क्रोमपुखनुं आय;
 केहेतां पार आवे नहि, जाव ग्रंथ उपाय ॥११॥
 उग्रस्थतो केम करी, कही न शके निरधार;
 गुण थनंता ग्रंथना, केहेतां न आवे पार ॥१२॥
 केहेवुं तो अग्रगुं रहुं, पण समजवुं दुर्द्धन;
 दायोपसम खरो लागतां विरला अर्थने लल्य ॥१३॥
 ते कारण जव प्राणीज, मानजो ए उपदेश;
 स्वर्गउपवर्गनोखपहोये, समजजेग्रंथनोरेज ॥१४॥
 बाजझष्टिने नवि रुचे, तेम अज्ञानी जाण;
 अज्ञविनेपणनवरुचे, तेम मिथ्यात्व चित्तआण ॥१५॥
 आजीविका अर्थजीवमा, चखुं मारुमाळ;
 तेने पण रुचे नही, तेम मान पुजाविचार ॥१६॥
 सम्यकदृष्टी जीवमा, तेने रुचये एह;
 ग्रंथ दाधयी ठोडे नही, जाणी गुणनो गेह ॥१७॥
 तेम मुखन बोधी जीव, अग्रवा नुमंगनो;
 तेम ज्ञान खरी वडी, ते पामे रांचा ली ॥१८॥

एम ए ग्रंथने जाणीने, करजो ग्रंथ अन्त्यास
 थापमते नवि चालजो, धारजो बहुश्रुत पास ॥१॥
 ज्ञानने आत्म स्वरूप जे, तेने दीपावनहार;
 ज्ञानभूषणते जाणीए, नाम जडुं मनोहार ॥२॥
 मुनी हुकम रचना करी, जव्यजीवने काज;
 जे ममजीने आदरे, ते पामे शीवराज ॥३॥
 मंत्रत जंगणीसेचाखीसमां, उत्तम श्रावणमास
 शुक्लपक्ष तृतीय तिथी, वार ब्रह्म ए खास ॥४॥
 हुकम मुनीनो मानजो, माथे चढावजो थाप
 जवज्रमण मटी जशे, एवो ग्रंथ विन्नाण ॥५॥
 सुस्तशेहेर सोढ्यामणुं, सुंदर श्रावक वास;
 श्रोता अध्यात्मतणा, माहारी पासे खास ॥६॥
 तेहतणे थाग्रहे करी, रत्ना अधिष्टां चोमास;
 ग्रंथ अधिष्टां पुरण कर्यो, प्रगट ज्ञाननी रास ॥७॥
 ए ग्रंथ जे जणशे सही, सांजळशे घरी हेत;
 शुद्धनाव ते पामशे, शुद्धपणुं पण चेत ॥८॥
 शुद्धनाव निज स्वरूपमां, ते ए ग्रंथ मोजार;
 मुनी हुकम ते पामशे, ग्रंथयकी नीस्थार ॥९॥
 माटे ग्रंथ अन्त्यास करो, ठोमशे नहि दाणएक

પ્રમાદજાવનં હુ કરી, મંથ રમણની ટેક ॥૨૮॥
 એહ મંથ અત્યામયી, પામે સ્વર્ગનાં સુખ;
 સદ્દેશ જો એવા રહે, તો જાણ જવડુલ ॥૨૯॥
 એહનું ફુલ તે સ્વર્ગનં, અને શુભપણ એ કેહેવાય;
 તેવિના જે ચાલવું, તે અનોપનો અધમાય ॥૩૦॥
 શુક્રધ્યાન પણ એહ છે, જ્ઞાન પણ ઉત્તમ એહ;
 ઉત્તમ ચારીત્ર એહછે, એમ સમજો ગુણમેહ ॥૩૧॥
 વઢ એહનું જાણીએ, પામે શીવ સ્વરૂપ;
 અનંત સુખ તે જોગવે, જેનું રૂપ અનુપ ॥૩૨॥
 પુનર્પા જન્મ લેવે નહી, ગયો રોગને દોષ;
 આર્ધાધ્યાર્ધા દોષે નહી, હુવો ગુણનો પોષ ॥૩૩॥
 સુખ અનંત આતમતાનું, અવ્યાવાધ સ્વરૂપ;
 સાદી અનંત જાંગે કરી, જોગવતાં તદ્દરૂપ ॥૩૪॥
 એમ જાણી તમે સેવજો, મંથ એ સુલકાર;
 મુની હુકમ પદ પામશો, શીવસુંદરી જરયાર ॥૩૫॥

॥ इति श्री ज्ञानभूषण ग्रंथ समाप्त ॥

